

משנה תורה - ספר נשים

רבינו משה בן מיימון זצ"ל

[הלכות אישות](#) • [הלכות גירושין](#) • [הלכות יבום וחליצה](#) • [הלכות נערה בתולה](#) • [הלכות סוטה](#)

הלכות אישות

[פרק ראשון פרק שני פרק שלישי פרק רביעי פרק חמישי פרק ששי פרק שביעי פרק שמיני פרק תשיעי פרק עשירי פרק אחד עשר פרק שנים עשר פרק שלשה עשר פרק ארבעה עשר פרק חמשה עשר פרק ששה עשר פרק שבעה עשר פרק שמנה עשר פרק תשעה עשר פרק עשרים פרק אחד ועשרים פרק שנים ועשרים פרק שלשה ועשרים פרק ארבעה ועשרים פרק חמשה ועשרים](#)

הלכות גירושין

[פרק ראשון פרק שני פרק שלישי פרק רביעי פרק חמישי פרק ששי פרק שביעי פרק שמיני פרק תשיעי פרק עשירי פרק אחד עשר פרק שנים עשר פרק שלשה עשר](#)

הלכות יבום וחליצה

[פרק ראשון פרק שני פרק שלישי פרק רביעי פרק חמישי פרק ששי פרק שביעי פרק שמיני](#)

הלכות נערה בתולה

[פרק ראשון פרק שני פרק שלישי](#)

הלכות סוטה

[פרק ראשון פרק שני פרק שלישי פרק רביעי](#)

ספר נשים והוא ספר רביעי הלכותיו חמש. וזהו סדורן. הלכות אישות. הלכות גירושין. הלכות יבום וחליצה. הלכות נערה בתולה. הלכות סוטה, והמצות הנכללים בהם מפורשים בשמותם במקומותם: יש בכללן ארבע

מצות. שתי מצות עשה. ושתי מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן : א) לישא אשה בכתובה וקידושין. ב) שלא תבעל אשה בלא כתובה ובלא קידושין. ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה. ד) לפרות ולרבות ממנה : וביאור מצות אלו בפרקים אלו :

אישות

הלכות

הלכות אישות - פרק ראשון

א קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה. כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואח"כ תהיה לו לאשה שנאמר [\(דברים כב-יג\)](#) "כי יקח איש אשה ובא אליה" :

ב וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם. ובאחד משלשה דברים אלו האשה נקנית. בכסף. או בשטר. או בביאה. בביאה ובשטר מהתורה. ובכסף מדברי סופרים. וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין בכ"מ. ואשה שנקנית באחד מג' דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת :

ג וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת ב"ד ואם רצה לגרש צריכה גט :

ד קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובועל אותה על אם הדרך והולך. וזו היא הנקראת קדשה. משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר [\(דברים כג-יח\)](#) "לא תהיה קדשה מבנות ישראל". לפיכך כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה :

ה כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת [\(ויקרא טז-א\)](#) "אחרי מות" הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן :

ו ויש נשים אחרות שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים והן הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות וכל אחת מהן נקראת שנייה. ועשרים נשים הן ואלו הן : א) אם אמו וזו אין לה הפסק אלא אפילו אם אם אמו עד מעלה מעלה אסורה. ב) אם אבי אמו בלבד. ג) אם אביו וזו אין לה הפסק אלא אפילו אם אם אביו עד למעלה אסורה. ד) אם אבי אביו בלבד. ה) אשת אבי אביו וזו אין לה הפסק אפילו אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו. ו) אשת אבי אמו בלבד. ז) אשת אחי האב מן האם. ח) אשת אחי האם בין מן האם בין מן האב. ט) כלת בנו וזו אין לה הפסק אפילו כלת בן בן בנו עד סוף כל העולם אסורה עד שתהיה אשת אחד ממנו שנייה על יעקב אבינו. י) כלת בתו בלבד. יא) בת בנו בלבד. יב) בת בן בנו בלבד. יג) בת בת בתו בלבד. יד) בת בן בתו בלבד. טו) בת בן בן אשתו בלבד. טז) בת בת בת אשתו בלבד. יז) אם אם אבי אשתו בלבד. יח) אם אב אם אשתו בלבד. יט) אם אם אם אשתו בלבד. כ) אם אב אבי אשתו בלבד. נמצאו השניות שאין להן הפסק ד'. אם האם עד למעלה. ואם האב עד למעלה. ואשת אבי האב עד למעלה. ואשת בן בנו עד למטה :

ז כל שאסר ביאתו בתורה ולא חייב עליו כרת הן הנקראים איסורי לאוין. ועוד נקראין איסורי קדושה ותשעה הן. ואלו הן. אלמנה לכהן גדול. גרושה או זונה או חללה בין לכהן גדול בין לכהן הדיוט. וממזרת לבן ישראל. ובת ישראל לממזר. ובת ישראל לעמוני ומואבי. ובת ישראל לפצוע דכא. וכרות שפכה. וגרושתו אחר שנשאת לאחר. ויבמה שנשאת לזר ועדיין רשות היבם עליה. החלוצה הרי היא כגרושה והיא אסורה לכהן מדברי סופרים. והנתינים הרי הם כממזרים אחד זכרים ואחד נקבות ואיסורם מדברי סופרים. ובהלכות איסורי ביאה יתבאר לך מה הם הנתינים :

ח ויש שאיסור ביאתן בעשה ואינו מחייבי לאוין ושלשה הם. מצרי ואדומי דור ראשון ודור שני אחד זכרים ואחד נקבות. ובעולה לכהן גדול. לפי שלא נאמר באלו לא יבוא או לא יקח אלא מכלל שנאמר [\(דברים כג-ט\)](#) "דור שלישי יבוא להם בקהל ה'" אתה למד שדור ראשון ושני לא יבוא. ומכלל שנאמר [\(ויקרא כא-ג\)](#) "והוא אשה בבתוליה יקח" אתה למד שאינה בתולה לא יקח. ולא הבא מכלל עשה הרי הוא כעשה :

א הבת מיום לידתה עד שתהיה בת י"ב שנה גמורות היא הנקראת קטנה ונקראת תינוקת. ואפילו הביאה כמה שערות בתוך הזמן הזה אינם אלא כשומא. אבל אם הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועות להבאת שער והיא מבת י"ב שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה :

ב והבאת שתי שערות בזמן הזה נקרא סימן התחתון. ומאחר שתביא סימן התחתון תקרא נערה עד ו' חדשים גמורים. ומתחלת יום תשלום הששה חדשים ומעלה תקרא בוגרת. ואין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד :

ג הגיעה ל"ב שנה ויום אחד ולא הביאה שתי שערות אף ע"פ שנראו בה סימני אילונית עדיין קטנה היא עד כ' שנה. וכשתביא שתי שערות אפילו בשנת כ' תהיה נערה ששה חדשים ואח"כ תקרא בוגרת :

ד היתה בת עשרים שנה פחות שלשים יום ולא הביאה שתי שערות ונראו בה (כל) סימני אילונית הרי היא אילונית. ואם לא נראו בה (כל) סימני אילונית עדיין קטנה היא עד שתביא שתי שערות או עד שתהיה בת ל"ה שנה ויום אחד :

ה הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת אילונית אע"פ שלא נראה בה סימן מסימני אילונית, נמצאת אתה למד שהאילונית אין לה ימי נערות אלא מקטנותה תצא לבגרות :

ו ואלו הן סימני אילונית. כל שאין לה דדין. ומתקשה בשעת תשמיש. ואין לה שיפולי מעיים כנשים : וקולה עבה ואינה ניכרת בין איש לאשה. והנערה והבוגרת והאילונית כל אחת משלשתן נקראת גדולה :

ז ויש בבת סימנין מלמעלה והן הנקראין סימן העליון. ואלו הן. משתחזיר ידיה לאחורה ויעשה קמט (במקום) הדדין. ומשישחיר ראש הדד. ומשיתן אדם ידו על עוקץ הדד והוא שוקע ושוהה לחזור. ומשיפצל ראש חוטם הדד ויעשה בראשו כדור קטן. ורבותי פירשו משיפצל החוטם עצמו. וכן משיטו הדדין. ומשיתקשקשו הדדין. ומשתקיף העטרה שהוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעומת הבטן. ומשיתמעך הבשר הזה ולא יהיה קשה :

ח כל אלו הסימנין ח'. נראה בבת סימן אחד מכל אלו או כולן והיא בת י"ב שנה או פחות אין משגיחין בו והרי היא קטנה. נעשית בת י"ב שנה ויום אחד ונראה בה סימן התחתון אין משגיחין באחד מכל אלו. ואם לא נראה התחתון ונראה בה אחד מכל אלו הרי היא ספק בין נערה לקטנה ודנים בה להחמיר. ואם נראו כולן [ולא נראה סימן התחתון] הרי זו גדולה ודאית. שא"א שיבואו כולן אלא כבר בא סימן התחתון ונשר :

ט הבת שילדה אחר י"ב שנה אע"פ שלא הביאה סימנים לא תחתון ולא עליון הרי זו גדולה. בנים הרי הם כסימנין :

י הבן משולד עד שיהיה בן י"ג שנה נקרא קטן ונקרא תינוק ואפילו הביא כמה שערות בתוך הזמן הזה אינו סימן אלא שומא. הביא שתי שערות מטה במקומות הידועות לשער. והוא מבן י"ג שנה ויום אחד ומעלה נקרא גדול ונקרא איש :

יא הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות אע"פ שנראו בו סימני סריס הרי הוא קטן עד שיהיה בן כ' שנה פחות ל' יום. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה ולא הביא שתי שערות בזקן. אם נראה בו אחד מסימני סריס הרי הוא סריס ודינו דין הגדול לכל דבר. ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס עדיין קטן הוא עד שיביא שתי שערות למטה במקום הראוי להן או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד :

יב הגיע לזמן הזה ולא הביא ה"ז סריס אף על פי שלא נראה בו אחד מסימני סריס. הגיע לשנת כ' פחות ל' יום ולא הביא שתי שערות למטה והביא שתי שערות בזקן אע"פ שנולד לו אחד מסימני סריס אינו סריס. אלא הרי הוא בקטנותו עד שיולדו לו כל סימני סריס או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד :

יג ואלו הן סימני סריס כל שאין לו זקן. ושערו לקוי. ובשרו מחליק. ואין מימי רגליו מעלים רתיחה. וכשמטיל מים אינו עושה כיפה. ושכבת זרעו דיהה. ואין מימי רגליו מחמיצין. ורוחץ בימות הגשמים ואינו מעלה בשרו הבל. וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה :

יד וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה בכל מקום. אבל הבן שחתכו או נתקו או מיעכו גידיו או ביציו כמו שהעכו"ם עושין הוא הנקרא סריס אדם. וכשהיה בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול שאין זה מביא סימן לעולם :

טו בן י"ג שנה ויום אחד שלא הביא סימן שלמטה ונראו בו כל הסימנין של מעלה ה"ז ספק בין גדול לקטן. ואם לא נבדק מלמטה כיון שנראה בו סימני בגרות מלמעלה ה"ז בחזקת גדול :

טז שתי שערות האמורות בבן ובבת בכל מקום שיעורן כדי לכוף ראשן לעיקרן. ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין בהן להחמיר בכל מקום. לפיכך בבן ובבת נחשוב אותם גדולים להחמיר הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג. ונחשוב אותם קטנים להחמיר הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן :

יז שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה. ובית הערוה כולו מקום סימנין בין למעלה בין למטה בין על איברי הזרע עצמן. וצריכות להיות במקום אחד. ושיהיה בעיקרן גומות. ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימן. נמצאו שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שיער הרי אלו סימן. חזקה אין גומא בלא שיער ושערות היו בהן ונשרו:

יח הבת שהביאה שתי שערות בתוך שתיים עשרה שנה והבן שהביא בתוך י"ג שניהם שומא כמו שביארנו. אע"פ שאותן שערות במקומן הם עומדות אחר י"ג לזכר ואחר י"ב לנקבה אינן סימן:

יט בד"א כשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומא. אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן ונמצאו שם שתי שערות הרי הן בחזקת סימנין. ואין אומרין שמא קודם זמן צמחו כדי שיהיו שומא:

כ כשבדקין הבת בין בתוך הזמן שהוא כל שנת י"ב בין קודם זמן זה בין לאחר הזמן בודקין על פי נשים כשרות ונאמנות. ואפילו אשה אחת בודקת ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה:

כא כל השנים האמורות בבן ובבת ובערכין ובכל מקום אינן לא שני הלבנה ולא שני החמה אלא שנים של סדר העיבור שהן פשוטות ומעוברות ע"פ ב"ד כמו שהם קובעין אותן כמו שביארנו בהלכות קידוש החדש. ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת:

כב אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים אנשים כשרים להעיד:

כג האב שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבן אבל לא למכות ולא לעונשים. בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמות ולהקדשות אבל לא למכות ולא לעונשים:

כד מי שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרוגינוס והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שיודע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאית לעולם:

כה וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא הנקרא טומטום וגם הוא ספק. ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי. ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה וטומטום ואנדרוגינוס שהיו בן שתיים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים והם שנדבר בהן בכל מקום:

כז חרש וחרשת האמורים בכל מקום הן האילמים שאין שומעין ולא מדברים. אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת :

כח נמצאו כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות. ואלו הן. קידושין. ערוה. שנייה. איסורי לאוין. איסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אילונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קטן. סריס חמה. סריס אדם. גדול. אגדרוגינוס. טומטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעומתך תמיד ואל ילזו מעיניך כל ענייניהם כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שנזכיר אותו :

הלכות אישות - פרק שלישי

א כיצד האשה מתקדשת. אם בכסף הוא מקדש אין פחות מפרוטה כסף או שוה פרוטה. אומר לה הרי את מקודשת לי. או הרי את מאורסת לי. או הרי את לי לאשה בזה. ונותן לה בפני עדים. והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקונה אותה לו לאשה והוא שיתן לה הכסף :

ב נתנה היא ואמרה לו הרי אני מקודשת לך. הריני מאורסת לך הריני לך לאינתו או בכל לשון הקנאה אינה מקודשת. וכן אם נתנה היא לו ואמר. הוא אינה מקודשת. ואם נתן הוא ואמרה היא הרי זו מקודשת מספק :

ג ואם קידש בשטר כותב על הנייר או על החרס או על העלה או על כל דבר שירצה. הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי וכל כיוצא בדברים אלו ונותנו לה בפני עדים :

ד וצריך שיכתוב אותו לשם האשה המתקדשת כגט. ואינו כותבו אלא מדעתה. כתבו שלא לשמה או לשמה שלא מדעתה אף ע"פ שנתנו לה לדעתה בפני עדים אינה מקודשת :

ה ואם קידש בביאה אומר. לה הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה בבעילה זו וכל כיוצא בזה. ומתייחד עמה בפני שני עדים ובועלה. והמקדש בביאה (מסתמא) דעתו על גמר ביאה. וכשיגמור ביאתו תהיה מקודשת. (ובין שבא עליה כדרכה ובין שבא עליה שלא כדרכה הרי זו מקודשת) :

ו הדברים שיאמר האיש כשיקדש צריך שיהיה משמעם שהוא קונה האשה ולא שיהא משמע שהקנה עצמו לה. כיצד הרי שאמר לה או שכתב בשטר שנתנו לה. הריני בעליך. הריני ארוסיך. הריני אישיך וכל כיוצא בזה. אין כאן קידושין כלל. אמר לה או כתב לה. הרי את אשתי. הרי את ארוסתי. או הרי את קנויה לי. הרי את שלי. הרי את לקוחתי. הרי את חרופתי. הרי את ברשותי. הרי את זקוקה לי וכל כיוצא בהן הרי זו מקודשת:

ז אמר לה או כתב לה הרי את מיוחדת לי. הרי את מיועדת לי. הרי את עזרתי. הרי את נגדתי. הרי את צלעתי. הרי את סגורתי. הרי את תחתי. הרי את עצורתי. הרי את תפוסתי. הרי זו מקודשת בספק. והוא שיהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין. אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין אין חוששין למלות אלו:

ח ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא מכרת בו. ויהיה משמע הדברים באותה הלשון שקנאה כמו שביארנו. היה מדבר עם האשה על עסקי הקידושין ורצתה ועמד וקידש ולא פירש ולא אמר לה כלום אלא נתן בידה או בעל הואיל והן עסוקין בענין דיו ואינו צריך לפרש. וכן עדי הקידושין והגירושין אינו צריך לומר להם אתם עדי. אלא כיון שגירש או קידש בפניהם הרי זו מקודשת או מגורשת:

ט האומר לאשה התקדשי לחציי הרי זו מקודשת. הא למה זה דומה לאומר לה תהי אשתי את ואחרת שנמצא שאין לה אלא חצי איש. אבל אם אמר חציך מקודשת לי אינה מקודשת שאין אשה אחת ראויה לשנים. וכן אם אומר הרי את מקודשת לי ולזה אינה מקודשת:

י אמר לה הרי חציך מקודש, לי בפרוטה וחציך בפרוטה. או שאמר לה חציך מקודשת לי בחצי פרוטה וחציך האחרת מקודשת בחצי פרוטה הרי זו מקודשת. אמר לה חציך מקודשת לי בפרוטה היום וחציך בפרוטה למחר. שתי חציך בפרוטה. שתי בנותיך לשני בני בפרוטה. בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה. או בתך וקרקעתך לי בפרוטה בכל אלו מקודשת בספק:

יא האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה. וכן כשהיא נערה רשותה בידו שנאמר [\(דברים כב-טז\)](#) "את בתי נתתי לאיש הזה לאשה". וקידושיה לאביה. וכן הוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובכתובתה אם נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין הוא זכאי בכל עד שתבגר. לפיכך מקבל האב קידושי בתו מיום שתולד עד שתבגר. ואפילו היתה חרשת או שוטה וקידשה האב הרי היא אשת איש גמורה. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה מדעת אביה. פחות מכן אם קדשה אביה בביאה אינה מקודשת:

יב בגרה הבת אין לאביה בה רשות והרי היא כשאר כל הנשים שאינם מתקדשות אלא לדעתן. וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה הרי היא ברשות עצמה ואע"פ שעדיין היא קטנה. כיון שנישאת אין לאביה בה רשות לעולם:

יג נתקדשה קודם שתבגור שלא לדעת אביה אינה מקודשת ואפילו אם נתרצה האב אחר שנתקדשה. ואפילו אם נתאלמנה או נתגרשה מן אותן הקידושין אינה אסורה לכהן. ובין היא ובין אביה יכולין לעכב. בין אם נתקדשה בפניו בין שנתקדשה שלא בפניו אינה מקודשת:

יד היתה הבת ספק בוגרת בין שקידשה אביה שלא לדעתה בין שקידשה היא עצמה שלא לדעת אביה הרי זו מקודשת בספק לפיכך צריכה גט מספק. יש לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה בין אשה פלונית בין אשה משאר הנשים. וכן האשה הגדולה עושה שליח לקבל קידושיה בין מאיש פלוני בין מאיש משאר אנשים. וכן האב עושה שליח לקבל קידושי בתו כשהיא ברשותו. ואומר האב לבתו הקטנה צאי וקבלי קידושיך:

טו כל העושה שליח לקבל הקידושין צריך לעשותו בפני עדים. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר. לפיכך אם הודו השליח והמשלח אינן צריכין עדים כמו שליח הגט וכמו שליח שהרשהו להפריש לו תרומה וכיוצא בהן בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו ואינו צריך עדים:

טז השליח נעשה עד לפיכך אם עשה שני שלוחין לקדש לו אשה והלכו וקידשו אותה הן הן שלוחיו והן הן עידי הקידושין ואינן צריכין לקדשה לו בפני שנים אחרים:

יז הכל כשרין לשליחות חוץ מחרש שוטה וקטן לפי שאינן בני דעת והעכו"ם לפי שאינן בן ברית ונאמר [\(במדבר יח-כח\)](#) "כן תרימו גם אתם" לרבות השליח ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית להוציא את העכו"ם. אבל העבד אע"פ שהוא נעשה שליח לדבר שבממון הרי הוא פסול לשליחות הקידושין והגיטין לפי שאינן בתורת גיטין וקידושין:

יח שליח האיש שמקדש אומר לה הרי את מקודשת לפלוני בכסף זה או בשטר זה. אם שליח האשה הוא שמקבל הקידושין אומר לו הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי והוא אומר לו קידשתיה לך או ארסתיה לך או נתתיה לך לאשה וכל כיוצא בזה. וכן המקדש על ידי האב אומר לו הרי בתך פלונית מקודשת לי והוא אומר לו קדשתיה לך. אם אמר האב או השליח הן דיו ואפילו שתק. ואם היו עסוקין באותו ענין ונתן לאב או לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דיו והיא מקודשת. ואם קידש בשטר

אינו כותבו אלא מדעת האב או מדעת השליח. וכן בכל הדברים כולן של קידושין דין האיש עם האשה כדין שליח עם שליח או עם האב :

יט מצוה שיקדש אדם את אשתו בעצמו יותר מעל ידי שלוחו. וכן מצוה לאשה שתקדש עצמה בידה יותר מעל ידי שלוחה. ואע"פ שיש רשות לאב לקדש בתו כשהיא קטנה וכשהיא נערה לכל מי שירצה אין ראוי לעשות כן אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר לפלוני אני רוצה. וכן האיש אין ראוי לקדש קטנה ולא יקדש אשה עד שיראנה ותהיה כשרה בעיניו שמא לא תמצא חן בעיניו ונמצא מגרשה או שוכב עמה והוא שונאה :

כ המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה. וכן מתקדשת בשטר מן התורה. כשם שגימר ומגרש שנאמר [\(דברים כד-א\)](#) "וכתב לה ספר כריתות" כך גומר ומכניס. אבל הכסף מדברי סופרים [\(וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מדברי סופרים\)](#) שנאמר [\(דברים כב-ג\)](#) "כי יקח איש אשה" ואמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף שנאמר [\(בראשית כג-ג\)](#) "נתתי כסף השדה קח ממני" :

כא אף ע"פ שעיקר הדבר כך הוא כבר נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף. וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש. אבל אין מקדשין בביאה לכתחלה ואם קידש בביאה מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהיו ישראל פרוצים בדבר זה אע"פ שקידושיו קידושין גמורין :

כב וכן המקדש בלא שידוכין או המקדש בשוק אע"פ שקידושיו קידושין גמורין מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות וידמה לקדשה שהיתה קודם מתן תורה :

כג כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך קודם הקידושין או הוא או שלוחו כדרך שמברכין על כל המצות ואח"כ מקדש ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה :

כד כיצד מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין בא"י מקדש ישראל. זו היא ברכת אירוסין. ונהגו העם להסדיר ברכה זו על כוס של יין או של שכר. ואם יש שם יין מברך על היין תחלה ואח"כ מברך ברכת אירוסין ואח"כ מקדשה ואם אין לו יין או שכר מברך אותה בפני עצמה :

א אין האשה מתקדשת אלא לרצונה והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת. אבל האיש שאנסוהו עד שקידש בעל כרחו הרי זו מקודשת. ויש לאיש לקדש נשים רבות כאחת והוא שיהיה בכסף אם קידש בכסף פרוטה לכל אחת ואחת. ויש לאחת מהן או לאחר לקבל הקידושין ע"י כולן מדעתן :

ב המקדש את האשה ונתן הקידושין מדעתה ביד חבירתה ואמר לחבירתה כשנתן הקידושין בידה ואת נמי. או וכן גם את וכיוצא בזה. הרי שתיהן מקודשות. אבל אם נתן בידה וא"ל ואת. הרי זו שקבלה הקידושין מקודשת בספק. שמא לא נתכוון אלא לראות מה בלבה וכאילו אמר לה ואת מה תאמרי בדבר זה. ולפיכך קיבלה הקידושין היא שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה ומפני זה היא ספק מקודשת :

ג א"ל התקדשי לי בדינר זה נטלתו וזרקתו לפניו או לים או לאור או לדבר האבד אינה מקודשת. אמרה לו תנהו לאבא או לאביך או לאיש פלוני ונתן אינה מקודשת. ואם אמרה לו תנהו לו שיקבלהו לי ונתן הרי זו מקודשת :

ד אמרה הניחהו על הסלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת. היה סלע של שניהם הרי זו מקודשת בספק. אמר לה התקדשי לי בככר זה אמרה לו תנהו לעני אפילו היה עני הסמוך עליה אינה מקודשת. תנהו לכלב הרי זו אינה מקודשת ואם היה הכלב שלה מקודשת. ואם היה רץ אחריה לנשכה ואמרה לו תנהו לכלב זה הרי זו ספק מקודשת :

ה היה מוכר פירות או כלים וכיוצא בהן באה אשה ואמרה לו תן לי מעט מאלו וא"ל אם אתן לך תהי מקודשת לי. אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת אבל אם אמרה לו תן לי מהן או השלך לי או דברים שעניינם לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן לי בלבד ונתן אינה מקודשת. וכן אם היה שותה יין ואמרה לו תן לי כוס אחד ואמר לה אם אתן לך הרי את מקודשת לי בו ואמרה השקיני השקות או תן השקה השלך אינה מקודשת שאין הדברים נראין אלא השקיני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר :

ו המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ואע"פ ששניהם מודין ק"ו למקדש בלא עדים. המקדש בפסולי עדות של תורה אינה מקודשת. בפסולי עדות של דברי סופרים או בעדים שהן ספק פסולי תורה אם רצה לכנוס חוזר ומקדש בכשרים ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק. ואפילו כפרה האשה והכחישה את העדים ואמרה לא קדשתיני כופין אותה ליקח גט. וכן דין כל קידושי ספק אם רצה לכנוס חוזר ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק :

ז קטן שקידש אין קידושיו קידושין. אבל גדול שקידש את הקטנה היתומה. או קטנה שיצאה מרשות אביה אם היתה פחותה מבת שש אע"פ שהיא נבונת לחש ביותר ומכרת ומבחנת אין כאן שם קידושין ואינה צריכה למאן. ואם היתה מבת עשר שנים ולמעלה אע"פ שהיא סכלה ביותר הואיל ונתקדשה לדעתה הרי זו מקודשת למיאון. היתה מבת שש ועד סוף עשר בודקין את יופי דעתה אם מכרת ומבחנת עסקי הנישואין והקידושין צריכה למאן. ואם לאו אינה מקודשת למיאון ואינה צריכה למאן:

ח כיצד מקודשת למיאון שאם נתקדשה ולא רצתה לישב עם בעלה צריכה למאן בפני שנים ולומר איני רוצה בו ויוצאה בלא גט כמו שיתבאר בהלכות גירושין. וזו היא הנקראת ממאנת. ולמה יוצאה בלא גט מפני שאין קידושיה קידושין גמורין מן התורה אלא מדברי סופרים והן תלוין שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קידושיה ונעשית אשת איש גמורה ואינו צריך לחזור לקדשה אחר שגדלה. ואם לא רצתה לישב צריכה למאן ותצא בלא גט:

ט חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשאת לפקח אין קידושיהן גמורין מן התורה אלא מדברי סופרים לפיכך אם בא פקח וקידש אשת חרש הפקחת הרי זו מקודשת לשני קידושין גמורין ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש. אבל השוטה שקידש פקחת או פקח שקידש שוטה אין כאן קידושין כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים:

י סריס שקידש בין סריס חמה בין סריס אדם וכן איילונית שנתקדשה הרי אלו קידושין גמורין:

יא טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה או שקדשן איש הרי אלו קידושי ספק וצריכין גט מספק:

יב המקדש אחת מן העריות לא עשה כלום שאין קידושין תופסין לערוה חוץ מן הנדה שהמקדש את הנדה הרי זו מקודשת קידושין גמורין ואין ראוי לעשות כן:

יג אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בפני בעלה הרי זו מקודשת לשני. שהאשה שאמרה לבעלה בפניו גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. אבל אם קידשה אחר שלא בפני בעלה אין קידושין תופסין בה עד שתביא ראייה שנתגרשה קודם שתקבל הקידושין כל שלא בפניו מעיזה:

יד המקדש אחת מן השניות או מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה. וכן יבם שקידש צרת יבמה. הרי זו מקודשת קידושין גמורין חוץ מיבמה שנתקדשה לזר שהיא מקודשת בספק. נסתפק לחכמים אם הקידושין

תופסין ביבמה כשאר חיובי לאוין או אין קידושין תופסין בה כערוה. ואף ע"פ שאסור לו לכנוס אחת מכל אלו הרי זה מגרש בגט :

טו המקדש כותית או שפחה אינן קידושין אלא הרי היא אחר הקידושין כמו שהיתה קודם הקידושין. וכן עכו"ם ועבד שקדשו בת ישראל אין קידושיהן קידושין. ישראל מומר שקידש אף ע"פ שהוא עובד עכו"ם ברצונו הרי אלו קידושין גמורים וצריכה גט ממנו :

טז המקדש אשה שחצייה שפחה וחצייה בת חורין אינה מקודשת קידושין גמורין עד שתשתחרר וכיון שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים. בא אחר וקידשה אחר שנשתחררה הרי זו ספק קידושין לשניהם :

יז ואי זו היא שפחה חרופה האמורה בתורה זו מי שחצייה שפחה וחצייה בת חורין שקידשה עבד עברי ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין הרי זו ספק קידושין :

יח שכור שקידש קידושיו קידושין ואע"פ שנשתכר הרבה. ואם הגיע לשכרותו של לוט אין קידושיו קידושין ומתיישבין בדבר זה :

יט המקדש בפחות מפרוטה אינה מקודשת. קידשה באוכל או בכלי וכיוצא בו ששנה פחות מפרוטה הרי זו מקודשת בספק וצריכה גט מספק שמא דבר זה שנה פרוטה במקום אחר. הא למדת שכל המקדש בשנה כסף אם היה באותה המדינה שנה פרוטה הרי אלו קידושי ודאי ואם אינו שנה פרוטה הרי אלו קידושי ספק יראה לי שאם קידש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם לא היו שנה פרוטה באותו המקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהא שנה פרוטה ודבר של טעם הוא זה וראוי לסמוך עליו :

כ המקדש (אשה) בפחות מפרוטה או שקידש שתי נשים בפרוטה אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכן אינה מקודשת. וכן קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר שהגדיל אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלחן שהיו קידושין פסולין :

כא המקדש את האשה בכסף או בשטר אינו צריך שיתן הקידושין לתוך ידה אלא כיון שרצתה לזרוק לה קידושיה וזרקן בין לתוך ידה בין לתוך חיקה או לתוך חצירה או תוך שדה שלה הרי זו מקודשת. היתה עומדת ברשות הבעל צריך שיתן לתוך ידה או לתוך חיקה. היתה עומדת ברשות שהיא של שניהן וזרק לה קידושיה מדעתה ולא הגיעו לידה או לחיקה הרי זו מקודשת קידושי ספק. ואפילו אמרה לו הנח קידושין על מקום זה ואותו המקום של שניהם הרי אלו קידושי ספק :

כב היו עומדים ברה"ר או ברשות שאינו של שניהם וזרק לה קידושיה. קרוב לו אינה מקודשת קרוב לה הרי זו מקודשת. מחצה על מחצה או שהיו ספק קרוב לו ספק קרוב לו. ואבדו קודם שיגיעו לידה הרי זו ספק מקודשת. כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשמור אותן והיא אינה יכולה זה הוא קרוב לו. היא יכולה לשמור אותן והוא אינו יכול זהו קרוב לה. שניהן יכולין לשמור אותן או שניהן אין יכולים לשמור אותן זה הוא מחצה על מחצה :

הלכות אישות - פרק חמישי

א המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה כגון חמץ בפסח או בשר בחלב וכיוצא בהן משאר איסורי הנאה אינה מקודשת. ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם כגון חמץ בשעה ששית מיום י"ד אינה מקודשת :

ב עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקידש בדמיו הרי זו מקודשת חוץ מעכו"ם שאם קידש בדמיה אינה מקודשת מפני שדמי עכו"ם אסורין בהנאה כמוה. המקדש בפרש עגלי עכו"ם אינה מקודשת שהכל מעכו"ם אסור בהנאה שנאמר [\(דברים יג-ח\)](#) "ולא ידבק בידך מאומה מן החרס". אבל המקדש בפרש שור הנסקל הרי זו מקודשת אע"פ ששור הנסקל אסור בהנאה פרשו אינו אסור בהנאה שאינו דבר חשוב לגבי השור :

ג המקדש בפירות שביעית או באפר פרה אדומה או במים שמילאן לעשותן מי נדה הרי זו מקודשת. המקדש בהקדש של בדק הבית בשוגג הרי זו מקודשת. והוא ישלם קרן וחומש להקדש ויביא אשמו כדין כל מועל בשגגה. ואם קידש בו אשה במזיד אינה מקודשת :

ד קידשה במעשר שני בין בשוגג בין במזיד אינה מקודשת. לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל שנאמר במעשר [\(ויקרא כז-ל\)](#) "לה' הוא" :

ה כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים אינה מקודשת מפני שלא הותרו אלא לאכילה בלבד. אבל כהן שקידש בתרומה גדולה ובתרומת מעשר ובבכורים וכן לוי שקידש במעשר ראשון וישראל שקידש במעשר עני הרי זו מקודשת :

ו מתנות שלא הורמו הרי הם כמו שהורמו. לפיכך ישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן והפריש מהן תרומה ומעשרות הרי הן כתרומות ומעשרות שנפלו לו בירושה מאבי אמו. ואם קידש בהן אשה הרי זו מקודשת שאע"פ שאינן ראוין לו לאכילה יש לו למוכרן למי שהן

ראוין לו. אבל ישראל שקידש בתרומה שהפריש מגרנו אינה מקודשת שהרי אין לו למוכרה ואין לו בה אלא טובת הנאה. לפי שנותנה לכל כהן שירצה וטובת הנאה אינה ממון :

ז המקדש את האשה בגזל או בגניבה או בחמס. אם נתיאשו הבעלים ונודע שקנה אותו דבר בייאוש הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת :

ח הנכנס לבית חבירו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהן וקידש בו אשה ובא בעל הבית אע"פ שאמר לו למה לא נתת לה דבר זה שהוא טוב ממה שנתת לה אינה מקודשת. שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתבייש עמו, והואיל וקידש בממון חבירו שלא מדעת חבירו הרי זה גזל ואינה מקודשת. ואם קידשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הרי זו מקודשת מספק :

ט היתה סחורה בינו ובין חבירו וחלקה שלא מדעת חבירו וקידש בחלקו הואיל וצריכה שומת ב"ד אינה מקודשת שאין זה נוטל לעצמו מה שירצה ויניח מה שירצה :

י גזל את האשה או גנב ממנה או חמסה וחזר וקידשה בגזל ובגניבה ובחמס שלה ואמר לה הרי את מקודשת בו. אם קדם ביניהן שידוכין ונטלה ושתקה הרי זו מקודשת. ואם לא שידך אותה מעולם אף ע"פ ששתקה כשנתן לה דברים אלו בתורת קידושין אינה מקודשת. ואם אמרה הן הרי זו מקודשת :

יא וכן אם נתן לה פקדון ואמר לה כנסי פקדון זה וחזר ואמר לה הרי את מקודשת לי בו. אם אמר לה קודם שנטלתו ונטלתו ושתקה הרי זו מקודשת. ואם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה הרי את מקודשת בו ושתקה אין זה כלום שכל שתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת. אבל אם אמרה הן אחר שנטלה הרי זו מקודשת :

יב החזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמר לה הרי את מקודשת בו קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה. אם היה ביניהן שידוכין הרי זו מקודשת. ואם לא שידך אינה מקודשת עד שתאמר הן. ואם אמר לה אחר שנטלה החוב שלה הרי את מקודשת בו. אפילו אמרה הן אינה מקודשת. שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום אלא שלה נטלה וכבר נפרע חובו משעה שנטלה ואינה יכולה לחזור ולתובעו בחוב פעם אחרת :

יג המקדש במלוה אפילו היתה בשטר אינה מקודשת. כיצד כגון שהיה לו אצלה חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך אינה מקודשת. מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן שום דבר קיים. ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתו :

יד היה לו אצלה מלוה על המשכון וקידשה באותה המלוה והחזיר לה המשכון הרי זו מקודשת שהרי היא נהנית במשכון מעתה והרי הגיע הנאה לידה :

טו המקדש בהנאת מלוה הרי זו מקודשת. כיצד כגון שהלוה אותה עתה מאתים זוז ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שארויח לך במלוה זו שתהיה בידך כך וכך יום ואיני תובעה ממך עד זמן פלוני הרי זו מקודשת. שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו עד סוף זמן שקבע. ואסור לעשות כן מפני שהיא כרבית. ופירשו רבותי בהנאת מלוה דברים שאין ראוי לשומען :

טז אמר לה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו ובחוב שיש לי אצלך הרי זו מקודשת. וכן אם אמר לה במלוה שיש לי אצלך ובפרוטה זו הרי זו מקודשת :

יז היה לו חוב ביד אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשתן הרי זו מקודשת :

יח קידשה בפקדון שיש לו בידה או בשאלה שהשאלה. אם היה הפקדון והשאלה פרוטה או שוה פרוטה באחד מהן קיים ברשותה הרי זו מקודשת :

יט אמר לה הרי את מקודשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון ודיבר עליה לשלטון והניח השלטון ולא תבעה אינה מקודשת אלא. אם נתן לה פרוטה משלו שההנאה שבאה לה מדבריו הרי היא כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת :

כ הרי את מקודשת לי במלאכה זו שאעשה עמך ועשה אינה מקודשת אלא אם כן נתן לה פרוטה משלו. לפי שהשכירות יזכה בה הפועל מתחלה ועד סוף כל זמן שיעשה מקצת מן המלאכה זוכה במקצת מן השכר ונמצא השכר כולו מלוה אצלה והמקדש במלוה אינה מקודשת :

כא האשה שאמרה תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך ונתן ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך הרי זו מקודשת. אע"פ שלא הגיע לה כלום הרי נהנית ברצונה שנעשה ונהנה פלוני בגללה. וכן אם אמרה לו תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש לו ונתן לו וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך הרי זו מקודשת :

כב אמר לה הילך דינר זה במתנה והתקדשי לפלוני וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה לך בגללי הרי זו מקודשת אע"פ שלא נתן לה המקדש כלום. אמרה לו הילך דינר זה מתנה ואתקדש

לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה אם אדם חשוב הוא הרי זו מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה ובהנאה זו הקנת עצמה לו :

כג האומר לאשה התקדשי לי בדינר והרי זה המשכון בידך עד שאתן הדינר אינה מקודשת לו. לפי שלא הגיע הדינר לידה ולא המשכון נתן להיותו שלה. היה בידו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים וקידש בו אשה אע"פ שאינו שלו הרי זו מקודשת. לפי שבעל חוב יש לו מקצת קנין בגופו של משכון.

כד האומר לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתחזירי לי אינה מקודשת בין החזירה בין לא החזירה. שאם לא החזירתי לא נתקיים התנאי. ואם החזירתי הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום :

כה נתן לה אגודה של הדס וכיוצא בה ואמר לה הרי את מקודשת לי בזו וקבלה אותו אמרו לו והלא אין בה שוה פרוטה ואמר תתקדש בד' זוזים המוחבאים בתוך האגודה אם אמרה הן הרי זו מקודשת. ואם שתקה אינה מקודשת במעות אלו שהשתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת כלום ותהיה מקודשת בספק מפני האגודה שמא שוה פרוטה במקום אחר :

כו האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר :

כז אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו אם יש בכולם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש באחרונה שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק. שאותן תמרים שאכלה הרי הן כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת ונמצא שאין הקידושין אלא בתמרה אחרונה :

כח אמר לה הרי את מקודשת לי באלו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת אף ע"פ שהיא אוכלת ראשונה ראשונה היא אוכלת ומקודשת :

כט האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס זה אם היה מלא מים הרי זו מקודשת בו ובמה שבתוכו. ואם היה מלא יין הרי זו מקודשת בו ולא במה שבתוכו. ואם היה מלא שמן הרי זו מקודשת במה שבתוכו ולא בו. לפיכך אם לא היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת בספק. ואם היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת ודאי ואין משגיחין על הכוס :

א המקדש על תנאי אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בין שיהיה התנאי מן האיש בין שיהיה מן האשה. וכל תנאי שבעולם בין בקידושין בין בגירושין בין במקח בין בממכר בין בשאר דיני ממון צריך להיות בתנאי ארבעה דברים:

ב ואלו הן הד' דברים של כל תנאי. שיהיה כפול ושיהיה הן שלו קודם ללאו. ושיהיה התנאי קודם למעשה. ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואם חסר התנאי אחד מהן הרי התנאי בטל וכאילו אין שם תנאי כלל אלא תהיה זו מקודשת או מגורשת מיד ויתקיים המקח או המתנה מיד וכאילו לא התנה כלל הואיל וחסר התנאי אחד מן הד':

ג כיצד האומר לאשה אם תתני לי מאתים זו הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תתני לי לא תהיה מקודשת ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינר. הרי התנאי קיים והרי זו מקודשת על תנאי. ואם נתנה לו מאתים זו תהיה מקודשת ואם לא נתנה לו אינה מקודשת:

ד אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זו תהיי מקודשת ואם לא תתני לי לא תהיי מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה. ואע"פ שהכל בתוך כדי דיבור הרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום:

ה וכן אם אמר לה אם תתני לי מאתים זו הרי את מקודשת לי בדינר זה ואח"כ נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל מפני שלא כפל תנאו. שהרי לא אמר לה ואם לא תתני לא תהיי מקודשת והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום:

ו וכן אם אמר לה אם לא תתני לי מאתים זו לא תהיי מקודשת לי ואם תתני לי מאתים זו הרי את מקודשת לי בדינר זה ואח"כ נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל לפי שהקדים לאו להן והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום:

ז וכן אם אמר לה אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תעלי לרקיע ולא תרדי לתהום לא תהיי מקודשת ואח"כ נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל והרי היא מקודשת מיד שהדבר ידוע שא"א לה לקיים תנאי זה ואין זה אלא כמפליגה בדברים דרך שחוק והיתול:

ח הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו אלא שהתורה אסרה אותו כגון שאמר לאשה אם תאכלי חלב ודם הרי את מקודשת לי בדינך זה ואם לא תאכלי לא תהיי מקודשת. אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גיטיך ואם לא תאכלי. לא יהא גט. ואחר שהתנה נתן הדינך או הגט בידה הרי התנאי קיים. ואם עברה ואכלה תהיה מקודשת או מגורשת. ואם לא אכלה אינה מקודשת ואינה מגורשת. ואין אומרים בזה הרי התנה על מה שכתוב בתורה שהרי בידה שלא תאכל ושלא תתקדש ולא תתגרש :

ט ובמה אמרו חכמים כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל חוץ מדבר שבממון שתנאו קיים. כגון שקידש או גירש או נתן או מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו שיזכה עצמו בדבר שלא זיכתה לו תורה ומנעה ממנו או יפטור עצמו בתנאו מדבר שחייבה אותו בו התורה שאומרין לו תנאך בטל וכבר נתקיימו מעשיך ואין אתה נפטר מדבר שחייבה אותך בו התורה ולא תזכה בדבר שמנעה אותה ממנו :

י כיצד כגון שקידש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר כסות ועונה. שאומרין לו בכסות ושאר שהוא תנאי שבממון תנאך קיים אבל בעונה תנאך בטל שהתורה חייבה אותך בעונה והרי זו מקודשת ואתה חייב בעונתה ואין בידך לפטור עצמו בתנאך וכן כל כיוצא בזה. וכן המקדש יפת תואר על תנאי שיתעמר בה הרי זו מקודשת ואין לו להתעמר בה שהרי התורה מנעה אותו מלהשתעבד בה אחר שנבעלה. ולא מפני תנאו יזכה בדבר שמנעה אותו תורה אלא תנאו בטל וכן כל כיוצא בזה :

יא התנה על האשה בשעת קידושין או בשעת גירושין שתבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה הרי זה כמי שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתירד לתהום ותנאו בטל שאין בידה שיעברו אחרים ויבאו על הערוה ונמצא שהתנה עמה בדבר שאינו בידה לקיימו וכן כל כיוצא בזה :

יב אבל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצירו או שישא בתו לבני וכיוצא בזה תנאו קיים שהרי אפשר בידה לקיימו ותתן לפלוני ממון רב עד שיתן לו חצירו ועד שישא בתו לבנו שהרי אין כאן עבירה וכן כל כיוצא בזה :

יג שים כל אלו הדברים של תנאים לנגד עיניך תמיד. וכל מקום שאתה שומע המקדש על תנאי כך וכך או הנותן גט. על תנאי כך וכך או המוכר או הנותן על תנאי תדע שהתנאי יש בו ד' דברים אלו שביארנו כדי שלא נהיה, צריכין לפרש אותן בכל מקום. ואם חסר אחד מהן אין כאן תנאי :

יד יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו שאין צריך אדם לכפול תנאו אלא בגיטין וקידושי בלבד אבל בדיני ממון אינו צריך לכפול. ואין ראוי לסמוך על דבר זה שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים מתנאי בני גד ובני ראובן למדו אותם חכמים (במדבר לב-כט) "אם יעברו בני גד" וגו' (במדבר לב-

ט "ואם לא יעברו" ותנאי זה לא היה לא בגיטין ולא בקידושין. וכזה הורו גדולי הגאונים הראשונים וכן ראוי לעשות:

טו המקדש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מקודשת משעה שנתקיים התנאי לא משעה שנתקדשה. כיצד האומר לאשה אם אתן לך מאתים זוז בשנה זו הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא אתן לך לא תהיי מקודשת ונתן הדינר לידה בניסן ונתן לה המאתים זוז שהתנה עמה באלול הרי זו מקודשת מאלול. לפיכך אם קדשה אחר קודם שיתקיים התנאי של ראשון הרי זו מקודשת לשני. וכן הדין בגיטין ובממונות בשעה שיתקיים התנאי הוא שיהיה גט או יתקיים המקח או המתנה:

טז בד"א בשהיה שם תנאי ולא אמר מעכשיו. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו בדינר זה אם אתן לך מאתים זוז ולאחר זמן נתן לה מאתים זוז הרי זו מקודשת למפרע משעת הקידושין אע"פ שלא נעשה תנאו אלא לאחר זמן מרובה. לפיכך אם קידשה השני קודם שיעשה התנאי אינה מקודשת. וכן הדין בגיטין ובממון:

יז כל האומר מעכשיו לא יצטרך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי על המעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה. תנאו קיים. אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו. ואם התנה בדבר שא"א לקיימו הרי זה כמפליג בדברים ואין שם תנאי. וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו ואינו צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה:

יח כיצד, האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שתתני לי מאתים זוז. הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז. הרי חצר זו נתונה לך במתנה על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי תנאו קיים ונתקדשה או נתגרשה וזכתה זו בחצר והם יתנו המאתים זוז. ואם לא נתנו לא תהיה זו מקודשת ולא מגורשת ולא תזכה זו בחצר. ואע"פ שלא כפל תנאו ואע"פ שהקדים המעשה לתנאי ונתן הקידושין או הגט בידה והחזיקה זו בחצר ואח"כ השלים תנאו. שהרי כשיתקיים התנאי תזכה זו בחצר ותתקדש זו ותתגרש משעה ראשונה שבה נעשה המעשה כאילו לא היה שם תנאי כלל:

הלכות אישות - פרק שביעי

א האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבי רצה האב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת. על מנת שלא ימחה אבי שמע ומיחה אינה מקודשת. לא מיחה או שמת

הרי זו מקודשת. מת הבן ואחר כך שמע האב מלמדין האב שיאמר איני רוצה כדי שלא יהו קידושין ולא תפול לפני יבם :

ב האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז או בית כור עפר אם יש שם עדים שיש לו הרי זו מקודשת. ואם אין לו הרי זו מקודשת מספק שמא יש לו והוא אומר אין לי כדי לקלקלה :

ג הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז או בית כור עפר במקום פלוני. אם יש לו באותו מקום הרי זו מקודשת. ואם אין לו באותו מקום שאומר הרי זו מקודשת מספק שמא יש לו שם והוא מתכוין לקלקלה :

ד הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאראך מאתים זוז או בית כור עפר הרי זו מקודשת ויראנה. הראה הזוזים ביד אחרים או שהראה בית כור עפר בשדה אחרים אינה מקודשת עד שיראנה משלו. לקח המעות בהלואה או בשותפות או ששכר השדה או לקחה באריסות והראה אינה מקודשת עד שיראנה משלו. שמשמע שאראך שאראך משל עצמי דבר זה שאמרתי לך :

ה היה לו בית כור עפר והיה בו נקעים עמוקים. עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים. אם היו הנקעים מלאים מים הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו מפני שאינן ראויין לזריעה ואם אינן מלאין מים נמדדין עמו מפני שהן ראויין לזריעה :

ו האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאין עליך נדרים ונמצא עליה אחד משלשה נדרים אלו שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונין אינה מקודשת. נמצא עליה נדר חוץ מאלו אף ע"פ שהוא אומר מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת. ואם אמר לה על מנת שאין עליך כל נדר אפילו נמצאת שנדרה שלא תאכל חרובין אינה מקודשת :

ז הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאין בך מומין ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים אינה מקודשת. נמצא בה מום אחר חוץ מאותן המומין אף ע"פ שאמר מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת. ומה הן המומין הפוסלין בנשים כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. ובהלכות ביאת מקדש יתבארו כל מומין של כהנים. ויותר עליהן בנשים. ריח רע. זזיעה. וריח הפה. וקול עבה. ודדין גסין מחברותיה טפת. וטפח בין דד לדד. ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת. ושומא שעל הפדחת. אפילו היתה קטנה ביותר ואפילו קרובה לשער ראשה ואף ע"פ שאין בה שיער. וזו היא השומא שיתרה אשה על הכהנים. אבל אם היתה שומא שיש בה שיער בשאר הפנים או שומא גדולה כאיסר אעפ"י שאין בה שיער הרי זה מום בין בכהנים בין בנשים :

ח המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלין בנשים או נמצא עליה אחד משלשה נדרים הרי זו מקודשת מספק. קידשה על מנת שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתיר לה הרי זו מקודשת:

ט קידשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת. אבל אם התנה האיש שאין עליו נדרים ושאין בו מומין והיו עליו נדרים והיו בו מומין והלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפאו הרי זו מקודשת שאין גנאי לאיש במומין שכבר נרפאו והאשה אינה מקפדת על זאת:

י האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאתן ליך מאתים זוז מיכן ועד שלשים יום אם נתן לה בתוך שלשים יום מקודשת ואם עברו שלשים יום ולא נתן לה אינה מקודשת. הרי את מקודשת לי בזוים אלו לאחר שלשים יום. אע"פ שנתאכלו המעות בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לאחר שלשים יום. ואם חזר בו בתוך השלשים או חזרה היא אינה מקודשת:

יא בא שני וקידשה בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לשני לעולם. לפי שבשעה שקידשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשת אשת איש ולאחר השלשים יום כשיבואו קידושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין הקידושין תופסין בה:

יב האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום בדינר זה ובא אחר וקידשה בתוך השלשים יום הרי זו מקודשת מספק לשניהם. לפיכך שניהם נותנין גט בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום. הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום. ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום. ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים. אפילו הן מאה על הסדר הזה קידושי כולן תופסין בה וצריכה גט מכל אחד ואחד מפני שהיא ספק מקודשת לכולן:

יג האומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני כלומר שלא תיאסר עליו אלא תהיה אשת איש על כל העולם ולפלוני כפנויה הרי זו מקודשת מספק. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שתהיי מותרת לפלוני הרי זו מקודשת ותהיה אסורה עליו כשאר העם מפני שהתנה בדבר שא"א לקיימו:

יד הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת לאחר שאגרשך הרי זו מקודשת. וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שנייה מן קידושי פרוטה שנייה. אבל אם אמר

לאשה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שאתגייר. לאחר שתתגיירי. לאחר שאשתחרר. לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך. לאחר שתמות אחותיך אינה מקודשת לפי שאינו יכול עתה לקדשה:

טו האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שיחלוץ לך יבמיד הרי זו מקודשת הואיל ואילו קידשה עתה היו קידושין תופסין בה מספק:

טז האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי בזה לא אמר כלום. ואם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר הרי זו מקודשת. ויראה לי שצריך לחזור ולקדש אותה אחר שתלד ע"י אביה כדי שיכניס אותה בקידושין שאין בהן דופי:

יז האומר לאשה הרי את מקודשת לי במאה דינרין ונתן לה אפילו דינר אחד הרי זו מקודשת משלקחה הדינר והוא שישלים לה השאר. שזה כמי שאמר הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שאשלים לך מאה דינרים שהיא מקודשת לו מעכשיו. בד"א כשאמר לה במאה דינרים סתם אבל אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרין אלו והתחיל למנות לתוך ידה אינה מקודשת עד שישלים [לה מאה] ואפילו בדינר האחרון שניהם יכולים לחזור זה בזה. וכן אם נמצא מנה חסר דינר או נמצא מהן דינר נחשת אינה מקודשת. נמצא בהם דינר רע אם יכולה להוציאו על ידי הדחק יחליפנו ואם לאו אינה מקודשת:

יח אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו שהן שוין חמשים דינרים והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאוה להן אם היו שוין חמשים הרי זו מקודשת משעת לקיחה. ואינן צריכין שומא בשוק ואחר כך תהיה מקודשת כדי שתסמוך דעתה אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה הרי זו מקודשת משעה ראשונה. ואם אינן שוין אינה מקודשת:

יט איש ואשה שהיו עסוקין בדברי אירוסין הוא אומר במאה דינרים אקדש אותך והיא אומרת איני מתקדשת לך אלא במאתים והלך זה לביתו וזו לביתה ואחר כך תבעו זה את זה וקרשו סתם. אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש:

כ העושה שליח לקדש לו אשה והלך השליח וקדשה על תנאי אינה מקודשת. וכן אם אמר לו לקדשה על תנאי והלך וקדשה סתם או על תנאי אחר או ששינה את התנאי אינה מקודשת:

כא אמר לו קדשה לי במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר אינה מקודשת. קדשה לי והרי היא במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר הרי זו מקודשת מפני שמראה מקום הוא לו. וכן היא שאמרה לשלוחה

קבל לי קידושי במקום פלוני וקבלם לה במקום אחר אינה מקודשת. הרי הבעל במקום פלוני וקבל לה במקום אחר הרי זו מקודשת מפני שמראה מקום היא לו :

כב המקדש את האשה וחזרו בו מיד הוא או היא אף ע"פ שחזרו בתוך כדי דיבור אין חזרת כלום והרי היא מקודשת :

כג המקדש על תנאי וחזר אחר כמה ימים וביטל התנאי אף ע"פ שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי והרי היא מקודשת סתם. וכן אם היה התנאי מן האשה ובטלה אותו (אח"כ) בינה ובינו בטל התנאי. לפיכך המקדש על תנאי וכנס סתם או בעל סתם הרי זו צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס. וכן המקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה וחזר ובעל סתם בפני עדים צריכה גט שעל בעילה זו סמך ולא על אותן הקידושים הפסולין חזקה היא שאין אדם מישראל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה :

הלכות אישות - פרק שמיני

א האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש. של דבש ונמצא של יין. בדינר זה של כסף ונמצא של זהב. של זהב ונמצא של כסף. על מנת שאני כהן ונמצא לוי. לוי ונמצא כהן. נתין ונמצא ממזר. ממזר ונמצא נתין. בן עיר ונמצא בן כרך. בן כרך ונמצא בן עיר. על מנת שאני עני ונמצא עשיר. עשיר ונמצא עני. על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק. רחוק ונמצא קרוב. על מנת שיש לי שפחה או בת גודלת או אופה ואין לו. על מנת שאין לו ויש לו. על מנת שיש לי אשה ובנים ואין לו. על מנת שאין לי ויש לו. בכל אלו וכל הדומה. להן אינה מקודשת. וכן היא שהטעתו :

ב ובכולם אף ע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אע"פ שהטעני ואין הדבר כמו שאמר. וכן אם אמר הוא בלבי היה לקדשה אע"פ שהטענתי אינה מקודשת לפי שהדברים שבלב אינם דברים :

ג הרי את מקודשת לי על מנת שאני בסם ונמצא בסם ובורסי. על מנת שאני בן עיר ונמצא בן עיר ובן כרך, על מנת ששמי יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון הרי זו מקודשת. אבל אם אמר לה על מנת שאין שמי אלא יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון. שאיני אלא בסם ונמצא בסם ובורסי. שאיני אלא בן עיר ונמצא בן כרך ובן עיר אינה מקודשת :

ד האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני יודע לקרות. צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אונקלוס הגר. ואם אמר לה על מנת שאני קורא צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה. על מנת שאני יודע לשנות צריך להיות יודע לקרות המשנה. ואם אמר על מנת שאני תנאה צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וסיפרי ותוספתא של ר' חייא.:

ה על מנת שאני תלמיד אין אומרין כבן עזאי ובן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו ואפילו בהלכות החג שמלמדין אותו ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן. על מנת שאני חכם אין אומרין כר"ע וחביריו אלא כל ששואלין אותו בכל מקום דבר חכמה ואומר. על מנת שאני גבור אין אומרין כאבנר בן נר וכיוצא אלא כל שחביריו מתייראים ממנו מפני גבורתו. על מנת שאני עשיר אין אומרין [כר' אלעזר בן חרסום] וכרבי אלעזר בן עזריה אלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עושרו. על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר תשובה בלבו. על מנת שאני רשע אפילו צדיק גמור הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר בעכו"ם בלבו שעון עכו"ם גדול הוא ומשיהרהר לעבוד בלבו נעשה רשע שנאמר [\(דברים יא-טז\)](#) "פן יפתה לבבכם". וכתוב [\(יחזקאל יד-ה\)](#) "למען תפוש את בית ישראל בלבם":

ו המקדש את האשה ואמר הייתי סבור שהיא כהנת והרי היא לוייה. לוייה והרי היא כהנת. ענייה והרי היא עשירה. עשירה והרי היא ענייה. הרי זו מקודשת מפני שלא הטעתו. וכן היא שאמרה סבורה הייתי שהוא כהן והרי הוא לוי. לוי והרי הוא כהן. עשיר והרי הוא עני. עני והרי הוא עשיר. הרי זו מקודשת מפני שלא הטעה אותה:

הלכות אישות - פרק תשיעי

א המקדש שתי נשים שאסור לישא שתיהן משום ערוה כאחת אינן מקודשות. כיצד כגון שקדש אשה ובתה או שתי אחיות כאחת אין אחת מהן מקודשת:

ב קידש נשים רבות כאחת ואמר הרי כולכם מקודשות לי והיו בהן שתי אחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן אין אחת מכולן מקודשת. ואם אמר להן הראויה מכם לי לביאה מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ מאחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן. וכן אם אמר להן הרי כולכם מקודשות לי והיתה בהן שפחה או עכו"ם או אשה אחת ערוה כגון אשת

איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן אין אחת מכולם מקודשת. ואם אמר הראויה מכס לי לביאה תהיה מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ מאותה אשה שאין קידושין תופסי בה :

ג אמר לשתי אחיות הרי אחת מכס מקודשת לי. בזה ונתן להן פרוטה או שקבלתה אחת על יד חבירתה. וכן האומר לאב אחת מבנותיך מקודשת לי וקיבל האב קידושיה כולן צריכות גט ממנו. ואסור לו לבוא על אחת מהן מפני שהקידושין תופסין בהן אע"פ שא"א לבוא על אחת מהן :

ד העושה שליח לקדש לו אשה פלונית והלך וקידשה לו וקידש המשלח בעצמו לאמה או לבתה או לאחותה ואין ידוע אי זו מהן נתקדשה ראשונה שתיהן צריכות גט ואסורות עליו. וכן אשה שעשתה שליח לקדשה והלך וקידשה והלכה וקידשה היא עצמה לאחר ואין ידוע אי זו מהן קודם שניהן. נותנין לה גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס :

ה בד"א ברחוקין אבל (בקרובים) אם קידשה השליח לאב וקידשה היא עצמה לבן או לאח וכיוצא בהן שניהם נותנין גט והיא אסורה לשניהם :

ו האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ואינו יודע אם קידש אם לא קידש לו אשה הרי זה בחזקת שקידש שחזקת שליח לעשות שליחותו. והואיל ואין ידוע אי זו אשה קידש לו הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה. כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן. שאם תאמר ישא זו שמא אמה קידש לו שלוחו או אחותה או בתה. ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה הוא שליח אע"פ שנתגרשה קודם שימות השליח ה"ז מותר בה. ואין אומרים שמא קידש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה. מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות :

ז מי שהיו לו ה' בנים ועשו כולן שליח את אביהם לקדש להם אשה. ואמר אבי הבנים לאיש שיש לו ה' בנות אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני וקיבל האב הקידושין. כל אחת מהן צריכה חמשה גיטין מכל האחין. הואיל וכולן נתנו רשות לאב לקדש להן אשה. מת אחד מהם כל אחת מהן צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהם :

ח האב שהיתה לו בת קטנה או נערה שהיא ברשותו ובת בוגרת ונתנה לו הבוגרת רשות לקדשה וקידש בתו סתם לאחד. אין הבוגרת בכלל עד שיפרש ויאמר בתי הבוגרת שעשת אותי שליח. לפיכך אין הבוגרת מקודשת (ואחותה מקודשת) :

ט מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים וכולן ברשותו וקידש אחת מהן ובשעת הקידושין אמר לבעל קידשתי לך את בתי הגדולה. אף ע"פ שיש לומר שמא גדולה שבגדולות קידש לו או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות. הרי כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות שהיא לבדה המקודשת. וכן אם קידש בתו הקטנה אף ע"פ שיש לומר שמא קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות הרי כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות והיא לבדה המקודשת. שמשמע בתו הגדולה שאין בבנותיו גדולה ממנה ומשמע בתו הקטנה שאין בהן קטנה ממנה:

י נאמן האב לומר על בתו קודם שתבגור שהיא מקודשת ואוסרה על הכל:

יא האב שאמר קידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה הרי זו אסורה לעולם על כל אדם עד שיאמר האב נודע לי שלפלוני קידשתיה ותהיה צריכה ממנו גט בלבד. ואף ע"פ שנודע לו אחר שבגרה:

יב אמר האב איני יודע למי קידשתיה ובא אחד ואמר אני הוא שקידשתיה נאמן אף לכנוס ואינו צריך קידושין אחרים:

יג באו שנים זה אומר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה. שניהן נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. כנסה ואחר כך בא אחר ואמר אני הוא שקידשתיה אינו נאמן ואינו אוסרה על בעלה:

יד האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני הוא שקידשתיך נאמן ליתן גט ותהיה מותרת לכל אדם חוץ ממנו. אבל אינו נאמן לכנוס שמא יצרו תקפו והיא תרגיל לו כדי להתירה:

טו האומר לאשה קידשתי והיא אומרת לא קידשתי הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו. קידשתי והוא אומר לא קידשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. קידשתיך והיא אומרת לא קידשת אלא בתי הוא אסור בקרובות גדולה וגדולה מותרת בקרוביו. ומותר בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו. קידשתי את בתך והיא אומרת לא קידשת אלא אותי הוא אסור בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו. ומותר בקרובות האם והאם אסורה על קרוביו:

טז וכל אלו שטוענין הקידושין בשטען הטוען שהיו שם קידושין בפני עדים והלכו למדינה אחרת או מתו. אבל אם הודו שהיו הקידושין בלא עדים אין כאן קידושין כמו שביארנו. וכ"מ שתאמר אשה לאיש קידשתי והוא אומר. לא קידשתיך מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להתירה לשאר העם שאין לו בזה הפסד. ואם נתן לה גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה:

יז העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה לעצמו הרי זו מקודשת לשליח. ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע:

יח העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה השליח אומר לעצמי קידשתיה והאשה אומרת לראשון ששלחו נתקדשתי. אם לא עשה השליח בעדים הרי השליח אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו. והאשה אסורה בקרובי המשלח והמשלח מותר בקרובותיה. ואם הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לראשון:

יט אמרה איני יודעת למי נתקדשתי אם לשולח או לשלוחו. אם לא הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לשני. ואם הוחזק שהוא שלוחו שניהן נותנין גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס:

כ האשה שעשתה שליח לקדשה והלך וקידשה ובעת הליכתו ביטלה השליחות וחזרה בה ואין ידוע אם קודם שקיבל לה הקידושין חזרה או אחר הקידושין הרי זו מקודשת מספק. וכן האיש שעשה שליח וחזר בו:

כא המקדש אחת מחמש נשים ואינו יודע אי זו מהן קידש וכל אחת ואחת אומרת אותי קידש אסור בקרובות כולן. ונותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה אחת ביניהן ומסתלק. ואם קידש בביאה קנסו אותו חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת. והדבר ידוע שכתובה שכתב לאחת מהן אבדה וכל אחת ואחת אומרת אני היא שקידשתני וכתבת לי כתובה ואבדה כתובתי:

כב האשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני הרי זו בחזקת מקודשת אע"פ שאין שם ראייה ברורה. וכל קול שלא הוחזק בב"ד אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול שתוחזק זו בו שהיא מקודשת כגון שבאו שנים והעידו שראו הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ונשים שמחות לה ואומרות נתקדשה פלונית היום. שמעו אותן אומרות פלונית תתקדש היום אין חוששין לה שמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה עד שישמעו שנתקדשה. וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני הלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו הרי זה קול שמחזיק אותה מקודשת:

כג בד"א שלא היתה שם אמתלא אבל אם היתה שם אמתלא ושמעו האמתלא כשמעו שנתקדשה לא הוחזרה מקודשת. כיצד היא האמתלא פלונית נתקדשה על תנאי או קידושי ספק לא הוחזקה. אלא שואלין אותה וסומכין על דבריה הואיל ואין שם ראייה ברורה ולא קול חזק:

כד יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר ימים אמרו אמתלא. אם נראין הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלא לא תוחזק מקודשת. ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלא בעת שנשמעו הקידושין אין חוששין לאמתלא:

כה מעשה באחת שיצא עליה קול שנתקדשה לבנו של פלוני ולאחר זמן שאלו לאביו ואמר על תנאי כך נתקדשה לו ולא נתקיים התנאי ולא סמכו חכמים על דבריו אלא אמרו הרי זו ספק מקודשת וכאילו אין שם אמתלא:

כו יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ובא שני וקידשה בפנינו בודקין על קידושי ראשון שהן בקול. אם באו עדים בראיה ברורה שהיא מקודשת לראשון אין קידושי שני כלום. ואם לאו מגרש ראשון שקידושו בקול ונושא השני שקידושו ודאי. ואם גירש השני לא יכנס הראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו מן האירוסין אחד שנתארסה לאחר:

כז יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ויצא קול אחר כמותו שהיא מקודשת לאחר. אחד כותב גט ואחד כונס בין ראשון בין אחרון:

כח מקום שנהגו לשלוח סבלונות לארוסה אחר שתתארס ובאו עדים שראו סבלונות שהובלו לה חוששין לה שמא נתקדשה וצריכה גט מספק אעפ"י שרוב אנשי העיר אין משלחין סבלונות אלא קודם האירוסין. ומקום שנהגו כולן לשלוח סבלונות בתחלה ואח"כ מקדשין וראו סבלונות אין חוששין לה:

כט הוחזק שטר כתובתה. אם דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואחר כך כותבין חוששין לה. ואף ע"פ שאין שם סופר אין אומרין שמא מפני הסופר שמצא הקדים וכתב. ואם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתובה קודם הקידושין אין חוששין לה:

ל שנים אומרין ראינוה שנתקדשה ביום פלוני ושנים אומרין לא ראינוה אע"פ שכולם שכנים בחצר אחת הרי זו מקודשת שאין [טענת] לא ראינוה ראייה שדרך העם לקדש בצנעה:

לא אמר עד אחד מקודשת היא זו והיא אומרת לא נתקדשתי הרי זו מותרת. אחד אומר מקודשת ואחד אומר אינה מקודשת לא תנשא ואם נישאת לא תצא שהרי היא אומרת לא נתקדשתי. אמרה מקודשת אני ולאחר זמן עמדה וקידשה עצמה אם נתנה אמתלא לדבריה ואמרה מפני כך וכך אמרתי בתחלה שאני מקודשת וראינו בדבריה ממש הרי זו מותרת לשני. ואם לא נתנה אמתלא או שנתנה ואין בהן ממש הרי זו אסורה וקידושי שני קידושי ספק. לפיכך נותן לה גט ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא ארוסה. וכן האשה שבאת ואמרה אשת איש אני

וחזרה ואמרה פנויה אני אם נתנה אמתלא לדבריה ויש בדבריה ממש
הרי זו נאמנת :

הלכות אישות - פרק עשירי

א הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה. והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות. ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו וייתחד עמה ויפרישנה לו. וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום. והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה משיערה בה קנאה ונעשית נשואה והרי היא אשתו לכל דבר :

ב כיון שנכנסה הארוסה לחופה הרי זו מותרת לבא עליה בכל עת שירצה והרי היא אשתו גמורה לכל דבר. ומשתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהיה ראויה לבעילה. אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין :

ג וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין והן שש ברכות ואלו הן. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שהכל ברא לכבודו. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד ברוך אתה יי יוצר האדם. שוש תשיש ותגל עקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך אתה יי משמח ציון בבניה. שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם בא"י משמח חתן וכלה. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דיצה וחדוה אהבה אחוה שלום וריעות מהרה יי אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון קול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשחה מנגינתם ברוך אתה יי משמח החתן עם הכלה :

ד ואם יהיה שם יין מביא כוס של יין ומברך על היין תחלה ומסדר את כולן על הכוס ונמצא מברו שבע ברכות. ויש מקומות שנהגו להביא הדס עם היין ומברך על ההדס אחר היין. ואח"כ מברך השש :

ה ואין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין וחתן מן המנין :

ז המארס את האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתיחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא שאין ברכת חתנים עושה הנישואין אלא כניסה לחופה. אירס וכנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי זו נשואה גמורה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים. ולא תנשא נדה עד שתטהר. ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר. ואם עבר ונשא ובירך אינו חוזר ומברך:

ח וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו והחתן נותן שכר הסופר. וכמה הוא כותב לה. אם היתה בתולה אין כותבין לה פחות ממאתים דינרים ואם בעולה אין כותבין לה פחות ממאה דינרים. וזה הוא הנקרא עיקר כתובה. ואם רצה להוסיף לה אפילו ככר זהב מוסיף. ודין התוספת ודין העיקר אחד הוא לרוב הדברים. לפיכך כל מקום שנאמר בו כתובה סתם הוא העיקר והתוספת כאחד. וחכמים הם שתיקנו כתובה לאשה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה:

ט דינרים אלו לא תקנו אותם מן הכסף הטהור אלא ממטבע שהיה באותן הימים שהיה שבעה חלקים נחשת ואחד כסף עד שיהיה בסלע חצי זוז כסף. ונמצא מאתים דינרים של בתולה חמשה ועשרים זוזין של כסף טהור ומאה דינרים של בעולה שנים עשר זוזים ומחצה. ומשקל כל זוז שש ותשעים שעורות כמו שביארנו בתחלת עירובין. והדינר הוא הנקרא זוז בכל מקום בין שיהיה מן הכסף הטהור בין שיהיה ממטבע אותן הימים:

י אין פוחתין לכתובה ממאתים ולבעולה ממאה. וכל הפוחת בעילתו בעילת זנות. אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה מאה או מאתים ה"ז מותר. וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתה הרי זה מותר לבעול עד שיהיה לו פנאי לכתוב:

יא הכונס את האשה ולא כתב לה כתובה. או שכתב ואבד שטר הכתובה. או שמחלה כתובתה לבעלה. או שמכרה לו כתובתה. חוזר וכותב לה עיקר כתובה אם רצה לקיימה. לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. אבל המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה אינו צריך לכתוב לה כתובה אחרת. שלא תקנו כתובה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ואם הוציא זה משלם כתובתה ללוקח כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה:

יב המארס את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה עדיין ארוסה היא ואינה נשואה שאין הכתובה עושה נישואין. ואם מת או גרשה גובה עיקר כתובתה מבני חורין ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא נכנסה. אבל אם ארס אשה ולא כתב לה כתובה ומת או גרשה והיא ארוסה אין לה כלום ואפילו העיקר שלא תיקנו לה עיקר כתובה עד שתנשא או עד שיכתוב. והמארס את בתו וכתב לה כתובה ומת או גרשה כשהיתה נערה כתובתה לאביה כמו שביארנו [למעלה בפ"ג]:

יב וכן תקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים. אינו עוסק במלאכתו ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח בין שהיה בחור בין שהיה אלמון. ואם היתה בעולה אין פחות מג' ימים. שתקנת חכמים היא לבנות ישראל שיהיה שמח עם הבעולה ג' ימים בין בחור בין אלמון:

יג יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחת ביום אחד ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת. אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה. עם בתולה ז'. עם בעולה ג'. ואין מערבין שמחה בשמחה:

יד מותר לארס בכל יום חול אפילו בט' באב בין ביום בין בלילה. אבל אין נושאים נשים לא בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה. ואצ"ל שאסור לישא אשה בשבת. ואפילו בחולו של מועד אין נושאים נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר [\(בראשית כט-כז\)](#) "מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת". ושאר הימים מותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שיטרח בסעודת נישואין ג' ימים קודם הנישואין:

טו מקום שאין ב"ד יושבין בו אלא בבי' ובה' בלבד בתולה נישאת ביום ד' שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד. ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בה' כדי שיהיה שמח עמה ה' וע"ש ושבת ויוצא למלאכתו יום ראשון:

טז המארס את בתו קטנה ותבעה הבעל לנישואין. בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תינשא עד שתגדיל ותעשה נערה ואם רצה לכונסה כונס. ואין ראוי לעשות כן:

יז אירסה ושהה כמה שנים ותבעה לנישואין והרי היא נערה נותנין לה י"ב חדש מיום התביעה לפרנס את עצמה ולתקן מה שהיא צריכה לה ואח"כ תינשא. תבעה אחר שבגרה נותנין לה י"ב חדש מיום הבגר. וכן אם קידשה ביום הבגר נותנין לה י"ב חדש מיום הקידושין שהוא יום הבגר. קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה י"ב חדש בבגרותה ולאח"כ נתקדשה אין נותנין לה אלא לי' יום מיום התביעה. וכן המארס את הבעולה נותנין לה לי' יום מיום התביעה:

יח כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ואח"כ תינשא כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו משתבעה האשה אותו. וכמה נותנין לו כמו שנותנין לה אם י"ב חדש י"ב חדש ואם לי' יום לי' יום:

יט הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב במזונותיה אף ע"פ שלא כנס. ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בע"ש אינו מעלה לה מזונות באותו היום מפני שאינו יכול לכנוס. וכן אם חלה הוא או היא או שפרסה נדה

כשהגיע הזמן אינו מעלה לה מזונות שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא. וכן הוא אינו יכול לישא אשה עד שיבריא :

הלכות אישות - פרק אחד עשר

א הנושא בתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או נחלצה. אם מן האירוסין נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה כתובתה מאתים. ואם מן הנישואין כתובתה מאה. שמשנשאת הרי היא כבעולה. וכן הנושא בתולה משוחררת או גיורת או שבויה אם נשתחררה השפחה ונתגיירה הכותית ונפדית השבויה והן פחותות מבת ג' שנים ויום אחד כתובתן מאתים. ואם היו בנות ג' שנים ויום אחד ומעלה כתובתן מאה :

ב ומפני מה תיקנו חכמים לאלו כתובה מאה ואף ע"פ שהן בתולות הואיל וחזקת הנשואה שתבעל וחזקת השפחה והכותית והשבויה שתבעל תיקנו לאלו מאה בין נבעלו בין לא נבעלו והרי הן כבעולות לכל דבר :

ג מוכת עץ כתובתה מאה אפילו נשאת על מנת שהיא בתולה שלימה ונמצאת מוכת עץ כתובתה מאה. קטנה מבת ג' שנים ולמטה שנבעלה אפילו בא עליה אדם גדול כתובתה מאתים סופה שתחזור בתולה כשאר הבתולות. וכן גדולה שבא עליה קטן מבן ט' שנים ולמטה כתובתה מאתים כאילו לא נבעלה כלל שביאת בן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה פחות מזה אין ביאתו ביאה :

ד בתולה שהיא בוגרת או סומא או אילונית כתובתן מאתים. אבל החרשת והשוטה לא תיקנו להן כתובה. השוטה לא תיקנו לה נישואין כלל. והחרשת אע"פ שיש לה נישואין מדבריהם לא תיקנו לה כתובה כדי שלא ימנעו מלשאת אותה. וכשם שאין לה כתובה כך אין לה מזונות ולא תנאי מתנאי כתובה. ואם כנס החרשת ונתפקחה יש לה כתובה ותנאי כתובה וכתובתה מאה :

ה נשא חרשת או שוטה וכתב להן מאה מנה כתובתן קיימת מפני שרצה להזיק נכסיו :

ו חרש או שומה שנשאו נשים פקחות אעפ"י שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין לנשיהם עליהם כלום. רצו לקיימן אחר שהבריא יש להן כתובה וכתובתן מאה. ואם בית דין הם שהשיאו החרש וכתבו לה כתובתה על נכסיו נוטלת כל מה שכתבו לה בית דין. אבל השוטה אין בית דין משיאין אותו בכל מקום. ומפני שאין תקנת חכמים עומדת בו לא

תיקנו לו נישואין. וכן הקטן לא תיקנו לו חכמים נישואין הואיל וסופו לבוא לידי נישואין גמורין. ומפני מה תיקנו נישואין לקטנה ואע"פ שהיא באה לידי נישואין גמורין. כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. ואין משיאין את הקטן עד שבדקין אותו ויודעים שהביא סימנין :

ז קטן אפילו בן ט' שנים ויום אחד שנשא אשה אין לה כתובה. ואם הגדיל וקיימה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה. וכן גר שנתגייר הוא ואשתו כתובתה מנה שע"מ כן קיימה :

ח כל בתולה שכתובתה מאתים יש לה טענת בתולים. וכל שכתובתה מאה או שלא תיקנו לה חכמים כתובה אין לה טענת בתולים. והמתייחד עם. ארוסתו קודם נישואין אין לה טענת בתולים :

ט ומה היא טענת בתולים. זה שנשא אשה שחזקתה שהיא בתולה וטוען ואומר לא מצאתיה בתולה. ושני סימנין הן לבתולה. האחד דמים ששותתין ממנה בסוף ביאה ראשונה. והשני הדוחק שימצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש :

י הנושא את הבתולה שכתובתה מאתים וטען ואמר לא מצאתיה בתולה. שואלין אותה אם אמרה אמת הוא לא מצאני בתולה מפני שנפלתי והכני עץ או קרקע והלכו בתולי הרי זו נאמנת ותחזור כתובתה למנה. אע"פ שהוא טוען ואומר שמא איש בא עליך ואין לך כלום אין משגיחין בטענתו. ויש לו להחרים סתם שלא בא עליה איש שאין הדבר ודאי לו :

יא אמרה היא אמת אמר שלא מצאני בתולה ואיש בא עלי באונס אחר שנתארסתי לו. הרי זו נאמנת וכתובתה מאתים כמו שהיתה. ואם טען ואמר שמא עד שלא ארסתיך נאנסת ומקחי מקח טעות או אחר שארסתיך נבעלת ברצונך. הרי זה מחרים סתם על מי שטוען שקר כדי לחייבני ממון שאיני חייב בו :

יב טען ואמר לא מצאתיה בתולה והיא אומרת לא בא עלי ועדיין אני בתולה בודקין. אותה או חוזר ובוועל בפני עדים. אמרה בא עלי ובתולה מצאני ככל הבתולות ושקר הוא טוען. שואלין אותו ואומרין לו מה היה הדבר עד שאמרת שאינה בתולה. אם אמר מפני שלא מצאתי לה דם בודקין במשפחתה שמא אין להם דם כלל לא דם נדה ולא דם בתולים אם נמצאו כולן כן הרי זו בחזקתה. לא נמצאו בנות משפחתה כן בודקין אותה שמא חולי גדול יש בה שיבש לחלוחית האיברים או שהיתה מתענת ברעב. מרטיבין אותה ומאכילין אותה ומשקין אותה עד שתבריא ותבעל שנית ונראה אם תוציא דם אם לאו. ואם אין שם חולי ולא רעב ולא כיוצא בו הרי זו טענת בתולים. ואע"פ שמצא דוחק בעת תשמיש הואיל ולא יצא דם אין כאן בתולים. שכל בתולה יש לה דם בין קטנה בין גדולה

בין נערה בין בוגרת אלא מפני החולי כמו שביארנו. ואם אמר מפני שלא מצאתי דוחק אלא פתח פתוח מצאתי שואלין על שנותיה שמא בוגרת היא שרוב הבוגרות אין להן דוחק שמרגישים בו הרבה שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה. ואם לא בגרה עדיין אומרין לו שמא הטיתה או בעלתה בנחת ולפיכך לא הרגשת בדוחק. אם אמר לא כי אלא ודאי פתח פתוח. היה הרי זו טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה בין קטנה בין נערה בין בריאה בין חולה שכל נערה בתולה פתחה סתום הוא. ואף ע"פ שיצא הדם הואיל ומצא פתח פתוח אין כאן בתולים :

יג יש גאוניים שהורו שהבוגרת אין לה טענת דמים ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך הגמרא מראה דבר זה וטעות היה בנוסחאות שלהם. וכבר בדקתי על ספרים רבים וקדמונים ומצאתי שהדבר כמו שביארנו שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד :

יד חכמים הם שתיקנו עיקר כתובה לאשה והם התקינו ואמרו שכל הטוען טענת בתולים והאשה מכחשת אותו נאמן ועליה להביא ראיה לא על האיש שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה והופך שמחתו אבל :

טו ועד מתי יש לו לטעון טענת בתולים. אם נסתרה מיד. ואם לא נסתרה אפילו לאחר שלשים יום :

טז הורו כל הגאוניים שזה שאמרו חכמים שהוא נאמן אם הכחישתו אשתו להפסידה. עיקר הכתובה אבל התוספת יש לה. אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודה לו שהיא בעולה קודם שתתארס והטעתו. לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ כדין כל הנשבעין ונוטלין ואחר כך תגבה התוספת. ואין לה להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עיקר כתובה שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. ויש לה להחרים סתם על מי שטען עליה שקר :

יז הרי שרצה לקיימה אחר שהפסידה עיקר הכתובה חוזר וכותב לה מאה. לפי שאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה כמו שביארנו :

הלכות אישות - פרק שנים עשר

א כשנושא אדם אשה בין בתולה בין בעולה בין גדולה בין קטנה אחת בת ישראל ואחת הגיורת או המשוחררת יתחייב לה בעשרה דברים ויזכה בארבעה דברים :

ב והעשרה שלשה מהן מן התורה ואלו הן. [\(שמות כא-י\)](#) "שאר כסותה ועונתה". [\(שמות כא-י\)](#) "שאר" אלו מזונותיה. [\(שמות כא-י\)](#) "כסותה" כמשמעו. [\(שמות כא-י\)](#) "עונתה" לבא עליה כדרך כל הארץ. והשבעה מדברי סופרים וכולן תנאי בית דין הם. האחד מהם עיקר כתובה. והשאר הם הנקראין תנאי כתובה ואלו הן. לרפאתה אם חלתה. ולפדותה אם נשבת. לקוברתה אם מתה. ולהיות נזונת מן נכסיו. ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה. ולהיות בנותיה ממנו ניזונות מנכסיו אחרי מותו עד שתתארסנה. ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתובתה יותר על חלקם בירושה שעם אחיהם:

ג והארבעה שזוכה בהן כולם מדברי סופרים ואלו הן. להיות מעשה ידיה שלו. ולהיות מציאתה שלו. ושיהיה אוכל כל פירות נכסיה בחייה. ואם מתה בחייו יירשנה. והוא קודם לכל אדם בירושה:

ד ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה. ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה. וקבורתה כנגד ירושתו לכתובתה. לפיכך אם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה. אבל אם אמר הבעל איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך אין שומעין לו שמא לא יספקו לה מעשה ידיה במזונותיה. ומפני תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי הכתובה:

ה כל הדברים האלו אף ע"פ שלא נכתבו בשטר הכתובה ואפילו לא כתבו כתובה אלא נשא סתם כיון שנשאה זכה בארבעה דברים שלו וזכתה האשה בעשרה דברים שלה ואינן צריכין לפרש:

ו התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן. או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכה בהם התנאי קיים חוץ משלשה דברים שאין התנאי מועיל בהן. וכל המתנה עליהן תנאו בטל. ואלו הן. עונתה. ועיקר כתובתה. וירושתה:

ז כיצד התנה עם האשה שאין לה עליו עונה תנאו בטל וחייב בעונתה. שהרי התנה על מ"ש בתורה ואינו תנאי ממון:

ח התנה עמה לפחות מעיקר כתובה או שכתב לה מאתים או מאה עיקר כתובה וכתבה לו שנתקבלה מהן כך וכך והיא לא נתקבלה תנאו בטל שכל הפוחת לבתולה ממאתים ולא למנת ממאה הרי בעילתו בעילת זנות:

ט התנה עמה (נ"א: התנת עמו) אחר שנשאה שלא יירשנה תנאו בטל ואף ע"פ שירושת הבעל מדברי סופרים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. וכל תנאי שבירושה בטל ואע"פ שהוא ממון שנאמר בה [\(במדבר כז-יא\)](#) "לחוקת משפט". ובשאר הדברים תנאו קיים כגון שהתנה עמה שאין

לה שאר וכסות. על מנת שלא יאכל פירות נכסיה וכל כיוצא בזה. תנאו קיים :

י כמה מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר כאדם שאינו לא חולה ולא גרגרן ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר. אם חטים חטים ואם שעורים שעורים. וכן אורז ודוחן או משאר מינין שנהגו בהן. ופוסקין לה פרפרת לאכול בה את הפת כגון קטנית. או ירקות וכיוצא בהן. ושמן לאכילה ושמן הדלקת הנר ופירות ומעט יין לשתות אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין. ופוסקין לה שלש סעודות בשבת ובשר או דגים כמנהג המקום. ונותן לה בכל שבת ושבת מעה כסף לצרכיה כגון פרוטה לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן :

יא במה דברים אמורים בעניי שבישראל אבל אם היה עשיר הכל לפי עשרו. אפילו היה ממונו ראוי לעשות לה כמה תבשילי בשר בכל יום כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממונו. ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפי' לחם שהיא צריכה לו כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן :

יב בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה הראויות לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא שותה ואוכל לעצמו הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת :

יג האשה שפסקו לה מזונות והותירו המותר לבעל. היה בעלה כהן אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה מפני שטורח גדול הוא לה לשמרן מדברים המטמאין ולאכלן בטהרה אלא נותן לה מחצה חולין ומחצה תרומה :

יד כשם שאדם. חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים. מכאן ואילך מאכילן עד שיגדלו כתקנת חכמים. ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו. ואם לא רצה מכריזין עליו בציבור ואומרים פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו והרי פחות הוא מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו. ואין כופין אותו לזונם אחר שש :

טו בד"א באיש שאינו אמוד ואין ידוע אם ראוי ליתן צדקה או אינו ראוי אבל אם היה אמוד שיש לו ממון הראוי ליתן ממנו צדקה המספקת להן מוציאין ממנו בעל כרחו משום צדקה וזנין אותן עד שיגדלו :

טז מי שהלך למדינה אחרת ובאה אשתו לב"ד לתבוע מזונות. שלשה חדשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקין לה בהן מזונות שחזקה שאין אדם מניח ביתו ריקן מכאן ואילך פוסקין לה מזונות. ואם היו לו נכסים ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותיה. ואין מחשבין עמה על

מעשה ידיה עד שיבא בעלה אם מצאה שעשתה הרי אלו שלו. וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים ואינה צריכה הכרזה ולא שבועה עד שיבא בעלה ויטעון או עד שתבוא לגבות כתובתה אחר מותו מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להן :

יז וכשם שב"ד מוכרין למזון האשה שהלך בעלה כך מוכרין למזון בניו ובנותיו כשהן בני שש שנים או פחות. אבל יתר על שש אינן זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אע"פ שהוא אמוד. וכן מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרים זנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני שש שנים או פחות ומפרנסין אותן :

יח יש מן הגאונים שהורה שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה למדינת הים או שמת בעלה עד שיהא שטר כתובה יוצא מתחת ידה. ואם לא תוציא שטר כתובה אין לה מזונות שמא נטלה כתובתה מבעלה או מחלה לו כתובתה שאין לה מזונות כמו שיתבאר. ויש מי שהורה שפוסקין לה מזונות בחזקת שלא נטלה ולא מחלה ואין מצריכין אותה להביא כתובה. ודעתי נוטה לזה במי שהלך בעלה הואיל ויש לה מזונות מן התורה. אבל אם מת בעלה אין לה מזונות עד שתביא כתובה. מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים ועוד שניזונת מנכסי יורשים ולעולם טוענין ליורש :

יט הלך בעלה ולותה ואכלה כשיבוא חייב לשלם. עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו אם יבוא הבעל אינו חייב לשלם לו והרי זה איבד את מעותיו מפני שלא צוהו לזונה והיא לא לותה ממנו :

כ הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך טלי מעשה ידיך במזונותיך אין לה מזונות שאילו לא רצתה בדבר זה ולא סמכה דעתה היה לה לתובעו או לומר לו אין מעשה ידי מספיקין לי :

כא הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו בית דין ונתנו לה. או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה. לא תבעה ולא מכרה אלא שהתה עד שבא הוא אומר הנחתי והיא אומרת לא הנחת אלא לויתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסת שהניח לה ונפטר וישאר החוב עליה :

כב מכרה מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי והוא טוען ואומר מזונותיך הנחתי נשבעת שבועת היסת שלא הניח. הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום :

כג המדיר את אשתו מליהנות לו בין שפירש עד זמן פלוני בין שלא פירש אלא סתם ממתינין לו שלשים יום. אם תמו ימי נדרו או שלא תמו והתיר נדרו הרי זה מוטב ואם לאו יוציא ויתן כתובה. ובאותן הלי' יום תהיה

היא עושה ואוכלת ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל :

כד המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות ממתנין לו עד ל' יום יתר על כן יוציא ויתן כתובה. אפילו הדירה שלא תאכל מאכל רע. אפילו הדירה ממין שלא אכלה אותו מימיה יוציא אחר ל' יום ויתן כתובה. נדרה היא שלא תאכל אחד מכל הפירות וקיים לה הוא את נדרה או נדרה בנזיר ולא הפר לה. אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל פירות או תהיה נזירה תשב. ואם אמר איני רוצה באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה ברצונו :

הלכות אישות - פרק שלשה עשר

א כמה הכסות שהוא חייב ליתן לה. בגדים של נ' זוז משנה לשנה ממטבע אותן הימים שנמצאו הני ששה דינרין ורביע דינר כסף. נותנין לה חדשים בימות הגשמים ולובשת בלאותיהן בימות החמה. והשחקים והם מותר הכסות הרי הן שלה כדי שתתכסה בהם בימי נדתה. ונותנין לה חגורה למתניה וכפה לראשה ומנעל ממועד למועד :

ב בד"א באותן הימים ובארץ ישראל אבל בשאר זמנים ושאר המקומות אין הדמים עיקר. יש מקומות שיהיו שם הבגדים ביוקר הרבה או בזול הרבה. אלא העיקר שסומכין עליו שמחייבין אותו ליתן לה בגדים הראויים בימות הגשמים ובימות החמה בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה :

ג ובכלל הכסות שהוא חייב ליתן לה כלי בית ומדור שיושבת בו. ומה הן כלי בית מטה מוצעת ומפץ או מחצלת לישב עליה. וכלי אכילה ושתיה כגון קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן. והמדור ששוכר לה בית של ד' אמות על ד' אמות ותהיה רחבה חוצה לה כדי להשתמש בה. ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו :

ד וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטים כגון בגדי צבעונין להקיף. על ראשה ופדחתה ופוך ושרק וכיוצא בה כדי שלא תתגנה עליו :

ה בד"א בעניי שבישראל אבל בעשירי הכל לפי עשרו. ואפילו היה ראוי לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב כופין אותו ונותן. וכן המדור לפי עשרו והתכשיט וכלי הבית הכל לפי עשרו. ואם קצרה ידו ליתן לה אפילו כעניי שבישראל כופין אותו להוציא ותהיה הכתובה עליו חוב עד שיעשיר :

ו ולא האשה. בלבד אלא בניו ובנותיו הקטנים בני שש או פחות חייב ליתן להם כמות המספקת להם וכלי תשמיש ומדור לשכון בו. ואינו נותן להם לפי עשרו אלא כפי צרכן בלבד. זה הכלל כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו יש לו כמות וכלי בית ומדור. וכל שב"ד מוכרין למזונותיו כך מוכרין לכסותו וכלי ביתו ומדורו:

ז האשה שהלך בעלה ופסקו לה ב"ד מזונות וכסות וכלי בית ושכר מדור אין פוסלין לה תכשיט שהרי אין לה בעל שתתקשט לו. אבל מי שנשתטה בעלה או שנתחרש פוסקין לה תכשיט. ודין הבעל עם אשתו בטענת הכסות והכלים ושכר המדור כדינם בטענת המזונות אם אמר הוא נתתי והיא אומרת לא נתת דין אחד לכל:

ח המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין. בעניות שנה אחת יקיים יתר על כך או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה. ובעשירות ל' יום יקיים יתר על כן יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה:

ט הדירה שלא תלך למרחץ. בכרכים שבת אחת בכפרים שתי שבתות. שלא תנעול מנעל. בכפרים ג' ימים ובכרכים מעת לעת. יתר על זה יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה:

י הדירה שלא תשאל ולא תשאיל מכלי הבית שדרך כל השכנות לשאול אותן ולהשאילן כגון נפה וכברה רחים ותנור וכיוצא בהם. יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכונתיה. וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם ושלא תארוג בגדים נאים לבנים במקום שדרך לארוג אותם לבנים תצא בלא כתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכונתו שהוא כילי:

יא מקום שדרך שלא תצא אשה לשוק בכפה שעל ראשה בלבד עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה כמו טלית נותן לה בכלל הכסות רדיד הפחות מכל הרדידין. ואם היה עשיר נותן לה לפי עשרו כדי שתצא בו לבית אביה או לבית האבל או לבית המשתה. לפי שכל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו ולבית האבל ולבית המשתה לגמול חסד לרעותיה או לקרובותיה כדי שיבואו הם לה. שאינה בבית הסוהר עד שלא תצא ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד פעם בחוץ פעם ברחובות. ויש לבעל למנוע אשתו מזה ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או כמו פעמים בחודש לפי הצורך. שאין יופי לאשה אלא לישוב בזוית ביתה שכך כתוב [\(תהילים מה-יד\)](#) "כל כבודה בת מלך פנימה:"

יב המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חודש אחד ממתנין לו שנים יוציא ויתן כתובה. ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד ממתנין לו שנים יוציא ויתן כתובה:

יג המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה. או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה שזה כמי שאסרה בבית הסוהר ונעל בפניה. ואם היה טוען מפני בני אדם פרוצים שיש באותו בית האבל או בבית המשתה והוחזקו שם פרוצים שומעין לו :

יד האומר לאשתו אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך אחיך ואחיותיך שומעין לו ותהיה היא הולכת להם כשיארע להם דבר. ותלך לבית אביה פעם בחודש ובכל רגל ורגל. ולא יכנסו הם לה אלא אם אירע לה דבר כגון חולי או לידה. שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים ברשותו. וכן היא שאמרה אין רצוני שיכנסו אצלי אמך ואחיותיך ואיני שוכנת עמהם בחצר אחת מפני שמריעין לי ומצירין לי שומעין לה. שאין כופין את האדם שישבו אחרים עמו ברשותו :

טו האיש שאמר איני דר במדור זה מפני שבני אדם רעים או פרוצים או עכו"ם בשכונתי ואני מתירא מהם שומעים לו. ואע"פ שלא הוחזקו בפריצות שכך צוו חכמים הרחק משכן רע. ואפילו היה המדור שלה מוציאין אותה ממנו ושוכן בין בני אדם כשרים. וכך היא שאמרה כן אעפ"י שהוא אומר אני איני מקפיד עליהם שומעין לה מפני שהיא אומרת אין רצוני שיצא עלי שום רע בשכנות אלו :

טז כל הישוב ארצות ארצות הוא. כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן. וארץ כוש וארץ שנער וכיוצא בהן. וכל ארץ וארץ ממדינות וכפרים. וערי ישראל לענין נישואין ג' ארצות היו יהודה ועבר הירדן והגליל :

יז איש שהיה מארץ מן הארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו או תצא בלא כתובה שע"מ כן נשאה אף ע"פ שלא פירש. אבל הנושא אשה באחת מן הארצות והיא מאנשי אותה הארץ אינו יכול להוציאה לארץ אחרת. אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר ולא מכפר למדינה שיש דברים ששיבת המדינה טובה להם ויש דברים ששיבת הכפרים טובה להם :

יח וכשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנוה היפה לנוה הרע ולא מרע ליפה. מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה. וכן לא יוציאה ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עכו"ם. ובכל מקום מוציאין ממקום שרובו עכו"ם למקום שרובו ישראל :

יט בד"א מחוצה לארץ לח"ל או מארץ ישראל לארץ ישראל אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל כופין אותה לעלות אפילו מנוה היפה לנוה הרע ואפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עכו"ם מעלין. ואין מוציאין

מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפילו מנוה הרע לנווה היפה [ואפילו ממקום] שרובו עכו"ם למקום שרובו ישראל:

ב אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה. אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה יוציא ויתן כתובה. והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם ירושלים. שהכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין משם. הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין משם:

הלכות אישות - פרק ארבעה עשר

א עונה האמורה בתורה. לכל איש ואיש כפי כחו וכפי מלאכתו. כיצד בני אדם הבריאים והרכים והענוגים שאין להם מלאכה שמכשלת כחן אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן עונתן בכל לילה. הפועלין כגון החייטין והאורגין והבוונים וכיוצא בהן. אם היתה מלאכתן בעיר עונתן פעמים בשבת. ואם היתה מלאכתן בעיר אחרת עונתן פעם אחת בשבת. החמרים פעם אחת בשבת. והגמלים אחת לשלשים יום. והמלחין אחת לששה חדשים. תלמידי חכמים עונתן פעם אחת בשבת מפני שתלמוד תורה מתיש כחן ודרך תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי שבת ללילי שבת:

ב יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה. וכן יש לה למונעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה. כגון חמר שביקש להעשות גמל או גמל להעשות מלח. ותלמידי חכמים יוצאין לת"ת שלא ברשות נשותיהן ושלוש שנים. וכן רך וענוג שנעשה ת"ח אין אשתו יכולה לעכב:

ג נושא אדם כמה נשים אפילו מאה בין בבת אחת בין בזו אחר זו ואין אשתו יכולה לעכב. והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול לכוף אותן לשכון בחצר אחת. אלא כל אחת ואחת לעצמה:

ד וכמה היא עונתן לפי מנין. כיצד פועל שהיו לו שתי נשים יש לזו עונה אחת בשבת ויש לזו עונה אחת בשבת. היו לו ד' נשים נמצא עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות. וכן אם היה מלח ויש לו ארבע נשים תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שנים. לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים אף ע"פ שיש לו ממון הרבה כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחדש:

ה המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש הרי זה יוציא ויתן כתובה שאין זו יכולה להעיז פניה ולומר לאחרים דברי קלון. וכן אם הדירה שתהיה פועלת בעת תשמיש שלא תתעבר. או שהדירה שתעשה מעשה שוטים ודברים שאין בהן ממש אלא כשטות הרי זה יוציא ויתן כתובה:

ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה שבת אחת ממתנין לו יתר על כן יוציא ויתן כתובה או יפר נדרו. אפילו היה מלח שעונתו לשה חדשים שכיון שנדר הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדירה אם אמר לה תשמישי אסור עליך או שנשבע שלא ישמש מטתו לא נדר כלום. ואם נשבע נשבע לשוא מפני שהוא משועבד לה. אמר לה הנאת תשמישך אסורה עלי הרי זה נדר ואסור לשמש שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו:

ז אסור לאדם למנוע אשתו מעונתה ואם עבר ומנע כדי לצערה עבר בלא תעשה שבתורה שנאמר (שמות כא-ז) "שארה כסותה ועונתה לא יגרע". ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעול ימתין ששה חדשים שמא יבריא שאין לך עונה גדולה מזו. ואח"כ או יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה:

ח האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת ושואלין אותה מפני מה מרדה. אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי כופין אותו לשעתו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוא לה ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה הקיימין בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין מנכסי מלוג שלא נתחייב באחריותן. ואינה נוטלת בשל בעל כלום ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה פושטת ונותנת לו וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו שלא נתן לה על מנת שתטול ותצא:

ט ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו ואמרה הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך או מפני שקללני או מפני שעשה עמי מריבה וכיוצא בדברים אלו. שולחים לה מבית דין ואומרים לה הוי יודעת שאם את עומדת במרדך אפילו כתובתך מאה מנה הפסדת אותה. ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו ואומרים פלונית מרדה על בעלה:

י ואחר ההכרזה שולחין לה ב"ד פעם שנייה ואומרים לה אם את עומדת במרדך הפסדת כתובתיך. אם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותאבד כתובתה ולא יהיה לה כתובה כלל. ואין נותנין לה גט עד י"ב חדש ואין לה מזונות כל י"ב חדש. ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה:

יא כסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי לצערו. ואפילו היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש ואפילו היה בעלה מלח שעונתו לששה חדשים ואפילו יש לו אשה אחרת:

יב וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא ומרדה כדי לצערו ולא נשאת הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצתה להתיבם כדי לצערו כסדר הזה עושין לה:

יג המורדת הזאת כשהיא יוצאת אחר י"ב חדש בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיהן קיימים אם תפסה אין מוציאים מידה ואם תפסן הבעל אין מוציאים מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקיבל הבעל אחריותן עליו אינו משלם לה כלום. זה הוא דין הגמרא במורדת:

יד ואמרו הגאונים שיש להם בבבל מנהגות אחרות. במורדת. ולא פשטו אותן המנהגות ברוב ישראל ורבים וגדולים חולקין עליהם ברוב המקומות וכדין הגמרא ראוי לתפוס ולדון:

טו המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אותה אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה מוסיפין לה על כתובתה משקל שש ושלשים שעורות של כסף בכל שבת ושבת. וישב ולא ישמש כל זמן שתרצה היא לישב. ואף על פי שכתובתה הולכת ונוספת הרי הוא עובר בלא תעשה שנאמר [\(שמות כא-\)](#) **ו** "לא יגרע". שאם שנאה ישלחה אבל לענות אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה מפני שאין בו מעשה:

טז איש ואשתו שבאו לבית דין הוא אומר זו מורדת מתשמיש והיא אומרת לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמו. וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש והוא אומר לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה. מחרימין בתחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין. ואחר כך אם לא הודו אומרין להם התיחדו בפני עדים. נתיחדו ועדיין הם טוענין מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין. אבל לבעול בפני בני אדם א"א לפי שאסור לבעול בפני כל בריה:

יז האשה שחלתה חייב לרפאות אותה עד שתבריא. ראה שהחולי ארוך ויפסיד ממון הרבה לרפואה ואמר לה הרי כתובתיך מונחת או רפאי עצמך מכתובתיך או הריני מגרשך ונותן כתובה והולך שומעין לו. ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ:

יח נשבית חייב לפדותה. ואם היה כהן שכבר נאסרה עליו פודה אותה ומחזירה לבית אביה. אפילו היה בעיר אחרת מטפל לה עד שמחזירה למדינתה ומגרשה ונותן לה כל כתובתה. היה בעלה ישראל שהשבוייה

מותרת לו מחזירה לו לאשה כמו שהיתה ואם רצה אח"כ מגרשה ונותן לה כתובתה :

יט אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה אלא כמה שהיא שוה כשאר השבויות. היו דמיה יותר על כדי כתובתה ואמר הריני מגרשה וזו כתובתה ותלך ותפדה את עצמה אין שומעין לו אלא כופין אותו ופודה אותה אפילו היו דמיה עד עשרה בכתובתה ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה. בד"א בפעם ראשונה אבל אם פדאה ונשבת פעם שנייה ורצה לגרשה הרי זה מגרשה ונותן כתובה והיא תפדה את עצמה :

כ מי שנשבת אשתו והוא במדינת הים בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בהכרזה ופודין אותה כדרך שהבעל פודה :

כא המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה וליתן כתובה ונשבת אחר שהדירה אינו חייב לפדותה. שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה וליתן לה כתובה :

כב האשה שהיתה אסורה על בעלה מאיסורי לאוין ונשבת אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה. והלא השבויה אסורה לכהן והרי הוא פודה אותה מפני שלא היתה אסורה מקודם ואיסור השביה הוא שגרם לה :

כג מתה אשתו חייב בקבורתה ולעשות לה מספד וקינים כדרך כל המדינה. ואפילו עני שבישראל לא יפחתו לו משני חלילין ומקוננת. אם היה עשיר הכל לפי כבודו. ואם היה כבודה יותר מכבודו קוברין אותה לפי כבודה שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה :

כד לא רצה לקבור את אשתו ועמד אחד מדעת עצמו וקברה מוציאין מבעלה על כרחו ונותנין לזה כדי שלא תהיה זו מושלכת לכלבים. היה במדינה אחרת כשמתה אשתו ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה וקוברין אותה לפי ממון הבעל ולפי כבודו או לפי כבודה :

הלכות אישות - פרק חמשה עשר

א האשה שהרשת את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה הרי זה מותר. בד"א בשהיו לו בנים שכבר קיים מצות פריה ורביה אבל לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים. מפני שהיא מצות עשה של תורה שנאמר [\(בראשית א-כב\)](#) "פרו ורבו" :

ב האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה. ואימתי האיש נתחייב במצוה זו מבן שבע עשרה. וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה. ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות בעבור אשתו ויבטל מן התורה הרי זה מותר. להתאחר. שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה:

ג מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושוגה בה כבן עזאי ודבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון. והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים שמא יבוא לידי הרהור:

ד כמה בנים יהיו לאיש ותתקיים מצוה זו בידו זכר ונקבה. שנאמר [\(בראשית ה-ב\)](#) "זכר ונקבה בראם". היה הבן סריס או שהיתה הבת אילונית לא קיים מצוה זו:

ה נולדו לו ומתו והניחו בנים הרי זה קיים מצות פריה ורביה. בני בנים הרי הם כבנים. בד"א בשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באים מזכר ונקבה אעפ"י שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו הואיל והם משני בניו הן באים הרי קיים מצות פריה ורביה. אבל אם היו לו בן ובת ומתו והניח אחד מהן זכר ונקבה עדיין לא קיים המצוה:

ו היו לו בנים בגיותו ונתגייר הוא והם הרי זה קיים מצוה זו. היו לו בנים והוא עבד ונשתחרר הוא והם לא קיים מצות פריה ורביה עד שיוליד אחר שנשתחרר שהעבד אין לו יחוס:

ז לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אלא אם כן קיים מצות פריה ורביה או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה. נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה הרי זה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד. ואם לא רצה להוציא כופין אותו ומכין אותו בשוט עד שיוציא. ואם אמר איני בועלה והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתיחד עמה בין שאמרה היא בין שאמר. הוא אין שומעין אלא יוציא או ישא אשה הראויה לילד:

ח שהתה עשר שנים ולא ילדה והרי הוא יורה כחץ שכבת זרע. חזקת החולי ממנה ותצא שלא בכתובה ויש לה תוספת לא תהיה זו פחותה מאילונית שלא הכיר בה שיש לה תוספת כמו שיתבאר. ואם אינו יורה כחץ חזקת החולי ממנו בלבד ויוציא ויתן הכתובה כולה עיקר ותוספת:

ט הוא אומר ממנה נמנע הולדה והיא אומרת ממנו נמנע מפני שאינו יורה כחץ נאמנת. ויש לו להחרים סתם על מי שטוענת דבר שאינה יודעת בו בודאי ואחר כך יתן כתובה. ואם אמרה איני יודעת אם ממני אם ממנו

אין לה עיקר כתובה כמו שאמרנו העמד ממון בחזקת בעליו עד שתטעון בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה נאמנת היא בטענה זו מפני שהיא מרגשת אם יורה כחץ אם לא יורה כחץ והוא אינו מרגיש :

י האשה שבאה לתבוע מבעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה והיא אומרת שאינו יורה כחץ שומעין לה. אע"פ שאינה מצווה על פריה ורביה צריכה היא לבנים לזקנותה. וכופין אותו להוציא ויתן עיקר כתובה בלבד שלא כתב לה התוספת ע"מ שתצא לרצונה ותטול :

יא הלך בסחורה בתוך עשר שנים או שהיה הבעל חולה או שהיתה היא חולה או שהיו חבושין בבית האסורין אין עולה להן אותו זמן מן המנין :

יב הפילה מונה מיום שהפילה. אם הפילה וחזרה והפילה שלש פעמים הוחזקה לנפלים ושמה לא זכה להבנות ממנה ויוציא ויתן כתובה :

יג הוא אומר הפילה בתוך עשר כדי שישהה עמה והיא אומרת לא הפלתי נאמנת שאינה מחזקת עצמה בעקרות. הוא אומר הפילה שנים והיא אומרת הפלתי שלשה נאמנת שאינה מחזקת עצמה במפלת ויוציא ויתן כתובה. ובכל זה משביעה שבועת היסת שלא הפילה או שהפילה שלשה שבטענה זו יתחייב ליתן כתובה :

יד נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה והוציאה מותרת להנשא לשני. שהתה עם השני עשר שנים ולא ילדה לא תנשא לשלישי. ואם נשאת לשלישי תצא בכתובה אלא אם כן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה ורביה :

טו האשה שבאה לבית דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד או שאינו יורה כחץ יעשו הדיינין פשרה ואומרים לה ראוי לך שתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר שנים ולא תוליד ואח"כ תתבעי. ומגלגלין עמה בדבר זה ואין כופין אותה לישב ולא דנין אותה כדין המורדת אלא מאריכין בדבר זה עד שיעשו פשרה :

טז אף ע"פ שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח. שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם. וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור. ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד :

יז וחובה על כל איש לקנאות לאשתו. אמרו חכמים אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה : ולא יקנא לה ביותר מדאי ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא בדעתה ומתוך שיחה ושמחה :

יח וכן צוו חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה. ולא תרבה שחוק וקלות ראש בפני בעלה. ולא תתבע תשמיש המטה בפיה. ולא תהיה מדברת בעסק זה. ולא תמנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה אלא נשמעת לו בכל עת שירצה. ותזהר מקרוביו ובני ביתו כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה ותתרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור:

יט וכן צוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו. ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי ממונו. ולא יטיל עליה אימה יתירה ויהיה דבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רגזון:

כ וכן צוו על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי ויהיה עליה מורא ממנו ותעשה כל מעשיה על פיו. ויהיה בעיניה כמו שר או מלך מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל מה שישנא. וזה דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים והטהורים בזיווגן. ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשובח:

הלכות אישות - פרק ששה עשר

א הנכסים שמכנסת האשה לבעלה בין קרקע בין מטלטלין בין עבדים אע"פ שהן נכתבין בשטר הכתובה אין נקראין כתובה אלא נדוניא שם. ואם קיבל הבעל אחריות הנדוניא עליו ונעשית ברשותו אם פחתה פחתה לו ואם הותירה הותירה לו הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל. ואם לא קיבל אחריות הנדוניא עליו אלא הרי היא ברשות האשה אם פחתה פחתה לה ואם הותירה הותירה לה הרי זו נקראת נכסי מלוג:

ב וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא כתבו אותן בכתובה אלא נשארו לעצמה. או נפלו לה בירושה אחר שנתארסה או נתנו לה במתנה הכל נקראין נכסי מלוג שכולן ברשותה הן. ואין נקראין כתובה אלא עיקר כתובה שהוא מאה או מאתים עם התוספת בלבד:

ג כבר הודענו שחכמים תקנו כתובה לאשה ודין התוספת כדין העיקר. ולא תקנו לגבותה כל זמן שתרצה אלא הרי היא כחוב שיש לו זמן ואין הכתובה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה. וכן התקינו שאם היו לבעל שדות טובות ורעות ובינוניות ובאה האשה לגבות כתובתה ממנו שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו והיא הנקראת זיבורית:

ד וכן התקינו שכשתבוא לגבות כתובתה אחר מותו לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ שלא הניח אצלה כלום ולא מכרה לו כתובתה ולא מחלה

אותה. ושמין לה כל מה שעליה ופוחתין אותו מכתובתה. אבל אם גירשה לרצונו גובה בלא שבועה ואין שמין כסות שעליה שהרי לקחן לה וזכתה בהן והוא רוצה להוציאה לא היא :

ה וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה אלא מן הקרקע. ואינה גובה משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל. ואין הבנות ניזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששבחו נכסים לאחר מיתתו. ואינה טורפת בכתובתה בשבח שהשביח הלוקח אע"פ שבעל חוב גובה את השבח. ודברים אלו מקולי כתובה הם :

ו וכן מקולי כתובה שתטול האשה בכתובתה מן הפחות שבמטבעות. כיצד נשא אשה במקום אחד וגירשה במקום אחר. אם היו מעות מקום הנישואין טובים ממעות מקום הגירושין נותן לה ממעות מקום הגירושין. ואם היו מעות מקום הגירושין טובים ממעות מקום הנישואין נותן לה ממעות מקום הנישואין. בד"א בשהיה בכתובתה מעות סתם. אבל אם פירש בה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת הרי היא כדין המלוה את חברו מטבע ידוע שנותן לו כמה שהלוהו כמו שיתבאר בהלכות הלואה :

ז תקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה האשה גובה כתובתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין כדרך שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין. ופשטה תקנה זו ברוב ישראל. וכן שאר תנאי כתובה כולן ככתובה הן וישנן במטלטלין כבקרקע. חוץ מכתובת בנין דכרין שלא מצאנו מנהג ירושתן פשוט בכל הישיבות. לפיכך אני אומר מעמידין אותה על דין הגמרא שאין יורשין כתובת אמן אלא מן הקרקע :

ח כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמען שיכתבו בכתובה בין ממקרקעי בין ממטלטלי. ודבר זה תיקון גדול הוא ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה שהרי זה תנאי שבממון ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה לא בתקנת אחרונים :

ט הרי שלא כתב כך בשטר הכתובה. אלא נשא סתם. אם היה יודע בתקנה זו של גאונים גובה. ואם לאו או שנסתפק לנו הדבר מתישבין בדבר הרבה שאין כח בתקנת הגאונים לדון בה אף ע"פ שלא נתפרשה כדין תנאי כתובה שהם תקנת הסנהדרין הגדולה עד שנוציא בה ממון מן היורשים :

י ועוד תקנו חכמים שיהיו כל נכסי הבעל אחראין וערבאין לכתובה אפילו כתובתה מנה ויש לו קרקע באלפים זהובים הכל תחת שיעבוד הכתובה. וכל שימכור אחר הנישואין מנכסיו אע"פ שממכרו קיים ויש לו למכור כל נכסיו אם ירצה יש לה לטרוף אותן בכתובתה כשיגרשנה או כשימות אם לא תמצא נכסים בני חורין. וכשתטרוף לא תטרוף אלא

בשבועה בנקיטת חפץ כדין כל בעלי חובות. ותקנה זו כדי שלא תהיה כתובה קלה בעיניו:

יא כשמשיעין ב"ד או היורשין את האלמנה כשתבוא לגבות כתובתה אין משיעין אותה אלא חוץ לב"ד. מפני שבתי דינין היו נמנעין מלהשיעה שחוששין לה שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה. ואם רצו היתומים להדירה נודרת להן כל מה שירצו ומדירין אותה בב"ד ואחר כך נוטלת כתובתה:

יב מתה האלמנה קודם שתשבע. אין יורשיה יורשין מכתובתה כלום שאין לה כתובה ' עד שתשבע. ואם נשאת קודם שתשבע הרי זו נשבעת אחר הנישואין ונוטלת כל זמן שתרצה. אבל אינה נודרת ונוטלת שמא יפר לה הבעל:

יג ייחד לה קרקע בכתובתה בין שייחד לה בארבעת המצרים בין במצר אחד גובה את כתובתה ממנה בלא שבועה. וכן אם כתב לה מטלטלין והו עצמן קיימין נוטלת אותן, בלא שבועה. וכן אם נמכרו ונלקח בהן מטלטלין אחרים ונודע שאלו השניים מדמי המטלטלין הראשונים נוטלתן בלא שבועה:

יד הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה. כיצד הוציאה שטר כתובה שיש בו אלף זוז הבעל אומר נתקבלת הכל והיא אומרת לא נתקבלתי אלא כך וכך. ואפילו יש עליה עדים במקצת שנטלה ואפילו דקדקה עצמה בחשבון מה שנטלה בחצי פרוטה לא תטול השאר אלא בשבועה:

טו אמר הבעל נתקבלת הכל והיא אומרת לא נתקבלתי כלום ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל או מקצת לא תפרע כל הכתובה אלא בשבועה:

טז הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה. כיצד הרי שגירש את אשתו והלך לו. ב"ד יורדין לנכסיו אחר שתשבע ומגבין אותה כתובתה והוא שיהיה במקום רחוק שיש להן טורח להודיעו. אבל אם היה במקום קרוב להודיעו שולחין לו ומודיעין אותו. ואם לא יבוא תשבע ותטול:

יז הפוחתת כתובתה נפרעת שלא בשבועה. כיצד הוציאה שטר כתובה באלף זוז הוא אומר נתקבלת הכל והיא אומרת לא נתקבלתי כלום ואין לי אלא ה' מאות זוז וזה שכתב לי אלף אמנה היתה ביני לבינו הרי זו נפרעת שלא בשבועה. אבל אם אמרה אין בשטר כתובתי אלא חמש מאות אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף זוז כלום שהרי בטלה אותו וכאילו הודית שהוא שקר לפיכך נשבע שבועת היסת ונפטר:

יח כל מקום שאמרנו לא תפרע אלא בשבועה אומרים לה ב"ד השבעי וטלי. ומקום שאמרנו תפרע שלא בשבועה אומרים לבעל עמוד ותן לה ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדברך :

יט אמר הבעל מעצמו תשבע לי על טענתי אומרין לה השבעי וטלי ותשבע בנקיטת חפץ. התנית עמו שתגבה כתובתה שלא בשבועה או שתהא נאמנת בכל מה שתטעון גובה ממנו בלא שבועה כלל. אבל אם באה לגבות מיורשיו תשבע ואחר כך תטול :

כ התנית עמו שתגבה כתובתה מיורשיו בלא שבועה או שתהיה נאמנת בכל מה שתטעון על יורשיו הרי זו נוטלת מהן בלא שבועה. אבל אם באה לטרוף מנכסים משועבדים לא תטרוף אלא בשבועה. ואע"פ שהאמינה הבעל שאין תנאי הבעל מועיל אלא עליו ועל יורשיו אבל להפסיד ממון אחרים אינו מועיל :

כא אלמנה שהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה נשבעת וגובה כתובתה לעולם אפילו אחר מאה שנה. בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה. ואם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה כלום ואפילו עיקר כתובה ואפי' תבעה ביום מיתת בעלה. וכן הגרושה אפילו עיקר כתובה אין לה עד שתוציא שטר כתובה :

כב במה דברים אמורים במקום שדרך לכתוב כתובה. אבל במקום שאין דרך לכתוב כתובה אלא סומכין על תנאי בית דין הרי זו גובה עיקר כתובה אע"פ שאין בידה שטר כתובה בין נתגרשה בין נתאלמנה בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה. אבל תוספת אין לה בכ"מ אלא בראיה ברורה :

כג ועד כמה תגבה האלמנה העיקר במקום שאין כותבין כתובה. אם היתה בבית בעלה גובה לעולם. ואם היתה בבית אביה עד עשרים וחמש שנה. ואם באה לתבוע אחר עשרים וחמש שנה אין לה כלום שאילו לא מחלה לא שתקה כל זמן זה. והרי אינה עם היורשים כדי שתאמר נכלמתי מלתבען והן עמי בבית :

כד לפיכך אם היה היורש עצמו מוליך מזונותיה לבית אביה ומטפל בה יש לה לתבוע כתובתה ואפילו אחר כ"ה שנה מפני שזו ששתקה ולא תבעה מפני שהיא בושה מן היורש :

כה היא אומרת בתולה נישאתי ועיקר כתובתי מאתים והבעל או יורשיו אומרים בעולה נשאת ואין לה אלא מאה. אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לבתולה כגון מיני שמחה או כתרים או מלבוש ידוע או שאר דברים שאין עושין כך אלא לבתולה הרי זו נוטלת מאתים. ואם אין לה עדים בזה הרי זו נוטלת מנה. ואם היה

הבעל קיים יש לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה. ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר זכור אני כשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג הבתולות. וכל הדברים האלו במקום שאין כותבין כתובה כמו שאמרנו:

כו האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת שאינה מעיזה פניה בפני בעלה. לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גירשתני ואבד גיטי תן לי כתובתי והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובה. אבל אינו נותן לה התוספת עד שתביא ראיה שגירשה או שיצא גט עם הכתובה מתחת ידה:

כז אמר לה הבעל כך היה גירשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר ותוספת וכתבה לי שובר ואבד שוברי. מתוך שיכול לומר לא גירשתי ולא יתחייב בתוספת נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה את העיקר ונשבע הוא שבועת היסת על התוספת:

כח הוציאה גט ואין בידה שטר כתובה. אם דרך אותו מקום שלא יכתבו כתובה גובה עיקר. כתובתה בגט שבידה. ואם דרכן לכתוב כתובה אפילו עיקר אין לה עד שתוציא שטר כתובה כמו שביארנו. ונשבע הבעל שבועת היסת על טענתה ונפטר:

כט הוציאה שתי גיטין ושתי כתובות גובה שתי כתובות. הוציאה שתי כתובות וגט אחד אינה גובה אלא כתובה אחת. ואי זו מהן גובה אם שתיהן שוות בטלה האחרונה את הראשונה ואינה טורפת אלא מזמן האחרונה. ואם היה באחת משתיהן תוספת על חבירתה גובה באיזה מהן שתרצה ותבטל השניה:

ל הוציאה שתי גיטין וכתובה אחת אין לה אלא כתובה אחת. שהמגרש את אשתו והחזירה סתם על כתובתה הראשונה החזירה. הוציאה גט וכתובה אחר מיתת הבעל אם גט קודם לכתובה גובה בגט זה עיקר כתובה אם אין דרכן לכתוב כתובה וגובה כל מה שיש בכתובתה זו שהרי זכתה בה במיתתו. ואם כתובה קדמה את הגט אין לה אלא כתובה אחת שעל כתובתה הראשונה החזירה:

לא האשה נאמנת לומר מת בעלי כדי שתנשא כמו שיתבאר בהלכות גירושין. ומתנאי הכתובה שאם תנשא לאחר אחר מותו תטול כל מה שכתב לה בכתובתה. לפיכך אם באה לבית דין ואמרה מת בעלי התירוני להנשא ולא הזכירה שם כתובה בעולם מתירין אותה להנשא ומשביעין אותה ונותנין לה כתובתה. באה ואמרה מת בעלי תנו לי את כתובתי אף להנשא אין מתירין אותה שעל עסקי הכתובה באה והרי זה בחזקת שלא מת. ואין דעתה להנשא אלא ליטול כתובה מחיים בלבד. באה ואמרה מת בעלי התירוני להנשא ותנו לי את כתובתי מתירין אותה להנשא ונותנין

לה כתובתה מפני שעיקר דבריה על עסקי הנישואין באה. אבל אם באה ואמרה תנו לי את כתובתי והתירוני להנשא מתירין אותה ואין נותנין לה כתובה ואם תפשה אין מוציאין מידה:

הלכות אישות - פרק שבעה עשר

א מי שהיה נשוי נשים רבות ומת. כל שנשאת בתחלה קודמת ליטול כתובתה. ואין אחת מהן נוטלת אלא בשבועה. ואין לאחרונה אלא מה ששיירה שלפניה וגם היא נשבעת ונוטלת השאר. וכן אם היה עליו שטר חוב. אם היה החוב קודם גובה בעל חוב תחילה. ואם הכתובה קדמה גובה האשה בתחלה והנשאר לבעל חוב:

ב בד"א כשהיתה הקרקע שבאו לגבות ממנה קנויה לו בשעת נשואים ובשעה שלוחה הוא שהדין נותן שכל הקודם בשטר תחלה זכה תחלה. אבל אם נשא נשים זו אחר זו ולוה בין קודם נישואין בין אחר נישואין ואחר שנשא ולוה קנה קרקע כולן חולקין כאחד ששיעבוד כולן כאחד בא. שבשעה שקנה היה משועבד לכל ואין כאן דין קדימה:

ג וכן ואם היה זמן הכתובות והשטרות כולן יום אחד או שעה אחת במקום שכותבים שעות חולקין כאחד שאין שם קודם. ולעולם כל שקדם וזכה במטלטלין כדי חובו או כדי כתובתה אין מוציאין מידו שאין דין קדימה במטלטלין:

ד מי שגירש את אשתו ועליו שטר חוב ובא בעל חוב והאשה לגבות והיו לו מעות וקרקע כדי החוב והכתובה. בעל חוב נוטל מעות והאשה נוטלת כתובתה מן הקרקע. ואם אין לו אלא קרקע שאין בה כדי לגבות שניהם ולא היה בה דין קדימה נותנין אותו לבעל חוב. ואם נשאר לאשה כלום תטול ואם לאו תדחה מפני בעל חוב. שהרי בעל חוב הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא חסרה דבר שיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא:

ה וכן מי שמת והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחית מפני בעל חוב והוא גובה חובו תחלה:

ו וכיון שתקנו הגאונים שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין אם לא הניח מטלטלין כדי יתן לשניהם נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה. ואם נשאר לאשה מה שתטול בכתובתה תטול ואם לאו תדחה:

ז היו כתובין בכתובתה נכסי צאן ברזל וטענה שאבדו או שלקחם הבעל הרי היא בנכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי חובות ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה וחולקת עם בעלי חובות :

ח מי שמת, או גירש ויש לו נשים רבות ואין שם דין קדימה ואין לו כדי כל הכתובות כיצד הן חולקות. רואים אם כשיחלק הממון על מנין הנשים יגיע לפחותה שבהן כדי כתובתה או פחות חולקות בשוה. ואם היה הממון יותר על זה חולקים ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהן כשיעור כתובתה. וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על דרך הראשון. כיצד מי שהיה נשוי ארבע נשים כתובתה של ראשונה ארבע מאות ושל שנייה שלש מאות ושל שלישיה מאתיים ושל רביעית מאה נמצא הכל אלף וגירש כולן או מת. אם הניח ארבע מאות או פחות חולקות בשוה וכל אחת נוטלת מאה או פחות. הניח שמונה מאות אם תחלק בין כולן בשוה נמצאת הרביעית נוטלת מאתיים והרי אין בכתובתה אלא מאה אלא כיצד עושין לוקחין ארבע מאות זו וחולקין אותן ביניהן בשוה מאה מאה נמצאת הרביעית נוטלת מאה לה נשאר כאן ארבע מאות זו ושלוש נשים שביד כל אחת משלשתן מאה זו אם תחלק הארבע מאות בין שלשתן בשוה נמצא השלישית נוטלת מאתיים ושלוש ושלוש ושליש והרי אין בכתובתה אלא מאתיים. לפיכך לוקחין מארבע המאות שלש מאות וחולקין בין שלשתן בשוה שנמצאת השלישית שנטלה מאתיים שלה והלכה לה נשאר כאן מאה ושתי נשים חולקין את המאה בשוה בין ראשונה ושנייה. נמצא ביד הראשונה מאתיים וחמשים וכן ביד השנייה. ונמצא ביד השלישית מאתיים וביד הרביעית מאה ועל דרך זו חולקות לעולם אפי' הן מאה :

ט הערב לאשה בכתובתה אע"פ שקנו מידו אינו חייב לשלם שמצוה עשה והרי לא חסרה כלום. ואם ערב של כתובת בנו הוא וקנו מידו חייב לשלם שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגומר. ומקנה. וקבלן של כתובה חייב לשלם אע"פ שלא קנו מידו. ואי זה הוא קבלן זה שאמר לאשה הנשאי לזה ואני נותן כתובה זו. אבל אם אמר לה הריני ערב כתובה זו. אני פורע כתובה זו. אני חייב בה. וכיוצא בזה פטור אלא א"כ היה אביו. המגרש את אשתו ידירנה הנאה ואחר כך תפרע כתובתה מן הקבלן או מאביו אם היה ערב. שמא יחזירנה ונמצאו עושין קנוניא על נכסיו של זה :

י וכן המקדיש נכסיו וגירש את אשתו ידירנה הנאה ואח"כ תפרע מן הפודה מיד ההקדש שמא יעשו קנוניא על ההקדש. אבל המגרש את אשתו ובאה לטרוף מן הלקוחות אין מחייבין אותו להדירה אלא נשבעת וטורפת. ואם רצתה תחזור לבעלה שכבר ידעו הלקוחות שיש עליו כתובת אשה והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שתחת שיעבודה :

יא הבעל שמכר נכסיו ואח"כ כתבה אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו אע"פ שקנו ממנה הרי זו טורפת. שלא כתבה לו

אלא שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה ויש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה שיעבוד על מקום זה ואחר כך מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו. וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח דין ודברים אין לי עמך ולא כתבה ולא הסכימה למעשיו ונפסד המכר וחזר הבעל ומכר לאיש אחר בין אותה שדה בין שדה אחרת ואחר שמכר הבעל הסכימה למעשיו וקנו מידה שאין לה שיעבוד על שדה זו אינה יכולה לטרוף שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי בראשונה כשלא. רצתה לא הלכה ברצון בעלה:

יב מי שהיו לו שתי נשים ומכר את שדהו וקנו מיד הראשונה שאין לה שיעבוד על שדה זו ואינה טורפת אותו מן הלוקח והיה הקנין מועיל שאינה יכולה לטעון בו נחת רוח עשיתי לבעלי ואחר כך מת הבעל או גירש שתיהן השנייה מוציאה מיד הלוקח שהרי לא קנו מידה ללוקח. והראשונה מוציאה מיד השנייה מפני שהיא קדמה ולא הסירה שיעבודה אלא מעל הלוקח. וכשתחזור השדה לראשונה חוזר הלוקח ומוציאה מידה שהרי קנו לו וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן:

יג אלמנה בין מן הנישואין בין מן האירוסין נשבעת ומוכרת מקרקע בעלה ונפרעת כתובתה בין בבית דין מומחין בין בבית דין שאינן מומחין. והוא שיהיו השלשה האנשים נאמנים ויודעין בשומת הקרקע. ואחריות המכר על נכסי יתומים. אבל הגרושה לא תמכור אלא בבית דין מומחין. וכל המוכרת בבית דין לא תמכור אלא בהכרזה. ובהלכות הלואה יתבאר משפט מכירת בית דין היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין אינה צריכה הכרזה ואע"פ כן צריך שלשה שהם נאמנים ויודעים בשומא:

יד אלמנה שמכרה קרקע בכתובתה בינה לבין עצמה אם מכרה שוה בשוה מכרה קיים ונשבעת שבועת אלמנה אחר שמכרה. והוא שמכרה לאחר אבל אם שמה לעצמה לא עשתה כלום ואפילו הכרזה:

טו היתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה נתקבלה כתובתה ואין לה כלום ובלבד שתשבע שבועת אלמנה. היתה כתובתה מאה ומכרה שוה מאה ודינר במאה מכרה בטל ואפילו אמרה אני אחזיר את הדינר ליורשים:

טז היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה שוה בשוה ולאחרון שוה מאה ודינר במאה של אחרון בטל ושל כולם קיים:

יז יש לאשה למכור כתובתה או ליתנה במתנה אם מת הבעל או גירשה יבא הלה ויטול ואם מתה היא בחיי בעלה או קודם שנשבעה אין לו כלום:

יח הרי שמכרה מקצת כתובתה או משכנה מקצת כתובתה או נתנה לאחר מקצת כתובתה מוכרת מקרקע בעלה ותגבה השאר בין בבית דין מומחין בין בשלשה נאמנים. ומוכרת לכתובתה אפילו פעמים רבות בין בבית דין בין בשלשה נאמנים. ויודעים שומת הקרקע:

יט המוכרת כתובתה בין לאחרים בין לבעלה לא אבדה שאר תנאי כתובה. ואם היה לה בן זכר יורש כנגד הכתובה הזאת שנמכרה מנכסי אביו יותר על חלקו כדי תנאי זה. אבל המוחלת כתובתה לבעלה איבדה כל תנאי כתובתה ואפילו מזונות אין לה עליו. ומוחלת כתובתה אינה צריכה קנין ולא עדים כשאר כל המוחלים שאינן צריכין לא עדים ולא קנין אלא בדברים בלבד. והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן ולא יהיו דברי שחוק והתול או דברי תימה אלא בדעת נכונה:

הלכות אישות - פרק שמנה עשר

א אלמנה ניזונת מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה עד שתטול כתובתה. ומשתתבע כתובתה בב"ד אין לה מזונות וכן אם מכרה כתובתה כולה או משכנה כתובתה או עשתה כתובתה אפותיקי לאחר והוא שתאמר לו פה תגבה חובך. בין שעשתה דברים אלו בב"ד מומחין בין שלא בב"ד בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר מיתת בעלה אין לה מזונות מן היורשים. אבל אם מכרה מקצתה יש לה מזונות. ומשתתארס האלמנה אבדה מזונותיה:

ב כשם שניזונת אחר מותו מנכסיו כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש ומדור (או יושבת במדור) שהיתה בו בחיי בעלה ומשתמשת בכרים וכסתות בעבדים ובשפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה. נפל המדור אין היורשין חייבין לבנותה. ואם אמרה הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה. וכן לא תחזק בדקו ולא תטחה אותו אלא תשב בו כמה שהוא או תצא. ויורשין שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום:

ג נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה. וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודה. ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה נותנין לה לפי כבודו מפני שעולה עמו ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה:

ד ברכת הבית מרובה כיצד. חמשה שהיה מזונות כל אחד מהן קב כשיאכל לבדו אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בעירוב מספיק להן ארבע קבין והוא הדין לשאר צרכי הבית. לפיכך אלמנה שאמרה אינני

זזה מבית אבי פסקו לי מזונות ותנו לי שם. יכולין היורשין לומר לה אם את אצלנו יש לך מזונות ואם לאו אין אנו נותנים לך אלא כפי ברכת הבית. ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה והיא בבית אביה. ומותר מזונות האלמנה ומותר הכסות ליורשין:

ה אלמנה שחלתה אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה הרי זו כמזונות ויורשין חייבין בה. ואם היא צריכה רפואה שיש לה קצבה הרי זו מתרפאה מכתובתה. נשבת אין היורשין חייבין לפדותה אפילו היתה יבמה ואפילו נשבת בחיי בעלה ומת והיא בשביה אין חייבין לפדותה מנכסיו אלא נפדית משל עצמה או תטול כתובתה ותפדה עצמה:

ו מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה. ואם נשבעה שבועת אלמנה ואח"כ מתה יורשיה יורשין כתובתה והן חייבין בקבורתה אבל לא יורשי הבעל. מעשה ידי האלמנה ליורשין. ויורש שאמר לאלמנה טלי מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין לו אבל היא שרצתה בזה שומעין לה:

ז וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליתומים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו:

ח מציאת האלמנה ופירות נכסים שהכניסה לבעל לעצמה ואין ליורש בהם כלום:

ט והנכסים עצמם שהם נדונייתה נוטלת אותן בלא שבועה ואין ליורשים בהם דין לעולם אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל. ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה יורשים נדונייתה אע"פ שהוא נכסי צאן ברזל ואם היה בהן מותר המותר ליורשי הבעל:

י אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן בין שתפסה מחיים בין שתפסה אחר מותו אפילו תפסה ככר זהב אין מוציאין מידה אלא כותבין עליה בית דין מה שתפסה ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה והיא ניזונית ממה שבידה עד שתמות או עד שלא יהיו לה מזונות. ויקחו היורשין את השאר:

יא וכן אם תפסה מטלטלין בכתובתה בחיי בעלה ומת גובה מהן. אבל אם תפסה אחר מותו לכתובתה אינה גובה מהן אע"ג שתקנו הגאונים שתגבה הכתובה ותנאי הכתובה מן המטלטלין. לפיכך תזון האלמנה מן המטלטלין אע"פ שלא תפסה:

יב ואם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן היורשים נוטלין אותן והן מעלין לה מזונות ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר יהיו המטלטלין מונחין

בבית דין עד שאיזון מהן שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות. ואפילו התנתה עליו בפירוש שתזון מן המטלטלין אינה מעכבת וכזה דנין תמיד בכל בתי דינין:

יג אבל אם הניח קרקע יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכרו ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסים בני חורין:

יד הניח נשים רבות אע"פ שנשאן זו אחר זו ניזונות בשוה (כמו) שאין דין קדימה במטלטלין:

טו אלמנה שנפלה לפני יבם בשלשה חדשים הראשונים ניזונת משל בעל. ואם הוכר העובר וכן אם הניחה מעוברת ניזונת והולכת עד שתלד. ילדה בן של קיימא ניזונת והולכת כל ימי אלמנותה כשאר כל הנשים. לא נמצאת מעוברת אחר שלשה חדשים או שהפילה אינה ניזונת לא משל בעל ולא משל יבם אלא תובעת יבמה לכנוס או לחלוץ:

טז תבעה יבמה לכנוס או לחלוץ ועמד בבית דין וברח או שחלה או שהיה היבם במדינת הים הרי זו ניזונת משל יבם בלא שבועה כלל:

יז נפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות עד שיגדל ויהיה כשאר היבמין:

יח מי שייחד קרקע לאשתו במזונותיה בשעת מיתה ואמר יהיה מקום פלוני למזונות הרי ריבה לה מזונות. ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויות לה נוטלת השאר משאר נכסים. ואם היה שכרו יותר מן הראוי לה נוטלת הכל. אבל אם אמר לה יהיה במקום פלוני במזונותיה ושתקה אין לה אלא פירות אותו מקום בלבד שהרי קצץ לה מזונות:

יט אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות ואין משביעים אותה. ואין ראוי לסמוך על הוראה זו מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים. ורבתי הורו שאין לה מזונות מב"ד עד שתשבע שהרי זו באה להפרע מנכסי יתומים וכל הנפרע מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. ולזה דעתי נוטה וכן ראוי לדון:

כ אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות משביעין אותה בתחלה ומוכרין בלא הכרזה ונותנין לה מזונות. וכן יש לה למכור למזונות שלא בב"ד מומחין אלא בשלשה אנשים נאמנים בלא הכרזה. וכן אם מכרה למזונות בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים וכשיבאו היורשין להשביע אותה נשבעת:

כא וכמה מוכרין למזונות כדי לזון מהם ששה חדשים לא יותר על זה. ומוכרין ע"מ שיהיה הלוקח נותן לה מזון שלשים יום וחוזרת ומוכרת

פעם שניה לששה חדשים. וכן מוכרת והולכת לעולם עד שישאר מן הנכסים כדי כתובתה גובה כתובתה מן השאר והולכת לה :

כב אלמנה שפסקו לה ב"ד מזונות אין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבאו היורשים ויתבעוה. אם מצאו לה מעשה ידיה נוטלין אותו ואם לאו הולכין לדרכם. ואני אומר שאם היו היורשים קטנים ב"ד מחשבין עמה ופוסקין מעשה ידיה כדרך שפוסקין לה מזונות :

כג אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה מזונות שמא מחלה כתובתה או מכרה או משכנה אותה. אע"פ שלא טען יורש טוענין אנו לו ואומרים לה הביאי כתובתיך והשבעי וטלי מזונותיך. אלא אם אין דרכם לכתוב כתובה :

כד האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת כדין כל האלמנות רצתה נוטלת כתובה. אמרה גרשני בעלי אינה נאמנת וניזונת מנכסיו עד כדי כתובתה מכל פנים. שאם עדיין היא אשתו יש לה מזונות. ואם גרשה כמו שאמרה יש לה כתובה שהרי כתובתה בידה לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתובתה והולכת לה :

כה האשה שהיה לה ספק גירושין ומת בעלה אינה ניזונת מנכסיו שאין מוציאים מיד היורש מספק. אבל בחיי בעלה יש לה מזונות עד שתתגרש גירושין גמורין :

כו אלמנה עניה ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות או עשירה ששהתה שלש שנים ולא תבעה ויתרה ואין לה מזונות. בשנים שעברו אלא משעה שתבעה. ואם שהתה פחות מזה אפילו ביום אחד לא ויתרה אלא תובעת ונוטלת מזון השנים שעברו :

כז אלמנה שתבעה מזונות מן היורשים הם אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה או תשבע שבועת היסת ותטול. משנשאת עליה להביא ראיה או ישבעו היורשים שבועת היסת שנתנו לה :

כח דין תוספת כתובה כדין העיקר לפיכך אלמנה שתבעה או מכרה או מחלה או משכנה תוספת כתובתה עם העיקר אין לה מזונות. ואם תבעה מקצת והניחה מקצת הרי זו כמי שתבעה מקצת העיקר והניחה מקצתו. וכל המוכרת או המוחלת סתם מכרה ומחלה התוספת עם העיקר ששניהם כתובה שמם בכל מקום :

הלכות אישות - פרק תשעה עשר

א מתנאי הכתובה שיהיו בנים הזכרים יורשים כתובת אמן ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל ואח"כ חולקין שאר הירושה עם אחיהם בשוה:

ב כיצד נשא אשה כתובתה ונדונייתה אלף וילדה בן ומתה בחייו. ואחר כך נשא אשה אחרת כתובתה ונדונייתה מאתים וילדה בן ומתה בחייו. ואחר כך מת הוא והניח אלפים. בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתובת אמו. ובנו מן השנייה יורש מאתים שבכתובת אמו והשאר יורשים אותו בשוה. נמצא ביד בן הראשונה אלף וארבע מאות. וביד בן השנייה שש מאות:

ג בד"א בשהניח יותר על כדי שתי כתובות דינר אחד או יותר כדי שיחלקו השאר בשוה. אבל אם לא הניח יותר דינר חולקים הכל בשוה שאם יירשו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן ולא ישאר דינר אחד לחלוק אותו בין היורשים נמצא תנאי זה מבטל חלוק ירושה בין הבנים בשוה שהוא מן התורה:

ד והוא הדין למי שנשא נשים רבות בין בזו אחר זו בין בבת אחת ומתו כולן בחייו ולו מהן בנים זכרים אם היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר כל אחד ואחד יורש כתובת אמו והשאר חולקין בשוה:

ה אמרו היתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יותר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להם. אלא שמין את הנכסים בב"ד כמה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן ואע"פ שנתרבו או נתמעטו אחרי מיתת אביהן קודם שיבואו לחלוק אין שמין אותן אלא כשעת מיתת אביהן:

ו היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר או יותר אע"פ שיש עליו שטר חוב כנגד היותר אינו ממעט אלא כל אחד מהן יורש כתובת אמו:

ז מי שהיה נשוי שתי נשים ומתה אחת מהן בחייו ואחת אחר מותו ולו בנים משתייהן אע"פ שלא הניח יתר. על שתי הכתובות אם נשבעה השניה שבועת אלמנה קודם שתמות בניה קודמים לירושת כתובתה. מפני שאינן יורשין כתובת אמן בתנאי זה אלא ירושה של תורה ואחר כך יורשין בני. הראשונה כתובת אמן בתנאי זה. ואם נשאר שם כלום חולקין אותו בשוה ואם מתה קודם שתשבע בני הראשונה יורשים כתובת אמן בלבד והשאר חולקין בשוה:

ח היה נשוי שתי נשים והיו לו בנים מהן ומת ואח"כ מתו הנשים אם נשבעו ואח"כ מתו כל אחד ואחד יורש כתובת אמו בירושה של תורה ולא

בתנאי זה. לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם. ויורשי הראשונה קודמין ליורשי השנייה. ואם לא נשבעו חולקין הבנים הכל בשוה ואין שם ירושת כתובה לפי שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע:

ט אחת נשבעה ואחת לא נשבעה זו שנשבעה בניה יורשין כתובתה תחלה והשאר חולקין אותו בשוה. וכל היורש כתובת אמו שמתה בחיי אביו אינו טורף מנכסים משועבדים אלא מבני חורין ככל היורשין:

י ומתנאי כתובה שתהיינה הבנות ניזונות מנכסי אביהן אחר מותו עד שיתארסו או עד שיבגרו. בגרה הבת אע"פ שלא נתארסה או נתארסה אע"פ שלא בגרה אין לה מזונות. ובת הניזונת מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמה לא לאחים:

יא פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור מנכסי אביה כדרך שפוסקין לאלמנה. ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא הכרזה כדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה. אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד הבעל ולבנות פוסקין להן דבר המספיק להן בלבד. ואין הבנות נשבעות:

יב אין הבנים יורשין כתובת אמן. ולא הבנות ניזונות בתנאים אלו עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידם. אבל אם אין שם שטר כתובה אין לה כלום. שמא מחלה אמן כתובתה. ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להן כפי התנאים:

יג מי שצוה בשעת מיתתו לעקור אחד מתנאי כתובה. כגון שאמר אל יזונו בנותיו מנכסיו. או אל תזון אלמנתו מנכסיו או אל יירשו בניו כתובת אמן אין שומעין לו. נתן כל נכסיו במתנה לאחרים הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה כמו שיתבאר הרי המתנה וחיוב הנכסים בתנאין אלו באין כאחד ולפיכך אלמנתו ובנותיו ניזונות מנכסיו ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה:

יד בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות ויש לה מזונות. אבל בת היבמה ובת השנייה ובת הארוסה ובת האנוסה אין להן מזונות אחר מיתת אביהן בתנאי זה. אבל בחיי אביהן הוא חייב במזונותן כדין שאר הבנים והבנות בחיי אביהן:

טו המארס בת הניזונת מן האחין חייב במזונותיה משעת האירוסין שהרי אין לה מזונות מאחיה (אלא עד שתארס או עד שתבגר וזו) אינה בוגרת כדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים:

טז נשאת הבת ומיאנה או נתגרשה או נתאלמנה אפילו היא שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה הרי זו ניזונת מנכסי אביה עד שתבגר או עד שתתארס :

יז מי שמת והניח בנים ובנות יירשו הבנים כל הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיבגרו או עד שיתארסו. בד"א בשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות כאחת עד שיבגרו הבנות ואלו הן הנקראין נכסים מרובין. אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה מוציאים מהם מזונות לבנות עד שיבגרו ונותנין השאר לבנים. ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות בלבד הבנות ניזונות מהן עד שיבגרו או עד שיתארסו והבנים ישאלו על הפתחים :

יח בד"א בשהניח קרקע אבל אם לא הניח אלא מטלטלין הואיל ובתקנת הגאונים הוא שיזונו הבנות מן המטלטלין הרי הבנים והבנות ניזונות כאחד מן הנכסים האלו המועטין. שלא תקנו להם במטלטלין אלא שיהיו כבנים וכזה הורו הגאונים :

יט הניח קרקע והיו הנכסים מרובין ונתמעטו אחר כן כבר זכו בהן יורשים. היו מועטין בשעת מיתת ונתרבו אח"כ הבנים יורשין אותן. ואפילו לא נתרבו אם קדמו הבנים ומכרו נכסים מועטין מכרן קיים :

כ היו הנכסים מרובין ויש עליו חוב או שהתנה עם אשתו שיזון את בתה אין החוב ולא מזונות בת אשתו ממעטין בנכסים אלא יירשו הבנים הכל ויתנו לב"ח חובו ויזונו בת אשת אביהן עד זמן שפסק ויזונו אחיותיהן עד שיבגרו או עד שיתארסו ויצאו מתחת ידיהם :

כא הניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן האלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים. וכן אני אומר שמזונות הבת קודמין לירושת הבן את כתובת אמו שמתה בחיי אביו ואע"פ ששניהם מתנאי הכתובה. וקל וחומר הדברים אם נדחת ירושה של תורה מפני מזונות הבת לא תדחה ירושת הכתובה שהיא תנאי ב"ד מפני מזונות הבת :

כב מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות ולא הניח בן אין אומרים יזונו הקטנות עד שיבגרו ויחלקו שאר הנכסים בשוה אלא כולן חולקות בשוה :

א צוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתנשא בו וזה הוא הנקרא פרנסה. המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל כמו שביארנו. בד"א בשהיה האב עני אבל אם היה עשיר הרי זה ראוי ליתן לה כפי עשרו :

ב פירש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערומה אין לה כלום. ולא יאמר הבעל כשתבוא לביתי אכסנה אלא מכסנה והיא בבית אביה :

ג האב שמת והניח בת אומדין דעתו כמה היה בלבו ליתן לה לפרנסה ונותנין לה. ומנין יודעין אומדן דעתו. מריעו ומיודעיו ומשאו ומתנו וכבודו. וכן אם השיא בת בחייו אומדין בה. ואם לא ידעו לו ב"ד אומדן דעת נותנין לה מנכסיו עישור לפרנסתה :

ד הניח בנות רבות כל שתבא להנשא נותנין לה עישור הנכסים. ושלאחריה עישור מה ששיירה ראשונה. ושל אחריה עישור מה ששיירה שנייה. ואם באו כולן להנשא כאחת ראשונה נוטלת, עישור. והשנייה עישור מה ששיירה ראשונה. והשלישית עישור מה ששיירה שניה וכן אפילו הן עשר וחוזרות וחולקות כל העישורים בשוה ושאר הנכסים לאחים :

ה עישור זה שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתובה לפיכך אפילו לפי תקנת חכמים (הראשונים) ואחרונים אינה נוטלת אלא מן הקרקע ויש לה לגבות עישור זה משכירות הקרקע ואם רצו האחין ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע נותנין :

ו הבת בעישור זה כב"ח של אחין היא לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה. ואם מתו האחין נוטלת אותו מן בניהם מזיבורית ובשבועה שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים והבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא מזיבורית ובשבועה כמו שיתבאר בהלכות הלואה :

ז והאחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם הבת טורפת מן הלקוחות פרנסתה כדרך שטורפים כל בעלי חובות מן הלקוחות כמו שיתבאר בהלכות הלואה :

ח מי שהשיא בנות גדולות ונשאר קטנות ומת בלא בן אין נוטלין פרנסה לקטנות ואח"כ חולקות הנכסים אלא חולקות כולן בשוה :

ט מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה ראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה השנית לגבות עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים לשתייהן אין השניה נוטלת עישור אלא חולקות בשוה וזכתה הראשונה בעישור שלה :

י מי שצוה בשעת מיתה אל תפרנסו בנותי מנכסי שומעים לו שאין זה מתנאי כתובה :

יא מי שמת והניח אלמנה ובת כבר ביארנו שמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת. וכן אם נשאת הבת אינה נוטלת עישור נכסים מפני מזונות האלמנה. ואפילו מתה הבת אחר שנשאת אין הבעל יורש פרנסה הראויה להנתן לה שהרי הנכסים כולן בחזקת האלמנה שתהא ניזונת מהן :

יב קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה ונתנו לה מאה או חמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה לה. או באומדן דעת האב או בעישור הקרקעות. ואפילו לא היו האחין זנין אותה ואע"פ שלא מחתה בשעת נישואין מפני שהקטנה אינה בת מחאה :

יג נשאת הבת אחר שגדלה בין נערה בין בוגרת ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה. ואם מיחתה בעת נשואיה הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתרצה. בגרה ועודה בבית אביה בין שבגרה אחר מותו בין שהניחה בוגרת אם פסקו האחין מלתת מזונותיה שהרי אין לה מזונות כמו שביארנו ושתקה ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה. ואם מיחתה לא אבדה פרנסתה. לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בבגר אע"פ שלא מיחתה לא אבדה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה. שיש לה לטעון מפני שהן זנין אותה אע"פ שאינן חייבין והיא עדיין לא נשאת מפני זה לא תבעה פרנסתה :

יד מי שצוה לתת לבתו כך וכך מעות לפרנסתה ליקח בהן קרקע בין שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא ומת והרי המעות ביד השליש ואמרה הבת תנו אותם לבעלי כל מה שירצה יעשה בהן אם היתה גדולה ונשאת הרשות בידה. ואם עדיין מאורסת היא יעשה שלישי מה שהושלש בידו. ואם עדיין קטנה היא אפילו נשאת אין שומעין לה אלא יעשה שלישי כמו שצוה האב :

הלכות אישות - פרק אחד ועשרים

א מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה. ומה היא עושה לו הכל כמנהג המדינה. מקום שדרכן לארוג אורגת. לרקום רוקמת. לטוות צמר או פשתים טווה. ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד. שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים והטווה היא המלאכה המיוחדת לנשים שנאמר [\(שמות לה-כה\)](#) "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו" :

ב דחקה עצמה ועשתה יותר מן הראוי לה המותר לבעל. היה לו ממון הרבה אפילו היה לה כמה שפחות אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה שהבטלה מביאה לידי זמה. אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה :

ג המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי זמה. וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או תטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו. אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו :

ד ומלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה ואפילו היו לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו :

ה יש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהן עניים ואלו הן. אופה הפת בתנור ועזרא תיקן שתהיה אשה משכמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה לעניים ומבשלת את התבשילין ומכבסת את הבגדים ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו. ומטחנת. כיצד מטחנת יושבת בריחים ומשמרת הקמח ואינה טוחנת. או מחמרת אחר הבהמה כדי שלא יבטלו הרחים. ואם היה דרכן לטחון ברחים של יד טוחנת :

ו בד"א בעניים אבל אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת או שהיתה לו שפחה אחת או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת תבן לפני בהמתו. הכניסה לו שתי שפחות או נכסים הראויין לקנות מהן שתי שפחות או שהיו לו שתי שפחות או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה אלא נותנת אותו לשפחה להניק :

ז נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה אותן לבעלה חמש מלאכות. טוה ורוחצת פניו ידיו ורגליו ומוזגת את הכוס ומצעת את המטה ועומדת ומשמשת בפניו. והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות שש מלאכות. מטחנת ומבשלת ואופה ומכבסת ומניקה ונותנת תבן לפני בהמתו :

ח כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממוזגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו גזירה משום הרהור שמא יבא לבעול. לפיכך מצעת מטתו כשהיא נדה שלא בפניו ומוזגת את הכוס ואינה נותנת אותו בידו כדרכה תמיד אלא מנחת אותו על הארץ או על הכלי או על השלחן והוא נוטלו :

ט האשה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתו ביתה פטורה ואין זה מן הדין אלא תקנה שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמצאת קטטה ביניהם :

י כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לעשותן כופין אותה ועושה אפילו בשוט. טען הוא שאינה עושה והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות מושיבין אשה ביניהן או שכנים. ודבר זה כפי מה שיראה הדיין שאפשר בדבר :

יא האשה כל זמן שהיא מניקה את בנה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה יין ודברים שיפין לחלב. פסקו לה מזונות הראויות לה והרי היא מתאוה לאכול יותר או לאכול מאכלות אחרות מפני חלי התאוה שיש לה בבטנה הרי זו אוכלת משלה כל מה שתרצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלים רעים ימות הולד מפני שצער גופה קודם :

יב ילדה תאומים אין כופין אותה להניק שניהם אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני. הרי שרצתה האשה להניק בן חברתה עם בנה הבעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד :

יג נדרה שלא להניק את בנה כופה אותה ומניקתו עד שיהיה בן כ"ד חדש אחד הזכר ואחד הנקבה. היא אומרת אני אניק את בני והוא אינו רוצה שתניק אשתו כדי שלא תתנוול אע"פ שיש לה כמה שפחות שומעין לה שצער הוא לה לפרוש מבנה :

יד היתה ענייה שהיא חייבת להניק את בנה והרי הוא עשיר שראוי לו שלא תניק אשתו אע"פ שאין לו שפחות אם לא רצתה להניק שוכר מניקה או קונה שפחה מפני שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת :

טו היא אומרת ראוי הוא לשכור או לקנות שפחה והוא אומר אינו ראוי. עליה להביא ראיה ואין כאן מקום לשבועה :

טז האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק. אלא אם רצתה נותן לה שכרה ומניקתו. ואם לא רצתה נותנת לו את בנו והוא מטפל בו. בד"א שלא הניקה אותו עד שהכירה. אבל אם הכירה ואפי' הוא סומא אין מפרישין אותו מאמו מפני סכנת הולד. אלא כופין אותה ומניקה אותו בשכר עד כ"ד חדש :

יז הגרושה אין לה מזונות אע"פ שהיא מניקה את בנה אבל נותן לה יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכי וצא בזה. אבל המעוברת אין לה כלום. שלמו חדשיו וגמלתו אם רצתה

המגורשת שיהיה בנה אצלה אין מפרישיו אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות. אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים יש לאב לומר אם הוא אצלי אתן לו מזונות ואם הוא אצל אמו לא אתן לו מזונות. והבת אצל אמה לעולם ואפילו לאחר שש :

יח כיצד היה האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו הראוי לו בעל כרחו וזנין אותה והיא אצל אמה ואפילו נשאת האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותזון מנכסיו אחר מותו בתנאי כתובה והיא אצל אמה, ואם לא רצתה האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתן אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה ונותנת אותן לאביהן או משלכת אותן לקהל אם אין להן אב והן מטפלין בהן :

הלכות אישות - פרק שנים ועשרים

א הבעל קודם לכל אדם בירושת אשתו. ומאימתי יזכה בירושתה משתצא מרשות האב ואע"פ שעדיין לא נכנסה לחופה הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה :

ב כיצד האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה. או מסרוה שלוחי האב לבעלה או לשלוחיו ומתה בדרך קודם שתכנס לחופה אף ע"פ שכתובתה עדיין בבית אביה בעלה יורשה. וכן אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל ונכנס עמה בעלה בדרך לחצר ונתייחד עמה שם לשם נשואין ומתה הרי זה יירשנה בעלה. אבל אם עדיין האב עם הבעל להוליכה לבית בעלה או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או עם הבעל אפילו נכנס הבעל עמה לחצר ללון כדרך שלנין עוברי דרכים בפונדק אחד הואיל והאב או שלוחיו עמה ועדיין לא נתייחד עמה לשם נשואין אם מתה יירשנה אביה אע"פ שכתובתה בבית בעלה :

ג וכן אם היתה בוגרת או יתומה או אלמנה והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו ומתה בדרך אין הבעל יורש אותה :

ד הנושא אשה שהיא אסורה לו הואיל ויש לו בה קידושין אם מתה תחתיו יירשנה. וכן. הנושא את הקטנה אעפ"י שאין קידושיה קידושין גמורים אם מתה תחתיו יירשנה. אבל הפקח שנשא חרשת אם מתה לא יירשנה. והחרש שנשא פקחת ומתה יירשנה שהרי היא בת דעת ולדעתה נשאת וזיכתה לו ממונה :

ה קטנה שנתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה בין בפניו בין שלא בפניו יכול האב למחות כמו שביארנו. ואפילו שתק האב אם מתה אין הבעל יורשה אלא אם כן רצה האב בנישואיה :

ו הורו הגאונים שהאשה שחלתה ובקשה מבעלה שיגרשנה ותצא בלא כתובה כדי שלא יירשנה אין שומעין לה. ואפילו אמרה אני שונאה אותו ואיני רוצה לעמוד עמו אין שומעין לה ואין דנין אותה כדין מורדת. ודין יפה הוא זה :

ז כל נכסים שיש לאשה בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג הבעל אוכל כל פירותיהן בחייה ואם מתה בחיי בעלה יורש בעלה הכל. לפיכך אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר שנשאת אעפ"י שאותן הנכסים נפלו לה קודם שתתארס הבעל מוציא הפירות מיד הלקוחות כל ימי חייה. אבל לא גוף הקרקע שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות. מתה בחייו מוציא הגוף מיד הלקוחות בלא דמים. ואם הדמים שלקחה מיד הלקוחות קיימין בעצמן מחזירן ללקוחות. ואינו יכול לומר שמא מציאה הן :

ח בד"א בנכסים הידועין לבעל אבל אם נפלו לה נכסים במדינה אחרת ולא ידע בהן הבעל ומכרה אותן מכרה קיים. וכן ארוסה שמכרה קודם הנישואין מכרה קיים שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנוס :

ט האשה שכתבה כל נכסיה לאחר בין קרוב בין רחוק קודם שתנשא אע"פ שאם נתגרשה או נתאלמנה תבטל המתנה כמו שיתבאר בהלכות מתנה. אין הבעל אוכל פירותיהן ואם מתה בחייו אינו יורשן שהרי נתנה אותן קודם שתנשא. וכשתמות בחיי בעלה יקנה מקבל המתנה מתנתו קנין גמור. ולא עוד אלא אפילו נתנה מקצת נכסיה או כולם קודם נישואיה וכתבה למקבל קנה מהיום ולכשארצה שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרצה אין הבעל אוכל פירות, אותה המתנה. ואם מתה אינו יורשה :

י שומרת יבם יש לה למכור וליתן במתנה נכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם ואין ליבם פירות אפילו בנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו עד שיכנוס. מתה כשהיא שומרת יבם יורשיה מאביה יורשין בנכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל יורשים כתובתה וחצי נכסי צאן ברזל. ויורשי הבעל חייבין בקבורתה :

יא שומרת יבם כתובתה על כל נכסי בעלה. לפיכך אין היבם יכול למכור בנכסי אחיו בין קודם יבום בין אחר יבום. ואם מכר או נתן מתנה או חלק עם אחיו בנכסי המת בין קודם יבום בין אחר יבום לא עשה כלום שכבר נתחייבו נכסים אלו לאלמנה לגבות מהן כתובתה :

יב כנס את יבמתו והניח אחיו פירות מחוברין לקרקע ימכרו וילקח בהן קרקע והיבם אוכל פירותיהן :

יג הניח פירות תלושין מן הקרקע וכן אם הניח מעות ומטלטלין הכל של יבם. ומשתמש בהן כמו שירצה ואינה יכולה לעכב. שהמטלטלין אין הכתובה נגבית מהן אלא בתקנת הגאונים ואין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו ולאוסרן עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם :

יד יבמה שלא היתה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ומוכר ונותן כחפצו. וכשיכנוס את יבמתו יכתוב לה כתובה מאה ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובתה כשאר כל הנשים שיש להן כתובה :

טו האשה שמכרה או שנתנה אחר שנשאת בנכסי צאן ברזל בין לבעלה בין לאחרים לא עשתה כלום. וכן בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג לא עשה כלום :

טז מכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל אף ע"פ שאינו רשאי אם מכר ממכרו ממכר. מכרו שניהם בנכסי מלוג בין שלקח מן האיש תחלה וחזר ולקח מן האשה בין שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מכרן קיים :

יז וכן האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה ממכרה ומתנתה קיימין ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג נחת רוח עשיתי לבעלי. אבל בשאר נכסים יש לה לומר :

יח כיצד האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל בין קרקע בין מטלטלין או שדה שייחד לה בכתובתה או שדה שכתב לה בכתובתה או שדה שהכניס לה שום משלו לא קנה בעלה. ואע"פ שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה. שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה. לפיכך אין לבעל ראייה בנכסי אשתו כלל חוץ מנכסי מלוג כסו שביארנו :

יט נכסי צאן ברזל שאבדו או שנגנבו ומחלה האשה אותם לבעלה וקנו ממנה בעדים יראה לי שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. הא למה זה דומה למי שקנו מידה שאין לה אחריות שהחזירה נכסים אלו נכסי מלוג. שהרי אין הבעל מביא ראייה ליטול כלום ולא להחזיק בנכסים אלא להפטר מתביעתה מלשם. אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל הקיימין לא קנה מפני שיש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי :

כ בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום. מפני שלא התקינו פירות איש אלא כדי להרויח בהוצאת הבית. לפיכך אם מכר לפירות ולקח אותן המעות לסחורה שומעין לו :

כא היו לאשה כספים. אם נכסי צאן ברזל הן הרי זה נושא ונותן בהן. ואם נכסי מלוג הן בין שהכניסה אותן לו בין שנפלו לה בירושה או נתנו

לה במתנה או נפלו לה מטלטלין או נתנו לה הרי אלו ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותיהן :

כב וכן האשה שחבלו בה אחרים כל המעות הראויות לתת לה ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירותיהן כמו שיתבאר בהלכות חובל :

כג נפלו לה עבדים אע"פ שהן זקנים לא ימכרו מפני שבח בית אביה. נפלו לה זיתים וגפנים ולא היה לה בגוף הקרקע שהאילנות בה כלום. אם עושין כדי טיפולן לא ימכרו מפני שבח בית אביה ואם לאו הרי אלו ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות :

כד נפלו לה פירות מחוברין לקרקע הרי אלו של בעל. תלושין מן הקרקע שלה וימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. אבל המגרש את אשתו והיו לה פירות מחוברין לקרקע בשעת גירושין הרי אלו שלה ואם היו תלושין הרי אלו שלו :

כה עבדי נכסי מלוג ובהמת נכסי מלוג הבעל חייב במזונות שלהן ובכל צרכיהם והן עושין לו והוא אוכל פירותיהם. לפיכך ולד שפחת מלוג לבעל. ולד בהמת מלוג לבעל. ואם גירשה ורצתה האשה ליתן דמים וליטול ולד השפחה מפני שבח בית אביה שומעין לה :

כו הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל ושמו אותן עליו באלף זוז והוקרו ועמדו באלפים וגירשה נוטלת אחד באלף שלה. והשני אם רצתה שתתן דמיו ותטול משום שבח בית אביה שומעין לה :

כז הנותן מתנה לאשתו בין שנתן לה קרקע בין שנתן לה מעות ולקחה בהן קרקע אין לבעל פירות במתנה זו. וכן הנותן מתנה לאשה ע"מ שלא יהיה הבעל אוכל פירותיה אלא יהיו פירותיה לאשה למה שתמצא אין הבעל אוכל פירות מתנה זו. וכן המוכרת כתובתה בטובת הנאה אותן הדמים לאשה ואין הבעל אוכל פירותיהן :

כח ולד בהמת מלוג שנגנב ונמצא הגנב ושלם שנים הכפל לאשה שאין זה פרי שתקנו לו חכמים. החובל באשתו כל הנזק והצער והבושת שלה ואין הבעל אוכל פירות כמו שיתבאר בהלכות חובל :

כט המוכר קרקע לאשתו אם היו המעות שלקחה בהן את הקרקע מבעל גלויין וידועין לבעל קנתה והבעל אוכל פירות אותה הקרקע. ואם היו מעות טמונין לא קנתה שהבעל אומר לא מכרתי אלא כדי להראות המעות שטמנה ואותן המעות שנראו ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות :

ל הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה היא אומרת במתנה נתנו לי והוא אומר ממעשה ידיך הם שהם שלי הרי זו נאמנת. ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינו כן. וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ואם אמרה על מנת כן נתנו לי על מנת שלא יהיה לבעלי רשות בהן אלא אעשה בהן כל מה שארצה עליה להביא ראיה. שכל ממון שנמצא ביד האשה בחזקת הבעל הוא שיאכל פירותיו עד שתביא ראיה:

לא אמרה לו אתה נתת לי. במתנה נשבעת שבועת היסת שנתן לה הבעל ואינו אוכל פירותיהן:

לב אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן הקטנים. ואם עבר וקיבל מן האשה יחזיר לאשה. מתה יחזיר לבעלה. קיבל מן העבד יחזיר לעבד ואם מת יחזיר לרבו. קיבל מן הקטן יקנה לו בו ס"ת או דבר שאוכל פירותיהם. וכולם שאמרו בשעת מיתתן פקדון זה של פלוני הוא אם היו בחזקת נאמנין אצל זה שהפקדון אצלו יעשה כמו שצוה ואם לאו יתן ליורשיהם:

לג האשה שהיו לה כספים הראויות לבעל לאכול פירותיהם הוא אומר כך וכך ילקח בהם והיא אומרת איני לוקחת בהן אלא כך וכך לוקחים דבר שפירותיו מרובים ויציאתו מעוטה. בין שהיה הדבר כרצונו או שהיה כרצונה. ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף שמא יאכל הכל ונמצא הקרן אבד:

לד האשה שהכניסה לבעלה עז לחלבה ורחל לגיזתה ודקל לפירותיו אע"פ שאין לה אלא פירות אלו בלבד הרי זה אוכל והולך עד שתכלה הקרן. וכן אם הכניסה לו כלי תשמיש בתורת נכסי מלוג הרי זה משתמש בהן ולובש ומציע ומכסה עד שיכלה הקרן. וכשיגרש אינו חייב לשלם הבלאות של נכסי מלוג:

לה הורו הגאונים שנכסי צאן ברזל אע"פ שפחיתתן על הבעל אם היו הבלאות קיימי והיו עושין מעין מלאכתן נוטלת כליה כמה שהן. ואם לא היו עושין מעין מלאכתן הרי הן כמו שנגנבו או אבדו שהוא חייב לשלם בדמיהם ששמו אותן עליו בשעת נישואין. ומנהג פשוט הוא זה. וכל הנושא על מנהג זה קיבל עליו אחריות הנדוניה. וכשם שאינו משלם הפחת כך אינו נוטל את השבח אם הותירו דמיהן לפי מנהג זה; יש לבעל לכוף מקצת עבדי אשתו ואמהותיה שיהיו משמשין אותו בבית אשה אחרת שנשא בין שהיו עבדי מלוג בין שהיו עבדי צאן ברזל. אבל אינו יכול להוליקן לעיר אחרת שלא מדעת אשתו:

הלכות אישות - פרק שלשה ועשרים

א האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזוכה בהן הבעל אם כתב לה ועודה ארוסה קודם הנישואין אינו צריך לקנות מידו. אלא כל מה שכתב לה קיים. ואם כתב לה אחר הנישואין צריך לקנות מידו:

ב התנה עמה שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה אם מכרה ונתנה מכרה ומתנתה קיים. אבל אוכל פירותיהן כל זמן שהן ברשותה. ואם קנו מידו כשהיא ארוסה שאין לו דין ודברים בנכסיה הרי סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעולם. ואפילו ערער על קניינו ואמר לא עלה בדעתי שאין לי פירות מפני קנין זה אלא שאם מכרה מכרה קיים שאין אדם נושא אשה בלא נכסים אין שומעין לו אלא כבר סילק עצמו מגוף הקרקע:

ג התנה עמה שלא יאכל פירות נכסיה ה"ז אינו אוכל פירותיהן אבל מוכרין את הפירות ולוקחין בהן קרקע והוא אוכל פירותיה. שלא סילק עצמו אלא מפירות נכסים אלו בלבד:

ד התנה עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פירי פירותיהן לוקחין הפירות וקונין בהם קרקע ולוקחין פירות קרקע זו וקונין בהם קרקע שנייה והוא אוכל פירות אלו שהן פירי פירי פירות וכן הדבר תמיד עד שיתנה עמה שלא יהיו לו לא פירות ולא פירי פירותיהן עד לעולם. ואח"כ לא יהיו לו פירות בחייה אבל אם מתה יירש הכל:

ה התנה עמה שלא יירשנה הרי זה לא יירשנה אבל אוכל פירות בחייה. וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסים וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסין לבית אביה הכל קיים:

ו בד"א שהתנה עמה קודם שתנשא שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו. אבל אם התנה עמה אחר שנישאת תנאו בטל ויירשנה כמו שביארנו:

ז התנה עמה אחר נישואין. שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה. ולא בפירי פירותיה עד עולם בחייה ובמותה הרי זה אינו אוכל פירות כלל אבל אם מתה יירשנה כמו שביארנו:

ח הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג בין שהוציא מעט ואכל פירות הרבה בין שהוציא הרבה ואכל פירות מעט ואפילו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד או שאכל דינר אחד אפילו שלא דרך כבוד ואפילו לא לקח בפירות ממה שהוציא אלא חבילה אחת של זמורות מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל:

ט וכן אם נפלו לה כספים במקום רחוק והוציא עליהן הוצאות עד שהביאן או עד שהוציאן מיד מי שהיו אצלו ולקח בהן קרקע ואכל פירותיה כשיעור מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל או שאכל פחות מכשיעור שמין כמה שהשביחו ושואלין אותו כמה הוציא. אם השבח יתר על ההוצאה ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ונוטל ההוצאה. ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו מן ההוצאה אלא כשיעור השבח ובשבועה :

י בד"א במגרש אבל האשה שמרדה על בעלה אפילו אכל הרבה שמין לו כמה אכל ופוחת אותו ממה שראוי ליתן לו מן ההוצאה אחר שישבע ונוטלו שלא הקנה לה כדי שתטול ותצא מעצמה. וכן המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה ומיאנה בו רואין כמה אכל וכמה הוציא וכמה השביח ושמין לו כאריס שהרי ברשות ירד :

יא מנהגות רבות יש בנדוניא. יש מקומות שנהגו שיכתבו בכתובות הנדוניא יתר על דמיה בשליש או בחומש או במחצה. כגון שתהיה הנדוניא מאה וכותבים שהכניסה מאה וחמשים כדי להרבות בפני העם וכשתבוא לגבות לא תגבה אלא המאה. ויש מקומות שנהגו לכתוב פחות. ואם פסקה להביא לו במאה כלים נותנת שוה מאה ועשרים או מאה וחמשים וכותבין שהכניסה לו מאה. ויש מקומות שנהגו לכתוב שוה מנה במנה. ויש מקומות שנהגו שיתן האיש מעות לפי הנדוניא דבר קצוב שתתקשט בו הכלה ותקנה בו בשמים וכיוצא בהן. ויש מקומות שיכניס האיש שום משלו לאשה ויצטרף לנדונייתה להתנאות בו :

יב הנושא סתם כותב ונותן כמנהג המדינה. וכן היא שפסקה להכניס נותנת כמנהג המדינה וכשתבא לגבות כתובתה מגבין לה מה שבכתובתה כמנהג המדינה. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן מנהג המדינה עיקר גדול הוא ועל פיו דנין והוא שיהיה אותו מנהג פשוט בכל המדינה :

יג איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך ואמרה לו וכמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך. וכן האב שפסק ע"י בנו ובתו כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו אותן הדברים ואע"פ שלא היה ביניהן קניין. ואלו הן הדברים הנקנים באמירה :

יד בד"א בשפסק האב לבתו בין קטנה ובין גדולה ופסק האב לבנו. ובנישואין ראשונים שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ומרוב שמחתו בנישואין הראשונים גמר ומקנה לו באמירה. אבל אח שפסק לאחותו או אשה שפסקה לבתה וכן שאר קרובים וכן האב שפסק לבנו או לבתו בנישואין שניים לא קנו אותן הדברים עד שיקנו מידי הפוסק שיתן כך וכך :

טו האב שפסק על יד בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנוס אותה בעלה. וכן הבן לא קנה עד שיכנוס שכל הפוסק אינו פוסק אלא ע"מ לכנוס. לפיכך הפוסק מעות לחתנו ומת קודם שיכנוס ונפלה לפני אחיו ליבום יכול האב לומר ליבם לאחיד הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן. ואפילו היה הראשון עם הארץ והשני חכם ואע"פ שהבת רוצה בו :

טז הפוסק מעות לחתנו והלך האב למדינה אחרת יכולה היא לומר לבעל אני לא פסקתי על עצמי מה אני יכולה לעשות או כנוס בלא נדוניא או פטרני בגט. אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה ידה הרי זו יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות. ולמה לא תפטור עצמה במרדות. שהמורדת והיא ארוסה הבעל רוצה לכונסה והיא אינה רוצה אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתתן הנדוניא שפסקה והיא רוצה בו שהרי אומרת לו או כנוס או פטור. בד"א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא :

יז הנושא אשה ופסקה עמו שיהיה זן את בתה כך וכך שנים חייב לזון אותם שנים שקיבל על עצמו. והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין. אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר וכיוצא בו כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. נתגרשה בתוך השנים שקיבל על עצמו לזון את בתה ונשאת לאחר ופסקה גם עמו שיהיה זן אותה הבת כך וכך שנים לא יאמר ראשון אם תבוא לביתי אזונה אלא מוליד מזונותיה למקום שהיא שם אמה. וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחת אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות :

יח נישאת הבת בתוך זמן זה הבעל חייב במזונותיה. ובעלי אמה שניהם כל אחד ואחד נותן לה דמי מזונות. מתו אלו שפסקו לזון אותה אם קנו מידן או שחייב עצמו בשטר הרי זו כבעל חוב בשטר וטורפת מזונותיה מנכסיהן המשועבדים עד סוף הזמן שפסקו. ואם פסקו בשעת הקידושין ולא היה שם קנין הרי הם דברים שלא ניתנו ליכתב ואינה טורפת במזונותיה :

הלכות אישות - פרק ארבעה ועשרים

א הנושא את האילונית ולא חיו לו בנים ולא אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה אע"פ שכופין אותו ומוציא הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ושאר תנאי כתובה. וכן זוכה הבעל במה שזכה בשאר הנשים :

ב אבל הנושא אשה ולא הכיר בה ונמצאת אילונית או מחייבי לאוין. וכן הנושא שנייה בין הכיר בה בין לא הכיר בה אין לה עיקר כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה אבל תוספת יש לה ואין לה מזונות ואפילו לאחר מותו וכשכופין אותו ומפרישין ביניהם אין מוציאין מן הבעל פירות שאכל:

ג ולמה אין להם עיקר ויש להן תוספת. העיקר שהיא תקנת חכמים כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר. אבל תוספת שהוא חייב עצמו בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עמדה בתנאי שלה והרי הקנית לו הנאתה והרי היא עומדת [לפניו] אבל התורה אסרה אותה עליו ומה היא יכולה לעשות לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורמין לה להאסר אחר הנישואין אלא אסורה היתה מקודם:

ד ולמה לא חלקו בשנייה בין שהכיר בה בין שלא הכיר בה אלא אמרו אין לה עיקר כתובה בכל מקום מפני שהיא מדברי סופרים עשו בה חזוק. אבל אם נשא אחת מחייבי לאוין והכיר בה. או אחת מחייבי עשה בין הכיר בה בין שלא הכיר בה יש לה כתובה. שחייבי לאוין שהכיר בה רצה לזון בנכסיו וחייבי עשה איסורן קל. ויש לשתייהן מזונות לאחר מותו. וכן אם לותה ואכלה חייב לשלם. וכשכופין אותן להוציא מוציאין מן הבעל כל פירות שאכל מכל נכסיה:

ה הממאנת אין לה כתובה אבל תוספת יש לה. ואין מוציאין מן הבעל פירות שאכל. ואם לותה כשהיתה תחתיו ואכלה ואחר כך מיאנה אין מוציאין אותן מזונות מן הבעל:

ו מי שזינתה תחת בעלה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא אחד מתנאי כתובה שהרי מעשיה גרמו לה להאסר על בעלה:

ז והיאך דין נשים אלו בנדוניה שלהם כל אשה שנדוניה קיימת אפילו זינתה נוטלת שלה והולכת. ואם היתה שנייה או אחד מחייבי עשה בין הכיר בה בין שלא הכיר בה או שהיתה אילונית או מחייבי לאוין והכיר בה הרי היא בנדוניה ככל הנשים:

ח נכסי צאן ברזל חייב באחריותן. ונכסי מלוג מה שנגנב או שאבד אבד לה ואינו חייב לשלם. היתה אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה כל מה שאבד או נגנב או בלה או שנשחק מנכסי צאן ברזל אין הבעל חייב לשלם. שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו. וכל מה שאבד או נגנב מנכסי מלוג חייב לשלם. הפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנכסי מלוג:

ט והממאנת אין לה בליות כלל שאין מוציאים מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסיה בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל אלא נוטלת הנמצא לה ויוצאה :

י מי שזינתה תחת בעלה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת. ואין מוציאי מהבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסי צאן ברזל שלה. ואצ"ל נכסי מלוג. ולא המזנה בלבד אלא אף העוברת על דת משה או על דת יהודית או היוצאת משום שם רע אין לה כתובה לא עיקר. ולא תוספת ולא תנאי מתנאי כתובה. וכל אחת מהן נוטלת הנמצא לה מנדונייתה ויוצאה ואין הבעל חייב לשלם כלום לא מה שפיחת ולא מה שאבד :

יא ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת משה. יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי. או שנודרת או שנשבעת ואינה מקיימת. או ששמשה מטתה והיא נדה. או שאינה קוצה לה חלה. או שהאכילה את בעלה דברים אסורים אצ"ל שקצים ורמשים ונבלות אלא דברים שאינן מעושרין. והיאך יודע דבר זה כגון שאמרה לו פירות אלו פלוני כהן תקנם לי ועיסה זו פלונית הפרישה לי חלתה ופלוני החכם טיהר לי את הכתם ואחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם. וכן אם הוחזקה נדה בשכנותיה ואמרה לבעלה טהורה אני ובא עליה :

יב ואי זו היא דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית. יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים. אע"פ ששערה מכוסה במטפחת. או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או על לחייה כדרך שעושות העכו"ם הפרוצות. או שטווה בשוק ומראת זרועותיה לבני אדם. או שהיתה משחקת עם הבחורים. או שהיתה תובעת התשמיש בקול רם מבעלה עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש. או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה :

יג עזרא תקן שתהיה אשה חוגרת בסינר תמיד בתוך ביתה משום צניעות. ואם לא חגרה אינה עוברת על דת משה ולא הפסידה כתובתה. וכן אם יצתה בראשה פרוע מחצר לחצר בתוך המבוי הואיל ושערה מכוסה במטפחת אינה עוברת על דת :

יד העוברת על דת צריכה התראה ועדים ואח"כ תפסיד כתובתה. עברה בינו לבינה וידע שהיא עוברת על דת והתרה בה בלא עדים וחזרה ועברה הוא טוען ואומר אחר התראה עברה והיא אומרת לא עברתי כלל או לא התרה בי. אם רצה להוציא הרי זה נותן כתובה אחר שתשבע שלא עברה שאם תודה שעברה אחר התראה זו אין לה כלום :

טו כיצד היא יוצאה משום שם רע כגון שהיו שם עדים שעשתה דבר מכוער ביותר שהדברים מראין שהיתה שם עבירה אע"פ שאין שם עדות

ברורה בזנות. כיצד כגון שהיתה בחצר לבדה וראו רוכל יוצא ונכנסו מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזורה. או שמצאו רוק לח למעלה מן הכילה. או שהיו יוצאים ממקום אפל. או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו. או שראוהו מנשק על פי חלוקה או שראו אותן מנשקין זה את זה או מגפפין זה את זה או שנכנסו זה אחר זה והגיפו דלתות וכיוצא בדברים אלו. אם רצה הבעל להוציאה תצא בלא כתובה. ואין זו צריכה התראה :

טז עוברת על דת משה או על דת יהודית וכן זאת שעשתה דבר מכווער אין כופין את הבעל להוציא אלא אם רצה לא יוציא. ואע"פ שלא הוציא אין להן כתובה שכתובה תקנת חכמים היא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה [זו] אלא תהא קלה בעיניו להוציאה :

יז מי שראה אשתו שזינתה או שאמרה לו אחת מקרובותיו או מקרובותיה שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם שזינתה אשתו. בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת הרי זה חייב להוציא ואסור לו לבוא עליה ויתן כתובה. ואם הודה לו שזינתה תצא בלא כתובה. לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה בעצמו ואח"כ תגבה כתובתה. אבל בדבר אחר אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול :

יח אמרה לו אשתו שזינתה תחתיו ברצונה אין משגיחין לדבריה שמא עיניה נתנה באחר. אבל אבדה כתובתה עיקר ותוספת ואבדה הבלאות שהרי הודת בזנות. ואם היה מאמינה וסומך דעתו על דבריה ה"ז חייב להוציאה. ואין ב"ד כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו עד שיבואו שני עדים ויעידו שזינתה אשתו זאת בפניהם ברצונה ואח"כ כופין אותו להוציא :

יט האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה או באונס הרי זו מותרת לבעלה שנאמר [\(במדבר ה-ג\)](#) "והיא לא נתפשה" הא נתפשה מותרת. בין שאנסה עכו"ם בין שאנסה ישראל. וכל שתחלת ביאתה באונס אע"פ שסופה ברצון ואפילו אמרה הניחו לו שאלמלי לא אנס אותי הייתי שוכרתו הרי זו מותר. שהיצר לבשה ומתחלה [היתה] באונס :

כ נשים שגנבו אותן לסטים הרי הן כשבויות שהן אנוסות ומותרות לבעליהן. ואם הניחום והלכו לסטים מעצמן הרי אלו ברצון ואסורות לבעליהן. ודין השוגגת ודין הנאנסת אחד הוא שהשגגה צד אונס יש בה :

כא במה דברים אמורים בשהיה בעלה ישראל. אבל אשת כהן ששגגה או שנאנסה אסורה לבעלה שהרי נעשית זונה מכל מקום והוא אסור בזונה כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה :

כב אחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה כתובתה קיימת העיקר והתוספת ולא הפסידה מכתובתה כלום. וכופין את הכהן ליתן לה כתובתה ולגרשה :

כג אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי ונבעלתי לאחר אינו חושש לדבריה שמא עיניה נתנה באחר. ואם היתה נאמנת לו או שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו יוציא ויתן כתובה :

כד האומר לאשתו בפני שנים אל תסתרי עם איש פלוני ונכנסה עמו לסתר בפני שני עדים ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים כמו שיתבאר בהלכות סוטה. ואם מת קודם שישקנה אין לה כתובה. ואע"פ שלא מצאו דבר מכוער. שאין לך דבר יותר מכוער מזה. והיום שאין שם מי סוטה נאסרה עליו איסור עולם ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר :

כה אמר לה בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני וראה אותה שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי סוטה. וחייב להוציא. ויתן כתובה. ואם הודית שנסתרה אחר שהתרה בה תצא בלא כתובה ולפיכך משביעה על זה ואח"כ יתן כתובה :

הלכות אישות - פרק חמשה ועשרים

א הנושא אשה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת. באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונין והוא הדין לשאר המינים שדרך כל נשי המקום להתקשט בהן. אבל נמצא עליה נדר אחר חוץ מאלו לא הפסידה כלום :

ב וכן הכונס אשה סתם ונמצא בה מום ממומי הנשים שכבר ביארנום ולא ידע הבעל במום זה. ולא שמע בו ורצה הרי זו תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת. כיצד היה מרחץ בעיר והיו לו קרובים אינו יכול לומר לא ידעתי מומין אלו ואפילו מומין שבסתר מפני שהוא בודק בקרובותיו וחזקה ששמע ורצה. ואם אין שם מרחץ או שלא היו לו קרובים טוען בסומין שבסתר. ונכפה בעתים ידועים הרי הוא ממומי סתר. אבל מומין שבגלוי אינו יכול לטעון שהרי הכל רואין אותן ואומרין לו וחזקתו ששמע ונתפייס. דבר ידוע הוא שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיה מנהג הנשים שם להלך בשוק ופניהן גלויות והכל יודעין אותן ואומרין זו היא בתו של פלוני וזו היא אחותו של פלוני כמו ערי אדום בזמן הזה. אבל מקומות שאין דרו הבנות שם לצאת לשוק כלל ואם תצא הבת למרחץ

בנשף תצא מתנכרה ולא יראה אותה אדם חוץ מקרובותיה הי"ז טוען אף במומין שבגלוי. והוא שלא היה שם מרחץ ושלא היתה לו קרובה לבדוק בה. אבל היה שם מרחץ בעיר זו שאין דרך הנשים לצאת בה ופניהם מגולות אם יש לו קרובה אינו יכול לטעון שהרי הכל רואין אותה ערומה במרחץ. ואם דרכן להתנכר ולהתחבא אף במרחץ ושתהיה הבת רוחצת בלילה או בבית קטן במרחץ לבדה עד שלא תראה ולא תודע הרי זה טוען אף במומין שבגלוי. והדברים אלו דברים של טעם הם ואינם גזירת הכתוב:

ג הורו מקצת הגאונים שזה שאמרו חכמים מפני שהוא בודק בקרובותיו אינו קרובותיו בלבד אלא אפילו מיודעיו. ואפילו היה גר בעיר שאין לו קרוב כלל אם יש שם מרחץ אינו יכול לטעון. שא"א שלא יהיו לו רעים ואומר לאחד מרעיו שתבדוק לו אשתו או אחותו על פלונית. ולפיכך חזקתו ששמע ונתפייס. ולא יראה לי דין זה שאין כל אדם מוציא כל מה שיש בלבו מדברים אלו לכל אלא לקרוביו ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו ביותר:

ד כיצד היא טענת המומין. אם היו המומין שנמצאו בה מומין שודאי היו בה קודם שתתארס כגון אצבע יתירה וכיוצא בו. על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל ורצה. או שחזקתו שידע. ואם לא הביא ראיה תצא בלא כתובה כלל. היו מומים שאפשר שנולדו בה אחר האירוסין אם נמצאו בה אחר שנכנסה לבית הבעל על הבעל להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה והיה מקחו מקח טעות. ואם נמצאו בה והיא בבית אביה על האב להביא ראיה שאחר האירוסין נולדו ונסתחפה שדהו:

ה הביא הבעל ראיה שעד שלא תתארס היו בה או שהודה לו בכך. והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפייס או שחזקתו שידע בהן ונתפייס הרי זה חייב בכתובה:

ו בא על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לי עד עתה אפילו היה בתוך הקמטים או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה שאין אדם שותה בכוס א"כ בודקו יפה וחזקתו שידע ורצה:

ז הנושא אשה ונמצא שאין לה וסת קבוע לנדתה אלא לא תרגיש בעצמה עד שתרד דם נדה הרי זו לא תשמש אלא בשני עדים שבודקת בהן עצמה אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש חוץ מן העד של איש שמקנח בו עצמו כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה:

ח ואע"פ שמום גדול הוא זה לא הפסידה כלום שהרי בודקת עצמה תחלה ומשמשת. הרי שבדקה עצמה ונבעלה ובעת שקנחה עצמה היא והוא נמצא דם על עד שלה או על עד שלו אם אירע זה פעם אחר פעם שלש פעמים סמוכות זו לזו הרי זו אסורה לישוב עם בעלה ותצא בלא

כתובה לא עיקר ולא תוספת. ואין לה תנאי מתנאי כתובה שהרי אינה ראויה לתשמיש ויוציא ולא יחזיר לעולם. שמא תתרפא ונמצא שלא גמר לגרשה בשעת גירושין. ומותרת להנשא לאחר כמו שיתבאר בענין הנדה:

ט בד"א בשהיתה כך מתחלת נישואיה ומבעילה ראשונה ראתה דם. אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת נסתחפה שדהו. לפיכך אם בעל פעם אחת ולא נמצא דם ואח"כ חזרה להיות רואה דם בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובה כולה ולא יחזיר עולמית כמו שביארנו:

י וכן אשה שנולדו בה מומין אחר שנשאת אפילו נעשית מוכת שחין אם רצה לקיים יקיים ואם רצה להוציא יתן כתובה:

יא האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא אפילו נקטעה ידו או רגלו או נסמית עינו ולא רצתה אשתו לישב עמו אין כופין אותו להוציא וליתן כתובה אלא אם רצתה תשב ואם לא רצתה תצא בלא כתובה כדין כל מורדת. אבל אם נולד לו ריח הפה או ריח החוטם או שחזר ללקוט צואת כלבים או לחצוב נחשת מעיקרו. או לעבד עורות כופין אותו להוציא וליתן כתובה. ואם רצתה תשב עם בעלה:

יב נעשה האיש מוכה שחין כופין אותו להוציא וליתן כתובה. ואע"פ שהיא רוצה לישב אין שומעין לה אלא שמפרישין אותן בעל כרחן מפני שהיא ממיקתו. ואם אמרה אשב עמו בעדים כדי שלא יבא עליה שומעין לה:

יג מי שהיה בעלה בעל ריח הפה או ריח החוטם או מלקט צואת כלבים וכיוצא בהן ומת ונפלה לפני אחיו ויש בו אותו מום שהיה בבעלה. יכולה היא לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל ויחלוץ ויתן כתובה. וראה בנים לבניך שלום על ישראל: סליקו הלכות אישות.

גירושין

הלכות

יש בכללן שתי מצות. אחת מצות עשה והוא שיגרש המגרש בספר. ואחת היא מצות לא תעשה והיא שלא יחזיר גרושתו משנשאת: וביאור שתי מצות אלו בפרקים אלו:

א אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה וכתב זה הוא הנקרא גט. ועשרה דברים הן עיקר הגירושין מן התורה ואלו הן : א שלא יגרש האיש אלא ברצונו. ב ושיגרש בכתב ולא בדבר אחר. ג ושיהיה ענין הכתב שגרשה והסירה מקניינו. ד ושיהיה עניינו דבר הכורת בינו לבינה. ה ושיהיה נכתב לשמה. ו ושלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו אלא נתינתו לה [בלבד]. ז ושיתנהו לה. ח שיתנהו לה בפני עדים. ט ושיתנהו לה בתורת גירושין. י ושיהיה הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה. ושאר הדברים שבגט כגון הזמן וחתימת העדים וכיוצא בהן הכל מדברי סופרים :

ב ומניין שעשרה דברים אלו מן התורה. שנאמר [\(דברים כד-א\)](#) "והיה אם לא תמצא חן בעיניו" [\(דברים כד-א\)](#) "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו". [\(דברים כד-א\)](#) "אם לא תמצא חן בעיניו". מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו. ואם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורשת. אבל האשה מתגרשת ברצונה ושלא ברצונה :

ג [\(דברים כד-א\)](#) "וכתב". מלמד שאינה מתגרשת אלא בכתב. [\(דברים כד-א\)](#) "לה". לשמה. [\(דברים כד-א\)](#) "ספר כריתות". דבר הכורת בינו לבינה שלא ישאר לו עליה רשות. ואם עדיין לא נכרת בינו לבינה אינה מגורשת כמו שיתבאר. [\(דברים כד-א\)](#) "ונתן בידה". מלמד שאינה מתגרשת עד שינתן הגט בידה או ביד שלוחה שהוא כידה או לחצרה שהכל כידה כמו שיתבאר. [\(דברים כד-א\)](#) "ושלחה". שיהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה. לא שישלח עצמו ממנה :

ד כיצד כתב לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את לעצמך הרי את מותרת לכל אדם וכיוצא בזה הענין הרי זו מגורשת. וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. אבל אם כתב לה איני בעלך איני ארוסך איני אישך אין זה גט שנאמר [\(דברים כד-א\)](#) "ושלחה" ולא שישלח את עצמו. וכן הכותב לאשתו הרי את בת חורין אינו גט :

ה זה שנאמר בתורה [\(דברים כד-א\)](#) "ושלחה מביתו" אין עניינו שלא יגמרו גירושיה עד שתצא מביתו אלא כשמגיע גט לידה גמרו גירושיה ואע"פ שעדיין היא בביתו כמו שיתבאר. שלא נאמר [\(דברים כד-א\)](#) "ושלחה" אלא שאם גירש ולא הוציאה מביתו ה"ז כמי שגירש והחזיר גרושתו לפיכך צריכה ממנו גט כמו שיתבאר :

ו ומנין שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו שנאמר [\(דברים כד-א\)](#) "וכתב" [\(דברים כד-א\)](#) "ונתן" מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה. הוא הגט הכשר. יצא דבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבה. לפיכך אם כתב גט

על קרן הפרה נותן לה הפרה. ואם חתך הקרן אחר שכתבו ונתנו לה אינו גט. וכן אם כתב במחובר אע"פ שחתמו בו העדים אחר שתלשו ונתנו לה אינו גט:

ז אין כותבין במחובר אפילו טופס הגט. כתב הטופס במחובר ותלשו ואחר כך כתב שם האיש ושם האשה והזמן והרי את מותרת לכל אדם וחתמו ונתנו לה כשר:

ח כתב כל הגט על העלה הזרוע בעציץ נקוב אע"פ שנתן לה העציץ כלו הגט פסול גזרה שמא יקטום. אבל כותב הוא על חרסו של עציץ ונותן לה:

ט ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין שנאמר **(דברים כד-א)** "ספר כריתות" ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות. אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב או מזוזה או שנתנו בידה והיא ישנה ונעורה והרי הוא בידה אינו גט. ואם אמר לה אח"כ הרי הוא גיטך הרי זה גט:

י אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי זה כשר. שהרי הודיע את העדים שנתנו בתורת גירושין. וזה שאמר לה שטר חוב מפני. שנכלם ממנה:

יא המגרש צריך שיאמר לה כשיתן לה הגט הרי זה גיטך או הוא גיטך וכיוצא בזה. ואם נתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט פסול. במה דברים אמורים בשלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה. אבל אם היה מדבר על עסקי גיטה ונטל הגט ונתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט כשר:

יב גט שהיה מונח על הארץ ואמר לה טלי גיטך מעל גבי קרקע ונטלתו או שהיה קשור על ידו או על ירכו ושלתו ממנו אע"פ שאמר לה אחר שבא לידה הרי זה גיטך אינו גט שנאמר **(דברים כד-א)** "ונתן בידה" לא שתקח היא מעצמה והרי לא נתן לה לא הוא ולא שלוחו. אבל אם הרכין לה בגופו או הטה ידו עד ששלפה הגט מעליו ואמר לה הרי זה גיטך הרי זה גט:

יג ומנין שיתננו לה בפני עדים. הרי הוא אומר **(דברים יט-טו)** "על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר" ואי אפשר שתהיה זו היום ערוה והבא עליה במיתת בית דין ולמחר תהיה מותרת בלא עדים. לפיכך אם נתן לה גט בינו לבינה ואפילו בעד אחד אינו גט כלל:

יד במה דברים אמורים כשהיה הגט בכתב יד סופר. אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עליו עד אחד ונתנו לה הרי זה גט פסול [ופוסל לכהונה]:

טו תקנת חכמים הוא שיהיו העדים חותמין על הגט. שמא יתן לה גט בפני שנים וימותו ונמצא הגט שבידה כחרס מחרסי אדמה שהרי אין בו עדים. לפיכך תקנו שיעידו מתוכו. ואע"פ שהעדים בתוכו נותנו לה בפני שנים בין בפני אותן העדים החתומין עליו בין בפני שנים אחרים שעיקר הגירושין בעדי מסירה:

טז חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבינה או שנמצאו עדי מסירה פסולין הרי זה כשר הואיל ועדים שבו כשרין והרי הגט יוצא מתחת ידה. ויש שהורה מן הגאונים שהוא פסול:

יז היו עדי מתוכו פסולין אפילו אחד פסול ואחד כשר ונתנו לה בפני שני עדים כשרין הרי זה פסול שנמצא כמזוייף מתוכו:

יח הרחיק את העדים מן הכתב מלא שני שיטין פסול. וכמה ירחיק את העדים מן הכתב פחות מכדי שני שיטין כדי שיהיו נקראין עמו. בד"א כשהיה הגט יוצא מתחת ידה ולא היו שם עדי מסירה. אבל אם מסרו לה בעדים אע"פ שהן מרוחקין הרבה ואין נקראין עמו ואע"פ שאין חתום עליו עד כלל הרי זה כשר. שעיקר הגירושין בעדי מסירה:

יט העדים שנותן את הגט בפניהם צריכין לקרותו ואח"כ יתנו לה. ואם נתנו לה בפניהם תחלה חוזרין וקוראין אותו אחר שנתנו לה. קראוהו והוא ביד הבעל או ביד שלוחו והחזירוהו לו. וחזר הוא והכניסו לתוך ידו ונתנו לה חוזרין וקוראין אותו:

כ לא קראוהו אלא נטלתו וזרקתו לים או לאש הרי זו מגורשת. הואיל וקראוהו תחלה אין חוששים לו שהחליפו. ולא עוד אלא אפילו אמר הבעל שטר אחר היה ולא היה הגט שקראתם אינו נאמן והרי היא מגורשת:

כא הרי שלא קראו הגט בתחלה ונתן לה הגט בפניהם זרקתו לאור או לים אע"פ שהבעל אומר גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת:

כב זרק לה הגט לחצרה לבין החביות בפני עדים ובקשו ומצאו מזוזה או שטר אחר אין חוששין לה. שזה שנמצא הוא שזרק. נמצאו שם שנים שלש מזוזות או שטרות חוששין שמא גט שזרק גררוהו עכברים והרי זו ספק מגורשת:

כג העדים שחותמין על הגט צריכים להיותם יודעים לקרות ולחתום. ואם אינם יודעים לקרות קוראים בפניהם וחותמים. והוא שיכירו לשון הגט. ואם אינם יודעים לחתום רושמין להם הנייר ברוק וכיוצא בו מדבר שאין רשומו מתקיים והן כותבין על הרושם. ואין עושין כך בשאר

שטרות קל הוא שהקלו בגיטי נשים כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות
הואיל וחתימת העדים בגט מדבריהם כמו שביארנו :

כז אף על פי שחתימת העדים בגט מדבריהם התקינו שיהיו העדים
מפרשין שמותיהן בגט. וכן התקינו בעדי הגט שאין חותמין אלא זה בפני
זה. ואם חתמו זה שלא בפני זה הרי זה גט פסול. וכן התקינו חכמים
שיכתוב זמן בגט ומקום כתיבתו כשאר השטרות. שמא תהיה אשתו
קרובתו ותזנה כשהיא תחתיו ויכתוב לה גט אחר הזנות ויתן לה. ואם
לא יהיה בו זמן יכולה לומר קודם הזנות נתגרשתי ולפיכך תקנו זמן
בגיטין :

כח גט שיש עליו עדים ואין בו זמן או שהיה מוקדם או מאוחר או
שנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו אע"פ שעסוקין באותו הענין. או
כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד. כל אלו פסולין עד שיחתמו בו
בזמן כתיבתו ובמקום כתיבתו :

כט חתך ממנו הזמן ונתנו לה או שלא כתב שם היום אלא בשבת ראשונה
או שניה מחדש פלוני או בחדש פלוני או בשנה פלונית ולא הזכיר החדש
אפילו כתב בשבוע פלוני כשר. וכן אם כתב בו היום גרשתיה כשר
שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט :

ל וכן תקנו שיהו מונין בגיטין למלכות אותו הזמן משום שלום מלכות.
כתב לשם מלכות שאינה מלכות אותה המדינה או לבנין הבית או לחרבן
הבית אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו הרי זה כשר ואם אין דרכן
למנות בו הרי זה פסול. וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין או ליצירה או
למלכות אלכסנדרוס מקדון שהוא מנין שטרות. ואם כתב לשם מלכות
אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות הרי זה כשר :

לא האומר לשנים כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי ונתאחר הדבר ימים או
שנים. או שנמצא הגט בטל והוצרכו לכתוב לה גט אחר כשר אחר כמה
שנים כמו שיתבאר. הרי אלו כותבין זמן הכתיבה ומקום הכתיבה לא
הזמן שאמר להן הבעל בו כתבו ולא אותו המקום. כיצד היו בירושלים
כשאמר להן והיו עומדין בתשרי ונתאחרו עד ניסן והרי הן בלוד כותבין
זמן הגט מניסן ובלוד ששם נכתב הגט כשאר שטרות :

הלכות גירושין - פרק שני

א זה שנאמר בתורה (דברים כד-א) "וּכְתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן בִּידָהּ".
אחד הכותב בידו או שאמר לאחר לכתוב לו. ואחד הנותן בידו או שאמר

לאחר ליתן לה. לא נאמר [\(דברים כד-א\)](#) "וכתב" אלא להודיע שאין מתגרשת
אלא בכתב. [\(דברים כד-א\)](#) "ונתן" שלא תקח מעצמה :

ב אמר לשנים כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי הרי אלו כותבין וחותמין
ונותנין לה והן הן שלוחיו והן הן עדיו. וכן אם אמר לסופר כתוב לי גט
לאשתי ואמר לעדים לחתום כותבים וחותמים ונותנים לו והוא מגרש בו
בכל עת שירצה :

ג וכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. והוא שיהיו העדים והסופר
שכתבו וחתמו בו מכירין ויודעים שזה הוא פלוני ואשתו היא פלונית.
ואם היו באותו מקום שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים אין
מגרש אחד מהם אלא במעמד חבירו שמא יכתוב גט ויוליכו לאשת חבירו
ויאסרנה עליו :

ד ובשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירים והאשה נותנת
שכר הסופר בכל מקום :

ה וצריך שיאמר הבעל עצמו לסופר כתוב ולעדים חתומו. הרי שאמרו
לו בית דין או שנים נכתוב גט לאשתך ואמר להם כתבו וכתבו הן עצמן
וחתמו בו הרי זה כשר. אבל אם אמרו הם לסופר וכתב ולעדים וחתמו
אף על פי שחזרו ונתנוהו לבעל וחזר ונתן גט זה לאשתו בפני עדים הרי
זה גט בטל, שהרי כתבו מי שלא אמר לו הבעל לכתבו :

ו אמר לשנים או לשלשה אמרו לסופר ויכתוב גט לאשתי ואמרו לעדים
ויחתומו ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו או שאמר לשנים אמרו
לסופר ויכתוב גט לאשתי ואתם חתומו הרי זה גט פסול. ומתיישבין בדבר
זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט בטל :

ז ומה בין פסול לבטל. שכל מקום שנאמר בחיבור זה בגט שהוא בטל
הוא בטל מן התורה. ובכל מקום שנאמר פסול הוא פסול מדברי סופרים :

ח הבעל שהביא גט בידו חתום ואמר תנו גט זה לאשתי הרי אלו יתנו
לה : אמר לאחרים לכתוב גט ולחתום בו וליתנו לאשתו וכתבו וחתמו
ונתנו לה ונמצא הגט בטל או פסול הרי אלו כותבין גט אחר אפילו מאה
עד שיגיע לידה גט כשר :

ט אמר להם הבעל כתבו וחתמו ותנו לשליח להוליד לה וכתבו וחתמו
ונתנו לשליח. ונמצא הגט בטל או פסול אין כותבים אחר עד שימלכו
בבעל. שהרי לא עשה אותן שלוחים לגירושין ושמא לא רצה אלא שיכתבו
ויתנו לשליח בלבד ולא ישאר להם בו מעשה אחר והרי כתבו ונתנו. לפיכך
לא יכתבו אחר. ואם כתבו גט אחר כשר ונתנוהו לשליח [\(ונתנו לה\)](#) הרי זו
ספק מגורשת :

י האומר לשנים או ליתר משנים כתבו גט ותנו לאשתי גרשוה שלחוה שבקוה תרכוה כתבו אגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו גט כשר ויתנו לה. אמר להם פטרוה פרנסוה עשו לה כדת עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום. ואם כתבו גט ונתנו לה הרי זה גט בטל:

יא אמר להם הוציאוה עזבוה התיירוה הניחוה הועילוה הרי זה ספק אם משמע מלות אלו גרושין או ענין אחר. לפיכך אין כותבין לה ואם כתבו גט ונתנו לה הרי זה ספק מגורשת:

יב האומר כתבו גט לאשתי הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לבעל בידו ואין נותנין לאשתו עד שיאמר להם ליתן לה. ואם נתנו לה אינו גט. במה דברים אמורים בבריא אבל במסוכן והוא אדם שקפץ עליו החלי במהרה והכביד עליו חליו מיד והיוצא בקולר אפילו על עסקי ממון והמפרש בים והיוצא בשיירא ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויחתמו ויתנו לה. שהדבר ידוע שלא נתכוון זה אלא לכתוב וליתן לה:

יג בריא שאמר כתבו גט לאשתי וכתבו וחתמו ונתנו לה והרג עצמו מיד כגון שהשליך עצמו מן הגג או הפיל עצמו לים הרי זה גט כשר. עלה לגג ודחפתו הרוח ונפל ומת אינו גט. ספק הפיל עצמו ספק דחפתו הרוח הרי זה גט עד שיודע לך בודאי שהרוח דחפתו. וכן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו לה. והוא שידעו אותו. ואע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו הרי זה כשר שזה כשעת הסכנה הוא שכותבים ונותנין אע"פ שאינן מכירין. וכן מי שנפלו בו מכות רעות שא"א שיחיה מהן אפילו נשחטו בו רוב סימנין ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו שהרי עתה חי הוא אע"פ שסופו למות:

יד מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו ואמר כשהתחיל בו החלי כתבו גט לאשתי לא אמר כלום. מפני שאין דעתו נכונה ומיושבת. וכן שכור שהגיע לשכרותו של לוט. ואם לא הגיע הרי זה ספק:

טו אמר כשהוא בריא כתבו ותנו גט לאשתי ואח"כ נבעת ממתנין עד שיבריא וכותבין ונותנין לה. ואין צריך לחזור ולהמלך בו אחר שהבריא. ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא הרי זה פסול:

טז מי שנשתתק והרי דעתו נכונה ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלש פעמים בסירוגין אם אמר להם על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו. וצריכין לבודקו יפה יפה שמא נטרפה דעתו. וכן אם כתב בידו כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו כותבין ונותנין לה אם היתה דעתו מיושבת עליו שאין דין מי שנשתתק כדין החרש:

יז מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש ואין צריך לומר נשתטה אינו מוציא לעולם עד שיבריא. ואין סומכין על רמיזת החרש ולא על כתבו אף על פי

שדעתו נכונה ומיושבת עליו. אבל אם נשא אשה כשהוא חרש מגרש ברמיזה שאין קידושיו קידושין מן התורה כמו שביארנו וכשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה:

יח המקדש קטנה על ידי אביה וגירשה כשהיא קטנה אביה מקבל גיטה ומשיגיע גט ליד האב נתגרשה. גירשה כשהיא נערה אם הגיע הגט לידה או ליד אביה נתגרשה. ואין עושה נערה המאורסה שליח לקבל גיטה מיד בעלה בחיי אביה. אבל האב עושה שליח לקבל הגט לבתו המאורסה בין קטנה בין נערה:

יט קדשה אביה כשהיא קטנה ומת. אם מבחנת בין גיטה לדבר אחר הרי זו מתגרשת משיגיע הגט לידה ואם לאו אינה מתגרשת עד שתבחין ואם גירשה אינה מגורשת:

כ מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש. בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר. וכך אם הכוהו עכו"ם ואמרו לו עשה מה שישאל אומרין לך ולחצו אותו ישראל ביד העכו"ם עד שיגרש הרי זה כשר. ואם העכו"ם מעצמן אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתוב הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל. שאין אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן. אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו. לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש וטעו בית דין של ישראל או שהיו הדיוטות ואנסוהו עד שגירש הרי זה גט פסול הואיל וישראל אנסוהו יגמור ויגרש. ואם העכו"ם אנסוהו לגרש שלא כדין אינו גט. אע"פ שאמר בעכו"ם רוצה אני ואמר לישראל כתבו וחתמו הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והעכו"ם אנסוהו אינו גט:

הלכות גירושין - פרק שלישי

א כל גט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת אינו גט. כיצד סופר שכתב גט ללמד או להתלמד ובא הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה כשמו ושם האשה כשם אשתו ושם העיר כשם עירו ונטלו וגירש בו אינו גט:

ב יתר על זה כתב לגרש את אשתו ונמלך ומצא בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך ונטלו ממנו וגירש בו אע"פ שנכתב לשם גרושין אינו גט :

ג יתר על זה מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות וכתב לגרש את הגדולה ונמלך וגירש בו את הקטנה אינו גט. אף על פי שנכתב לשם האיש המגרש לא נכתב לשם זו שנתגרשה בו :

ד יתר על כן אמר לסופר כתוב ואי זו שארצה אגרש בו וכתב הסופר על דעת זו וגירש בו אחת מהן הרי זו ספק גירושין. וכל גט שכתבו שלא לשמה אע"פ שהעביר עליו קולמוס לשמה אינו גט :

ה מי שכתב [גט] לגרש את אשתו ונמלך ולא גירשה ונתיחד עמה אחר שכתבו לא יגרשנה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה. ואם גירשה באותו הגט הישן הרי זו מגורשת ותנשא בו לכתחלה שהרי נכתב לשמה והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו. ולמה לא יגרשנה בו לכתחלה גזרה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה :

ו אמר לסופר כתוב גט לפלונית ויהיה עמי לכשאשאנה אגרשנה בו ונכתב ונשאה וגירשה בו אינו גט. מפני שלא היתה בת גירושין ממנו כשנכתב גט זה ונמצא שנכתב שלא לשם גירושין. אבל אמר לו כתוב אותנו לארוסתי לכשאשאנה אגרשנה וכנסה וגירשה בו כשר. כתבו ליבמתו ואחר שיבמה גירשה בו הרי זו ספק גירושין הואיל ואינה אשתו גמורה כשכתבו :

ז מפני תקנת סופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין ויניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם כדי שיכתבם לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת ואחר כך יחתמו העדים לשמו ולשמה :

ח סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו וחתמו העדים שלא לשמה הואיל ומסרו לה בעדים הרי זה גט. (אלא שהוא פסול. ולמה אינו בטל) לפי שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם. ויש מי שאומר שאם חתמו העדים שלא לשמה הואיל והוא כמזוייף מתוכו הרי זה גט בטל. וכן אם היה אחד מעדיו פסול או שהיה בו עד אחד בלבד כשר. אע"פ שנמסר בעדים הרי זה גט בטל. ולא יראה לי דבר זה אלא כמזוייף לא מזוייף ודאי והואיל ונמסר בעדי מסירה כשרין הרי זה פסול מדבריהם :

ט המביא גט ואבד ממנו ומצאו. אם אבד ממנו במקום שאין השיירות מצויות אפילו מצאו לאחר זמן מרובה הרי זה בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא הגט שנמצא ותתגרש בו. אבד במקום שהשיירות מצויות אם מצאו מיד ועדיין לא שהה אדם שם מן העוברים או שמצאו בכלי שהניחו בו

ויש לו טביעות עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוך הרי הוא בחזקתו
ותתגרש בו :

י הוחזק באותו המקום איש אחד ששמו כשמו שבגט חוששים שמא גט
זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא הואיל ועבר אדם שם ואע"פ שלא
שהה ואם נתגרשה בו הרי זו ספק מגורשת. אבל אם לא עבר אדם שם
הרי זה בחזקתו אע"פ שהוחזקו שם שנים ששמותיהן שוין :

יא היה לעדים בגט סימן מובהק כגון שאמרו נקב יש בו בצד אות פלוני.
או שאמרו מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד שיש בו שמות כשמות אלו
הרי זה בחזקתו ותתגרש בו ואע"פ שמצאו אחר זמן מרובה ובמקום
שהשיירות מצויות והוחזקו שם שנים ששמותיהן שוין :

יב שנים ששלחו שני גיטין ונתערבו נותנין שניהן לזו ושניהן לזו בעדי
מסירה. לפיכך אם אבד אחד מהן הרי השני בטל :

יג מי שהיו לו שני שמות. וכן אשה שיש לה שני שמות כשמגרש כותב
שמו ושמה שהן רגילין בו ויודעין בו ביותר ואומר איש פלוני וכל שם שיש
לו גירש אשה פלונית וכל שם שיש לה. ואם כתב חניכתו וחניכתה כשר :

יד כתב השם שאינם ידועים בו ביותר וכתב כל שם שיש לו הרי זה פסול.
שינה שמו או שמה ושם עירו או שם עירה אע"פ שכתב כל שם שיש לו
וכל שם שיש לה אינו גט :

טו הכל כשרין לכתוב את הגט חוץ מחמשה. עכו"ם ועבד וחרש ושוטה
וקטן. אפילו אשה עצמה כותבת את גיטה. ישראל שהמיר לעכו"ם או
שהוא מחלל שבתות בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם לכל דבריו :

טז ולמה אין כותבין אלו החמשה מפני שצריך הכותב לכתוב לשם
האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת והעכו"ם על דעת עצמו הוא כותב.
וחרש שוטה וקטן אינן בני דעה. והעבד אינו בתורת גיטין וקידושין לפיכך
הוא פסול כעכו"ם לכל דבריו. ואם כתב הגט אחד מחמשה אלו אינו גט
אע"פ שחתמו בו עדים כשרים ונמסר לה בכשרים :

יז כתב אחד מחמשה אלו טופס הגט והניח מקום התורף שהוא מקום
האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם
וכתבן הפקח הגדול הישראלי לשמו הרי זה גט כשר :

יח מותר להניח חרש שוטה וקטן לכתוב טופס הגט לכתחלה והוא
שיהיה גדול הפקח עומד על גבן. אבל העכו"ם והעבד אין כותבין הטופס
לכתחלה ואפילו ישראל עומד על גבן שלא התירו לכתוב טופסי גיטין
שלא לשמה לכתחלה אלא מפני תקנת סופר כמו שביארנו :

יט הכותב גט בשבת או ביום הכפורים בשגגה ונתנו לה הרי זו מגורשת. כתבו וחתמו בו ביום בזדון ונתנו לה אינה מגורשת שהרי העדים פסולין מן התורה. כתבו ביו"ט בזדון ונמסר לה בפני עדים כשרים ביו"ט הרי זה גט פסול:

הלכות גירושין - פרק רביעי

א אין כותבין את הגט אלא בדבר שרישומו עומד כגון דיו וסקרא וקומוס וקנקנתוס וכיוצא בהן. אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד כגון משקין ומי פירות וכיוצא בהן אינו גט. כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר ואין כותבין בהן לכתחלה:

ב כותבין במי עפצא לכתחלה על גב הנייר והעור וכיוצא בהן אבל לא על גבי מגילה עפוצה מפני שאינו ניכר ואם כתב אינו גט וכן כל כיוצא בו. על הכל כותבין את הגט ואפילו על איסורי הנאה. וכותבין על דבר שיכול להזדייף והוא שיתנו לה בעדי מסירה:

ג כיצד כותב (אותו) על הנייר המחוק על הדפתרא ועל החרס ועל העלין ועל ידו של עבד ועל קרן של פרה ומוסר לה העבד והפרה או הנייר המחוק והדפתרא וכיוצא בו בפני עדים:

ד היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתובת קעקע והיה יוצא מתחת ידה והיו העדים חקוקים על ידו הרי זו מגורשת אע"פ שאין לה עדי מסירה. שהרי אין יכול להזדייף. אפילו היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט חקוק על ידו והוא יוצא מתחת ידה והיא אומרת בעדים נמסר לי הרי זו ספק מגורשת שמא מעצמו נכנס לה שהגודרות אין להן חזקה:

ה היה הגט חקוק על הטבלא והעדים עליו והוא יוצא מתחת ידה אע"פ שהן מוחזקין בטבלא שהוא שלה הרי זו מגורשת שהאשה עצמה כותבת את גיטה. שאין קיום הגט אלא בחותמיו אם אין שם עדי מסירה:

ו חקק הגט על הלוח או על האבן או על טס של מתכת אם חפר ירכי האותיות כשר. שזה כתב הוא, הרי הוא אומר (ירמיה יז-א) **"כתובה בעט בזל"** כלומר שהוא חפרו. וכן אם חקק הירכות מאחורי הטס עד שבלטו בפני הטס אבל אם חפר תוך האות עד שיראו הירכות גבוהות מכאן ומכאן ככתב דינר זהב שהכתב בולט אינו גט שאין זה כתב:

ז המקרע על העור תבנית כתב או שרשם על העור תבנית כתב הרי זה כשר. כותבין את הגט בכל כתב ובכל לשון. גט שנכתב בכתב מן הלשונות ועדיו חתומין בכתב אחר כשר. והוא שיהו העדים מכירין לשון הכתב והכתיבה:

ח אחד מן העדים חתם בכתב (לשון אחת) והעד השני בכתב לשון אחרת כשר. אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת ומקצתו בלשון אחרת פסול:

ט כל לשון שיכתב בה הגט צריך שיזהר הסופר בדברי הגט שלא יהא משמען שני ענינים עד שנמצא הקורא אומר שמא לכך ולכך נתכוון שאין משמעו לשון גירושין או שמא לענין זה נתכוון שמשמעו לשון גירושין. אלא יהיו הדברים שאין בהן ספק באותו הלשון אלא משמען ענין אחד שגירש ושלח פלוני את פלונית:

י וכן צריך שיהיה אותו הכתב מבואר היטב באותו הכתב שיכתוב בו עד שידעו הקטנים לקרותו שמכירים אותו כתב שאינן לא נבונים ולא סכלים (ולא בקטנים) אלא בינונים. ולא יהיה כתב מעוקם ומבולבל שמא תדמה אות לאות ונמצא הענין משתנה:

יא היה בו משמעות שני ענינים או שהיה בכתבו עיקום או בלבול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר. הואיל ונקרא לענין הגירושין ויש בו משמע גירושין הרי זה פסול. כבר נהגו כל עם ישראל לכתוב הגט לשון ארמי ובנוסח זה אע"פ שמותר לכתבו בכל לשון לכתחלה:

יב **זוה הוא נוסח הגט** : בכך בשבת בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך ליצירה או לשטרות למניינא דרגילנא למימני בה הכא במקום פלוני (א"ד) אנא פלוני בר פלוני דממקום פלוני וכל שום אחרן וחניכה דאית לי ולאבהתי ולאתרי ולאתריהון דאבהתי צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ופטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דממתא פלונית וכל שום אחרן וחניכה דאית ליכי ולאבהתיכי ולאתריכי ולאתריהון דאבהתיכי די הוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי דיתהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין ואינש לא ימחה בידיכי (מן שמ) מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרו כין וגט פטורין ואגרת שבו קין כדת משה וישראל. והעדים חותמים למטה כמו שביארנו. פלוני בן פלוני עד. פלוני בן פלוני עד:

יג כשיכתוב הגט בלשון הזה ובנוסח זה לא יכתוב ודין ביו"ד שמא יקרא הקורא ודין כלומר משפט יהיה ביני וביניך. ולא יכתוב ואיגרת ביו"ד שמא יקרא הקורא ואי גרת כלומר אם זנית. לא יכתוב לימהך ביו"ד

שמא יקרא הקורא לי מהך [וכן ירחיק רגל הה"א מגגה שמא יקרא למחך] כלומר לשחוק. ולא יכתוב תהויין ותצביין בשני יודיין שמא יקרא הקורא תהויין ותצביין כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים ונמצא שאינו מגרש לזו אלא לשתיים אחרות. וכן יאריך לוי"ו דוכדו שמא תדמה לוי"ד ויהיה משמעו וכדי כלומר בתנאי זה אפסור אותך. וכן יאריך לוי"ו דתר כין ושבוקין שמא תדמה לוי"ד ויהיה משמע תריכין ושביקין כלומר שהוא אומר לה שהיא שבקה וגירשה אותו. ועל דרך זה צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב שיכתוב שלא יהיה בו משמע שתי עניינות :

יד הרי שכתב בנוסח זה ולא האריך וויין אלו או לא כתב היודיין היתרות או שכתב היודיין שאמרנו שלא יכתבו הרי זה גט פסול וכן כל כיוצא בזה בכל לשון פסול :

טו גט שמחק בו אות או תיבה או שתלה בין השטין. אם מטופס הגט הרי זה כשר. ואם מן התורף אינו גט. ואם חזר ופירש בסוף הגט שאות פלונית תלויה או על מחק אפילו מתורף הגט כשר כשאר שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב שהוא קרע של בית דין הרי זה גט בטל כשאר השטרות. אבל אם נקרע ואינו קרע של בית דין כשר :

טז נימוק או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר. נמחק או נטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו אינו גט :

יז בד"א כשהיה הגט יוצא מתחת ידה בעדי חתימה ואין שם עדי מסירה אבל אם יש שם עדים שנמסר לה הגט בפניהם והיה כשר הרי זה כשר. אע"פ שהיה תורף הגט על המחק או בין השיטין או שהיה קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם :

יח חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהן. אם כתבוהו בכלל כגון שכתבו בכך בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וכן אמר כל אחד מהן לאשתו ליכי די תהויין וכל טופס הגט ושני עדים חותמין מלמטה הרי זה גט כשר וינתן לכל אחת מהן בעדי מסירה. ואם אין שם עדי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת. אבל אם כתב בכך בשבת גירש פלוני לפלונית והשלים הגט והתחיל תחתיו גט אחר באותה מגילה וכתב וביום זה או בכך בשבת גירש פלוני לפלונית והשלים הגט השני. וכן עד שהשלים כל הגיטין והעדים מלמטה אם ניתנה מגילה זו לכל אחת מהן בעדי מסירה הרי כולן מגורשות. ואם אין שם עדי מסירה והיתה מגילה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן אם היתה זו שגיטה באחרונה שהעדים נקראין עמו הרי זו מגורשת ואם היתה המגילה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות הרי זו ספק מגורשת :

יט כתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית והשלים הגט אע"פ שנמסר לכל אחת מהן בעדי מסירה אינו גט שאין שתי נשים

מתגרשות בגט אחד שנאמר [\(דברים כד-א\)](#) "וכתב לה" ולא לה ולחברתה. חזר ופרטן בתוך הגט וכתב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית בזמן פלוני הרי אלו כשרים :

ב כתב שני גיטין בשני דפין במגילה אחת זה בצד זה. אם יש שם שני עדים נקראים בסוף גט זה ושני עדים בסוף גט זה הרי זה כשר וכל שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת :

כא היו שם שני עדים בלבד באים מתחת גט זה לתחת גט זה. אם יצא מתחת יד זו שהעדים נקראים עם גיטה הרי זו מגורשת. ואם יצא מתחת יד שנייה שאין העדים נקראים עמו אינו גט עד שימסור לה בעדים :

כב כתב שני גיטין בשני דפין זה למעלה מזה והעדים בין שני הגיטין שנמצאו בסוף הראשון ולמעלה מן השני. אם היה יוצא מתחת יד זו שהעדים נקראין בסוף גיטה הרי זו מגורשת. וזו שהעדים נקראין בראש גיטה מלמעלה אינה מגורשת. העדים שחתמו בראש הדף של גט או מצדו או מאחוריו אינו גט ואם נמסר לה בעדים כשר :

כג הקיף ראש הדף זה לראש דף זה והעדים באמצע שנמצאו העדים בראש שני הגיטין שניהם בטלין. ואם נמסרו להן בעדים שניהם כשרים :

כד שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה בסוף הדף השני כשר. והוא שיהיה ניכר במגילה שלא נחתך ושלא נכתב הסופר שישלים בדף השני. אבל אם אינו ניכר אע"פ שנמסר בעדים הרי זו ספק מגורשת. שמא שני גיטין היו ונחתך מקצת זה מסוף הדף ומקצת השני מראש הדף :

כה הרי שכתב הגט ואחר שגמר כתב שאלו בשלום פלוני או שלום עליך פלוני רעי וכיוצא בזה וחתמו העדים מלמטה והרי גט זה יוצא מתחת ידה הרי זו ספק מגורשת. שמא לא חתמו העדים אלא על שאילת שלום. אבל אם כתב ושאלו בשלום פלוני או בשלום עליך רעי וכיוצא בזה שהרי ליוה דברים אלו על דברי הגט ועל שניהם חתמו הרי זו מגורשת. ואם נמסר לה בעדים בין כך ובין כך הרי זה גט כשר :

הלכות גירושין - פרק חמישי

א זה שנאמר בתורה [\(דברים כד-א\)](#) "ונתן בידה" אין ענין הכתוב אלא שיגיע הגט לה ואחד ידה או חיקה או חצרה או שלוחה שעשתה ידו כידה הכל

אחד הוא. ואחד חצרה הקנויה לה או חצרה המושכרת או שאולה לה הכל רשותה הוא ומשיגיע גט לרשותה נתגרשה :

ב הזרק גט לאשתו לתוך חצרה. אם היתה עומדת שם בצד חצרה נתגרשה. ואם לאו לא נתגרשה עד שתעמוד בצד חצרה ואף על פי שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה. שחוב היא לה הגירושין ואין חבין לאדם אלא בפניו :

ג היתה עומדת בראש הגג שלה והוא מלמטה בחצרו וזרקו לה למעלה כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות משלשה טפחים סמוך לגג נתגרשה ובלבד שינוח. אבל אם נמחק או נשרף קודם שיגיע לה אע"פ שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע לפחות משלשה טפחים סמוך לגג כגון שנשבה הרוח והעלתהו ונמחק או נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט ולא נתגרשה :

ד היה הגג שלו והוא מלמעלה בו והיא מלמטה בחצר שלה וזרק לה גיטה. כיון שיצא הגט ממחיצות הגג והגיע למחיצות מקומה שהיא עומדת בו נתגרשה :

ה זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף או לתוך המים [ונמחק או] נאבד אינו גט. אבל אם הגיע לרשותה [ונח] ואח"כ בא האש ושרפתה הרי זה גט :

ו זרקו על גבי קנה או רומח הנעוצים ברשותה אינו גט עד שינוח במקום המשתמר בו. שתי חצרות זו לפניו מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו וכותלי החיצונה גבוהות על הפנימית כיון שזרק הגט לתוך אויר החיצונה נתגרשה. שהפנימית בכותלי החיצונה משתמרת משא"כ בקופות :

ז כיצד שתי קופות זו לפניו מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו וזרק לה גיטה בתוכן אפילו הגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת עד שינוח על צד הקופה הפנימית. במה דברים אמורים בשהיתה מוטה על צדה ואין לה שולים אבל יש לה שולים אפילו נח בקרקעיתה אינה מגורשת שכלי האשה ברשות הבעל אינו קונה לה הגט אלא אם כן אינו מקפיד על מקומו :

ח זרק לה גיטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה או לכלי מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו כגון צלוחית או כפיפה קטנה או כיוצא בהן. וכן אם הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה והיתה גבוהה עשרה טפחים הרי זה מגורשת שהרי חלקה רשות לעצמה ואין הבעל מקפיד על מקום כרעי המטה :

ט השאיל לה הבעל מקום בחצרו ולא ייחדו [לה] וזרק לה גט והגיע לארבע אמות שלה שהיא עומדת בהן הרי זה מגורשת. נתגלגל ונפל ע"ג

קורה או ע"ג סלע רחוק ממנה. אם המקום. שנפל עליו אין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה ואין לו שם לזווי הרי זה לא חלק רשות לעצמו וכאילו הוא והיא במקום אחד. ואם יש שם אחד משלשה דברים אלו חלק רשות לעצמו ומקום אחד השאיל לה שני מקומות לא השאיל לה ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה :

י זרק לה גיטה לרשותה ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת בה ונפל חוץ לרשותה אע"פ שעבר בפחות משלשה סמוך לארץ אינה מגורשת עד שינוח ברשותה :

יא היתה עומדת על גגה (זו) וזרקו לה ונפל בגג אתר סמוך לו. אם יכולה לפשוט ידה וליטלו הרי זו מגורשת שאע"פ שדיורין חלוקין למעלה כשם שהן חלוקין למטה אין בני אדם מקפידין על מקום כיוצא בזה :

יב היתה ידה קטפרס וזרק הגט על ידה ונפל לארץ. אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח הרי זו מגורשת. נפל לתוך הים או לתוך האש אינה מגורשת. והוא שהיתה עומדת ע"ג המים או סמוך לאש שמתחלת נפילתו לאיבוד היה עומד :

יג זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם קרוב לו אינה מגורשת. היה הגט מחצה למחצה וממחצה למחצה עד שיהיה קרוב לה הרי זו ספק מגורשת. היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו הרי זו פסול עד שיגיע גט לידה ואחר כך תנשא בו לכתחלה :

יד כיצד הוא קרוב לו. היה הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זה הוא קרוב לו שניהם יכולים לשמרו או ששניהם אין יכולין לשמרו זה הוא מחצה למחצה :

טו בא הוא תחלה ועמד ואחר כך עמדה היא כנגדו וזרקו לה. אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו אינה מגורשת אע"פ שאם תשוח תטלנו. עמדה היא תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אע"פ שהוא מחצה למחצה הואיל והוא לתוך ארבע אמות שלה הרי זה גט פסול עד שיגיע הגט לידה :

טז זרק הגט לידה והיה קשור במשיחה וקצת המשיחה בידו. אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת עד שתפסק המשיחה. ואם אינו יכול לנתקו הרי זו מגורשת :

יז נתן הגט ביד עבדה והוא נעור והיא משמרתו. אם היה כפות הרי זה גט וכאילו הגיע לחצירה שהיא עומדת בצדה. ואם אינו כפות אינו גט. נתנו ביד העבד והוא ישן והיא משמרתו הרי זה פסול ואם היה כפות הרי זה מגורשת :

יח כתב הגט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו כיון שזכתה בעבד זכתה בגט ונתגרשה אם היה כפות. ואם אינו כפות ונעור קנתה העבד ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה. וכן אם נתן הגט בחצרו ומכר לה החצר או נתנו לה כיון שקנתה החצר בשטר או בכסף או בחזקה נתגרשה:

הלכות גירושין - פרק ששי

א השליח שעושה האשה לקבל לה גיטה מיד בעלה הוא הנקרא שליח קבלה. ומשיגיע הגט ליד שלוחה תתגרש כאילו הגיע לידה. וצריכה לעשותו בשני עדים. וצריכה שני עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלוחה ואפילו הם הראשונים או אחד מן הראשונים הרי זו עדות גמורה:

ב במה דברים אמורים בשאבד הגט או נקרע. אבל אם היה הגט יוצא מתחת ידי שליח קבלה אינו צריך עדים. בין שנתנו לו הבעל בינו לבינו בין שנמסר לו בעדים. יציאתו מתחת ידו כיציאתו מתחת ידי האשה. ואף על פי כן לא יתן לו הגט לכתחלה אלא בעדי מסירה כמו האשה עצמה:

ג הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו. אבל יכול לעשות שליח להוליך הגט לאשתו וזה הוא הנקרא שליח הולכה:

ד וכן האשה שולחת שליח להביא לה גט מיד בעלה וזה הוא הנקרא שליח הבאה. ואין שליח הולכה והבאה צריך עדים:

ה ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבעל או שהביא לה שליח הבאה עד שיגיע גט לידה. וכל מקום שנאמר בענין גיטין שליח סתם הוא שליח הולכה או שליח הבאה:

ו הכל כשרין לשליחות הגט בין לשליח קבלה בין לשליח הולכה והבאה חוץ מן החמשה. העכו"ם והעבד והחרש והשוטה והקטן. ואם קבל או הביא אחד מהן אינו גט:

ז אבל הנשים והקרובים כשרים. ואפילו הפסולין מדברי סופרים בעבירה כשרין לשליחות גט. אבל הפסולין בעבירה מדברי תורה פסולין להבאת הגט ואם הביאו הרי זה פסול. במה דברים אמורים כשנתקיים הגט בחותמיו אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט:

ח היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו. חרש ונתפקח. שוטה ונשתפה. עכו"ם ונתגייר. עבד ונשתחרר. הרי זה בטל. אבל אם נתן לו הגט והוא פקח ונתחרש וחזר ונתפקח. היה שפוי כשנתן לו הגט ונשתטה וחזר ונשתפה כשהביא הגט ליד אשה הרי זה גט כשר מפני שתחלתו וסופו בדעת:

ט האשה שעשתה שליח בעדים ואמרה לו טול לי גיטי ויהא לי בידך הרי זה שליח לקבלה וכאילו אמרה לו התקבלי גיטי. ויש לאשה לעשות שליח קבלה לקבל לה גיטה מיד שלוחו של בעלה. וקטנה אינה עושה שליח לקבלה. אע"פ שחצרה קונה לה גיטה כגדולה. מפני ששליח קבלת צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעה גמורה:

י האשה שעשתה שליח לקבלה ואמר לו הבעל אין רצוני שתקבל לה גיטה אלא הרי זה גיטה הולך אותו לה. הרשות ביד הבעל ונעשה זה שליח להולכה ולא שליח לקבלה. אבל אם אמר לו התקבל לה גיטה [או הא לך] או זכה לה לא עקר שליחות הקבלה. אבל אם אמר לו הולך לה עקר שליחות הקבלה ונעשה שליח הבעל. וכך אם אמר לו הולך ותן לה עקר שליחות הקבלה:

יא שליח האשה שבא לקבל גט מן הבעל ואמר לו שליח קבלה אני ואומר לו הבעל הולך גט זה כמו שאמרה כלומר איני עוקר שליחותך אלא בין שעשתה אותך שליח קבלה או שליח הבאה הרי אתה כמו שאמרה והביא את הגט. ואמרה לו לא [שליח לקבלה] שמתוך אלא שליח הבאה אפילו הגיע לידה אינה מגורשת. שהרי עקר השליח שליחות שאמרה היא ואמר לבעל מעולם לא נעשיתי שליח הבאה לה:

יב אמר שליח לבעל שליח הבאה אני ואמר לו הבעל הולך כמו שאמרה והביא את הגט. ואמרה לו שליח לקבלה שמתוך כיון שהגיע גט לידה מגורשת שהרי לא עקר שליחות שאמרה אלא גרע אותה שהרי היא אומרת לקבלה. והוא אומר לבעל להבאה בלבד:

יג הבעל ששלח גט לאשתו בא שליח ליתנו לה ולא נטלתו. אלא אמרה לו בפני עדים יהיה (לי) גט זה פקדון אצלך. או שאמרה לו הרי את שליח לקבלו לי הרי זו מגורשת בספק עד שיגיע גט לידה. ומשיגיע הגט לידה תתגרש ודאי:

יד שליח שהביא גט כשהוא נותנו לה נותנו לה בפני שנים ואותן השנים צריכין לקרותו ואח"כ ינתן לה בפניהם שדין השליח עם האשה כדין הבעל עמה שתחתיו הוא קם. לפיכך אם נתנו השליח לה ולא קראוהו עדי מסירה ונטלתו וזרקתו לים הרי זו ספק מגורשת:

טו עבר השליח ונתן הגט בינו לבינה יטלנו ממנה ויחזור ויתנו לה בפני שנים. ואם מת הואיל והגט יוצא מתחת ידה מקויים בחותמיו הרי זה גט כשר :

טז שליח שנטל הגט וקודם שיגיע ליד האשה חזר הבעל ואמר לו גט ששלחתי עמך בטל הוא. או שקדם ואמר לאשה גט ששלחתי לך בטל הוא. או ששלח שליח אחר לבטלו. או שאמר לאחרים גט ששלחתי לאשתי בטל הוא. הרי זה בטל ואע"פ שהגיע גט לידה. וכל המבטל בפני אחרים צריך שיבטל בפני שנים. ואם אחר שהגיע גט לידה או ליד שליח קבלה אינו יכול לבטלו ואף על פי שחזר בתוך כדי דבור ובטלו הואיל ואחר שהגיע לידה או ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו אינו בטל והרי זה גט כשר :

יז היה מחזר ומבקש שליח כדי לבטלו. או שהיה מבקש שנים שיבטלנו בפניהם ובין שהוא מחזר ורודף הגיע גט לידה ואחר כך בטלו אינו בטל. אע"פ שהיה מחזר לבטלו קודם שהגיע הגט לידה :

יח אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי יכול לבטל לזה שלא בפני זה ואפילו בפני שנים אחרים. שלח הגט ביד שנים הרי זה יכול לבטל זה שלא בפני זה ואפילו היו עשרה משביטלו בפני אחד מהם בטל הגט :

יט וכן מי שאמר לשנים גט שאני כותב לאשתי בטל הוא וכתב אחר כך גט ונתנו לה בפני שנים אחרים הרי זה בטל. וזו היא מסירת המודעא על הגט. וכן אם אמר להם כל גט שיכתוב לי פלוני בטל. או כל גט שאכתוב בבית דינו של פלוני הרי זה גט בטל. או כל גט שאכתוב מכאן ועד עשרים שנה בטל הרי גט בטל. וכן אם אמר בפני שנים כל גט שאכתוב לפלונית אשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זאת הרי הוא בטל וכתב אחר כך ונתנו לה אע"פ שביטל המודעא קודם שיכתוב הגט הרי הגט בטל :

כ אם כן מהו תקנת דבר זה. שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל הדברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל גט הרי הן בטלים והוא אומר הן. ואחר כך אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלו. ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין :

כא השולח גט ביד השליח וביטל הגט הרי חוזר ומגרש בו כשירצה. שלא ביטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הבעל וביטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס הנשבר ואם גירש בו אינה מגורשת. וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אין מגרש בו לעולם :

כב באי זה לשונות מבטל הגט אמר בטל הוא. אי אפשי בו. גט זה לא יועיל. לא יתיר. ולא יעזוב. ולא ישלח. ולא יגרש. יהי כחרס. יהי חרס. הרי הוא כחרס. ואם אמר אחד מאלו וכל הדומה להן הרי זה ביטלו :

כג אבל אם אמר גט זה אינו גט פסול הוא. אינו מועיל. אינו מתיר. אינו משלח. אינו מגרש. חרס הוא. לא אמר כלום. שאין זה לשון מבטל אלא לשון מודיע אמתת הדבר והרי הודיע לנו דבר שאינו כן. כמי שאומר על דבר אסור שהוא מותר או על דבר הטמא שהוא טהור :

כד אמר גט זה בטל שמשמעו פעל שעבר כגון [\(שיר השירים ה-ו\)](#) "חמק עבר" הרי זה ספק. לפיכך אם נתגרשה בגט זה הרי ספק מגורשת :

כה מי ששלח גט לאשתו ובא שליח ואמר לו לא מצאתיה או לא רצתה ליקח. ואמר הבעל ברוך הטוב והמטיב או כיוצא בדברים אלו שמשמיעין שאין בדעתו לגרשה שהרי שמח בעכוב הגט. לא בטל הגט אלא יתן ותהיה מגורשת עד שיאמר לו בפירוש לא תתן לה או יבטל בפירוש :

כו מי ששלח גט לאשתו וחזר וביטלו בפני שנים אחרים. וכן מי שמסר מודעא על הגט מכין אותו מכת מרדות מפני שגורם להיות ממזרים. שהרי יגיע גט לידה ותנשא בו ואחר זמן יצאו עדים שביטל בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קודם שיכתוב הגט ונמצא הולד ממזר :

כז שליח שהביא גט ונתנו לאשה אין אומרים שמא ביטלו הבעל אלא נותנין אותו לה בחזקת שהוא כשר ותנשא בו. ואם נמצא אחר כן שביטלו תצא והולד ממזר. וכן הכותב גט ונתנו לאשתו אין אומרים שמא מסר מודעא. על גט זה אלא הרי הוא בחזקת כשרות ותנשא בו :

כח וכן המביא גט והניח הבעל חולה או שהיה זקן נותנו לה בחזקת שהוא קיים. אבל אם הניחו גוסס שרוב גוססין למיתה ואע"פ שנתנו לה הרי זה ספק גירושין שאין גט לאחר מיתה. וכן עיר שהקיפה החיל והיא במצור וספינה המוטרפת בים והיוצא לדון הרי אלו בחזקת חיים. ואם היה גט אחד מהן ביד השליח נותנו לאשתו ותהיה בחזקת מגורשת :

כט אבל עיר שכבשה הגייס והובקעה וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם. ומי שגררתו חיה או שטפו נהר או נפלה עליו מפולת נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים. ואם היה גט אחד מהם ביד השליח אינו נותנו לאשתו ואם נתנו לה הרי זו ספר מגורשת. ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע הגט לידה אינו גט :

ל הבעל ששלח גט לאשתו הרי הוא חייב במזונותיה ובכל תנאי כתובה עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח קבלה :

א שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל אע"פ שלא ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הם עדיו אלא נתן לו הבעל גט ואמר לו תן גט זה לאשתי הרי זה נותנו לה בפני עדים ואע"פ שאין עדיו ידועין אצלנו ותהיה מגורשת ותנשא בו :

ב בא הבעל וערער ואמר לא גירשתיה מעולם וגט שהובא לה מזוייף הוא יתקיים בחותמיו. ואם לא נתקיים ולא נודעו עדיו כלל תצא והולד ממזר שהרי אינה מגורשת [אבד הגט הרי זה ספק מגורשת]. לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו אין נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו שמא מזוייף הוא ותתכוין לקלקל אותה כדי שתנשא ותאסר על בעלה :

ג ואלו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו. חמותה ובת חמותה וצרתה אפילו היתה צרתה נשואה לאחר. ויבמתה אפילו היתה אחותה ובת בעלה. אבל שאר כל הנשים כשרות :

ד המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל וחלה או נאנס משלחו ביד אחר. וכן השני אם חלה משלחו ביד אחר ואפילו מאה, ואין צריך עדים לחזור ולעשות שליח בפניהם. והאחרון שהגיע הגט לידו נותנו לה בפני שנים ותגרש בו אע"פ שמת הראשון :

ה שליח שהביא גט ממקום למקום בחו"ל או מא"י לחו"ל. או מחו"ל לארץ. אם היה השליח עומד בשעת כתיבת הגט וחתימתו הרי זה אומר בפני שנים בפני נכתב ובפני נחתם ואח"כ יתן לה בפניהם ותגרש בו. ואע"פ שאין עדיו ידועין אצלנו. ואפילו היו שמות עדיו כשמות העכו"ם אין חוששין להן :

ו בא הבעל ועמד וערער. אין משגיחין בו. לפיכך אף הנשים ששונאות זו את זו נאמנות להביא גט זה ולומר בפני נכתב ובפני נחתם :

ז וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר בפני נכתב ובפני נחתם אע"פ שאינו צריך אם יבא הבעל ויערער אין משגיחין בו : ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה לא ינתן לה אלא אם כן נתקיים בחותמיו. ויש לשליח להיות מכלל השלשה שקיימו אותן בחותמיו. ואם לא נתקיים ונתן לה הרי זה פסול עד שיתקיים. ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה מגורשת. אבד הגט הרי זה ספק מגורשת :

ח ומפני מה הצריכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם בחוץ לארץ. כדי שלא תהיה האשה צריכה לקיימו אם יבא הבעל ויערער מפני שאין העדים מצויין לקיימו ממקום למקום בחוצה לארץ:

ט בעל שהביא ראיה ברורה שגט זה שנאמר בו בפני נכתב ובפני נחתם מזוייף הוא הרי זה בטל. שלא האמינו דבריו של אחד שאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא לדחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה. אבל במקום עדים שמכחישים אותו לא האמינוהו:

י הנהרות שבארץ ישראל והננסין שבים הגדול שבתוך התחום של א"י הרי הן כא"י ושחוץ לתחום כחו"ל. ובהלכות תרומות יתבארו תחומי א"י. ובבל כא"י לגיטין:

יא גט שכתבו בא"י וחתמו בחו"ל צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. כתבו בחו"ל וחתמו בא"י אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם:

יב נכתב מקצת הגט בפניו ונחתם כולו בפניו. אם מקצתו הראשון הוא הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם אפילו לא נכתב בו אלא שיטה אחת בפניו ואפילו שמע קול הקולמוס כותב וחתמו העדים בפניו הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם. וכן אם יצא הסופר לשוק וחזר והשלים את הגט אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר לו ולשם אשה אחרת כתבו אלא אומר בפני נכתב ובפני נחתם:

יג אמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם. בפני נחתם אבל לא בפני נכתב. בפני נכתב כולו וחתם עד אחד אבל לא העד השני אפילו היה הוא העד השני, הרי זה יתקיים בחותמיו ואח"כ ינתן לה. ואם העיד הוא ואחר על העד השני שלא חתם בפניו הרי זה כשר וינתן לה. ואין צריך לומר אם העידו שנים אחרים על כתב העד השני שזה כשר:

יד שנים שהביאו גט בחו"ל אע"פ שלא נכתב ונחתם בפניהם הואיל ונתנו להם הבעל ליתנו לאשתו הרי אלו נותנין לה ותהיה מגורשת. שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אע"פ שאינו מקויים שהרי שלוחיו הם עדין. שאילו אמרו השנים בפנינו נתגרשה הרי זו מגורשת אף על פי שאין שם גט:

טו במה דברים אמורים בזמן שהגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל אם אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם צריכין. לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. לפיכך אם אמר אחד בפני נכתב והאחר אומר בפני נחתם ואפילו שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם הואיל ואינו יוצא מתחת ידי שניהם לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו:

טז אמר אחד בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר אע"פ שאינו יוצא מתחת ידם שהרי נתקיים בחותמיו :

יז שליח שהביא גט בחו"ל ונתנו לה בינו לבינה או שנתנו לה בפני שנים ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם אע"פ שנשאת נוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה בפני שנים ואומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם. ואם לא נטלו ממנה הרי זה פסול עד שיתקיים בחותמיו :

יח נתנו לה ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנשתתק הרי זה יתקיים בחותמיו ואחר כך ינתן לה :

יט הסומא אינו יכול להביא גט זה של חו"ל מפני שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. לפיכך אם נכתב ונחתם בפניו כשהוא פתוח ונסתמא הרי זה אומר בפני שלשה בפני נכתב ובפני נחתם ונותנו לה. וכן האשה שהביאה גט זה של חו"ל צריכה שלשה לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם. שלא אמרו בפני שנים אלא בזמן שהשליח כשר לעדות שהרי הוא מצטרף עם השנים ונמצא מכלל השלישי שקיימו גט זה בדבריו שהעד נעשה דיין בדבר שהוא מדבריהם :

כ חלה השליח או נאנס בא לבית דין ואוסר להם גט זה בפני נכתב ובפני נחתם והן משלחין אותו ביד שליח אחר. ואין השליח האחרון צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח בית דין אני ונותנו לה בפני עדים :

כא חלה השני או נאנס עושה שליח אחר בב"ד אפילו מאה והאחרון אומר שליח בית דין אני ונותנו לה. אע"פ שמת השליח הראשון. ומפני מה צריך בית דין מפני שהוא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אבל אם נתקיים הגט בחותמיו אע"פ שנתנו שליח לשליח אפילו מאה בינם לבין עצמם עד שהגיע הגט לידה הרי זה כשר. ואע"פ שלא פירש הבעל ולא אמר לו שלחו ביד אחר אם תאנס אם חלה או נאנס הרי זה משלחו :

כב כל העושה שליח אינו צריך שיהא השליח עמו בב"ד. אלא אומר להם הרי פלוני שלוחי ואפילו שלא בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו אפילו הן מאה :

כג האיש שנתן גט לאשתו ונכתב ונחתם בפניה ואמר לה הרי את שלוחתי להולכה עד בית דין פלוני והם יעמידו שליח ויתנו ליד גט זה ותתגרשי בו הרי זו נאמנת לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם והם נוטלין אותו ונותנין אותו לשליח ליתנו לה כמאמר הבעל :

כד במה דברים אמורים כשהתנה עליה הבעל תנאי זה אבל אם לא התנה עליה אלא נתן לה גיטה והרי הגט יוצא מתחת ידה אינה צריכה

לומר כלום והרי היא בחזקת מגורשת. הואיל וגט שבידה כתוב כהלכתו והעדים חתומים עליו. ואע"פ שאין אנו מכירין כתב אותן העדים ולא נתקיים אין חוששין לה שמא זייפה אותו שהרי אינה מקלקלת על עצמה. ועוד שהעדים החתומים על הגט הרי הן כמי שנחקרה עדותן בב"ד עד שיהא שם מערער. לפיכך נעמיד הגט בחזקתו ותנשא. ואין חוששין שמא ימצא מזוייף. כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר כשיביא אותו השליח עד שיערער הבעל או עד שיביא ראיה שהוא מזוייף או בטל. שאם נחוש לדברים אלו וכיוצא בהן כך היה לנו לחוש לגט שיתן הבעל בפנינו שמא ביטלו ואח"כ נתנו. או שמא עדים פסולים חתמו בו והרי הוא כמזוייף מתוכו. או שמא שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו אלא נעמידנו על חזקתו עד שיודע שהוא בטל כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה שאין דיני האיסורין כדיני הממונות:

הלכות גירושין - פרק שמיני

א המגרש על תנאי אם נתקיים התנאי הרי זו מגורשת ואם לא נתקיים התנאי אינה מגורשת. וכבר בארנו בפ"ו מהלכות אישות משפטי התנאין כולם. ושם נתבאר שהמגרש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת בשעה שיתקיים. לא בשעת נתינת הגט לידה. לפיכך יש לבעל לבטל הגט או להוסיף על תנאו או להתנות על תנאי אחר כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון אע"פ שהגיע גט לידה. ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף קודם שיתקיים התנאי אינה מגורשת. ולכתחלה לא תנשא עד שיתקיים התנאי. ואם נשאת לא תצא אלא אם כן לא נשאר בידה לקיימו. שהרי בטל התנאי. ושם נתבאר שאם אמר לה הרי את מגורשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך. או שאמר לה הרי את מגורשת על מנת כך וכך. כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת משעת נתינת הגט לידה. לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה. ואם אבד או נשרף אפילו מת הבעל קודם שיתקיים התנאי הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט לידה ויש לה להנשא לכתחלה אע"פ שעדיין לא נתקיים התנאי. ואין חוששין שמא לא יתקיים הואיל והיה התנאי במעכשיו או בעל מנת:

ב כל המגרש על תנאי בין שאמר מעכשיו בין שאמר אם יהיה ואם לא יהיה הרי זה לא יתיחד עם אשתו כל זמן שלא נתקיים התנאי אלא בפני עד. ואפילו עבד ואפילו שפחה חוץ משפחתה או בנה קטן מפני שאינה בושה מלשמש בפניהם. והדבר ידוע שאם נתיחד עמה בפני שני עדים כאחד אפילו נתקיים התנאי אח"כ הרי זו ספק מגורשת. שמא בעלה ובטל הגט כמו שיתבאר בהלכות אלו:

ג כיצד מגרש אדם על תנאי. לא שיאמר כתבו גט לאשתי על תנאי זה. או כתבו ותנו לה על תנאי. ואין צריך לומר שלא יכתוב בתוך הגט על תנאי זה גירש פלוני את פלונית. אלא כיצד עושה אומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום וכותבין גט כשר בלא שום תנאי בעולם. ואחר כך נותן לה הגט ואומר לה הרי זה גיטך או הרי את מגורשת בזה על מנת כך וכך. או יאמר להם או לשליח תנו לה גט זה על מנת כך וכך :

ד כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתוב תורף הגט הרי זה גט כשר. בין שכתבו קודם חתימת העדים בין שכתבו לאחר חתימת העדים. אבל אם כתבו קודם תורף הגט אפילו כתב על מנת כך וכך הרי זו ספק גירושין שהרי נשאר לו זכות בגופו של גט. וכן אם התנה על פה קודם כתיבת התורף הרי זה ספק גירושין :

ה המגרש את אשתו והתנה עליה בין בכתב אחר התורף בין על פה אחר התורף ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מאיש פלוני או אלא לאיש פלוני ונתן לה הגט על תנאי זה אם היה אותו האיש עכו"ם או עבד או אסור עליה משום ערוה כגון אביה ואחיה או אביו או אחיו הרי זה גט כשר. ואם היה אותו האיש שיש לו בה קידושין אע"פ שהוא מחייבי לאוין ואע"פ שהוא קטן אינו גט. שהרי שייר בגט ואין זה כריתות. היה בעל אחותה שאע"פ שהוא היום אסור עליה משום ערוה אם תמות אחותה יהיה מותר לה הרי זו ספק מגורשת :

ו אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ ממי שיולד שאינו עתה בעולם. או חוץ מזנותיך כלומר תהיה מותרת להנשא לכל אדם אבל לזנות הרי את באיסור אשת איש. או הרי את מותרת לכל מי שיבא עליך כדרך כל הארץ אבל שלא כדרך הרי את באיסוריך. או הרי את מותרת לכל אדם חוץ ממקדש בשטר. כלומר שהיא מותרת להתקדש בכסף ובביאה אבל בשטר הרי את באיסור אשת איש. או הרי את מותרת לכל אדם חוץ מהפרת נדריך. כלומר לא נשאר לי עליך שום אישות חוץ מהפרת נדריך שאת אשתי לענין הפרת נדרים. או לענין אכילת תרומה. או לענין ירושה שאם מתה יירשנה. בכל אחד מאלו הרי זו ספק מגורשת :

ז אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה הרי את מותרת לראובן ושמעון, הרי זו מגורשת. שהרי בטל התנאי שהאנשים שהתנה בהן התירן לה :

ח אמר לה הרי את מותרת לראובן הרי זו אינה מגורשת שהרי לא ביטל תנאו של שמעון. אמר לה הרי את מותרת לשמעון או הרי את מותרת אף לשמעון הרי זו ספק גירושין שמא לא התירה אלא לשמעון וראובן. באיסורו עומד וזה שאמר אף לשמעון כלומר לכל אדם אף לשמעון. או שמא התירה לכל וזה שאמר אף לשמעון והוא הדין לראובן ששמעון סמוך היה לראובן בתנאו :

ט התנה עליה ואמר היום אין את אשתי ולמחר את אשתי אינה מגורשת ואע"פ שכרת בינו לבינה היום. לפיכך כותבין בגיטין מן היום הזה ולעולם:

י הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין כל ימי חייכי אינו גט שאין זה כריתות. כל ימי חיי או כל ימי [חיי] פלוני הרי זה גט שהרי כרת בינו לבינה ולא תשאר לו עליה רשות כשימות אותו פלוני:

יא הרי זה גיטך על מנת שלא תלכי לבית אביך עד שלשים יום הרי זה גט. שלא תלכי לבית אביך לעולם אינו גט שהרי אין זה כריתות. לפיכך האומר הרי זה גיטך על מנת שלא תאכלי בשר (זה) לעולם. שלא תשתי יין (זה) לעולם אינו גט שאין זה כריתות. עד שלשים יום הרי זה גט:

יב הרי זה גיטך על מנת שלא תנשאי לפלוני אינו גט. הא למה זה דומה לאומר לה הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם או שלא תלכי לבית אביך לעולם או כל ימי חייכי. אבל אם אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה הרי זה גט ולא תנשא לו כל זמן שהתנה. ואם נשאת בטל הגט למפרע. זנתה עמו הולד כשר והגט כשר שלא התנה אלא על הנשואין:

יג הרי זה גיטך על מנת שתנשאי לפלוני אם נשאת לו הרי זה גט כשאר כל התנאים. אבל אמרו חכמים לא תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא תנשא שמא יאסרו נשיהן נותנין במתנה זה לזה. ולאחר לא תנשא שאינו גט אלא בקיום התנאי. עברה ונשאת לאותו פלוני לא תצא. נשאת לאחר קודם שתנשא לאותו פלוני בטל הגט ותצא והולד ממזר וצריכה גט משני:

יד הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת שאין זה כריתות. על מנת שתתני לי את הנייר הרי זה גט ותתן:

טו חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר לה הרי זה גיטך וכתובתך כשר ונתקבלה כתובתה אם יש בטס כדי כתובתה ואם לאו ישלים כתובתה:

טז כל המגרש על תנאי שמבטל הגט כגון שהתנה לה שלא תאכל בשר ולא תשתה יין כל ימי חייה. או שתהיה מותרת לכל אדם חוץ מפלוני. או שהתנה עליה שאר תנאים קודם כתיבת התורף. אם היה תנאו כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת. ואם היה התנאי על פה הרי זה נוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה בלא תנאי כלל או בתנאי כשר:

יז כיצד הרי שנתן גט לאשתו ואמר לה הרי את מגורשת בזה ומותרת לכל אדם חוץ מפלוני. אם נטלו ממנה וחזר ונתנו לה ואסר לה הרי את מותרת לכל אדם או הרי זה גיטך הרי זו מגורשת וכן כל כיוצא בו :

יח הנותן גט לאשתו על תנאי שתתן לו מאתים זוז וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים שתשמש אביו שתי שנים. לא ביטלו דבריו האחרונים את הראשונים אלא הרי זה כאומר לה עשי אחד משני התנאים. רצת משמשת רצת נותנת. ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין. אבל אם התנה עליה שתתן לו מאתים זוז וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו שלש מאות זוז. כבר ביטל התנאי של מאתים וצריכה ליתן שלש מאות זוז וכן כל כיוצא בזה :

יט התנה עליה שתעשה דבר זה סתם הרי זה כמפרש יום אחד הואיל ולא פירש כמה זמן תעשה. כיצד אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתעשי עמי מלאכה. על מנת שתשמשי את אבא. על מנת שתניקי את בני. אם עשתה עמו מלאכה או אם שמשה את אביו יום אחד או שהניקה בנו יום אחד בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא בתוך ארבעה ועשרים חדש הרי זה גט. מת הבן או מת אביו קודם שתניק או שתשמש אינו גט :

כ אמר לה על מנת שתניקי את בני או תשמשי את אבי שתי שנים. הרי זו משלמת הזמן שפירש. מת הבן או האב בתוך הזמן או שאמר האב אין רצוני שתשמשני אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי וכן כל כיוצא בזה :

כא הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום. נתנה בתוך שלשים יום מדעתו הרי זו מגורשת. לאחר שלשים אינה מגורשת. נתנה לו בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד שתתן מדעתו. חזר ואמר לה בתוך השלשים יום הרי הן מחולין לך אינה מגורשת. שהרי לא נעשה התנאי. מת בתוך שלשים יום הואי ושלמו השלשים יום ולא נתנה אינה מגורשת :

כב אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ולא קבע זמן ומת קודם שתתן אינה יכולה ליתן ליורשיו שלא התנה עליה אלא שתתן לו. ולא בטל הגט שהרי לא קבע זמן. לפיכך אף על פי שאבד הגט או נקרע קודם שימות הרי זה לא תנשא לזר עד שתחלוץ :

כג הרי זה גיטך על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני ואבד אותו כלי או אותו בגד או נגנב אע"פ שנתנה לו אלף זוז בדמיו אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו או עד שיבטל התנאי :

כד מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קודם שיתקיים התנאי. אם נתקיים התנאי הרי זה מקודשת. ואם לא נתקיים התנאי ובטל הגט אינה

צריכה גט משני שהרי אין קידושין תופסין בה. אבל אם נשאת ולא נתקיים התנאי ובטל הגט צריכה גט משני כמו שבארנו :

הלכות גירושין - פרק תשיעי

א המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע הרי זו מגורשת כשיגיע הזמן שקבע. והרי זה דומה לתנאי ואינו תנאי. דומה לתנאי שהיא מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע. ואינו תנאי שהמגרש על תנאי הרי גירש וזה עדיין לא גירש עד שיגיע אותו הזמן. לפיכך המגרש על תנאי צריך לכפול תנאו וזה אינו צריך לכפול דברו ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו :

ב כיצד האומר לאשתו הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום אינה מגורשת אלא לאחר שלשים יום. ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף בתוך שלשים אינה מגורשת :

ג הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים ונגנב או אבד משם לאחר שלשים יום הרי זו מגורשת הואיל והיה הגט קיים ביום שמתגרשת בו וייחדה אותו במקום שאינו רשות הרבים שצדי רשות הרבים אינן כרשות הרבים :

ד וכן אם תלה הגירושין במעשה דינו כדין מגרש אחר זמן. כיצד כגון שאמר לאשה הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים וזו הרי זו מתגרשת אחר שתתן. ואין צריך לכפול תנאו ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו. שהרי לא גירש על תנאי אלא עדיין לא גירש זה אלא תלה הגירושין בעשיית כך וכך ואח"כ תתגרש :

ה ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן לגירושין או תלאן במעשה. שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואינן גומרין עד שיתקיים התנאי. לפיכך כשיתקיים התנאי נתגרשה אם היה הגט קיים אע"פ שאינו ברשותה ואינה צריכה לחזור וליטלו או להיותו ברשותה אחר שנתקיים התנאי שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גירושין. ואם נשאת קודם שיתקיים התנאי לא תצא כמו שבארנו. אבל התולה גירושין בזמן או במעשה לא הגיע גט לידה בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע או עד שתעשה המעשה. לפיכך כשהגיע הזמן צריכה להיות הגט ברשותה או תחזור ותטלנו או שיהיה במקום שייחדה אותו בו אע"פ שאינו רשותה כמו שבארנו ואח"כ תתגרש בו. ואם נשאת קודם שיגיע הזמן שקבע או קודם שתעשה המעשה שתלה בו הגירושין תצא והולד ממזר שעדיין היא אשת גמורה ואין כאן שם גירושין :

ו הנותן גט ביד אשתו ואמר לה אם לא תתני לי מאתים זוז אין זה גט או אין את מגורשת הרי זה לא גירש כלל ואין כאן גט לא על תנאי ולא תלוי במעשה וכן כל כיוצא בזה :

ז הרוצה לגרש על תנאי ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש עד זמן פלוני הרי זה מוציא ענין זה בלשון תנאי ויתלה התנאי בביאתו בזמן קבוע או בהליכתו. כיצד כגון שיאמר לה אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום הרי זה גט ואם באתי בתוך שלשים יום לא יהיה גט ונותן הגט בידה. או יאמר לה הרי זה גיטך על מנת שלא אבוא למדינה זו עד שלשים יום וכן כל כיוצא בזה :

ח התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים יום למדינה זו והיה בא בדרך בתוך שלשים יום וחלה או עכבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום הרי זה גט. אפילו עומד וצווח הרי אני אנוס שאין אנוס בגיטין. ואע"פ שגילה דעתו שאין רצונו לגרש :

ט התנה עליה שתתגרש כשיעבור מנגד פניה שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא ולא נתייחד עמה, כשילך וישהה שלשים יום תהיה מגורשת. ואע"פ שהיה הולך ובא בתוך שלשים יום הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט כשר. במה דברים אמורים בשהתנה ואמר הרי היא נאמנת עלי לומר שלא פייסתיה. אבל אם לא האמינה חוששין שמא פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה לו וחזר ובטל הגט כשפייסה. ומפני חשש זה יהיה הגט פסול אחר שלשים יום. וכן האומר לאשה הרי זה גיטך לאחר שנים עשר חדש והיה עמה במדינה חוששין שמא פייסה עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי :

י וכן כל התנאים שהן תלויין ברצונה ואם רצת ומחלה אותן לבעלה בטל הגט חוששין לה שמא פייס עד שיאמר נאמנת עלי. במה דברים אמורים במתגרשת מן הנישואין שלבו גס בה אבל במתגרשת מן האירוסין אין חוששין לה שמא פייס :

יא הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש אין חוששין שמא בסתר בא שאין דרך בני אדם לבוא בצנעה. ואם תם הזמן שקבע ולא בא הרי זה מגורשת. מת בתוך י"ב חדש אע"פ שאי אפשר שיבוא והרי היא מגורשת לא תנשא במקום יבם עד אחר שנים עשר חדש כשיתקיים התנאי :

יב בריא שהתנה שיהיה זה גט אם מתי. או חולה שהתנה שיהיה זה גט אם מתי מחולי זה לא אמר כלום. שמשמעות אם מתי לאתר מיתה ומשמעו מעתה. לפיכך אם אמר אם מתי הרי זה כאומר לאחר מותי ואין גט לאחר מיתה :

יג אמר לה הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי או מהיום אם מתי הרי זה גט וכשימות תהיה מגורשת :

יד אמר הרי זה גיטך מעכשיו או מהיום לאחר מיתתי ומת הרי זו ספק מגורשת שמא אחר שאמר מעכשיו חזר בו מלשון מעכשיו וסמכה דעתו על לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה :

טו הרי זה גיטך לכשתצא חמה מנרתקה ומת בלילה אינו גט. על מנת שתזרח חמה ומת בלילה הרי זה מגורשת וכשתזרח חמה יתקיים התנאי. התנה עליה שאם זרחה חמה יהיה גט ואם לא זרחה לא יהיה גט ומת בלילה אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת ואין גט לאחר מיתה :

טז שכיב מרע שכתב גט לאשתו וגירש ועמד אינו יכול לחזור בו שאין גיטו כמתנתו. שאם תאמר יחזור בו יאמרו גיטו לאחר מיתה יגרש כמו מתנתו שאינה קונה אלא לאחר מיתה :

יז הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצא בזה ומת אינו גט :

יח אמר לה אם לא יעמוד מחלי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי הרי זה ספק מגורשת. הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת החולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואם ניתק מחולי לחולי ולא עמד בשוק הרי זה גט ואינו צריך אומד :

יט ובכל אלו התנאים כל הימים שמנתינת הגט עד שימות ויתקיים התנאי הרי היא מגורשת לכל דבר. ובלבד שלא תתייחד עמו כמו שבארנו :

כ חולה שרצה לגרש אשתו עלל תנאי כשימות כדי שלא תפול לפני יבם ואם עמד לא תהיה מגורשת ולא רצה לגרשה מעכשיו כדי שלא תטרף דעתו. כך הוא כותב בגט אחר שכותב התורף או אומר לה כשנותן הגט אם לא מתי לא יהיה גט ואם מתי יהיה גט ואם לא מתי לא יהיה גט. כדי שתהיה תנאי כפול והן קודם ללאו לא יפתח פיו תחלה לפורענות. ואם מת תהיה מגורשת כשימות והוא שיגיע הגט לידה קודם מיתה :

כא בעל שאמר לאחד זכה בגט זה לאשתי כדי שלא תפול לפני יבם ונתן הגט לידו ומת הבעל קודם שיגיע הגט לידה הרי זה ספק מגורשת. שרוב הנשים זכות להן שלא יפלו לפני יבם. ולפיכך תהיה ספק מגורשת אע"פ שלא הגיע גט לידה הואיל וזכה לה בו אחר :

כב אמר לעדים לאחר שנים עשר חדש כתבו גט לאשתי או שאמר להם כתבו ותנו גט לאשתי לאחר י"ב חדש. הרי אלו כותבין ונותנין לה אחר הזמן שקבע. ואם כתבוהו בתוך הזמן אף על פי שנתנוהו לה לאחר זמן שאמר אינו גט. כתבוהו אחר זמן שאמר ומת קודם שינתן לה אינו גט. ואם לא נודע אם מיתה קדמה לנתינת הגט או נתינת הגט קדמה למיתה הרי זו ספק מגורשת:

כג אמר להן כתבו ותנו לאשתי גט אחר השבוע. אין כותבין אלא עד שנה אחר השבוע. אמר להן לאחר שנה אין כותבין [אלא] עד לאחר חדש משנה שניה. אמר להן לאחר החדש (אין) כותבין עד לאחר השבת מחדש שני. אמר לאחר שבת (אין) כותבין לאחר השבת עד סוף יום שלישי. אמר להן כתבו ותנו לה קודם השבת כותבין מיום ד' ועד סוף יום ו' ונותנין לה:

כד הרי שאיחרו אחר הזמן שאמר ואח"כ כתבו ונתנו לה כגון שאמר להן לאחר החדש וכתבו ונתנו לה לאחר שתי שבתות מחדש שני ה"ז פסול:

כה נתייחד עמה אחר שאמר להן לכתוב ולחתום וליתן לה הרי אלו לא יכתבו. וקל וחומר הדברים אם הגט שניתן לה לידה כשנתייחד עמה נפסל הגט שמא בעל. קל וחומר לזה שלא נכתב. ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתייחד עמה אינו גט:

כו אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ע"י כולם. כולכם כתבו כותב אחד מהם במעמד כולם. הוליכו גט זה לאשתי מוליכו אחד מהן על ידי כולם. כולכם הוליכו גט זה לאשתי מוליכו אחד מהן במעמד כולם:

כז אמר לעשרה כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי אחד מהן כותב ושנים מהן חותמין ואחד מהן נותנו לה. ואפילו היה הכותב אחד משני העדים שחתמו בו והוא השליח שנתנו לה ה"ז כשר. אמר להן כולכם חתומו כולם חותמין. ואם מנאן בין שמנה כולם בין שמנה מקצתן ואמר להן חתומו הרי זה כאומר להן כולכם חתומו ושנים שחותמין בתחלה הן משום עדים והשאר משום תנאי. לפיכך אם היו השאר פסולין או חתמו זה היום וזה למחר אפילו לימים הרבה הרי זה גט כשר. מת אחד מהן קודם חתימה הרי זה גט בטל. היה אחד משנים הראשונים פסול הרי זה גט פסול. שמא יאמרו עד פסול כשר בעדות שאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים ולא הכשירוהו בגט שעדיו רבים אלא מפני שעדי מסירה הן העיקר:

כח תקנו חכמים שהאומר לרבים לכתוב גט או לחתום או להוליך גט לאשתו. את לכתובה אומר להן כל אחד מכם יכתוב גט לאשתי וכן להולכה כל אחד מכם יוליך. ואם לחתימה יאמר להן כל שנים מכם יחתמו בגט זה ויתנו לאשתי:

כט ולמה אמרו חכמים עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזירה שמא יאמר לרבים כולכם חתומו. אם תאמר חותמין זה שלא בפני זה שמא יעידו שנים ותטול הגט בידה ותחשוב שכבר העידו בו ועדיין לא נתקיים התנאי :

ל אמר לשלשה שנים מכם יכתבו גט לאשתי ויחתמו ויתנו לה והיה בהן אב ובנו בין שחתם הבן עם האחד בין שחתם האב עם האחד הרי זה גט כשר. שהאדם עושה הבן שליח במקום האב :

לא אמר לשנים כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליך לאשתי. או תנו לשליח שיוליך לה. אחד מהן כותב ושניהם חותמין ונותנין לשליח. ואם הוליכו הן בעצמן ונתנו לה אינו גט שלא עשה אותן שלוחין לגירושין. כיצד יעשו יטלו אותן ממנה ויתנוהו לשליח וחוזר ונותנו לה בפניהן או בפני אחרים. ורבותי הורו בגט זה דבר שאינו נראה מפני שיבוש שהיה בנוסחאות שלהן :

לב אמר לסופר כתוב לי גט לאשתי כתבו ונתנו לבעל בלא עדים ונטלו הבעל ונתנו לשליח ואמר לו תן גט זה לאשתי בפני עדים והלך השליח ונתנו לה בפני עדים הרי זו ספק מגורשת. שאין השליח נאמן להתיר הערוה אע"פ שהוא עד אחד אלא מפני כתב העדים שחתמו על הגט שהן כמי שנחקרה עדותן בבית דין עד שיהיה שם מערער כמו שבארנו שם. ואם היו שם שני עדים שיעידו שגט זה הבעל נתנו לשליח לגרשה בו הרי זו מגורשת :

לג האומר לשליח תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר אינו גט. הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר מפני שמראה מקום הוא לו. אמר אל תתנהו לה אלא בבית ונתנו לה בעלייה. אל תתנהו לה אלא בימין ונתנו לה בשמאל. תנהו לה ביום פלוני ונתנו לה בתוך הזמן אינו גט. אל תתנהו לה אלא ביום פלוני ונתנו לה מלפניו או מאחוריו אינו גט שהרי הקפיד על עצמו של יום וכן כל כיוצא בזה :

לד וכן האשה שאמרה לשלוחה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר אינו גט. הבא לי גיטי במקום פלוני והביאו לה במקום אחר כשר :

לה האומר לשלוחו הולך גט זה לאשתי בין שאמר לו הולך בין שאמר לו את הולך וחלה או נאנס משלחו ביד אחר. ואם אמר לו טול ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה הרי לא ישלחנו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר ויצאת האשה לקראת השליח ונתנה החפץ תחלה ואחר כך נתן לה הגט הרי זו מגורשת :

לו נתן לה הגט תחלה ואחר כך נתנה החפץ אפילו מיד שליח ראשון אינו גט שהרי עבר על דברי הבעל בדבר שסתם בני אדם מקפידין עליו. שהרי הבעל אמר לו טול החפץ תחלה ותן לה הגט והוא נתן ואחר כך נטל:

לז אמר לו תן לה הגט וטול ממנה חפץ פלוני הרי זה לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר הרי זה גט בין שנתנה החפץ תחלה בין שלא נתנה אלא בסוף:

לח נתן לשליח הגט ואמר לו לא תתנהו לה אלא אתה ונתנו לאחר ונתנו לה אינו גט. וכן אם אמר לו אל תתנהו לה אתה תנהו לפלוני והוא יתנהו לה ונתנו לה השליח הראשון אינו גט. לפי שלא עשה שליח לגירושין:

לט נתן לו הגט ואמר לו הולך גט זה לאשתי אמר לו השליח איני מכירה אמר לו הבעל תנהו לפלוני הוא מכירה. הרי זה שליח שלא ניתן לגירושין ואינו נותן הגט אלא לפלוני שאמר הבעל ואותו הפלוני הוא שליח לגירושין הוא שמוליכו לה או משלחו ביד אחר אם חלה או נאנס:

מ נתן הגט לשליח ואמר לו לא תתנהו לה עד שלשים יום וחלה או נאנס בתוך השלשים משלחו ביד אחר. שאע"פ שאינו עכשיו שליח לגירושין הואיל ולאחר שלשים יום יהיה שליח גירושין עושה שליח אחר בתוך שלשים יום:

מא במה דברים אמורים בשלא היה בעלה עמה במדינה או שהיתה מתגרשת מן האירוסין. אבל אם מתגרשת מן הנשואין ובעלה עמה במדינה חוששין לו שמא פייס. ואינו עושה שליח בתוך השלשים אלא אם כן אמר נאמנת עלי שלא פייסתי. אבל נותן הגט לה לאחר שלשים וחוששין לה כמו שבארנו עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי:

הלכות גירושין - פרק עשירי

א כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל או אינו גט או אינה מגורשת הרי זה גט בטל מן התורה ועדיין היא אשת איש גמורה. ואם נשאת תצא והולד ממזר ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה. חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל שאף על פי שאין זה גט הרי זה פסולה לכהונה מדבריהן שנאמר [\(ויקרא כא-\)](#) **ז** "ואשה גרושה מאישה" אמרו חכמים אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה מדבריהם:

ב וכל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט פסול הרי זה פסול מדברי סופרים בלבד ונפסלה בו מן הכהונה מדברי תורה. ולא תנשא לכתחלה ואם נשאת לא תצא והולד כשר. וכותבין לה גט אחר כשר ונותנין לה והיא תחת בעלה. ואם אי אפשר לכתוב אחר והיה הבעל ותיק וגירש מעצמו הרי זה משובח אם אין לה בנים. אבל אם יש לה בנים לא יוציא מפני פסול הגט שמא יוציא לעז על בניו :

ג וכל מקום שאמרנו בחיבור זה הרי זו ספק גירושין או שהיא ספק מגורשת לא תנשא ואם נשאת תצא והולד ספק ממזר מפני שהיא ספק ערוה. וכן אם גירש את אשתו בגט פסול או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה הרי זו מותרת לבעלה. ואינו צריך לחדש הנישואין ולברך שבע ברכות ולכתוב כתובה עד שתתגרש גירושין גמורין :

ד כל מי שנשאת בגט בטל הרי זו צריכה גט מבעל שני מדבריהן כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט. וצריכה גט מן הראשון להחזירה לשאר העם. ונאסרה על שניהם לעולם אע"פ שנבעלה בשגגה. כדי שלא יאמרו החזיר זה גרושתו אחר שנשאת. ואם עבר אחד משניהן והחזירה יוציא :

ה וכן הדין באשה שבאו עדים שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה בין שהיה בעלה פקח בין שהיה חרש בין שנשאת לפקח בין שנשאת לחרש שאין קדושי קדושין גמורים תצא משניהם וצריכה גט מזה ומזה ונאסרה על שניהם עולמית :

ו הרי שנתקדשה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל הרי זו מותרת לבעלה ואינה צריכה גט משני שאין קידושין תופסין בעריות. ואין חוששין שמא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט כיון שלא נשאת יאמרו תנאי היה בקידושין ולא נתקיים :

ז האשה שנשאת ונמצא הגט בטל. או בא בעלה אחר ששמעה שמת. אין הבעל הראשון והשני זכאין לא במציאתה ולא במעשי ידיה ולא בהפרת נדריה. וכל פירות שאכלו שניהן אחר שנשאת אין מוציאין מהן. ואין לה כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה ולא מזונות לא על זה ולא על זה. ואם נטלה מזה או מזה תחזיר. וכל מה שבלה או אבד מנכסיה ואפילו מנכסי צאן ברזל אין מוציאין אותן לא מזה ולא מזה. והולד מן השני ממזר. ואם בא עליה הראשון קודם שגירש השני הרי הולד ממזר מדבריהם. גירשה השני ונטלה ממנו כתובה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל אין מוציאין מידה מה שנטלה לא מן המזונות ולא מן הכתובה :

ח וכן הדין באחין שקדש אחד אשה והלך אחיו ושמע בו שמת ויבס את אשתו ואחר כך בא תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה וכל הדברים האלו בה. וכן אם קדש אשה והלכה למדינה אחרת ושמע שמתה ונשא

אחותה ואחר כך נודע שלא מתה צריכות שתיהן ממנו גט וכל הדרכים האלו בהן :

ט אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ושמע בה שמתה ונשא אחותה ונמצאת אשתו קיימת אין אחותה צריכה ממנו גט ואשתו מותרת. וכן שאר העריות שנשאן בחזקת היתר ונמצאו ערוה אינן צריכות גט שאין קדושין תופסין בעריות :

י ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט שמא יאמרו תנאי היה באירוסין וכדת נשא אחותה. והואיל ויצאה אחותה בגט. אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה כדי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו :

יא כתב הסופר וטעה ונתן גט לאיש ושובר לאשה. או שטעו הן ונטל הבעל הגט ונטלה היא השובר וכמדומה להן שנתגרשה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש. אם לא נשאת הרי זו אינה מגורשת ונתגלה הדבר שעדיין לא נתגרשה ויתן לה הגט בפנינו ותהיה מגורשת משעת נתינתו. ואם נשאת ואחר כך הוציא הבעל את הגט ואמר עדיין לא נתגרשה שהרי הגט בידי ולא הגיע לידה אין שומעין לו לאוסרה על בעלה. אלא הרי זו בחזקת גרושה ונפל הגט מידה ומצאו זה והרי בא לאוסרה על הבעל השני :

יב המוציא את אשתו משום שם רע או משום שהיא פרוצה בנדרים אומרין לו הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי לייסרה ודע שאין אתה מחזירה לעולם. ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם גזירה שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו ויאמר הראשון אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים שנמצא הגט בטל למפרע. לפיכך אומרים לו גמור בלבך לגרשה שאין זו חוזרת לך לעולם. ואם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא :

יג וכן המוציא את אשתו משום אילונית. או משום שרואה דם בכל עת תשמיש הרי זה לא יחזיר לעולם. שמא תנשא לאחר ותלד האילונית ותתרפא הנדה ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים. ואם עבר והחזיר לא יוציא :

יד שליח שהביא גט חוץ לארץ ואמר בפני נכתב ובפני נחתם הרי זה לא ישאנה. שאנו חוששין שמא עיניו נתן בה ולפיכך העיד לה. וכן העד האחד שהעיד לאשה שמת בעלה ונשאת על פיו הרי זה לא ישאנה. וכן החכם שאסר את האשה על בעלה בנדר הרי זה לא ישאנה. וכן הנטען על השפחה ונשתחררה על הנכרית ונתגיירה ה"ז לא ישאנה. וכן עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אף על פי שחזר העכו"ם ונתגייר העבד ונשתחרר ה"ז לא ישאנה. וכולן אם עברו ונשאו אין מוציאין מידם :

טו וכולן שהיו להם נשים ומתו נשותיהן או שנתגרשו והיו הנשים הן שהרגילו את בעליהן לגרשם הרי אלו מותרות להנשא להן לכתחלה. וכן אם הלכו נשים אלו ונשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו הרי אלו מותרות להנשא להן לכתחלה :

טז וכל אחת מהן מותרת להנשא לבן העד שהעיד לה. או לבן החכם שאסרה על בעלה. או לבן הנטען עליה או לשאר קרובין שאין אדם חוטא כדי שיהנה אחר. ומותרת האשה להנשא לאחד מעדי גירושיה או מעדי מיאונה. או לאחד מן הדיינים שחלצה בפניהם שאין חוששין אלא לעדות אחד. ולעולם יתרחק אדם מעדות מיאון ויתקרב לחליצה :

יז המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קודם שתנשא לאחר בין שגירשה מן הנשואין בין מן האירוסין הואיל ואשתו היתה הרי זו בחזקת שהחזירה ולשם קידושין בעל ולא לשם זנות. ואפילו ראו אותו שנתן לה מעות. שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות והרי בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי זו בחזקת מקודשת קידושי ודאי וצריכה ממנו גט שני :

יח נתייחד עמה בפני עדים והוא שיהיו שני העדים כאחד. אם היתה מגורשת מן הנשואין חוששין לה שמא נבעלה והן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה. שכל המקדש בביאה אינו צריך לבעול בפני עדים אלא יתייחד בפניהן ויבעול כמו שבארנו. לפיכך צריכה גט מספק והרי היא ספק מקודשת. ואם היתה מגורשת מן האירוסין אין חוששין לה שהרי אין לבו גס בה :

יט הורו מקצת הגאונים שכל אשה שתבעל בפני עדים צריכה גט. חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על דעתם עד שהורו שמי שיש לו בן משפחתו חוששין לו ולא תתייבם אשתו שמא שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה. ויש מי שהורה שודאי שחררה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וכל הדברים האלה רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה ואין ראוי לסמוך עליהן. שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד או במקדש על תנאי ובעל סתם שהרי אשתו היא ובאשתו היא שחזקתו שאינו עושה בעילת זנות עד שיפרש שהיא בעילת זנות או יפרש שעל תנאי הוא בועל. אבל בשאר הנשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד שיפרש כי הוא לשם קדושין. ואין צריך לומר כשפחה או כותית שאינה בת קדושין שאין חוששין להן כלל. והרי הבן מהן בחזקת כותי ועבד עד שיודע בודאי שנשתחררה אמו או נתגיירה :

כ מי שהוחזקה אשת איש בין מן הנשואין בין מן האירוסין ויצא שמה בעיר מגורשת. אפילו רוב העיר או כולה מעבירין הקול שנתגרשה אין חוששין לה והרי היא בחזקתה. אבל אם יצא שמה בעיר מקודשת

והוחזק הקול בבית דין שהרי היא מקודשת בספק כמו שבארנו ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקידושין הקול אסרה והקול התירה והרי זו מגורשת :

כא לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה. ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשותו ודעתו לגרשה. ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר שנאמר [\(דברים כד-א\)](#) "כי מצא בה ערות דבר" וגו'. ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה. אבל שניה אם שנאה ישלחנה :

כב אשה רעה בדעותיה ושאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה שנאמר [\(משלי כב-ז\)](#) "גרש לץ ויצא מדון". ואשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר שישאנה. שלא יאמרו זה הוציא רשעה מביתו וזה מכניסה :

כג מי שנתחרשה אשתו הרי זה מגרשה בגט ותהיה מגורשת. אבל אם נשתטית אינו מוציא עד שתבריא. ודבר זה תקנת חכמים הוא כדי שלא תהא הפקר לפרוצין שהרי אינה יכולה לשמור עצמה. לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה. ואין מחייבין אותו בשאר כסות ועונה שאין כח בבן דעת לדור עם השוטים בבית אחד. ואינו חייב לרפאותה ולא לפדותה. ואם גירשה הרי זו מגורשת ומוציאה מביתו ואינו חייב לחזור ולהטפל בה :

הלכות גירושין - פרק אחד עשר

א אין נושאין את הקטנה. והנושא קטנה יתומה ולא רצתה בבעל הרי זו ממאנת והולכת ואינה צריכה ממנו גט. שאין קדושין של קטנה קדושין גמורין כמו שבארנו. וכן קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה הרי היא כיתומה בחיי אביה. ואם נישאת כשהיא קטנה הרי זו ממאנת :

ב החרשת אע"פ שנישואיה מדברי סופרים כנישואי קטנה לא תקנו לה שתמאן כדי שלא ימנעו מלנשאה :

ג ממאנת היא הקטנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין. בין בפני בעלה בין שלא בפניו. וכשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם. וממאנת בבעל זה וממאנת בשני אם נשאת אחר וכן בשלישי אפילו כמה פעמים כל זמן שהיא קטנה יש לה למאן. וקטנה שלא מיאנה אע"פ שהיא נשואה והלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה קידושיה הם הם מיאוניה :

ד עד מתי הבת ממאנת כל זמן שהיא קטנה. עד שתהיה נערה או עד שיוודע שהיא אילונית. במה דברים אמורים בשלא בא עליה הבעל אחר שנעשית בת י"ב שנה ויום אחד. אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שבארנו הרי זו אינה ממאנת. ואינה צריכה בדיקה למיאון שחזקתה שהביאה סימנין:

ה הרי שנבדקה ולא נמצאו לה סימנים הואיל ונבעלה אחר שהגיעה לזמן הראוי לסימנין הרי זו חוששין לה שמא הביאה ונשרו. ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מיאנה אחר שנבדקה ונתקדשה לאחר צריכה ממנו גט מספק. ואם נשאת תצא מזה ומזה והולד ספק ממזר משניהם:

ו קטנה שלא מיאנה והגדילה ואע"פ שלא בעלה בעלה משנעשית בת שתים עשרה שנה ויום אחד הרי זו אינה ממאנת שהרי הגדילה. וצריכה גט מדברי סופרים. שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקודשת. ולא בא עליה אחר שהגדילה כדי שתהיה אשת איש גמורה. ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנות שהן מדברי סופרים. לפיכך אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה תופסין בה קדושין של שני. ואם גירש הראשון יכנוס השני. אבל אם גירש שני לא יקיים ראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארסה. ואם בא עליה שני קודם שיגרש ראשון תצא מזה ומזה מפני שדומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה ואין הולד מן השני ממזר. ואם בא עליה ראשון קודם שגירש שני הולד ממזר:

ז אי זו היא קטנה שצריכה למאן מבת שש עד בת עשר שנים בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קדושיה ושהן קדושין לא שתשמור אותן כדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהן הרי זו צריכה מיאון. ואם אינה יודעת לשמור קדושיה אינה צריכה למאן אלא הולכת לבית אמה כאילו לא נתקדשה מעולם. ופחותה מבת שש אפילו יודעת לשמור אינה צריכה מיאון ויתירה על בת עשר אפילו סכלה ביותר צריכה מיאון. וכל מי שהשיאוה אחיה או אמה או קרוביה שלא לדעתה אינה צריכה למאן:

ח כיצד ממאנת אומרת בפני שני עדים אין רצוני בפלוני בעלי. או אין רצוני בקידושין שקדשוני אמי או אחי וכיוצא בדברים אלו. אפילו היו אורחין מסובין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהן ואמרה איני רוצה בפלוני בעלי הרי זה מיאון:

ט השנים שממאנת הקטנה בפניהן כותבין לה ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו בפלוני בעלה וחותמין ונותנין לה. וזה הוא גופו של גט מיאון. וגט מיאון אינו כגט הגירושין שנתניתו מגרשה ואינו צריך כתיבה לשמה ולא מסירה ולא דבר ממשפטי גט הגירושין. ואין כותבין בו טופסי הגט שמא יראה כגט גירושין לפי שאינו אלא כמעשה בית דין:

י השנים שממאנת בפניהן צריכין שיהו מכירין אותה ואת בעלה שמיאנה בו. לפיכך כל מי שראה אותה שמיאנה ושמע מיאונה יש לו לכתוב גט מיאון לה אע"פ שאין מכירה. וכבר נהגו ישראל לכתוב גט מיאון בנוסח זה:

יא בכך בשבת. כך וכך יום לחדש פלוני שנת כך וכך למנין פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו ואמרה שאמי או אחי הטעוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה לפלוני בר פלוני והשתא גליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא ביה ולא קאימנא עמיה ובדקנא פלונית דא ואתברר לנא דעדיין קטנה היא וכתבנא וחתמנא ויהיבנא לה לזכות ולראיה ברורה: פלוני בר פלוני עד: פלוני בר פלוני עד:

יב המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר אע"פ שלא בעלה נאסרה על הראשון. ואם החזיר הראשון ובעלה לוקה וכופין אותו להוציא שנאמר **(דברים כד-ט)** "לא יוכל בעלה הראשון" וגו':

יג זינתה עם אחר כשהיא גרושה מותרת לחזור לבעלה שנאמר **(דברים כד-ב)** **ה** "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר". הוייתה לאיש אחר שהיא הקדושין היא שאוסרת אותה על בעלה לחזור לו:

יד ובכלל לאו זה שכל אשה שזינתה תחת בעלה נאסרה עליו ולוקה עליה שנאמר **(דברים כד-ט)** "אחרי אשר הוטמאה" והרי נטמאה. אא"כ היתה אשת ישראל שנאנסה. לפיכך כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה אם בעל אותה מכין אותו מכת מרדות. ואם עבר והחזירה אחר שגירשה יוציא בגט:

טו חרש שגירש ברמיזה כמו שבארנו. והלכה ונתקדשה לחרש אחר ואין צריך לומר לפקח אסורה לחזור לבעלה החרש. אבל אשתו של פקח שנתגרשה והלכה ונשאת לחרש ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפקח:

טז הממאנת **(באיש)** אינה מגורשת ממנו. ודינה עם בעלה שמיאנה בו כדינה עם מי שלא קידשה מעולם. היא מותרת בקרוביו והוא מותר בקרובותיה ולא פסלה מן הכהונה. ואם נשאת לאחר וגירשה האחר או מת או מיאנה בו מותרת לחזור לראשון. ולא עוד אלא אפילו גירשה הראשון והחזירה ומיאנה בו ונשאת לאחר אחר שמיאנה בו וגירשה האחר מותרת לחזור לראשון. שכל היוצאת במיאון אע"פ שקדמו גט הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם ומותרת לחזור לו. אבל המגרש את הקטנה בגט ונשאת לאחר ומיאנה בו אסורה לחזור לראשון מפני שיצאת ממנו בגט אע"פ שיצאת מן האחרון במיאון. ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת. וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו כשאר הגרושות אף על פי שיצאת מן האחרון במיאון:

יז הממאנת ביבם אסורה לאביו מפני שנראת ככלתו בעת שמת בנו אבל לשאר קרובים מותרת. לפיכך אם מיאנה באחד מן מן היבמין מותרת לאחיו:

יח כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תנשא ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה בו. כדי שיודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני:

יט ומיום כתיבת הגט מונין למגורשת. ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים מיום הכתיבה מונין. שהרי אינו מתיחד עמה משכתבו לה:

כ וגזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה לילד ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין תשעים יום. אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית. ואפילו בעלה במדינת הים או חולה או חבוש בבית האסורין. ואפילו בתולה מן האירוסין צריכות להמתין תשעים יום:

כא שפחה שנשתחררה וגיוורת שנתגיירה ממתנין תשעים יום. ואפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותן תשעים יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה. וכן יפת תאר אע"פ שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הולד. והשלשים מכלל התשעים:

כב הממאנת אינה צריכה להמתין לא גזרו אלא בגרושה. וכן המזנה אינה צריכה להמתין מפני שמשמרת עצמה שלא תתעבר. וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין:

כג מי שנישאת בטעות ונודע שהיא אסורה לבעלה והוציאוה ב"ד מתחתיו. אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד אינה צריכה להמתין. שזה דבר שאינו מצוי הוא וכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו:

כד המארס בתוך תשעים יום מנדין אותו. אירס וברח אין מנדין אותו. כנס בתוך תשעים יום מפרישין אותו עד אחר זמן ויעמוד עם אשתו:

כה וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו. ואף על פי שהזרע ידוע למי היא מעוברת. שמא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד על בן חבירו. ומניקה שמא יתעכר החלב והוא אינו מקפיד לרפאות החלב בדברים המועילין לחלב כשיתעכר:

בו כמה הוא זמן היניקה כ"ד חדש חוץ מיום שנולד בו ומיום שנתארסה בו:

בז כשם שאסור לישא כך אסור לארס עד אחר זמן זה. אפילו נתנה בנה למניקה או שגמלתו בתוך כ"ד חדש לא תנשא. מת בנה מותרת לינשא ואין חוששין שמא תהרגנו:

בח עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך זמן זה יוציא בגט ואפילו היה כהן. ואם היה ישראל יחזירנה אחר כ"ד חדש של מניקה. נשא וברח ולאחר זמן בא וישב עם אשתו אין בכך כלום. אירס מעוברת או מניקה אין כופין אותו להוציא ולא לכנוס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד:

הלכות גירושין - פרק שנים עשר

א האשה שבאה ואמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. הוחזקה אשת איש ובאה ואמרה גירשני בעלי אינה נאמנת להתיר עצמה לשוק. אבל פסלה עצמה לכהונה לעולם. ואם מת בעלה חוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת:

ב היו לה שני עדים שהיא גרושה אע"פ שאין שם גט הרי זו תנשא לכתחלה. הוציאה גט מתחת ידה ואמרה גירשני בעלי בזה הרי זו נאמנת ותנשא בו. אף על פי שאינו מקויים כמו שביארנו:

ג בא הבעל וערער אם אמר לא נתתיו לה אלא נפל ממני ומצאה אותו אינו נאמן. שהרי הודה שכתבו לה והרי הוא יוצא מתחת ידה. אבל אם אמר הבעל על תנאי היה. פקדון היה. מעולם לא כתבתיו. מזוייף הוא. יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה כמו שביארנו. ואם לא נתקיים אינה מגורשת להיות מותרת לאחרים אבל פסלה נפשה מכהונה כמו שביארנו. שהרי פסלה עצמה בהודאת פיה ועשתה עצמה כחתיכה של איסור:

ד באה היא ובעלה היא אומרת גירשתי ואבד גיטי. והוא אומר לא גירשתיך אע"פ שהוחזקה אשתו הרי זו נאמנת. חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה:

ה אמר הבעל גירשתי את אשתי אינו נאמן וחוששים לדבריו ותהיה ספק מגורשת. ואפילו הודית לו שגירשה אינו נאמן שמא יתכוין לקלקלה או בגט בטל גירשה והיא אינה יודעת [או שמא תעיז פניה בו מפני שהוא

מאמינה והיא אינה יודעת] כובד האיסור שלה. לפיכך אומרים לו אם אמת הדבר הרי אתם קיימים גרש אותה עתה בפנינו :

י שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה אפילו הבעל עומד והיא אומרת לו גרשתני הרי זו בחזקת אשת איש גמורה מפני שהעדים סומכין אותה ואפשר שתעיז פניה. לפיכך אם נשאת תצא והולד ממזר :

י בד"א כשאמרו עכשיו נתגרשה שהרי אומרין לה אם אמת הדבר הוציאי גיטך. אבל אם אמרו העדים מכמה ימים נתגרשה יש לומר אבד הגט והואיל והיא אומרת גרושה אני בודאי ושני עדים מעידין לה אע"פ שהשנים מכחישין אותן אם נשאת לאחד מעדיה לא תצא, שהרי היא ובעלה יודעין בודאי שהיא מותרת. וחזקה היא שאין מקלקלין עצמן. אבל אם נשאת לאחר הואיל והדבר אצלו ספק. וכן אם אמרה איני יודעת אפילו נשאת לאחד מעדיה הרי זו תצא והולד ספק ממזר :

ח אמרו שנים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה. אם היו כולם שרוים בחצר אחת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא והולד כשר שבני אדם עשויין לגרש בצנעה :

ט האשה שלא הוחזקה אשת איש ובא עד אחד ואמר אשת איש היתה ונתגרשה. ובא עד אחד ואמר לא נתגרשה הרי שניהן מעידין שהיא אשת איש ואחד מעיד שהיא גרושה ואין דבריו של אחד במקום שנים ולפיכך לא תנשא ואם נשאת תצא :

י אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת, זה אומר זה אשתי וזה עבדי. וזה אומר זה אשתי וזה עבדי. והאשה אומרת שניהן עבדי. הרי היא מותרת לכל ואע"פ ששניהן החזיקוה באשת איש הואיל וכל אחד מהן העיד לעצמו אינן נאמנין :

יא שליח קבלה שהוציא גט מתחת ידו והבעל אומר מזוייף הוא יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה כמו שביארנו. אמר הבעל לפקדון נתתיו לו והשליח אומר לגירושין נתנו לי השליח נאמן. וכן אם היה הגט יוצא מתחת ידי האשה והיא אומרת שליח זה נתנו לי, והשליח אומר כן נתתיו לה ולגירושין נתנו לי. והבעל אומר לא נתתיו לו אלא לפקדון, השליח נאמן והיא מגורשת :

יב אבד הגט אע"פ שהבעל אומר לגירושין נתתיו לשליח והשליח אומר נתתיו לה הרי זו ספק מגורשת שהרי הוחזקה אשת איש ואין כאן אלא עד אחד ובעל. ואפילו אמרה האשה בפני נתנו לו לגירושין ונתנו השליח לי הואיל והבעל והשליח מעידין אותה אפשר שתעיז פניה ושמא לא נתגרשה :

יג שליו קבלה שקיבל גט לאשה ושלחו לה בפני שני עדים והגיע הגט לידה ונטלתו והרי הגט יוצא מתחת ידה. והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו לה או שליו קבלה שלה או שלוחו של בעלה. הרי זו מגורשת כמו שביארנו :

יד בא בעל וערער שלא כתבו. או שהוא גט בטל יתקיים בחותמיו שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יצא מתחת יד שלוחה שידו כידה. ואע"פ שהיא אינה יודעת הרי העדים ידעו ואם לא נתקיים אינה מגורשת :

טו מי שהוחזקה אשת איש והלכה היא ובעלה למדינת הים ושלוס בינו לבינה ושלוס בעולם ובאה ואמרה מת בעלי נאמנת ותנשא או תתיבס. חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על בעלה הראשון ועל זה ותפסיד כתובתה מזה ומזה ולהיות בניה ממזרין בדבר העשוי להגלות לכל. ואי אפשר להכחיש ולא לטעון טענה שאם הוא חי סופו לבא או יודע שהוא חי. וכן אם בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה תנשא על פיו שהדבר עשוי להגלות. אפילו עבד או אשה או שפחה ועד מפי עד מפי עבד מפי שפחה מפי קרוביו נאמנים לומר מת פלוני ותנשא אשתו או תתיבס על פיהם :

טז והכל נאמנים להעיד לה עדות זו חוץ מחמש נשים שחזקתם שונאות זו את זו שאין מעידות זו לזו במיתת בעלה שמא יתכוונו לאוסרה עליו ועדיין הוא קיים. ואלו הן. חמותה. ובת חמותה. וצרתה. ויבמתה. ובת בעלה. אפילו עכו"ם המסיח לפי תומו נאמן ומשיאין על פיו כמו שיתבאר. ואם נתכוון להעיד אינו נאמן :

יז וכן הפסול בעבירה מן התורה אם בא להעיד באשה שמת בעלה אינו נאמן. ואם היה מסיח לפי תומו נאמן אין זה פחות מן העכו"ם. אבל פסול מדבריהם נאמן לעדות אשה :

יח בא עד אחד והעיד שמת בעלה והתירוה להנשא על פיו ואחר כך בא אחר והכחיש את הראשון ואמר לא מת הרי זו לא תצא מהיתרה ותנשא. שעד אחד נאמן בעדות אשה כשני עדים בשאר עדויות ואין דבריו של אחד במקום שנים :

יט באו שניהם כאחד זה אומר מת וזה אומר לא מת. אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת. הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא מפני שהיא ספק. ואם נשאת לעד שהעיד לה והיא אומרת ברי לי שמת הרי זו לא תצא. באו שנים ואמרו לא מת אע"פ שנשאת תצא :

כ במה דברים אמורים בשהיה העד אחד שנשאת על פיו כמו השנים שבאו והכחישו אותו. כגון שנשאת על פי איש ובאו שנים ואמרו לא מת. או שנשאת על פי אשה או על פי עצמה ובאו שתי נשים או שני פסולין של

דבריהן ואמרו לא מת. אבל עד כשר אומר מת ונשים רבות אומרות לא מת או פסולין אומרים לא מת הרי זה כמחצה על מחצה, ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת ודאי מת הרי זו לא תצא:

כא אשה אומרת מת או היא שאמרה מת בעלי ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא:

כב אשה אומרת לא מת ושתי נשים אומרות מת הרי זו תנשא. וכן אם אמרו עשר נשים לא מת ואחת עשרה אומרות מת הרי זו תנשא שאין אומרים שנים כמאה אלא בעדים כשרים אבל בפסולין הלך אחר הרוב בין להקל בין להחמיר:

כג שני עדים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא מפני שהיא ספק. ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת ברי לי שמת הרי זו לא תצא:

כד מי שיש לו שתי נשים ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי הרי זו תנשא על פי עצמה כמו שביארנו. וצרתה אסורה שאין צרה מעידה לחבירתה. ואפילו נשאת זו תחלה אין אומרין אילו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו. שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו. זאת אומרת מת בעלי וצרתה מכחשת אותה ואומרת לא מת הרי זו תנשא. כשם שאינה מעידה לה להתירה כך אינה יכולה להעיד לה לאוסרה. זאת אומרת מת וצרתה אומרת נהרג הואיל ושתיהן אומרות שאינו קיים הרי אלו ינשאו:

הלכות גירושין - פרק שלשה עשר

א האשה שאמרה לבעלה גירשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותן העדים והכחישוה ואחר כך הלכה היא ובעלה ושלוש בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת. שזו הוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה. בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד:

ב וכן אם היתה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת ואע"פ שהיה שלום בינו לבינה (שמא) תסמוך דעתה על דברים שרובן למיתה ותאמר מת כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים שהיה בעלה באמצען שהרי היא אומרת מאחר שנהרגו אלו ואלו נהרג הוא בכללן. לפיכך אינה נאמנת ואפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו. אבל אם אמרה מת על מטתו נאמנת:

ג לא הוחזקה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מלחמה היתה במקום פלוני ומת במלחמה לא תנשא לכתחלה ואם נשאת לא תצא :

ד וכן האשה שאמרה מת בעלי תחת המפולת אינה נאמנת. וכן אם היה שילוח נחשים ועקרבים ואמרה נשכו נחש או עקרב ומת אינה נאמנת. שמא תסמוך דעתה על רוב אנשים שמתו כך בנשיכה :

ה אמרה עישנו עלינו בית או מערה הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת. כשם שנעשה לה נס כך נעשה לו. היתה שנת רעבון ואמרה מת בעלי אינה נאמנת. מת וקברתיו נאמנת :

ו אמרה נפלו עלינו עכו"ם או לסטים הוא נהרג ואני נצלתי נאמנת, שאין דרכן להרוג את הנשים כדי שנאמר כשם שנוצלה היא כך נוצל הוא :

ז היה דבר בעולם ואמרה מת בעלי נאמנת. שדבר פשוט בפי כל אדם שבשנת הדבר זה חי וזה מת. ואפשר שימותו בדבר נערים חזקים וינצלו הזקנים החולים. ולפי זה אין חוששין לה שמא סמכה דעתה על רוב המתים :

ח כבר אמרנו שעד מפי עד כשר לעדות אשה. בד"א ששמע מפי בן דעת שמת פלוני כגון עבד או שפחה. אבל אם שמע מפי שוטה או מפי קטן אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם :

ט שמע מן התינוקות שהן אומרין עכשיו באנו מהספד פלוני כך וכך ספדנין היו שם ופלוני החכם ופלוני עלה אחר מטתו כך וכך עשו במטתו הרי זה מעיד מפיהן על פי הדברים האלו וכיוצא בהן ומשיאין את אשתו :

י ישראל שאמר הרגתי את פלוני הרי זו תנשא על פיו שאין אדם משים עצמו רשע והרי העיד שמת :

יא כבר אמרנו שהעכו"ם שהסיח לפי תומו משיאין על פיו. כיצד היה עכו"ם מסיח ואמר אוי לפלוני שמת כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי. או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא בדרך נפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהני לדבר זה כיצד מת פתאום וכיוצא בדברים האלו שהן מראין שאין כונתו להעיד הרי זה נאמן :

יב ישראל ששמע מעכו"ם המסיח לפי תומו מעיד ששמע ממנו ותנשא על פיו. בד"א שלא היתה שם אמתלא. אבל אם היתה שם אמתלא בשיחת העכו"ם שמא לא יתכוין אלא לדבר אחר, כמו שאמר לאחד עשה לי כך וכך שלא אהרוג אותך כדרך שהרגתי פלוני אין זה מסיח לפי תומו שכונתו להטיל אימה על זה :

יג וכן אם שמע מערכאות של עכו"ם שאמרו הרגנו פלוני אינם נאמנין. שהן מחזיקין ידי עצמן בכזב כדי להטיל אימה וכן כל כיוצא בדברים אלו:

יד עכו"ם שהסיח לפי תומו תחלה אע"פ ששאלו אותו אח"כ ובדקוהו עד שיפרש כל המאורע הרי זה נאמן ומשיאין על פיו:

טו כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמעה מעבד הרי זה כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו. אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתיו שמת. שואלין אותו היאך ראית ובמה ידעת שמת. אם העיד בדבר ברור נאמן ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו שאין מעידין על האדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק:

טז כיצד ראוהו שנפל לים אפילו טבע בים הגדול אין מעידין עליו שמת שמא יצא במקום אחר. ואם נפל למים מקובצים כגון בור או מערה שעומד ורואה כל סביביו ושהה כדי שתצא נפשו ולא עלה מעידין עליו שמת ומשיאין את אשתו. וכן אם השליכוהו בים והשליכו מצודה אחריו והעלו ממנו אבר שאי אפשר שינטל מן החי ויחיה הרי זה מעידין עליו שמת ומשיאין את אשתו:

יז ראוהו שנפל לגוב אריות ונמרים וכיוצא בהן אין מעידין עליו. אפשר שלא יאכלוהו. נפל לחפירת נחשים ועקרבים או לתוך כבשן האש או לתוך יורה ורתחת מלאה יין או שמן או ששחטו בו שני סימנין או רובן אפילו עמד וברח מעידין עליו שמת. שודאי סופו למות. וכן כל כיוצא בזה מדברים שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב הרי אלו מעידין עליו:

יח ראוהו צלוב והעוף אוכל בו אע"פ שדקרוהו או ירו בו חיצים אינו מעיד עליו שמת. ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנטילתו כגון מוחו או לבו או בני מעיו הרי זה מעיד עליו שמת:

יט עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו. ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא:

כ וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה בים או במים שאין להם סוף ולא עלה ואבד זכרו ונשתכח שמו הרי זה לא תנשא על עדות זו כמו שבארנו. ואם נשאת לא תצא. ואפילו היה העכו"ם שהסיח לפי תומו ואמר טבע פלוני בים ונשאת על פיו הרי זה לא תצא. וחכם שהורה להשיאה לכתחלה מנדין אותו:

כא מצאוהו הרוג או מת. אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימין והכירוהו בהן שהוא פלוני מעידין עליו. ואם ניטל אחד מאלו אף על פי שיש להם סימנין בגופו ובכליו ואפילו שומא אין מעידין עליו שמא אחר הוא. בד"א שראוהו בתוך שלשה ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו אבל אחר שלשה אין מעידין עליו מפני שפרצוף פניו משתנה :

כב טבע בים והשליכו הים ליבשה אפילו אחר כמה ימים. אם הכירו פניו וחוטמו מעידין עליו שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרובה. ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים י"ב שעות ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה. כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו להעיד עליו בודקין אותו ורואין אותו אפילו בלילה לאור הנר או לאור הלבנה :

כג ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא פלוני בן פלוני או פלוני ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו הרי אלו משיאין את אשתו :

כד בא אחד ואמר אמרו לי בית דין או אנשים כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יצחק בן מיכאל. ובא השליח ואמר לנו. והשליח אינו יודע מי הוא זה. הואיל ואנו יודעים פלוני הידוע בשם זה הרי אשתו מותרת ואין אומרין שמא יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת :

כה יצא עכו"ם וישראל מעמנו למקום אחר. ובא העכו"ם והסיח לפי תומו ואמר איש שיצא עמי מכאן מת. משיאין את אשתו ואף על פי שאין העכו"ם יודע אותו האיש. והוא שיאמר קברתינו :

כו וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום והן אסורין בקולר או נושאים גמלים וכיוצא בדברים אלו. והסיח העכו"ם לפי תומו ואמר שעשרה אנשים שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני והם נושאים כך וכך מתו כולם וקברנום משיאין את נשותיהן :

כז ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני כך וכך צורתו וכך היו סימניו. אין אומרים באומד הדעת פלוני הוא עד שיעיד העד שהוא פלוני ויזכיר שמו ושם עירו. אבל אם אמר אחד יצא עמנו מעיר פלונית ומת. מחפשינן באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו :

כח מצאו כתוב בשטר מת איש פלוני בן פלוני או נהרג פלוני בן פלוני ונודע שזה כתב ישראל הרי זה תנשא אשתו. וכן מי שנשתתק ובדקו אותו כדרך שבודקין לגיטין ונמצאת דעתו מכוונת. וכתב שמת פלוני בן פלוני סומכין על כתיבתו ותנשא. ואין בודקין עדי אשה בדרישה וחקירה שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל משום התרת עגונה :

כט אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה או עבד או שפחה או עכו"ם המסיח לפי תומו ועד מפי עד ומפי הכתב ובלא דרישה וחקירה כמו שבארנו. שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בוריו אלא מפי העדים ובעדותן כגון שהעידו שזה הרג את זה או הלוח את זה. אבל דבר שאפשר לעמוד על בוריו שלא מפי העד הזה ואין העד יכול להשמט אם אין הדבר אמת. כגון זה שהעיד שמת פלוני לא הקפידה תורה עליו. שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר. לפיכך הקילו חכמים בדבר זה והאמינו בו עד אחד מפי שפחה ומן הכתב ובלא דרישה וחקירה כדי שלא תשארנה בנות ישראל עגונות: סליקו הלכות גירושין בס"ד

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצות. שתי מצות עשה. ומצוה אחת לא תעשה. וזהו פרטן: (א) לייבם. (ב) לחלוץ. (ג) שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסיר רשות היבם מעליה. והאשה שהיא ראויה לייבום נקראת זקוקה לייבום. ורשות היבם נקראת זיקה: וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

הלכות יבום וחליצה - פרק ראשון

א מצות עשה מן התורה שייבם אדם אשת אחיו מאביו בין מן הנשואין בין מן האירוסין אם מת בלא זרע שנאמר [\(דברים כה-ה\)](#) "ובן אין לו" [\(דברים כה-ה\)](#) "יבמה יבוא עליה". ומן התורה אי"צ לקדש יבמתו שזו אשתו היא שהקנו אותה לו מן השמים. אלא יבוא עליה וכתובתה על נכסי בעלה שמת:

ב לא רצה לייבם או שלא רצתה היא. ה"ז חולץ לה ואח"כ תהיה מותרת להנשא לאחר. ומצות עשה מן התורה לחלוץ אם לא רצה לייבם שנאמר [\(דברים כה-ט\)](#) "וחלצה נעלו" וגו'. ומצות יבום קודמת למצות חליצה:

ג זה שנאמר בתורה [\(דברים כה-ה\)](#) "ובן אין לו" אחד הבן ואחד הבת או זרע הבן או זרע הבת הואיל ויש לו זרע מ"מ. ובין מאשה זו בין מאחרת ה"ז פוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום. אפילו היה לו זרע ממזר או עובד כו"ם ה"ז פוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום:

ד אבל בנו מן השפחה ומן הכותית אינו פוטר את אשתו שזרע הבא מן השפחה עבדים והבא מן הכותית כותי וכאילו אינם. הרי הוא אומר בשפחה [\(שמות כא-ד\)](#) "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" מלמד שולדה כמותה. ובכותית הוא אומר [\(דברים ז-ד\)](#) "כי יסיר את בנך מאחרי" מסיר אותו מליחשב בקהל. ואע"פ שנשתחרר בנו מן השפחה או נתגייר בנו מן הכותית הרי הן כשאר הגרים והמשוחררין ואינם פוטרין את אשתו. הרי שהיה לו בן מן השפחה שלו ושחררו ושחררה ונשאה ומת בלא זרע הרי זו תתייבם לאחיו ואע"פ שבנה ממנו קיים שכבר שחררו:

ה מי שמת והניח אשתו מעוברת. אם הפילה אחר מותו הרי זו תתייבם. ואם ילדה ויצא הולד חי לאויר העולם אפילו מת בשעה שנולד הרי אמו פטורה מן החליצה ומן היבום. אבל מדברי סופרים עד שיודע בודאי שכלו לו חדשיו ונולד לתשעה חדשים גמורים. אבל אם לא נודע לכמה נולד אם חי שלשים יום ה"ז ולד קיימא ופוטר נשי אביו מן החליצה ומן הייבום. ואם מת בתוך השלשים אפילו ביום השלשים בין שמת מחולי בין שנפל מן הגג או אכלו ארי ה"ז ספק נפל ספק בן קיימא וצריכה חליצה מדברי סופרים. אבל לא תתייבם:

ו מי שיש לו אח מ"מ אפילו ממזר או עובד כו"ם בין קטן בין גדול משיצא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות אחיו ה"ז זוקק את אשתו לייבום. ואם היה לו אח מן השפחה או מן הכותית אינו אחיו לדבר מן הדברים ואינו זוקק את אשתו. ואע"פ שהיתה לידתו בקדושה הואיל והיתה הורתו שלא בקדושה אינו אחיו:

ז אחים מן האם אינן חשובין אחין [\(אלא לאבלות ולעדות אבל\)](#) לענין ירושה או לענין יבום וחליצה הרי הן כמי שאינן. שאין אחוה אלא מאב:

ח גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להן אחוה כלל והרי הן כזרים זה לזה. ואפילו אחד מהם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה הרי הן כזרים. ואפילו תאומים ונולדו בקדושה אין ביניהן אחוה עד שתהא הורתן ולידתן בקדושה:

ט מי שהיו לו נשים רבות ומת. ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת את השאר ואינו מייבם לשתים שנאמר [\(דברים כה-ט\)](#) "אשר לא יבנה את בית אחיו" בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים. וכן אם היו לו אחים רבים אחד מהן חולץ או מייבם לאחת מן היבמות ויותרו שאר הצרות:

י היו ביבמות אלו כשרות לכהונה ופסולות. אם היה מייבם מייבם לאי זו שירצה. ואם היה חולץ יחלוץ לפסולה כדי שלא יפסול את הכשירה לכהונה בחליצה:

יא מתו לו אחין רבים ונפלו נשותיהן לפניו אם אפשר לו לייבם את כולן מייבם ואם לאו חולץ כולן. או חולץ למי שירצה מהן ומייבם למי שירצה אחת מכל בית ובית:

יב הכונס את יבמתו נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחין ואם בא הוא או אחד מהאחין על צרתה ה"ז עובר בעשה שנאמר [\(דברים כה-ה\)](#) "יבמה יבא עליה" ולא עליה ועל צרתה ולא הבא מכלל עשה עשה. וכן החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה היא וכל צרותיה על החולץ ועל שאר אחין. וכולן אסורות עליהן מד"ס כשניות. שמאחר שמת אחיו בלא ולד נסתלק איסור ערוה מעל כל נשיו לפיכך תופסין בהן הקידושין כשניות:

יג החולץ ליבמתו כשם שהיא אסורה עליו כך קרובותיה אסורות עליו. כגון אמה ובתה. וכן היא אסורה לבנו ולאחיו. ואפילו שניות שלה אסורות כגון בת בת בתה. וכן היא אסורה לבן בן בנו. כללו של דבר הרי היא כאשתו שגירשה. וכן אם מתה יבמתו ועדיין היא זקוקה לו אסור בקרובותיה כאילו היתה אשתו ומתה תחתיו. וכל האיסורין האלו מדבריהן. ומותר אדם לישא אחות צרת חלוצתו ושאר קרובותיה:

יד אסור ליבם לישא קרובת זקוקתו כגון אמה או בתה עד שייבם אחד מאחיו לה או יחלוץ לה ותסור זיקתו מעליה וישא אמה או בתה או שאר קרובותיה. אע"פ שהן כולן אסורות על אחיו שחלץ או יבם כמו שבארנו:

טו הכונס את יבמתו וגירשה אם רצה להחזיר יחזיר מפני שהיא אשתו לכל דבר ולא נשאר עליה שם איסור מפני אחיו כלל לא מדברי תורה ולא מד"ס:

טז כבר בארנו בהלכות אישות שבן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ודבר זה הלכה מפי הקבלה. לפיכך יבם קטן שבא על יבמתו אם היה בן תשע שנים ויום אחד יקיים. אבל אינו חולץ עד שיגדל ויבדק שהרי [\(דברים כה-ז\)](#) "איש" כתוב בפרשה לענין חליצה. ואם היה פחות מזה אין ביאתו ביאה. וביאת בן תשע שנים אינו קונה קנין גמור. לפיכך אין יבמתו נותרת לזר עד שיבא עליה אחר שהגדיל או עד שתחלץ כמו שיתבאר:

יז וכן היבמה הקטנה אם רצה היבם לייבם אותה מייבם אבל אינה חולצת עד שתגדיל ותבדק. ואפילו נבעלה אחר י"ב שנה אינה חולצת עד שתבדק וימצאו בה הסימנין:

יח כשם שאין היבם חולץ עד שיעשה איש כך אין היבמה חולצת עד שתעשה אשה גדולה. ויבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה:

יט היבמה לא תתייבם ולא תחלוץ עד שתמתין תשעים יום חוץ מיום המיתה ומיום היבום ומיום החליצה כשאר כל הנשים. ומפני מה לא

תחלוץ בתוך תשעים יום מפני שאינה ראויה ליבום ונאמר [\(דברים כה-ז\)](#) "אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו" [\(דברים כה-ט\)](#) "וחלצה נעלו" וכו' בעת שהיא עולה ליבום עולה לחליצה וכל זמן שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה. ואם יבם אותה או חלץ בתוך השלשה חדשים הואיל ואינה מעוברת הרי זו נפטרה ואינה צריכה כלום :

ב החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה אם היה ולד של קיימא הי"ז כמי שלא נחלצה לו מעולם ומותרת לכהונה ומותר בקרובותיה. ואם הפילה או שלא שהה שלשים יום אחר שנולד חוזר וחולץ לה הוא או אחד מאחיו שחליצת המעוברת אינה חליצה וביאת המעוברת אינו יבום :

כא לפיכך הכונס או החולץ ליבמתו המעוברת לא תנשא צרתה עד שתלד זו שאין הולד מתיר עד שיצא לאויר העולם :

כב הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת מפרישין אותן וממתינין לה. אם הפילה יחזור ויקיים. ואם ילדה אפילו מת ביום שנולד הי"ז מוציאה בגט וחולץ לה ואח"כ תהיה מותרת לאחרים. ואם נתקיים הולד ל' יום אחר שנולד הי"ז ולד של קיימא ואינה צריכה ממנו גט מפני שהיא ערוה עליו :

כג ילדה לאחר ששה חדשים משנתייבמה ולד של קיימא הי"ז הולד ספק אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון לפיכך יוציא בגט והולד כשר. ואם בא עליה אחר שילדה הבנים שיבאו אחריו ספק ממזרים :

הלכות יבום וחליצה - פרק שני

א מדברי סופרים שלא יבא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה או בש"פ וזהו הנקרא מאמר. ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו הביאה והעושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה לא עשה כלום שאין האשה מתקדשת אלא ברצונה. וקטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה :

ב וכשם שהוא מקדש את יבמתו כך הוא מברך ברכת נישואין בעשרה וכותב כתובה כדין כל נושא אשה. הבא על יבמתו ולא עשה בה מאמר קנה קנין גמור וא"צ לחזור ולקדש אחר הבעילה ומכין אותו מכת מרדות וכותב לה כתובה :

ג הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון. בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה. בין שהיתה היא מזידה והוא שוגג או

אנוס. בין שהיתה ישינה בין שהיתה ערה (בין שבא עליה כדרכה בין שלא כדרכה). אחד המערה ואחר הגומר קנה :

ד בד"א שנתכוון לבעול אבל (אם נפל מן הגג ונתקע בה או) שבא עליה שכור שאינו מכיר כלום או ישן לא קנה. נתכוון לדבר אחר והטיח ביבמתו לא קנה. להטיח בבהמה והטיח ביבמתו קנה שהרי נתכוון לשום בעילה מכל מקום :

ה יבמה שנתיבמה ואמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי ואע"פ שהוא אומר בעלתי וגירשה כופין אותו שיחלוץ הואיל וקידם וגירשה בגט ואם עדיין לא גירש כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט. גירשה לאחר שלשים יום והיא אומרת לא נבעלתי מבקשים ממנו שיחלוץ לה. ואם היה מודה שלא בעל כופין אותו לחלוץ. היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אינה צריכה חליצה שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה :

ו מי שמת והניח אחים רבים מצוה על הגדול לייבם או לחלוץ שנאמר (דברים כה-ו) "והיה הבכור אשר תלד". מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בבכור שבאחין כלומר גדול האחין יקום על שם אחיו המת. וזה שנאמר (דברים כה-ו) "אשר תלד" משמעו אשר ילדה האם ואין משמעו אשר תלד היבמה :

ז לא רצה הגדול לייבם מחזרין על כל האחין. לא רצו חוזרין אצל הגדול ואומרין עליך מצוה או חלוץ או יבם ואין כופין את היבם לייבם אבל כופין אותו לחלוץ :

ח אמר הגדול המתינו לי עד שיגדיל הקטן או עד שיבא ההולך או עד שיבריא החרש ונמלך בו ואם לא ירצה אני אייבם או אני אחלוץ אין שומעין לו. אלא אומרין לו עליך מצוה או יבם או חלוץ :

ט וכן אם היה הגדול במדינה אחרת אין אחיו הקטן יכול לומר על אחי הגדול הוא המצוה המתינו לו עד שיבא אלא אומרין לזה שהוא כאן יבם או חלוץ :

י יבמה הראויה ליבום שלא רצתה להתייבם דינה כדין מורדת על בעלה וכופין את יבמה לחלוץ לה ותצא בלא כתובה. ואם הניח אחיו נשים רבות כל מי שתבעה היבם מהן ליבום ולא רצתה היא המורדת וחולץ לה ותצא בלא כתובה. ושאר צרותיה שלא נתבעו נוטלות כתובתן כשאר האלמנות :

יא היו היבמין רבים ותבע אותה הגדול ליבום והיא אינה רוצה בו ורוצה באחיו אין שומעין לה שמצוה בגדול לייבם :

יב אמר הגדול איני רוצה לא לייבם ולא לחלוץ. הרי אחי לפניך ותבע אותה אחד מן האחין ליבום והיא אינה רוצה בו ורצתה באח אחר והוא רוצה בה אין זו מורדת מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו הרי כולן שוין והואיל והיא רוצה באחד מהן והוא רוצה בה הרי זו לא מרדה. ולא עוד אלא אם היה אחד מהן במדינה אחרת ואמרה הרי אני ממתנת אותו עד שיבא וייבם אותי אבל זה איני רוצה בו אין זו מורדת. ואומרים לזה שאינו הגדול התובע אותה אם תרצה לחלוץ לה וליתן לה כתובה חלוץ. ואם לאו הרי רצתה שתשב עד שיבא אחיך הואיל ואין לך דין קדימה עליו:

יג בא זה שתלתה בו ולא רצה בה חוזרין אצל זה שתבע אותה לייבם והיא אינה רוצה בו. ואומרין לה אין כאן מי שרצה לייבם אלא זה ומצות יבום קודמת. או תתייבם לו או תצא בלא כתובה כדין כל מורדת:

יד כל יבמה שאמרנו שדינה שתחלוץ ולא תתייבם הרי זו נוטלת כתובתה אם יש לה כתובה כשאר כל האלמנות. וכן אם היה יבמה מוכה שחין או שיש בו שאר מומי אנשים חולץ לה ונוטלת כתובתה. נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם נסתחפה שדהו אם לא רצה לייבם יחלוץ ויתן כתובה:

טו יבמה שנדרה הנייה מיבמה בחיי בעלה. או שנדרה הנייה מכל היהודים כופין אותו שיחלוץ לה ותטול כתובתה. ואם נדרה לאחר מיתת בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה ואם לא רצה הרי זו מורדת. וכן אם נתכוונה בנדרה אפילו בחיי בעלה כדי שלא ייבם אותה אין כופין אותו לחלוץ אלא כמורדת ותצא בלא כתובה:

טז יבמה שתבעה היבם לחליצה והיא אומרת איני חולצת ולא נוטלת כתובה אלא אשב בבית בעלי וכשאר כל האלמנות אין שומעין לה. שהרי הקנו אותה לזה מן השמים. רצה מייבם רצה חולץ ונותן כתובה. ולא עוד אלא אפילו אמרה אני ניזונת משלי ואשב עגונה כל ימי חיי אין שומעין לה. שהרי היבם אומר לה כל זמן שאת זקוקה לי אין נותנין לי אשה אחרת ואפילו היה נשוי אפשר שישא אשה אחרת או תהיה לו מריבה בתוך ביתו מפני היבמה:

יז יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני שהיתה אסורה עליו והרי היא מותרת ליבם כמו שיתבאר. אם רצה היבם לייבם מייבם ואין לה עליו כתובה כדרך שלא היה לה על בעלה. ודינה עם יבמה בתוספת כמו שהיתה עם בעלה אבל אם לא כתב לה בעלה כתובה או שמכרה לו כתובתה או מחלה אותה צריך היבם לכתוב לה כתובה כשאר האלמנות:

יח היבמה קודם שיבא עליה יבמה או קודם שיחלוץ לה הרי היא אסורה להנשא לזר שנאמר [\(דברים כה-ה\)](#) "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר".

ואם נשאת לאחר ובעל לוקה הוא והיא ומוציאה בגט. ואפילו היו לו כמה בנים ממנה ונאסרה עליו ועל יבמה ויבמה חולץ לה ואח"כ תהיה מותרת לאחרים :

יט נתקדשה לאחר לא נאסרה על יבמה אלא נותן לה הזר שקדשה גט ויבמה מייבם או חולץ. ואם היה יבמה כהן שאינו יכול לישא גרושה תצא מן הזר בגט כדי שלא יהא החוטא נשכר ויחלוץ לה יבמה :

כ חזר הזר שגירשה מן האירוסין ונשאה אחר שחלץ לה יבמה אין מוציאין אותה מידו. אבל אם גירשה מן הנשואין וחזר ונשאה אחר שחלצה מוציאין אותה מידו מפני שהיא דומה לאשת איש שנשאת ובא בעלה שהיא אסורה על זה ועל זה כמו שבארנו. והיבמה שזינתה והיא זקוקה לא נאסרה על יבמה אלא רצה חולץ רצה מייבם :

כא כל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זיקת יבם או אין עליה זיקת יבם. כגון יבמה שילדה ולד שלא כלו לו חדשיו ומת בתוך שלשים יום שדינה שתחלוץ מספק מדבריהם כמו שבארנו. אם הלכה ונתקדשה לאחר קודם חליצה חולץ לה יבמה ותשב עם בעלה. ואם נתקדשה לכהן שהוא אסור בחלוצה אינו חולץ לה. שאין אוסרין על זה אשתו משום ספק דבריהן. גירשה הכהן או מת הרי זו חולצת ואח"כ מותרת לאחרים לכתחלה :

הלכות יבום וחליצה - פרק שלישי

א האומר זה בני או שאמר יש לי בנים ה"ז נאמן ופוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום :

ב אמר זה אחי או שאמר יש לי אחין אינו נאמן לאסור את אשתו ולהניחה זקוקה ליבם שהרי זה מתכוין לאוסרה לאחר מותו :

ג היה מוחזק שיש לו אחין ואמר בשעת מיתתו אין לי אחין אינו נאמן. וכן אם אמר על מי שהוחזק אחיו אין זה אחי אינו נאמן. לא היה מוחזק באחין ויצא קול שיש [שם] עדים שיעידו שיש לבעלה אחין והעדים במדינה אחרת. אפילו אמר הוא בשעת מיתתו אין לי אח הרי זו חוששת ותמתין עד שיבאו העדים שאמרו וישאלו :

ד מי שזנה עם אשה בין פנויה בין אשת איש ונתעברה ואמר זה העובר ממני הוא ואפילו היא מודה לו אע"פ שהוא בנו לענין ירושה הרי זה ספק לענין יבום. כשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר ומאין יודע הדבר שזה

בנו ודאי והרי אין לו חזקה אלא לעולם ספק הוא ולהחמיר דנין בו וחולצת ולא מתייבמת :

ה נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתייבמת על פיו. או שמת יבמה או שניתן לבעלה בן להתירה לזר. אפילו עבד או אשה או עכו"ם מסיח לפי תומו מעיד במיתת היבם כמו שמעיד באשת איש להתירה כמו שביארנו בהלכות גירושין :

ו וחמש נשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה כך אין מעידין לה שמת יבמה. ודין עדות זו כדין אותה עדות לענין עדים שמכחישין זה את זה במיתת היבם ולכל דבר :

ז שתי יבמות שבאו ממדינת הים זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי זו אסורה מפני בעלה של זו וזו אסורה מפני בעלה של זו שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה כמו שביארנו :

ח היה לאחת מהן עד שמת בעלה. זו שיש לה העד עומדת באיסורה שאינה אסורה מפני בעלה אלא מפני יבמה. וזו שאין לה עד מותרת שהרי העיד העד שמת יבמה והיא נאמנת לומר שמת בעלי :

ט היה לזו בנים ולזו אין בנים זו שאין לה בנים אסורה וזו. שיש לה בנים מותרת. היה להן יבם אחר כאן ה"ז מייבם לשתיהן :

י מת זה היבם שייבם אותן אסורות להנשא לזר כשהיו בתחלה. נתייבמו ונתגרשו הרי אלו מותרות לזר :

יא אף ע"פ שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותנשא או תתייבם אין היבמה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא לזר הואיל והוא אימור לאו שמא יהיה קל בעיניה. וכן אין היבם נאמן לומר מת אחי שייבם את אשתו שמא עיניו נתן בה. ואין האשה נאמנת לומר מתה אחותי שתכנס לביתה. ואין האיש נאמן לומר מתה אשתי שישא את אחותה עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה ואח"כ תכנס לביתה. שלא האמינו עד אחד אלא משום התרת עגונה כמו שביארנו :

יב לפיכך האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת יבמי. או שאמרה מת יבמי ואח"כ מת בעלי הרי זו אינה נאמנת. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד ובאה ואמרה ניתן לי יבם במדה"י ומת. בין שאמרה מת יבמי ואח"כ מת בעלי בין שאמרה מת בעלי ואח"כ מת היבם שניתן לי הרי זו נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר :

יג האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת. שהרי היתה בחזקת היתר לזר בעת שהלכה.

אמרה מת בני ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת להתייבם וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת :

יד הלכה היא ובעלה בלבד ובאה ואמרה ניתן לי בן במדה"י ומת ואח"כ מת בעלי נאמנת ומתייבמת שהרי היתה בחזקת היתר ליבמה בעת שהלכה. אמרה מת בעלי ואח"כ מת הבן שניתן לי אינה נאמנת לפטור עצמה מן היבום ומן החליצה וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת :

טו בד"א כשהיתה פסולה לכהונה מתחלה כגון שהיתה גרושה או חללה או שאמרה במערה היינו כשמת. אבל אם אין הדבר כן אינה חולצת. שמא תחלוץ ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרה והבעל מת תחלה ונמצאת חליצה זו אינה כלום ותנשא לכהן ויראה הרואה אותה שחלצה ונשאת לכהן וידמה שהחלוצה מותרת לכהונה והוא אינו יודע בעדים שבאו. לפיכך לא תחלוץ ולא תתייבם אלא תשאר בחזקת זקוקה כשיצאה עד שיבואו עדים :

טז וכן אשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעליך הרי זו לא תחלוץ ולא תתייבם לעולם עד שיודע אם ילדה צרתה או לא ילדה. ולמה לא תחלוץ אחר ט' חדשים ממינת הבעל ותהיה מותרת לזר על כל פנים שאם ילדה צרתה הרי נפטרה זו ואם לא ילדה הרי נחלצה. גזירה שמא יודע אחר החליצה שילדה צרתה ולד של קיימא ונמצאת זאת שאינה חלוצה ותנשא לכהן אחר שנחלצה ויאמר הרואה שלא ידע בעדים שבאו שהחלוצה מותרת לכהן ויעיד שראה אותה נשאת לכהונה ע"פ ב"ד. לפיכך אם היתה אסורה לכהונה מתחלתה הרי זו חולצת לאחר תשעה ותנשא לזר. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה כשמת תמתין תשעים יום כשאר היבמות ותחלוץ או תתייבם ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה :

יז האשה שמת בעלה והיתה לה חמות במדינת הים אינה חוששת שמא ילדה חמותה וכבר ניתן לה יבם במדינה אחרת. שלא גזרו בדבר זה. אלא נעמיד אותה על חזקתה והרי היא מותרת. והוא הדין לאשה שמת בעלה והיה לו בן במדינה אחרת הרי זו מותרת לזר ואין חוששין שמא מת הבן אלא העמד אותה על חזקתה :

יח יצאת חמותה מעוברת הרי זו חוששת ולא תנשא לזר עד שתדע מה היה סוף עיבור חמותה שמא נולד לה יבם קודם מיתת הבעל :

יט האשה שהלך בעלה ובנה למדה"י ובאו ואמרו לה מת בעליך ואח"כ מת בנך ונשאת ואח"כ נודע שחילוף היו הדברים תצא והולד כשר. אמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעליך ונתייבמה ואח"כ נודע שהיו הדברים חילוף תצא והולד שנולד לפני השמועה או לאחר השמועה ממזר :

הלכות יבום וחליצה - פרק רביעי

א כיצד מצות חליצה. היבמה הולכת אחר היבם במקום שהוא שם ובאה לדייני. והן קוראין לו ונותנין לו עצה ההוגנת לו ולה. אם עצה טובה לייבם יועצין אותן לייבם. ואם עצה טובה לחוץ כגון שהיתה היא ילדה והוא זקן או היא זקנה והוא ילד יועצין אותו לחלוץ:

ב וצריכין הדיינין לקבוע מקום שישבו בו ואח"כ תחלוץ שם בפניהם שנאמר [\(דברים כה-ז\)](#) "ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים" וגוי. לא נועדו ולא קבעו מקום אלא נקרו נקרה ונקראת היא והוא לפניהן וחלצו חליצתה כשרה:

ג ומלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שהוא והיא יהיו רגילין ותהיה יכולה לקרות [\(דברים כה-ז\)](#) "לא אבה" בנשימה אחת. ואחר כך תאמר [\(דברים כה-ז\)](#) "יבמי". כדי שלא יהיה משמע דבריה אבה יבמי:

ד ומאחר שתהיה רגילה לקרות אע"פ שלא קראה בנשימה אחת אין מקפידין על זה. אבל אם אינה יכולה מרגילין אותה עד שתדע:

ה והחליצה ביום ולא בלילה. ובפני שלשה שיודעין להקרות. ואם אחד מן השלשה גר פסול. ואפילו היה אביו גר ואמו ישראלית לא תחלוץ עד שיהיה אביו ואמו מישראל. ומצותה בה' כדי לפרסם הדבר ואותן השנים אפילו היו עמי הארץ:

ו כיצד חולצין מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב ואינו תפור בפשתן ולובשו בימין וקושר רצועותיו על רגלו. ועומד הוא והיא בפני ב"ד ומקרין ליבמה בלשון הקדש [\(דברים כה-ז\)](#) "מאן יבמי" וגוי. ואח"כ מקרין ליבם [\(דברים כה-ח\)](#) "לא חפצתי לקחתה". ונועץ רגלו בארץ והיא יושבת ופושטת ידה בפני ב"ד ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ ומשישטט רוב העקב הותרה היבמה לזר:

ז ואח"כ עומדת ויורקת בארץ כנגד פניו רוק הנראה לדיינין. שמצות חליצה שיהיו שניהן עומדין בשעת קריאה ובשעת ריקקה וצריכין הדיינין לראות הרוק היוצא מפיה. ואח"כ מקרין לה [\(דברים כה-ט\)](#) "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו" [\(דברים כה-י\)](#) "ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל":

ח הכל בלשון הקדש שנאמר [\(דברים כה-ט\)](#) "ככה" בלשון הזה. וכל היושבין שם עונים אחריה [\(דברים כה-י\)](#) "חלוץ הנעל" שלש פעמים. וצריך שתתכוין היבמה שתחלוץ לו ויתכוין הוא שיחלוץ לה. ויעשו מעשים אלו לשמן. והסומא אינו חולץ שנאמר [\(דברים כה-ט\)](#) "וירקה בפניו" ואין זה רואה הרוק:

ט נמצא סדר החליצה כך הוא: קוראה היא תחלה [\(דברים כה-ז\)](#) "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי". ואח"כ הוא אומר [\(דברים כה-ח\)](#) "לא חפצתי לקחתה". ואח"כ תחלוץ. ואח"כ תרוק. ואח"כ תקרא [\(דברים כה-ט\)](#) "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו" [\(דברים כה-י\)](#) "ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל":

י ואין הסדר מעכב אלא אם לא קראה בתחלה לא היא ולא הוא או שרקקה ואח"כ חלצה או שקראה ואח"כ רקקה חליצתה כשרה:

יא ולמה לא תחזור ותרוק על הסדר שמא יאמרו רקיקה לבדה אינה כלום ואינה פוסלת מן האחין:

יב חלצה בלבד ולא קראה ולא רקקה חליצתה כשרה. ואצ"ל שחלצה וקראה ולא רקקה. או שחלצה ורקקה ולא קראה שחליצתה כשרה:

יג בד"א כשהיו יכולין לדבר שהרי הן ראויין לקרות אבל אלמת או אלם אינן חולצין ואם חלצו חליצתן פסולה. ואינן כחרש וחרשת שחלצו שלא עשו כלום. לפי שהחרש או החרשת אינן בני דעת:

יד רקקה בלבד שלא חלצה ולא קראה. או שרקקה וקראה ולא חלצה הרי זו כחליצה פסולה. קראה היא והוא ולא חלצה ולא רקקה לא עשה כלום שנאמר [\(דברים כה-ט\)](#) "ככה יעשה לאיש". שהמעשה שהוא החליצה והרקיקה היא שמועיל אבל הקריאה אינה מעכבת ואינה מועלת:

טו חלצה ורקקה וקראה והם יושבין או מוטין על צדיהן. או שהיה שרוך הנעל קשור על שוקו מן הארכובה ולמטה. או שחלצה בפני שלשה עמי הארץ שאינן יודעין להקרות וכן הסומא שחלץ חליצתו כשרה:

טז חלצה בלילה או שחלצה בפני שנים או בפני שלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול. או שהיה המנעל קשור למעלה מן הארכובה. או שהתיר הוא ושמטה היא או שהתירה היא ושמט הוא. או שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא. או שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא. וכן קטנה שחלצה לגדול חליצתן פסולה. וכן אם חלצה בפני יחיד ואפילו בינו לבינה ובלילה הרי זו חליצה פסולה. אבל חרש שוטה וקטן שחלצו וכל החולץ למי שהיא פטורה מן החליצה ומן היבום אינה חליצה:

יז יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל ואם חלצה מעל שמאלו חליצתה פסולה. היתה רגלו עקומה לאחור או הפוכה על צידה או שהיה מהלך על ראשי אצבעות רגליו ה"ז אינו חולץ שהחולץ צריך לנעוץ עקיבו בארץ וזה אינו יכול ואם חלצה למי שרגלו כך הרי חליצתה פסולה:

יח ויבמה שידיה חתוכות חולצת לכתחלה ואפילו בשיניה שלא נאמר וחלצה בידה. חלצה במנעל של בגד אינה חליצה. אבל אם חלצה במנעל שאין לו עקב. או שהיה תפור בפשתן. או שהיה מנעל של שיער או של סיב או של שעם או של עץ או שהיה מנעל גדול שאינו יכול להלך בו או קטן שאינו חופה את רוב רגלו. או מנעל פרום שאינו חופה רוב הרגל או נפחת שאין מקבל רוב הרגל חליצתה פסולה:

יט חלצה בסנדל של עץ ומחופה עור או היתה קרקעיתו עור ולחיינו של שיער. או שחלצה סנדל של שמאל מעל רגלו הימנית. או שלא היה המנעל שלו או (שלא) היה גדול שיכול להלך בו. או קטן שחופה את רוב רגלו או נפרם שחופה את רוב הרגל או נפחת שמקבל רוב הרגל חליצתו כשרה:

כ סנדל המוסגר והמוחלט ושל כו"ם שמניחין אותו ברגלי הצורה לא תחלוץ בו. ואם חלצה חליצתה כשרה. ואע"פ שהוא אסור בהנאה. אבל סנדל של תקרובת כו"מ ושל עיר הנדחת. או שנעשה למת שיקבר בו אם חלצה בו חליצתה פסולה שהרי אינו עומד להלך בו:

כא קרעה המנעל מעל רגלו או ששרפתו או שהיה לבוש שתי מנעלין וחלצה העליון אע"פ שקרעה התחתון עד שנתגלתה רגלו הרי זו חליצה פסולה:

כב יבמה שאכלה שום או גרגיר וכיוצא בהן מדברים שמרבין את הרוק והיה הרוק זב מפיה אינו כלום עד שיהיה הרוק מעצמו:

כג רקקה דם או שהיה שותת מפיה אינו כלום. ואם מצצה ורקקה כשר שאי אפשר לדם שנמצץ בלא צחצוחי רוק. רקקה וקלטתו הרוח קודם שיגיע לכנגד פניו כגון שהיתה ארוכה והוא קצר אינו כלום. ואם אחר שהגיע לנגד פניו אף ע"פ שלא הגיע לארץ כשר. וכן אם לא ראו הדיינין הרוק כשיצא מפיה כשר:

כד חליצה מוטעת פסולה. כיצד כגון שאמרו לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה. או שאמרו לו חלוץ לה שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום ואם תרצה אח"כ לייבם תייבם וכיוצא בדברים אלו פסולה. אבל אם הטעוהו ואמרו לו חלוץ לה ע"מ שתתן לה מאתים זוז או על תנאי כך וכך אע"פ שלא נתנה ולא נתקיים התנאי חליצתה כשרה שהרי נתכוון לחלוץ לה:

כה המוסר מודעא על החליצה חליצתו פסולה. לפיכך ראוי לדיינין לומר לו לבטל המודעא כדרך שעושין בגט. לחצוהו ישראלים והכוהו עד שחלץ אם כדין עשו חליצתו כשרה. ואם שלא כדין עשו כגון שהיו הדיוטות או שטעו חליצתו פסולה. ואם העכו"ם אנסוהו מעצמן. אם היה הדין נותן שיחלוץ חליצתו פסולה ואם שלא כדין אינה חליצה:

כו כל מקום שאמרנו אינה חליצה או לא עשה כלום או אינה כלום הרי היא כאילו לא נחלצה לו ולא נאסרו עליו קרובותיה ולא נפסלה מן הכהונה ומותרת להתייבם. וכ"מ שאמרנו חליצתה פסולה נאסרו עליו קרובותיה ונפסלה מן הכהונה ונאסרה על האחין ואינה מתייבמת ואינה מותרת להנשא לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה:

כז עברה ונשאת ה"ז חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה ואין מוציאין אותה מידו:

כח יבמה שגדלה בין האחין הרי זו מותרת להתייבם ואין חוששין לה שמא חלצה לאחד מהן בינו לבינה ונפסלה עליהן. אבל אם ראינוה שחלצה נעלו של אחד מהן נפסלה שמא נתכוונה לחליצה וצריכה חליצה כשרה להתירה לזר:

כט גט חליצה שאנו כותבין לה אינו אלא מעשה ב"ד כדי שיהיה בידה ראייה שנחלצה ואין הדיינין חולצין אא"כ מכירין. לפיכך מי שראה זאת שנחלצה כותבין לה גט חליצה אע"פ שאינן מכירין שזו היא בת פלוני ואשת פלוני ושזה שחלץ לה אחיו הוא שהרי הדיינין שחלצה בפניהם הכירו זה ואח"כ חלצה:

וזהו נוסח גט חליצה שנהגו בו העם:

ל ביום פלוני כך וכך לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עלמא למניינא דרגילנא למימני בה במקום פלוני אנחנא דייני דמקצתנא חתימין לתתא במותב תלתא כחדא הוינא יתבין בבי דינא וסליקא לקדמנא פלונית ברת פלוני ארמלתא דפלוני. וקרבת לקדמנא גבר חד דשמיה פלוני בר פלוני. וכן אמרה לנא פלונית דא. פלוני בר פלוני דנא אחוה דפלוני בעלי מאבוה הוה דהוינא נסיבא ליה ושכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק. ובר וברת ירית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא שבק. והדין פלוני אחוהי חזי ליבומי יתי. כען רבנן אמרו ליה אי צבי ליבומי יתי ייבם ואי לא יטלע לי רגליה דימינא קדמיכון ואשרי סיניה מעל רגליה וארוק באנפוהי. ואשתמודעוהו לפלוני דנא דאחוהי דפלוני מיתנא מאבוהי הוא ואמרנא לי אי צבית ליבומי יתה יבם ואי לא אטלע לה קדמנא רגלך דימינא ותשרי סינך מעל רגלך ותרוק באנפך. ועני ואמר לנא לית אנא צבי ליבומי יתה. מיד אקרינוה לפלונית דא מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. ואף להאי פלוני אקרינוהו ליה לא חפצתי לקחתה ואטלע לה

רגליה דימינא ושרת סיניה מעל רגליה ורקת באנפוהי רוקא דאיתחזי
לנא מפומה על ארעא. ותוב אקרינוה לפלונית דא ככה יעשה לאיש אשר
לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל. ואנחנא דייני
וכל דהוו יתבין קדמנא ענינן בתריה חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל
תלת זימנין. ומדאיתעביד עובדא דא קדמנא שרינוה לפלונית דא למהך
להתנסבא לכל מאן דתצבי ואינש לא ימחה בידה מן יומא דנן ולעלם.
ובעית מיננא פלונית דא גיטא דחליצותא דא וכתבנא וחתמנא ויהבנא לה
לזכו כדת משה וישראל. פלוני בר פלוני עד. פלוני בר פלוני עד :

לא ומעידין עליו שלשה או שנים מן השלשה או שנים שראו החליצה
אע"פ שאינן הדיינין שחלצה בפניהן כמו שבארנו. ואפילו אשה או עבד
או קטן שהוא מכיר ונבון נאמנין לומר זה פלוני אחי פלוני וזו היא יבמתו
וחולצין על פיהן. מה שאין כן בשאר עדיות של תורה בין לעדות ממון בין
לעדות איסור. שזה דבר העשוי להגלות הוא אפשר לידע אמתת הדבר
שלא מפיהן כענין שבארנו בסוף הלכות גירושין. ואם רצה היבם לייבם
מקדש ומייבם וכותב לה כתובה כמו שהודענו :

וזהו נוסח כתובת יבמין שנהגו העם :

לב ביום פלוני כך וכך לירח פלוני שנת כך וכך למנין פלוני למנינא
דרגילנא למימני במקום פלוני איך פלוני בן פלוני אתא לקדמנא וכן אמר
לנא. אחי דמן אבא שכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובר וברת ירית
ומחסיין ומוקיים שמא בישראל לא שבק. ושבק ההיא אתתא דשמה
פלונית בת פלוני וחזי לי מן אורייתא ליבומי יתה כדכתיב בספר אורייתא
דמשה יבמה יבא עליה. וצביאת פלונית דא ואתיבמת לפלוני בר פלוני
יבמה לאוקומי שמא בישראל כדכתיב והיה הבכור אשר תלד יקום על
שם אחיו המת וגו' וכתב לה פלוני יבמה לפלונית יבמתיה כסף זוזי מאתן
דחזו לה דהוו כתיבין בכתובתה דכתב לה בעלה קדמאה ואוסיף לה
מדיליה כך וכך ודא נדוניא דהנעלת ליה וכו' כשאר טופסי כתובות :

טופס הכתובה :

לג ביום פלוני כו'. איך פלוני בן פלוני אמר לפלונית בת פלוני בתולתא
כלתא הוי לי לאינתו כדת משה וישראל ואנא במימר דשמיא אפלח
ואוקיר ואסובר ואיזון ואפרנס ואכסי יתיכי כהלכות גוברין יהודאין
דמוקרין ומסוברין וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון בקושטא ויהיבנא
ליכי מוהר בתוליכי כסף זוזי מאתן דאינון מזוזי כספא כ"ה דחזו ליכי
מדאורייתא ומזונייכי וכסותייכי וסיפוקייכי ומיעל עליכי כאורח כל
ארעא. וצביאת פלונית דא והות ליה לאינתו לפלוני דנא ורצה והוסיף לה
תוספת על עיקר כתובתה עד משלם כך וכך ודא נדוניא דהנעלת ליה כך
וכך הכל נתקבל חתן זה ובא לידו ונעשה ברשותו וזקף הכל על עצמו
במלוה ורשו. וכן אמר לנא פלוני חתנא דנא אחריות כתובתא כולא עיקר

כתובה ונדוניא ותוספת ושאר תנאי כתובה קבלית עלי ועל ירתי בתראי ועל כל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות [כל] שמיא דקנאי ודעתיד אנא למיקנה ממקרקעי וממטלטלי אגב מקרקעי כולהון יהון אחראין וערבאין לכתובה דא כולא עיקר ונדוניא ותוספת לאתפרעא מנהון בחיי ובתר מותי ואפילו מגלימא דעל כתפאי וקנין מפלוני דא מכל מאי דכתיב ומפרש לעילא קניין שלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי אלא כחוזק וכחומר כל שטרי כתובות הנוהגות בישראל וכהוגן וכתיקון רבותינו ז"ל וחתמנו על שטר כתובה זו בזמן הנזכר לעיל והכל בריר ושריר וקיים :

לד ואם היתה כתובת אלמנה כותב פלונית אלמנתא. ואם היתה כתובת גרושה כותב פלונית הגרושה. וכן אם היתה שבויה כותב פלונית השבויה כדי שלא יכשל בה כהן. וכותב ויהיבנא ליכי מוהרייכי כסף זוזי מאה דאינון מזוזי כספא תריסר ופלגא דחזו ליכי וכו' :

לה כשכותבין גט יבמין או כתובת יבמין משרטט מקום הפסוקים שאסור לכתוב ג' תיבות בלא שרטוט. ויבמה שחלצה מותרת להנשא ביום חליצתה שהרי אינה חולצת עד שתשלים תשעים יום :

הלכות יבום וחליצה - פרק חמישי

א היבמה שנתן לה היבם גט כריתות פסלה ופסל את צרותיה עליו ועל שאר האחין שהרי נעשה כמי שחלץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן הכהונה פוסל את יבמתו מן היבום ואינה מותרת לזר עד שיחלוץ לה :

ב המאמר אע"פ שאינו קונה ביבמה קנין גמור ואינה נעשית בו אשת איש גמורה צריכה ממנו גט ואינה ניתרת לזר אלא בחליצה :

ג כיצד העושה מאמר ביבמתו ואינו רוצה לבעול צריך לכתוב לה גט שהרי נתקדשה לו. וצריך לחלוץ לה כדי להתירה לזר. שאין היבמה נותרת לזר אלא אחר בעילת היבם או אחר חליצה אבל הגט פוסלה לייבום ואינו מתירה לזר. והמאמר אינו קונה בה קנין גמור כמו הבעילה :

ד נתן מאמר ליבמתו וחזר ונתן גט למאמרו מה שעשה הרי בטלו והותרה. ויראה לי שלא הותרה אלא לאחיו אבל זה שנתן הגט אסורה היא לו :

ה נתן גט לזיקתו [ולא למאמרו] פסלה עליו ועל שאר האחין כמו שבארנו וצריכה גט למאמרו וחליצה להתירה לזר :

ו המאמר שניתן ליבמה תחלה ולא קדמו דבר אחר ולא נעשה אחריו ד"א אלא שבעל אותה זה שנתן לה המאמר הוא הנקרא מאמר כשר. ואם קדמו גט או חליצה בין מיבם זה בין מיבם אחר בין בה בין בצרתה. וכן אם קדמתו בעילה בצרתה בין ממנו בין מאחיו. או שנעשה אחריו גט או חליצה בין בה בין בצרתה בין ממנו בין מאחיו. או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה בין הוא בין אחיו. או שנתן לה אחיו מאמר אחר או בעלה ה"ז נקרא מאמר פסול. בין המאמר שקדמוהו המעשים האלו בין המאמר שנתאחרו אחריו :

ז כיצד נתן גט או חלץ ליבמתו וחזר ונתן מאמר לה או לצרתה בין הוא בין אחיו. או שבא על יבמתו או נתן לה מאמר וחזר ונתן לה מאמר אחר לצרתה בין הוא בין אחיו. או שנתן מאמר ליבמתו וחזר אחיו ונתן לה מאמר אחר או בעלה ה"ז מאמר פסול בין המאמר הראשון בין המאמר האחרון :

ח נמצאת למד שהמאמר בין שקדמו מאמר אחר או גט או חליצה או בעילה. בין שקדם המאמר לאחד מאלו ה"ז מאמר פסול חוץ מן הנותן מאמר ובעל בעילה אחר המאמר שזו היא כהלכתה :

ט הבעילה שבועל היבם את יבמתו תחלה או אחר מאמרו בה ולא קדמה ד"א נקראת בעילה כשרה. ואם קדמה מאמר מאחיו או גט בין ממנו בין מאחיו בין בה בין בצרתה. או שקדמה מאמר בצרתה בין ממנו בין מאחיו הרי זו נקראת בעילה פסולה :

י החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה אם לא קדמה ד"א נקראת חליצה מעולה. ואם קדמה גט או מאמר בין מיבם זה בין מאחיו בין בה בין בצרתה ה"ז נקראת חליצה פחותה :

יא יבמות רבות הבאות מבית אחד כיון שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה או נחלצה חליצה מעולה הותרו הכל ונסתלקה זיקת היבם מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה או נתן לה מאמר פסול נאסרו כולן ליבום וצריכה גט זו שנבעלה או שנתן לה מאמר. וצריכה חליצה [כל] אחת מהן להתירן לזר שאין זיקת הייבום מסתלקת בבעילה פחותה :

יב נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה להנשא לזר זו שנחלצה אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם היא או עד שיחלצו כל האחין לראשונה שנחלצה החליצה הפחותה. שאין חליצה פחותה מסלקת זיקת יבום מבית זה עד שתחזור על כל האחין או עד שתחלוץ כל אחת מהן :

יג כל יבמה שנבעלה ליבמה בין בעילה כשרה בין בעילה פסולה ואפילו בעלה אחר שחלץ לה בין הוא בין אחיו בין לשם אישות בין לשם יבמות. ואפילו בעל צרתה אחר שבעל בעילה כשרה בין הוא בין. אחיו הרי זו צריכה גט שהרי נעשת אשת איש בבעילה. וכן כל יבמה שניתן לה מאמר בין מאמר כשר בין מאמר פסול הרי זו צריכה גט מפני המאמר כמו שבארנו ואח"כ יסור איסור המאמר :

יד כבר אמרנו שאין הגט דוחה היבמה דחייה גמורה וכן המאמר אינו קונה בה קנין גמור. אבל הבעילה קונה קנין גמור. והחליצה דוחה אותה דחייה גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה או מאמר אחר מאמר. מועיל. אבל בעילה אחר בעילה וחליצה אחר חליצה אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה אחר הבעילה אינה כלום :

טו כיצד יבם שנתן גט ליבמתו וחזר ונתן גט לצרתה ה"ז אסור בקרובות שתיהן. וכן ב' יבמין שנתנו ב' גיטין ליבמה אחת זה אחר זה הרי זו כגרושה לשניהן ושניהן אסורין בקרובותיה ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן גט ליבמתו וחזר ונתן אחיו גט לצרתה כל אחד אסור בקרובות זו שנתן לה הגט. וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר כמו שבארנו. אבל היבם שחלץ ליבמתו וחזר וחלץ לצרתה בין הוא בין אחיו. וכן שתי יבמין שחלצו זה אחר זה ליבמה אחת אין חליצה אחרונה כלום ואין החולץ אותה באחרונה אסור בקרובותיה שזה כחולץ לשאר הנשים שאין לו עליהן זיקה :

טז וכן הבעל יבמתו וחזר בין הוא בין אחיו וחלץ לה או לצרתה אין חליצה זו כלום. וכן אם חזר אחיו ונתן גט לה או לצרתה אינו כלום. חזר אחיו ונתן לה מאמר או בעל לא עשה כלום מאחר שבעל אחיו תחלה קנה קנין גמור ואין הקידושין תופסין באשת איש. אבל אם נתן מאמר לצרתה או בעל צרתה צריכה גט ממנו כמו שבארנו :

יז שני יבמין שיבמו שתי יבמות הבאות מבית אחד ולא נודע מי יבם תחלה שניהן יוציאו בגט ויותרו לזרים ואסורות ליבמין. לפיכך ראובן שהיה בירושלים ולו שתי נשים אחת בעכו ואחת בצור ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור ושמעון שמת ראובן הדין נותן שלא ייבם אחד מהן עד שיודע מה עשה אחיו שמא קדם ויבם. קדם אחד מהן ויבם אין מוציאין מידו עד שיודע שאחיו יבם תחלה. רצה האחד לחלוץ קודם שידע מה עשה אחיו אין מונעין אותו :

יח יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד ביאתו כמאמר מן הגדול שאינו קונה קנין גמור. ומאמר בן תשע שנים ויום אחד אם נתנו בתחלה מועיל והרי הוא פוסל בו על הגדול אבל אם נתנו בסוף אינו כלום. וגייטו וחליצתו אינם כלום בין בתחלה בין בסוף :

יט כיצד בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו או שנתן לה מאמר תחלה פסלה על שאר אחין. אבל אם עשה הגדול מאמר. ביבמתו וחזר בן תשע שנים ויום אחד ונתן לה או לצרתה מאמר לא עשה כלום ולא פסלת על אחיו הגדול. חזר בן תשע שנים ויום אחד ובא עליה או על צרתה אחר מאמר אחיו הגדול פסלה על הגדול כשני גדולים שעשו מאמר אחר מאמר כמו שבארנו :

כ בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו וחזר אחיו הגדול ובא עליה או חלץ או נתן גט לה או לצרתה הרי זה פסלה על הקטן. וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה או בא אחיו האחר שהוא בן תשע שנים ויום אחד עליה או על צרתה נפסלה עליו כדין כל מאמר ומאמר :

כא בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו והגדיל ולא בא עליה משהגדיל צריכה גט וחליצה. גט מפני ביאתו שהיא כמאמר וחליצה להתירה לזר שהרי לא נבעלה בעילה שקונה קנין גמור. ואם בא עליה משהגדיל הרי זו צריכה גט בלבד :

כב אחד בן תשע שנים ויום אחד. ואחד בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות ולא נולדו בו סימני סריס כמו שבארנו בתחלת הספר :

כג קטנה שראויה למאן. והחרשת. אף ע"פ שקידושי שתייהן מדברי סופרים כמו שבארנו שני מיני קידושין הן. קטנה יש לה קידושין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. וקידושיה תלויין עד שתגדיל. וחרשת תקנו לה נישואין כדי שלא תשאר פנויה לעולם. לפיכך אם היו כל היבמות הבאות מבית אחד קטנות או חרשות ביאתה של אחת מהן פוטר את כולן :

כד היתה אחת חרשת ואחת קטנה אין ביאת אחת מהן פוטר את צרתה וכיצד תקנתן מלמדין הקטנה שתמאן וכונס את החרשת ואם רצה לגרשה כותב לה גט אחר שיבא עליה ותותר לזר :

כה היתה אחת פקחת ואחת חרשת ביאת הפקחת או חליצתה פוטרת החרשת. ואין ביאת החרשת פוטרת הפקחת שאין קידושיה אלא מדבריהן. וכן גדולה וקטנה ביאת הגדולה או חליצתה פוטרת הקטנה ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה :

כו היו שתייהן קטנות הראויות למאן ובא היבם על אחת מהן וחזר ובא או הוא או אחיו על השנייה לא פסל את הראשונה אבל מלמדין את השנייה שתמאן ויקיים זה יבמתו הקטנה שנבעלה תחלה :

כז וכן הדין בקטנה וחרשת שבא היבם תחלה על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל את הקטנה והחרשת צריכה גט. שביאת

הקטנה מעולה מביאת החרשת. שהקטנה ראויה לאחר זמן לפיכך יקיים הקטנה שנבעלה תחלה :

כח בא היבם תחלה על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה פסל את החרשת. ומלמדין הקטנה שתמאן והחרשת יוצאה בגט :

כט היו אחת פקחת ואחת חרשת. בא היבם על הפקחת וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל את הפקחת והחרשת צריכה גט. בא היבם על החרשת וחזר הוא או אחיו ובא על הפקחת פסל את החרשת והחרשת יוצאה בגט. והפקחת בגט ובחליצה :

ל היו גדולה וקטנה ובא על הגדולה וחזר הוא או אחיו ובא על הקטנה לא פסל הגדולה ומלמדין את הקטנה שתמאן. בא על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על הגדולה. מלמדין את הקטנה שתמאן ויקיים הגדולה שבעילתה קונה קנין גמור :

הלכות יבום וחליצה - פרק ששי

א יש אחין שראויין ליבום או לחליצה. ויש אחין שאינן ראויין לא ליבום ולא לחליצה ואין להם זיקה כלל אלא יבמתו מותרת לזר. ויש אחין שראויין לחליצה ואינן ראויין ליבום. ויש אחין שהן ראויין ליבום ואינן ראויין לחליצה :

ב ואלו הם שאין להם זיקה כלל סריס חמה ואנדרוגינוס מפני שאינן ראויין לילד ולא היה להן שעת הכושר :

ג ואלו מייבמין ולא חולצין החרש והשוטה והקטן מפני שאין בה דעת לחלוץ וכשיבם החרש אינו מוציא לעולם שבעילתו עושה אותה איש גמורה ואין גירושיו גירושין גמורין. ובן תשע שנים ויום אחד שיבם אינו יכול לגרש עד שיגדיל כמו שבארנו :

ד ואלו חולצין ולא מייבמין הספיקות כגון שהיתה ספק ערוה על אחיו ופצוע דכא וכרות שפכה וכיוצא בהן ממיני הסירוס והזקן ביותר שתשש כחו וכשל. ואם בעל סריס אדם קנה שהרי היתה לו שעת הכושר ומוציא בגט מפני שהוא אסור לבא בקהל. והטומטום חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק ואם נקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מייבם ושאר האחין או חולצין או מייבמין :

ה יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום ויש יבמות שאינן ראויות לא לחליצה ולא ליבום ואין עליהן זיקה כלל ומותרות להנשא לזר ויש יבמות שהן ראויות לחליצה אבל לא ליבום ויש יבמות שהן ראויות ליבום אבל לא לחליצה :

ו ואלו שמתייבמות ולא חולצות החרשת והשוטה והקטנה לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין ואם רצה היבם לגרש החרשת בגט אחר שיבעול אותה ה"ז מגרש :

ז ואלו שחולצות ולא מתייבמות איסורי לאוין והשניות ואיסורי עשה כמו שיתבאר. וכל אשה שהיא ספק מגורשת חולצת ולא מתייבמת שמא יפגע בערוה שאשת אחיו שגירשה אסורה עליו משום ערוה אבל מי שהיא מקודשת לאחיו בספק קידושין הרי היא כשאר כל היבמות וחולצת או מתיבמת שאין כאן דבר לחוש לו. וכן אשת החרש וזקנה ועקרה הרי הן כשאר כל היבמות רצה חולץ רצה מייבם שזקנה ועקרה היתה להן שעת הכושר :

ח ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום אשת סריס חמה ואנדרוגינוס ואשת השוטה ואשת הקטן ואילונית ומי שהיא ערוה. שנאמר [\(דברים כה-ו\)](#) "ולא ימחה שמו מישראל" פרט לסריס חמה ואנדרוגינוס ששם מחוי הואיל ואינן ראויין לילד מתחלת ברייתן הרי הן כמין בפני עצמו. [\(דברים כה-ו\)](#) "והיה הבכור אשר תלד" פרט לאילונית שאינה ראויה לילד מתחלת ברייתה. [\(דברים כה-ה\)](#) "לא תהיה אשת המת" פרט לאשת שוטה וקטן מפני שאין להם אישות כלל. [\(דברים כה-ה\)](#) "ולקחה לו לאשה" פרט לערוה שאין לו בה ליקוחין :

ט כיצד יבמה שהיא ערוה על יבמה כגון שהיתה אחות אשתו או אמה או בתה הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום ואין לו עליה זיקה כלל שנאמר [\(דברים כה-ה\)](#) "ולקחה לו לאשה ויבמה" מי שראויה ללקוחין וקידושין תופסין בה היא זקוקה ליבם :

י היתה היבמה אסורה על יבמה איסור לאו או איסור עשה או שהיתה שנייה הרי זו חולצת ולא מתייבמת. ומפני מה צריכה חליצה מפני שיש בה לקוחין הואיל וקידושין תופסין בהן הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה שיתייבמו שה יבום מצות עשה וכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת יבא עשה וידחה את ל"ת. אבל חכמים גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין ולא שניות גזירה שמא יבוא עליה פעם שנייה והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה שאין מצות עשה אלא ביאה ראשונה בלבד לפיכך אם עבר ובעל יבמתו האסורה לו משום לאו או משום עשה וא"צ לומר שנייה ה"ז קנה קנין גמור ומוציאה בגט והיא וכל צרותיה מותרות לזר שהרי נפטרו :

יא ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין ובא עליה כהן גדול לא נפטרה צרתה שאין עשה דוחה את ל'ית ועשה. והואיל ולא קנה מן התורה קנין גמור לא הותרה צרתה לזר עד שתחלוץ:

יב היתה היבמה ערוה על בעלה. כגון שעבר או טעה ולקח אחותו מאביו ונפלה לפני אחיו. אין זו אשתו שאין קידושין תופסין בה ואינה לא בת ייבום ולא בת חליצה. ואם היתה לה צרה חולצת [או] מתייבמת. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מותרת ליבם ורצה היבם לישא אותה וליבם צרתה הרשות בידו:

יג היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו או משום עשה או שהיתה שנייה לבעל ולא היתה אסורה על היבם מצד אלו הצדדים הרי זו מותרת ליבם. חוץ ממחזיר גרושתו משנשאת ומת שהיא חולצת ולא מתייבמת. וכן יבמה שהיא ספק ערוה על היבם או ספק ערוה על בעלה הרי זו חולצת ולא מתייבמת. לפיכך מי שקידש אשה בספק קידושין ואח"כ מת אחיו שהיה נושא אחותה ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו הרי זו חולצת ולא מתייבמת ומוציא את אשתו בגט מספק ושתייהן אסורות עליו יבמתו מפני שהיא ספק ערוה וארוסתו מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו שהיא כשנייה כמו שבארנו:

יד מי שמת אחיו והניח שתי נשים האחת אסורה עליו משום ערוה והשניה אינה ערוה. כשם שהערוה פטורה מן החליצה ומן היבום כך צרתה פטורה ולא נפלה לו זיקה כלל על בית זה. שנאמר [\(דברים כה-ט\)](#) "אשר לא יבנה את בית אחיו" בית שיש לו לקוחין באי זה מהן שירצה הוא שיש לו עליו זיקה. ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו שהרי אין לו בה לקוחין אינו בונה אפילו מקצתו שהוא מותר ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו שהרי אין לו עליה זיקה:

טו לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים האחת ערוה על שמעון ושתייהן ראויות ללוי אין לשמעון זיקה על בית זה. והרי שתייהן תחת זיקת לוי. ייבם לוי האחת מהן שהיא צרת ערוה של שמעון והיתה לו אשה אחרת ומת לוי ונפלו שתייהן לפני שמעון שתייהן פטורות מן החליצה ומן הייבום משמעון. האחת מפני שהיתה צרת ערוה. והשניה מפני שהיא צרתה. וכן הדין בצרת צרתה עד סוף העולם שכל אשה שאין לו עליה זיקה באיסור אשת אח עומדת לעולם:

טז וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו הואיל ואין לו עליה זיקה שנאמר [\(דברים כה-ה\)](#) "כי ישבו אחים יחדיו" עד שישבו שניהן בעולם הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת אח ופוטרת צרתה:

יז כיצד ראובן שמת והניח אשה ונפלה לפני שמעון ואחר שמת ראובן נולד לוי בין שנולד לוי קודם שייבם לה שמעון בין שנולד אחר שיבמה

הרי אשת ראובן ערוה על לוי לעולם. לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו וצרתה לפני לוי שתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום :

יח עשה שמעון מאמר ביבמתו אשת ראובן ומת קודם שיכנוס אותה הרי לוי חולץ לצרתה ולא מייבם שאין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו שבארנו :

יט אשה שזינתה תחת בעלה ברצון ובעדים ומת קודם שיגרשנה ונפלה לפני יבם הרי היא פטורה מן החליצה ומן הייבום. וכן צרתה כאילו היתה ערוה על היבם מפני שטומאה כתובה בה כעריות שנאמר [\(במדבר ה יג-יד\)](#) "והיא נטמאה". אבל סוטה שמת בעלה קודם שישקנה מי המרים או שאינה בת שתייה אלא בת גירושין הרי זו חולצת ולא מתייבמת ואם היתה לה צרה הרי צרתה מותרת וחולצת או מתייבמת :

כ וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד שהיתה האחת מהן שניה על היבם או מחייבי לאוין או מחייבי עשה או אילונית הרי צרתה מותרת וחולצת או מתייבמת. אבל החולץ ליבמתו והלכה אחות חלוצתו או אמה וכיוצא בהן ונשאת לאחיו ולו אשה אחרת ומת ונפלו שתיהן לפניו. כשם שקרובת חלוצתו אסורה עליו כך צרתה אסורה והרי שתיהן כשניות לו וחולצות ולא מתייבמות. ומפני מה אסרו צרת קרובת חלוצתו מפני שמתחלפת בצרת חלוצתו :

כא שתי יבמות הבאות מבית אחד שהאחת מהן ערוה על היבם והרי הערוה אילונית. צרתה מותרת וחולצת או מתייבמת. הואיל והאילונית אינה בת יבום וחליצה הרי זו כמו שאינה. ונפלה זיקתו על צרתה בלבד. וכן אם גירש אחיו את הערוה או מיאנה בו קודם שימות. או שמתה בחיי בעלה ואח"כ מת אחיו הרי צרתה מותרת וחולצת או מתייבמת ואין אומרין הואיל ונעשת צרה לערוה שעה אחת תאסר לעולם שאין הצרה אסורה עד שתהיה צרת ערוה בשעת נפילה ליבום :

כב היתה זו שהיא ערוה על היבם מקודשת לאחיו שמת בספק או מגורשת ממנו בספק. או שהיתה קטנה הראויה למאן ולא מיאנה באחיו בחייו אע"פ שמיאנה ביבם צרתה חולצת ולא מתייבמת :

כג הלכה צרת ערוה ונשאת לאחר ואח"כ נמצאת הערוה אילונית. תצא הצרה מבעלה ומיבמה וצריכה גט מבעלה וחליצה מיבמה כדי להתירה לשוק :

כד יבם היבם הצרה מפני שדמו שהערוה אילונית ונמצאת הערוה שאינה אילונית תצא מיבמה בגט והולד ממזר :

כה שלשה אחין. שנים מהן נשואין שתי אחיות. ואחד מהן נשוי נכרית. מת הנשוי נכרית ואח"כ מת אחד מבעלי אחיות. הרי הנכרית חולצת ולא מתייבמת מפני שהיא צרת אחות אשתו בזיקת אחיו שמת אחרון. ולא עוד אלא אפילו גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת הנשוי נכרית ומת המגרש הרי הנכרית חולצת ולא מתייבמת הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזיקה שעה אחת. שאם תתיבם שמא יבא לייבם אותה ואפילו לא גירש זה שמת אחרון את אשתו :

כו ומפני מה לא גזרו דבר זה בנישואין שהרי צרת ערוה בנישואין אם גירש את הערוה ומת צרתה מותרת לייבם כמו שבארנו. מפני שאיסור צרת הערוה בנישואין ידוע לכל ואינן באין להתיר הצרה אם לא גירש הערוה. ואיסור צרת ערוה בזיקה אינה ידוע לכל ובאין להתיר הצרה ואפילו לא נתגרשה הערוה :

כז ג' אחין נשואין שלש נשים נכריות. מת אחד מהן ועשה השני מאמר ביבמתו ומת קודם שיכנוס ונפלו שתיהן לפני היבם הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. מפני שבעלת המאמר עליה זיקת שני יבמין. ונמצאת כאילו היא אשת שני מתים ודרשו חכמים ואמרו [\(דברים כה-ה\)](#) "אשת המת" ולא אשת שני מתים. לפיכך כל אשה שעליה זיקת שני יבמין חולצת ולא מתייבמת וכן צרתה ואיסורן מדברי סופרים :

כח ומפני מה לא יחלוץ לבעלת המאמר שעליה זיקת שני יבמין וייבם צרתה. גזרה שלא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד אחת חולצת ואחת מתייבמת ולפיכך אסרו אף צרתה :

כט עשה מאמר ביבמתו ונתן גט למאמרו ומת חזרה להיתרה שהמאמר שאסרה הרי בטלו ורצה חולץ רצה מייבם :

ל בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת כשהוא קטן ונפלה פעם שנייה לפני אחיו הגדול הרי זו חולצת ולא מתייבמת. שביאת בן תשע שנים ויום אחד כמאמר מן הגדול כמו שבארנו ונמצא עליה זיקת שני יבמין :

לא מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון ומתו שניהם מתייבמת ללוי ואינה אשת שני מתים. אם קידושי ראובן קידושין אין קידושי שמעון כלום. ואם קידושי שמעון קידושין אין קידושי ראובן כלום :

הלכות יבום וחליצה - פרק שביעי

א שנים מן האחין נשואין לשתי אחיות ומתו שניהם ולא נודע אי זה מהם מת ראשון. הואיל וא"א לייבם שתיהן והרי זיקה נפלה על שתיהן שתיהן חולצות ולא מתייבמות. ואפילו היתה אחת מהן אסורה על היבם משום שנייה או מחייבי עשה או מחייבי לאוין הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. אבל אם היתה אחת מהן ערוה עליו כגון שהיתה אם אשתו או בתה. הרי אחותה מותרת לו ורצה חולץ רצה מייבם שהרי לא נפלה זיקתו על שתיהן שאין זיקה על הערוה:

ב היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום ערוה. והאחרת אסורה על היבם השני משום ערוה. האסורה לזה מותרת לאחיו והאסורה לזה מותרת לאחיו. שהרי נפלה זיקת כל אחד מהן על המותרת לו בלבד ורצה חולץ רצה מייבם לזו המותרת לו:

ג מת אחד מן האחין ונפלה אשתו לייבום ואח"כ מת שני ונפלה אשתו לייבום שהיא אחות הראשונה והרי שתיהן קיימות שתיהן חולצות ולא מתייבמות כמו שבארנו:

ד מתה האחרונה חזרה הראשונה להיתרה וחולצת או מתייבמת. מתה הראשונה הרי אחרונה באיסורה עומדת וחולצת ולא מתייבמת. שהרי לא היתה ראויה לייבום בשעת נפילתה. וכן אם קדם אחד מן האחין וחולץ לאחרונה הותרה הראשונה לשאר האחין שהרי הזיקה שאסרה אותה הסירה אחיו בחליצתו:

ה וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מן האחין וקדם וייבם את האחרונה שהיא מותרת לו הותרה הראשונה לשאר האחין שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהן נתייבמה למותר לה. אבל אם היתה האחרונה היא שאסורה על אחת מהן בלבד משום ערוה הרי הוא מייבם לראשונה ושאר האחין אסורין בשתיהן וחולצין ולא מייבמין כמו שבארנו. ואם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן האחיות מוציאין אותן מהן:

ו ג' אחין ב' מהן נשואין לשתי אחיות מת אחד מבעלי אחיות ועשה השלישי ביבמתו מאמר ואח"כ מת בעל אחות השנייה. ונפלה האחות השנייה לפני האח השלישי ה"ז נותן גט לבעלת המאמר וחולץ לה. וחולץ לאחות האחרונה כדי להתירן לזר:

ז מת זה שעשה המאמר והיתה לו אשה אחרת ונפלו שתיהן לפני בעל האחות. בעלת המאמר פטורה מן החליצה ומן הייבום שהרי היא אחות אשתו. והאשה האחרת חולצת ולא מתייבמת. שאין המאמר קונה קנין גמור עד שיפטור את הצרה:

ח אחד מן היבמין שקידש אחות יבמתו אומרין לו המתן ואל תגרשנה ואל תשאנה עד שייבם אחיך או יחלוץ ליבמה זו הזקוקה לכולכם. חלץ לה אחיו או יבמה או שמת היבמה הרי זה יכנוס ארוסתו. מתו אחיו כולם מוציא את ארוסתו בגט ויבמתו בחליצה. ואם מתה ארוסתו בין שמתה קודם מיתת האחין בין שמתה לאחר מיתת האחין חזרה היבמה להיתרה ורצה חולץ רצה מייבם :

ט ג' אחין ב' מהן נשואין לב' אחיות ויש לכל אחת משתיהן צרה. ומתו הנשואין את האחיות ונפלו האחיות וצרותיהן לפני יבם אם חלץ לצרות נפטרו האחיות. אבל אם חלץ לאחיות לא נפטרו צרותיהן עד שיחלצו הצרות. מפני שחליצת אחיות חליצה שאינה מעולה. וחליצה שאינה מעולה אינה פוטרת את הצרה כמו שבארנו :

י יראה לי שכך הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת מהן אסורה על יבמה משום שנייה או מחייבי לאוין או מחייבי עשה. שאם חלץ לאסורה לא הותרה צרתה. חלץ לצרה הותרה האסורה :

יא ג' אחין ב' מה נשואין ב' אחיות והשלישי נשוי נכרית. מת אחד מבעלי אחיות ויבם הנשוי נכרית, את אשתו. ואח"כ מתה אשתו של שני. ואח"כ מת הג'. ונפלו ב' נשיו לפני השני (שאינו לו אשה) הרי אלו פטורות מן החליצה ומן הייבום. האחת מפני שהיתה אחות אשתו בשעה שמת אחיו הראשון נאסרה עליו לעולם משום אשת אח כדין אשת אחיו שלא היה בעולמו והנכרית משום צרתה :

יב וכן ב' אחין נשואין לב' אחיות ומת אחד מהן. ואח"כ מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עולמית. הואיל ונאסרה עליו בשעת נפילה. אבל המגרש את אשתו והחזירה ומת הרי זו מותרת ליבם. ואע"פ שנאסרה עליו בחיי אחיו בשעה שגירשה הרי חזרה להיתרה. וכשמת אחיו בהיתרה היתה עומדת :

יג קטנה שהשיאה אביה וגירשה בעלה והחזירה ומת ועדיין היא קטנה הרי זו אסורה ליבם מפני שגירושיה גירושין גמורין שהרי אביה השיאה. ואין חזרתה חזרה גמורה שאין קידושי קטנה קידושין גמורין כמו שבארנו :

יד והוא הדין למגרש פקחת ונתחרשה והחזירה ומת והניחה חרשת שהיא אסורה ליבם ואינה חולצת ולא מתייבמת. וצרת קטנה זו או חרשת זו חולצת או מתייבמת. ואם החזירה כשהיא קטנה או חרשת וגדלה או נתפקחה אצלו ואח"כ מת הרי זו מותרת ליבמה :

טו שני אחין נשואין לב' אחיות היו שתיהן קטנות הראויות למאן או חרשות ומת אחד מהן תצא משום אחות אשה ופטורה מן החליצה ומן

הייבום. היו אחת גדולה ואחת קטנה ומת בעל הקטנה תצא משום אחות אשה ופטורה מן החליצה ומן הייבום. מת בעל הגדולה מלמדן הקטנה שתמאן בבעלה ותהיה גדולה זו מותרת ליבמה :

טז ב' אחין חרשין נשואין לב' אחיות פקחות או חרשות. או אחת פקחת ואחת חרשת. וכן ב' אחיות חרשות נשואות לב אחים פקחין או חרשין או אחד פקח ואחד חרש ומת אחד מהן. אשתו פטורה מן החליצה ומן הייבום משום אחות אשתו. שהרי אין נישואי אחד מהן נישואין גמורין :

יז ב' אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין לשתי אחיות פקחות או אחת פקחת ואחת חרשת והרי הפקחת היא אשת הפקח. מת החרש תצא אשתו משום אחות אשה. מת הפקח הואיל ונישואי הפקח שמת נישואין גמורין וזיקת זה החרש גמורה ונישואי החרש אינן נישואין גמורין. הי"ז החרש מוציא את אשתו בגט מפני שאחותה זקוקה לו. ואשת אחיו הפקח אסורה לעולם שאינו יכול לכנוס מפני אחותה. ולא יחלוץ מפני שהוא חרש :

יח ולמה גזרו חכמים שיוציא זה החרש אשתו החרשת והן אינן בני חיוב אלא הרי הן כקטן אוכל נבילות שאין ב"ד מצווין להפרישו. אמר חכמים אם תשב אשתו עמו נמצאת אחותה נשאת לזר ויאמרו נפטרה משום אחות אשה. לפיכך מוציא החרש אשתו בגט כדי שתהיה אחותה אסורה לעולם :

יט וכן ב' אחין פקחין נשואין לב' אחיות אחת פקחת ואחת חרשת. מת בעל החרשת תצא משום אחות אשה. מת בעל הפקחת מוציא את אשתו החרשת בגט ואת אשת אחיו בחליצה. מפני שהוא פקח ויכול לחלוץ :

כ ב' אחין אחד פקח ואחד חרש. החרש נשוי ב' נשים פקחות האחת מהן ערוה על הפקח ומת החרש שתיהן פטורות על כל פנים. אם נישואי הערוה נישואין הרי השנייה צרתה ופטורה. ואם אין נישואי הערוה נישואין כך לא יהיו נישואי צרתה נישואין :

כא היתה בתו וכיוצא בה חרשת ונשואה לאחיו הפקח צרתה חולצת ולא מתייבמת שאין נישואי החרשת נישואין גמורין :

כב כל מקום שאמרנו בהלכות אלו שתי אחיות אחת שתי אחיות או אשה ובתה או אשה ובת בתה וכיוצא בהן ענין הדברים שהן ב' נשים שהאחת מהן ערוה עם האחרת ואי אפשר לישא שתיהן משום ערוה. וכן כל מקום שאמרנו אחות אשתו או אחות יבמתו אחד אחותה או אמה או בתה ענין הדברים אחת מקרובותיה שהן ערוה עמה :

א מי שקידש אחת מב' אחיות ואין ידוע אי זה מהן קידש ומת ולו אח. אחד חולץ לשתייהן כדי להתירן לאחרים. היו לו ב' אחי אחד חולץ לאחת מהן בתחלה והשני מייבם לשנייה על כל פנים. אם זו היא שקידש אחיו הרי יבם אותה. ואם אינה אשת אחיו הרי נשא אשה משאר הנשים ואחותה שהיתה אשת אחיו כבר נחלצה. אבל לא יבם האחת תחלה שמא האחרת היא אשת אחיו ונמצא שנשא קרובת זקוקתו. קדמו שני האחים וכנסו שתי היבמות אין מוציאין אותן מידן:

ב שנים שקדשו שתי אחיות. זה אינו יודע אי זו קידש וזה אינו יודע אי זו קידש ומתו שניהן לזה אח ולזה אח זה חולץ לשתייהן וזה חולץ לשתייהן. לזה אח אחד ולזה שנים. היחידי חולץ לשתייהן בתחלה והשנים אחד חולץ ראשונה והשני מייבם. ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידן. ואפילו היו כהנים שהחליצה שחלץ היחידי מספק חלץ והחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים ובספק חלוצה לא גזרו:

ג היו לזה שני אחין ולזה שני אחין. אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחרת. ואח"כ האח השני של זה מייבם חלוצתו של זה. והאח השני של זה מייבם חלוצתו של זה. קדמו שניהן וחלצו לשתייהן לא ייבמו שני האחין האחרים. אלא אחד חולץ בתחלה ואחיו מייבם לשניה ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידן:

ד האשה שהיו לה בנים והיו לכלתה בנים ונתעברה האשה ונתעברה כלתה וילדו שתייהן במחבואה אחת ונתערבו שני הילדים והגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו כיצד הן ניתרות. בני הכלה חולצין לשתייהן תחלה ולא מייבמין שכל אחת מהן ספק שהיא אשת אחיו ותהיה מותרת לו. ספק שהיא אשת אחי אביו והיא ערוה עליו. אבל בני הזקנה או חולצין או מייבמין. שאם היא זו אשת אחיו הרי יבמה. ואם היא אשת בן אחיו מותרת להנשא לו שכבר נחלצה:

ה מתו הבנים הידועים של זקנה ושל כלתה והרי בני התערובות קיימין. בני התערובות לנשי בני הזקנה חולצין ולא מייבמין שהיא ספק אשת אחי אביו שהיא ערוה עליו. ספק אשת אחיו שהיא מותרת ליבמה. ולנשי בני הכלה אחד חולץ בתחלה ואחד מייבם על כל פנים. אם בן הכלה הוא שחלץ תחלה הרי חלץ אשת אחיו והשני מן התערובות הוא בן הזקנה ומותר לו לישא אשת בן אחיו אחר שנחלצה מיבמה. ואם זה שחלץ תחלה הוא בן הזקנה. הרי חלץ לאשת בן אחיו ולא עשה כלום והשני מן התערובות הוא בן הכלה והרי יבם אשת אחיו:

ו מי שלא שהתה אחר מיתת בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון. והיו לה בנים מן הראשון ומן השני. אם מת זה הבן הספק. בני הראשון ובני השני חולצין לאשתו ולא מייבמין. שכל אחד מהן שיבא לייבם שמא אינו אחיו מאביו והרי הוא אחיו מאמו בודאי ואשת אחיו מאמו אסורה עליו לעולם משום ערוה. וכן זה הבן הספק חולץ לנשותיהן ולא מייבם :

ז היה בן לראשון ובן לשני שלא מאשה זו שנשאת בתוך זמן ומת אחד מהן. הרי הבן הספק חולץ לאשת זה שמת או מייבם. שאם אחיו מאביו הוא הרי יבם את אשתו ואם אינו אחיו מאביו הרי אין ביניהן אחוה כלל לפיכך מותר לו לישא את אשתו :

ח מת הבן הספק אחד משני הבנים הודאין חולץ לאשתו תחלה והשני מייבם על כל פנים. אם אחיו הוא הרי יבם את אשתו. ואם אינו אחיו והוא בן האב האחר הרי נחלצה מאחי בעלה :

ט מי שהלך בעלה למדינה אחרת ושמעה שמת ונשאת ואח"כ בא הבעל הראשון ומתו שניהן ולזה אחין ולזה אחין. אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין :

י חמש נשים שהיה לכל אחת מהן בן ידוע ונתערבו חמשתן וילדו כאחד במחבואה אחת חמשה בנים אחרים ונתערבו הילדים והגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו חמשה האנשים ונפלו חמש הנשים לפני חמשה הבנים הודאין שאי אחד מהן יודע אי זו היא אשת אחיו כיצד תקנתן. ארבע מהן חולצין לאחת תחלה והחמישי ישא זו שנחלצה ארבע חליצות על כל פנים :

יא כיצד אם אשת אחיו היא הרי יבם אותה. ואם אינה אשת אחיו הרי היא אשת אח אחד מארבעה והרי חלצו לה ארבעתן תחלה. וכן השנייה חולצין לה ארבעה והאחד מן הארבעה יהיה זה שנשא הראשונה והחמישי ישאנה. עד שנמצאו הבנים החמשה נשאו החמש נשים אחר שנחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות :

יב ולעולם הזהר בכל הספיקות הללו בעיקרים אלו. שכל מי שנסתפק לך שמא בת חליצה היא לאיש זה או אינה צריכה לחליצה ממנו. אינה נתרת להנשא לזר עד שיחלוץ לה אותו האיש. וכל מי שיסתפק לך שמא ביאתה אסורה על איש זה בין מדברי תורה בין מד"ס אינה מתייבמת לו. וכל שנחלצה חליצה מעולה או נבעלה בעילה כשרה הותרה צרתה לזר :

יג ועל דרך זו תבין ותורה בכל הספיקות שיארעו לענין יבום וחליצה שהרי ביארנו כל העיקרין שעליהן תסמוך ותדע מי הוא שחולץ ומי הוא

שמייבם ומי היא הפטורה מן החליצה ומן היבום ומי היא הראוייה לייבם : סליקו הלכות יבום וחליצה בס"ד

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצות. שלש מצות עשה. ושתי מצות לא תעשה. וזהו פרטן (א) לקנוס המפתה. (ב) שישא האונס אנוסתו. (ג) שלא יגרש האונס. (ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם. (ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו : וביאור מצות אלו בפרקים אלו :

הלכות נערה בתולה - פרק ראשון

א מי שפיתה בתולה קונסין אותו משקל חמשים סלעים של כסף מזוקק והוא הנקרא קנס. וכן אם אנס אותה. וקנס זה מצות עשה של תורה שנאמר [\(דברים כב-כט\)](#) "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף" :

ב ואי זה הוא מפתה. ואי זה הוא אונס. מפתה לרצונה. אונס שבא עליה בעל כרחה. כל הנבעלת בשדה הרי זו בחזקת אנוסה ודנין אותה בדין אנוסה עד שיעידו העדים שברצונה נבעלה. וכל הנבעלת בעיר הרי זו בחזקת מפותה מפני שלא זעקה עד שיעידו העדים שהיא אנוסה כגון ששלף לה חרב ואמר לה אם תזעקי אהרוג אותך :

ג המפותה שלא רצתה להנשא למפתה. או שלא רצה אביה ליתנה לו. או שלא רצה הוא לכנוס. ה"ז נותן קנס והולך ואין כופין אותו לכנוס. ואם רצו וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות. אבל האנוסה שלא רצה היא או אביה להנשא לאונס הרשות בידם ונותן קנס והולך. רצתה היא ואביה ולא רצה הוא כופין אותו וכונס ונותן קנס שנאמר [\(דברים כב-כט\)](#) "ולו תהיה לאשה" הרי זו מצות עשה. אפילו היא חגרת או סומא או מצורעת כופין אותו לכנוס ואינו מוציא לרצונו לעולם שנאמר [\(דברים כב-יט\)](#) "לא יוכל לשלחה כל ימיו" הרי זו מצות ל"ת :

ד ואין לה כתובה שלא תקנו חכמים כתובה לאשה אלא כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה וזה אינו יכול להוציאה :

ה היתה אנוסה זו אסורה עליו אפילו מחייבי עשה ואפילו שניה ה"ז לא ישאנה. וכן אם נמצא בה דבר זמה אחר שכנס ה"ז יגרשנה שנאמר [\(דברים כב-כט\)](#) "ולו תהיה לאשה" אשה הראויה לו :

ו כהן גדול שאנס בתולה או שפיתה אותה הרי זה לא יכנס מפני שהוא מצווה ליקח את הבתולה ובשעה שישא זו אינה בתולה ואם כנס יוציא בגט :

ז אע"פ שנאמר באונס [\(דברים כב-יט\)](#) "לא יוכל לשלחה" כיון שקדמו עשה שנאמר [\(דברים כב-כט\)](#) "ולו תהיה לאשה" הרי זה נתקו לעשה ונמצאת זו מצות לא תעשה שנתקה לעשה שאין לוקין עליה אלא אם לא קיים עשה שבה כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. לפיכך האונס שעבר וגירש כופין אותו להחזיר ואינו לוקה. מתה גרושתו קודם שיחזירנה או נתקדשה לאחר או שהיה כהן שאסור בגרושה הרי זה לוקה שהרי עבר על ל"ת ואינו יכול לקיים עשה שבה :

ח אין האונס או המפתה חייב בקנס עד שיבוא עליה [כדרכה] ובעדים ואינו צריך התראה ומאימתי יהיה לבת קנס מאחר שלש שנים גמורות עד שתבגור. נבעלה בתוך שלש שנים אין ביאתה ביאה. בא עליה משבגרה אין לה קנס שנאמר [\(דברים כב-כח\)](#) "נערה בתולה" לא הבוגרת :

ט ואחת שיש לה אב ואחת שאין לה אב יש לה קנס ואלו שאין להן קנס הבוגרת והממאנת והאילונית והשוטה והחרשת. ומי שיצא עליה שם רע בילדותה ובאו שנים והעידו שתבעה אותן לזנות עמה. והמגורשת מן הנישואין ועדיין היא נערה בתולה אבל המגורשת מן האירוסין אם נאנסה יש לה קנס וקנסה לעצמה. ואם נתפתתה אין לה קנס :

י הגיורת והשבוייה והמשוחררת אם נתגיירה ונפדית ונשתחררה והיא בת שלש שנים או פחות יש לה קנס. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחזי כשנתגיירה או כשנפדית או כשנשתחררה אין לה קנס הואיל וביאתן ביאה הרי הן כבעולות :

יא היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה אם היתה אחת מחייבי כריתות כגון אחותו או דודתו והנדה וכיוצא בהן או שהיתה מחייבי לאוין אם התרו בו הרי זה לוקה ואינו משלם קנס שאין אדם לוקה ומשלם. ואם לא היתה שם התראה הואיל ואינו חייב מלקות הרי זה משלם קנס :

יב היתה מחייבי עשה או שנייה וכיוצא בהן שאסורה מדברי סופרים. בין התרו בו בין לא התרו בו חייב בקנס שאין כאן מלקות :

יג היתה מחייבי מיתת בית דין כגון בתו ואשת בנו וכיוצא בהן בין התרו בו בין לא התרו בו פטור מן הקנס שנאמר [\(שמות כא-כב\)](#) "ולא יהיה אסון ענוש יענש" הא אם היה שם אסון אין שם עונש. ואע"פ שהריגת האשה בשגגה שהרי לא נתכוונו לה שנאמר [\(שמות כא-כב\)](#) "כי ינצו אנשים ונגפו אשה" הא למדת שלא חלק הכתוב באסון בין שוגג למזיד לפוטרו מן התשלומין והרי הוא אומר [\(ויקרא כד-יח\)](#) "מכה נפש בהמה ישלמנה" [\(ויקרא כד-כא\)](#) "ומכה אדם יומת" מה מכה נפש בהמה לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לחייבו בתשלומין אף מכה נפש אדם לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לפוטרו מן התשלומין:

יד וכן הדין לכל עבירה שיש בה מיתת בית דין שאין בה תשלומין:

טו בא עליה ומתה הרי זה פטור מן הקנס שאמר [\(דברים כב-כט\)](#) "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה" לא לאבי המתה והוא שתמות קודם שתעמוד בדין:

הלכות נערה בתולה - פרק שני

א חמשים כסף של קנס הם דמי הנאת שכיבה בלבד. וחייב המפתה ליתן בושת ופגם יותר על הקנס הקצוב בתורה. יתר עליו האונס שהוא נותן את הצער. שהנבעלת ברצונה אין לה צער ואנוסה יש לה צער. וכן הוא אומר באנוסה [\(דברים כב-כט\)](#) "תחת אשר עינה":

ב נמצא המפתה משלם שלשה דברים קנס ובושת ופגם. והאונס ארבעה קנס ובושת וצער ופגם:

ג קנס שוה בכל. אחד הבא על בת כהן גדול ואחד הבא על בת גר או ממזר קנסה חמשים כסף אבל הבושת והפגם והצער אינן שוין לכל וצריכין שומא:

ד כיצד שמין הבושת הכל לפי המבייש והמתבייש שאינו דומה מבייש נערה חשובה וממשפחה מיוחסה למבייש קטנה עניה בזויה. ואינו דומה מתבייש מאדם חשוב וגדול למתבייש מאחד מהנבלים וקל מן הקלים:

ה ולפי זה רואין הדיינין מעלתו ומעלתה ושמין כמה ממון ראוי לאביה ולמשפחתה ליתן ולא יארע להן דבר זה מאדם זה וכמוהו חייב לשלם:

י פגם לפי יפייה רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היא שוה בעולה וכמה היתה שוה בתולה שאדם רוצה לקנות שפחה בתולה ליתנה לעבדו שהוא רוצה בהנייתו וטובתו. ורואין כמה פחתה וישלם צער לפי קטנותה ובנין גופה ולפי שניו וגופו אומדין כמה האב רוצה ליתן ולא תצטער זו מזה ויתן :

ז המפתה נותן בושת ופגם מיד ואינו נותן הקנס א"כ לא נשאה שנאמר [\(שמות כב-טז\)](#) "ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול". אבל האונס נותן ארבעה דברים מיד וכונס. לפיכך כשתרצה להתגרש או תתאלמן אין לה כלום :

ח באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה זה שבא עליה שלא כדרכה אם הוא ראשון חייב בבושת ופגם ואם הוא אחרון חייב בבושת בלבד שכבר נפגמה. וזה שבא עליה כדרכה בין ראשון בין אחרון חייב בקנס ובשאר הדברים. אבל אין בשת ופגם של בת שלא נבעלה כלל כבשת ופגם זו שנבעלה שלא כדרכה :

ט כבר הודענו הבנות שאין להן קנס ועשר הן. הבוגרת. והממאנת. והמגורשת. והאיילונית. והשוטה. והחרשת. והגיורת. והשבויה. והמשוחררת. והיוצא עליה שם רע. ושאר הבנות יש להן קנס :

י כל בת שיש לה קנס יש לה בושת ופגם. ואם היא אנוסה יש לה צער. וכל בת שאין לה קנס כן אין לה לא בושת ולא פגם אם נתפתתה וכן אם נאנסה חוץ מבוגרת וממאנת ושוטה וחרשת :

יא כיצד האונס את הבוגרת ואת הממאנת אע"פ שאין להן קנס יש להן בושת ופגם וצער. והאונס שוטה או חרשת משלם צער בלבד. אבל המפתה את כולן פטור מכלום :

יב אין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו אלא על פי עדים. לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני אינו משלם קנס אבל משלם בשת ופגם בהודאת פיו. וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו אנסת או פתית אותי והוא אומר לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע שבועת היסת שאילו הודה היה משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו :

יג אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בשת ופגם שהרי הודה במקצת הטענה כמו שיתבאר במקומו :

יד שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס הרי הן של אב שכל שבח נעורים לו. ואם אין לה אב הרי הן של עצמה :

טו מפותה או אנוסה שלא תבעה עד שבגרה או עד שנשאת או עד שמת האב הארבעה דברים או השלשה שלה. עמדה בדין ותבעה אותן ואח"כ בגרה או שנשאת הרי הן של אב ואם מת האב אחר עמידתה בדין הרי הן של אחין שהן יורשי האב שמעת שעמדה בדין זכה בהן האב:

טז הבת שנתארסה ונתגרשה קנסה לבדו לעצמה נאנסה או נתפתתה ואחר כך נתקדשה לאחר קנסה ושאר הדברים לאביה שאין האירוסין מוציאין מרשות אב:

יז אני אומר שזה שנאמר בתורה [\(ויקרא יט-כט\)](#) "אל תחלל את בתך להזנותה". שלא יאמר האב הואיל. ולא חייבה תורה מפתה ואונס אלא שיתן ממון לאב הריני שוכר בתי הבתולה לזה לבוא עליה בכל ממון שארצה או אניח זה לבוא עליה בחנם שיש לו לאדם למחול ממנו לכל מי שירצה לכך נאמר [\(ויקרא יט-כט\)](#) "אל תחלל את בתך" שזה שחייבה תורה לאונס ולמפתה ממון ולא מלקות בשאירע הדבר מקרה שלא מדעת אביה ולא הכינה עצמה לכך שדבר זה אינו הווה תמיד ואינו מצוי. אבל אם הניח בתו הבתולה מוכנת לכל מי שיבוא עליה גורם שתמלא הארץ זמה ונמצא האב נושא בתו והאח נושא אחותו שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא והמכין בתו לכך הרי היא קדשה ולוקה הבעל והנבעלת משום [\(דברים כג-יח\)](#) "לא תהיה קדשה". ואין קונסין אותו שלא חייבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה אבל זו שהכינה עצמה לכך בין מדעתה בין מדעת אביה הרי זו קדשה. ואיסור קדשה אחד הוא בין בבתולה בין בבעולה לפיכך אמרו חכמים שהיוצא עליה שם רע בילדותה אין לה קנס כמו שבארנו שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה ברצונה:

הלכות נערה בתולה - פרק שלישי

א המוציא שם רע על בת ישראל ונמצא הדבר שקר לוקה שנאמר [\(דברים כב-יח\)](#) "ויסרו אותו" ואזהרה שלו מ [\(ויקרא יט-טו\)](#) "לא תלך רכיל בעמך". ונותן לאביה משקל מאה סלעים כסף מזוקק ואם היתה יתומה הרי הם של עצמה:

ב והמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת פטור מן הקנס ומן המלקות. ואינו חייב עד שיוציא על הנערה שנאמר [\(דברים כב-טו\)](#) "והוציאו את בתולי הנערה" [\(דברים כב-טו\)](#) "נערה" מלא דבר הכתוב:

ג אין דנין דין זה אלא בפני הבית ובית דין של עשרים ושלשה. מפני שיש בדין מוציא שם רע דיני נפשות שאם נמצא הדבר כמו שנאמר הרי זו

נהרגת. אבל האונס והמפתה דנין בהן בכל זמן בשלשה כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין :

ד ומצות עשה של תורה שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם שנאמר [\(דברים כב-יט\)](#) "ולו תהיה לאשה" אפילו עורת או מוכת שחין. ואם גירשה עבר על לא תעשה שנאמר [\(דברים כב-יט\)](#) "לא יוכל לשלחה כל ימיו". וכופין אותו ומחזיר ואינו לוקה כמו שבארנו באונס. ואם קידם אחד וקדשה או שמתה או שהיה כהן שאסור בגרושה הרי זה לוקה על גירושה :

ה נמצא בה דבר זמה. או שנמצא אסורה עליו מחייבי לאוין או מחייבי עשה ואפילו שנייה הרי זה יגרשנה בגט שנאמר [\(דברים כב-יט\)](#) "ולו תהיה לאשה" אשה הראויה לו. ולמה לא יבא עשה וידחה את לא תעשה בין במוציא שם רע בין באונס וישא זו האסורה לו. שהרי אפשר שלא תרצה היא לישב ונמצא עשה ולא תעשה קיימין :

ו כיצד הוצאת שם רע הוא שיבא לב"ד ויאמר נערה זו בעלתי ולא מצאתי לה בתולים וכשבקשתי על הדבר נודע לי שזינתה תחתי אחר שארסתיה ואלו הם עדיי שזינתה בפניהם. ובית דין שומעין דברי העדים וחוקרין עדותן אם נמצא הדבר אמת נסקלת. ואם הביא האב עדים והוזמו העדים שהביא הבעל ונמצא שהעידו שקר יסקלו וילקה הוא ונותן מאה סלעים. ועל זה נאמר [\(דברים כב-יז\)](#) "ואלה בתולי בתי" אלו העדים שיזימו עידי הבעל. חזר הבעל והביא עדים אחרים והזימו עדי האב הרי הנערה ועדי אביה נסקלין על זה נאמר [\(דברים כב-כ\)](#) "ואם אמת היה הדבר הזה". מפי השמועה למדו שפרשה זו יש בה עדים וזוממין וזוממי זוממין :

ז הוציא עליה שם רע והיא בוגרת אע"פ שהביא עדים שזינתה תחתיו כשהיתה נערה הרי זה פטור מן המלקות ומן הקנס. ואם נמצא הדבר אמת הרי זה תסקל. אע"פ שהיא בוגרת הואיל ובעת שזינתה נערה היתה :

ח כל נערה שאין לה קנס אם נאנסה או נתפתתה כך המוציא עליה שם רע פטור מן המלקות ומן התשלומין. וכן הכותית שנתגיירה והשפחה שנשתחררה פחותה מבת שלש שנים אפילו היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה המוציא עליה שם רע פטור מן הקנס ומן המלקות שנאמר [\(דברים כב-יט\)](#) "כי הוציא שם רע על בתולת ישראל" עד שתהיה הורתה ולידתה בקדושה :

ט קידש נערה וגירשה וחזר וקידשה והוציא עליה שם רע והביא עדים שזינתה תחתיו בקדושין הראשונים ונמצאו זוממים הרי זה פטור. וכן אם היתה יבמתו שכנסה והוציא עליה שם רע והביא עדים שזינתה תחת קידושי אחיו ונמצאו זוממים ה"ז פטור מן המלקות ומן התשלומין. וכל הפטור אם רצה לגרש יגרש :

י אינו חייב עד שיבעול אותה כדרכה ויוציא שם רע (על הבעילה) כדרכה. בעלה שלא כדרכה ואמר לא מצאתיה בתולה פטור ומכין אותו מכת מרדות:

יא וכן אם אמר לא מצאתיה בתולה ולא אמר שזינתה תחתי או שאמר זינתה תחתי ולא הביא עדים אלא באו מאליהם ה"ז פטור אע"פ שהעדים נהרגים אם הוזמו:

יב זה שנאמר בתורה (דברים כב-יז) "ופרשו השמלה" לשון כבוד שנושאים ונותנים בסתרי הדבר. וכן זה שיאמר האב (דברים כב-יז) "אלה בתולי בתי" הן זוממי עדי הבעל. וזה שנאמר (דברים כב-כ) "ואם אמת היה הדבר" תהרג כשזינתה אחר האירוסין בעדים שנאמר (דברים כב-כא) "לזנות בית אביה". אבל קודם האירוסין כבר אמרה תורה בה שהיא פטורה מכלום ובעלה חייב בתשלומי ממון בלבד בין פתה בין אנס: סליקו הלכות נערה בתולה.

סוטה

הלכות

יש בכללן שלש מצות. אחת מצות עשה. ושתי מצות לא תעשה וזהו פרטן: (א) לעשות לסוטה כתורת הקנאות הסדורה בתורה: (ב) שלא ליתן שמן בקרבנה: (ג) שלא ליתן עליה לבונה: וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

הלכות סוטה - פרק ראשון

א קינוי האמור בתורה (במדבר ה-יד) "וקנא את אשתו" הוא שיאמר לה בפני עדים אל תסתרי עם איש פלוני. אפילו היה אביה או אחיה או עכו"ם או עבד או שחוף הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד:

ב הסתירה האמורה בתורה (במדבר ה-יג) "ונסתרה" הוא שתסתר עם אותו האיש שאמר לה אל תסתרי עמו בפני שני עדים. או שהתה עמו כדי טומאה שהוא כדי לצלות ביצה ולגמעה הרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר. ובזמן שאין שם מי סוטה תאסר עליו לעולם ותצא בלא כתובה:

ג קינא לה על שנים כאחד ואמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני. ונסתרה עם שניהן כאחד ושהתה כדי טומאה. אפילו הם שני אחיה או אביה ואחיה הרי זו אסורה עד שתשתה:

ד אמר לה בפני שנים אל תדברי עם פלוני אין זה קינוי. ואף ע"פ שנסתרה עמו בעדים ושהתה כדי טומאה לא נאסרה עליו ואינה שותה בקינוי זה:

ה וכן אם אמר לה אל תסתרי עמו וראוה מדברת עמו אין זו סתירה. ולא נאסרה ולא שותה. וכן אם לא קדם קינוי ובאו שנים והעידו שנסתרה עם זה ושהתה כדי טומאה לא נאסרה על בעלה ואינה שותה:

ו אמר לה לא תסתרי איש פלוני והיה קטן פחות מבן תשע שנים ויום אחד. או שאמר לה אל תסתרי עם בהמה זו אין זה קינוי שנאמר **(במדבר ה-ג)** "ושכב איש אותה" פרט לקטן ולבהמה שאין אוסרים אותה עליו:

ז בעל שמחל על קינויו קודם שתסתר קינויו מחול וכאילו לא קינא לה מעולם. אבל אם מחל אחר שתסתר אינו יכול למחול גירשה ה"ז כמי שמחל ואם החזירה צריך לקנאות קינוי אחר:

ח קינא לה בפני שנים וראה אותה שנסתרה עם זה שקנא לה עליו ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה עליו ויוציא ויתן כתובה. שאינו יכול להשקותה ע"פ עצמו. וכן אם שמע העם מרננין אחריה אחר הקינוי והסתירה עד ששמע מהנשים הטוות לאור הלבנה נושאות ונותנות בה שזינתה עם האיש שקינא לה עליו הרי זה אסור לקיימה ויוציא ויתן כתובה:

ט בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו אחר קינוי ושהתה כדי טומאה. אם הוא נאמן לו ודעתו סומכת עליו יוציא ויתן כתובה ואם לאו הרי אשתו מותרת לו:

י ואלו שבית דין מקנין להן. מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורין לא להשקותה אלא לפסלה מכתובתה:

יא כיצד שמעו בית דין שהעם מרננין אחריה קוראין אותה ואומרין לה אל תסתרי עם איש פלוני. באו עדים אחר כך שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה בית דין אוסרין אותה על בעלה לעולם וקורעין כתובתה וכשיבוא בעלה או יבריא או יצא מבית האסורין נותן לה גט ואינו יכול להשקותה מפני שלא קינא לה הוא:

יב שתת מי המרים ונקתה מהן וחזר וקינא לה עם האיש שהשקה על ידו ונסתרה עמו אינו יכול להשקותה על ידו פעם שנייה אלא תאסר עליו לעולם ותצא בלא כתובה. אבל אם קינא לה עם אחר ונסתרה עם האחר בעדים משקין אותה פעם שנייה ואפילו כמה פעמים. והוא שישקה אותה בכל פעם בגלל איש אחר :

יג השקה אותה וגירשה ונשאת לאחר וקינא לה עם האיש שהשקה אותה הבעל הראשון בגללו ונסתרה עמו בעדים. הרי הבעל השני משקה אותה על ידו מפני שהוא בעל שני. ואפילו מאה. ונשאת לזה אחר זה משקין אותה על ידי איש אחד. ואין אומרין ודאי שהוחזקה לזה וטמאה עד שיהיה שם עד :

יד האשה שקינא לה בעלה ונסתרה אחר הקינוי עמו בעדים והרי היא עומדת לשתות ובא עד אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקינא לה עמו הרי זו אסורה על בעלה לעולם. ואינה שותה ויוצאת בלא כתובה. ואפילו היה עד טומאה זה אחד מעדי הסתירה שנאמר [\(במדבר ה-ג\)](#) "ועד אין בה" והרי כאן עד :

טו אפילו אשה ועבד ושפחה ופסול לעדות בעבירה מדברי סופרים. ואפילו קרוב נאמן לעדות סוטה להעיד עליה שזינתה ותאסר על בעלה לעולם. ואינה שותה ותצא בלא כתובה. הואיל וקדם הקינוי והסתירה בעדים כשרים והתורה האמינה עד אחד בטומאה הרי כולן כשרין לעדות טומאה. אף חמש נשים ששונאות זו את זו מעידות זו על זו לומר שנטמאת. ונאמנת עליה לאוסרה על בעלה ושלא להשקותה. אבל לא להפסידה מכתובתה. אלא נוטלת כתובתה ויוצאה :

טז בא עד אחד כשר ואמר נטמאת הרי זו אינה שותה כמו שבארנו. בא עד אחד והכחישו ואמר לא נטמאת אין שומעין לו. שעד אחד בטומאת סוטה כשנים. ואין דבריו של אחרון דוחין דברי הראשון שהוא בשנים :

יז באו שניהן כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת. או שאמר אחד נטמאת ובאו שנים אחרים ואמרו לא נטמאת הרי זו שותה :

יח בא עד אחד כשר ונשים רבות או פסולין רבים כאחד. העד אומר נטמאת והנשים או הפסולין אומרים לא נטמאת הרי זו שותה. שעד אחד ופסולין רבים כמחצה על מחצה הם :

יט היו כולן פסולין הלך אחר הרוב. כיצד שתי נשים אומרות נטמאת. ושלוש אומרות לא נטמאת ה"ז שותה. שלש אומרות לא נטמאת וארבע אומרות נטמאת הרי זו אינה שותה. היו מחצה על מחצה הרי זו שותה :

ב כל סוטה שאמרנו שאינה שותה מפני עידי טומאה הרי זו אסורה על בעלה לעולם ותצא בלא כתובה שהרי נאסרה בקינוי וסתירה. והשתייה שתתירה נמנעה שהרי יש בה עד כמו שבארנו :

הלכות סוטה - פרק שני

א אשה שקינא לה ונסתרה אין כופין אותה לשתות. אלא אם רצתה ואמרה הן נטמאתי תצא בלא כתובה ונאסרה על בעלה לעולם ואינה שותה. וכן אם אמרה איני טמאה ואיני שותה אין כופין אותה לשתות ותצא בלא כתובה. וכן אם אמר בעלה איני רוצה להשקותה או שבעלה בעלה אחר שנסתרה הרי זו אינה שותה ונוטלת כתובתה ויוצאה והיא אסורה [עליו] לעולם :

ב ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשתות אע"פ שהן רוצות לשתות ובעליהן רוצים להשקותן אלא יוצאות בלא כתובה משיבואו עידי סתירה אחר עידי קינוי ויאסרו על בעליהן לעולם. וחמש עשרה נשים הן ואלו הן. ארוסה. ושומרת יבם. וקטנה אשת הגדול. וגדולה אשת הקטן. ואשת אנדרוגינוס. ואשת הסומא. ואשת החגר או האלם. או מי שאינו שומע. או שהוא כרות יד. וכן החגרת. והאלמת. והסומא. וכרותת יד. ושאינה שומעת. כל אחת מאלו אינה ראויה לשתות :

ג ומניין שאינה ראויה לשתות שנאמר [\(במדבר ה-כט\)](#) "אשר תשטה אשה תחת אישה". [\(במדבר ה-כט\)](#) "תחת" פרט לארוסה ושומרת יבם שאינה תחת אישה. [\(במדבר ה-כט\)](#) "אשה" פרט לקטנה. [\(במדבר ה-כט\)](#) "תחת אישה" פרט לאשת קטן ואשת אנדרוגינוס שאינו איש. [\(במדבר ה-יג\)](#) "ונעלם מעיני אישה" פרט לאשת סומא. [\(במדבר ה-יח\)](#) "והעמיד הכהן את האשה" פרט לחגרת. [\(במדבר ה-יח\)](#) "ונתן על כפיה" פרט למי שאין לה כף או שהיתה עקומה או יבשה שאינה יכולה ליקח בה. ואפילו כפה אחת שנאמר [\(במדבר ה-יח\)](#) "כפיה". ואמרה האשה פרט לאלמת. [\(במדבר ה-יט\)](#) "ואמר אל האשה" פרט למי שאינה שומעת, והרי הוא אומר [\(במדבר ה-כט\)](#) "אשר תשטה אשה תחת אישה" עד שתהיה שלימה כמוהו והוא שלם כמותה. הא למדת שכל דבר שמעכב אותה מלשתות מעכב את בעלה מלהשקותה. וכל המעכב את הבעל מלהשקותה מום כמוהו מעכב אותה מלשתות :

ד קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה. לפיכך מקנין לה לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה כמו שבארנו. אבל הקטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להאסר על בעלה ואפילו היה כהן לא נאסרה עליו :

ה קינא לארוסתו או לזקוקתו ונסתרה אחר שנשאה הרי זו שותה כשאר כל הנשים. נשואה שקינא לה ונסתרה קודם שיבעול אותה בעלה אינה שותה ויוצאה בלא כתובה ואסורה עליו לעולם שנאמר [\(במדבר ה-כ\)](#) "ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך" שקדמה שכיבת בעל לשכיבת בוועל:

ו הגיורת והמשוחררת ואשת הגר ואשת עבד משוחרר וממזרת ואשת ממזר ואשת סריס חמה או סריס אדם המותרות לבעליהן הרי הן ככל הנשים ושותות:

ז מעוברת ומניקה מקנא לה ומשקה אותה כמות שהיא. אשה העומדת לשתות ומת בעלה קודם שתשתה אינה שותה ולא נוטלת כתובתה:

ח כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים המאררים בודקין את אשתו. ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסור מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו שנאמר [\(במדבר ה-לא\)](#) "ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה". בזמן שהאיש מנוקה מעון אשה נושאה את עונה:

ט לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו מחייבי לאוין או מחייבי עשה אפילו שנייה וקנא לה ונסתרה אינה שותה אלא תצא בלא כתובה ותהיה אסורה עליו אף משום זה. עבר ונשא מעוברת חבירו ומינקת חבירו הרי זו שותה שאין כאן עבירה:

י מי שאין לו אשה הראויה לילד ולא בנים ונשא עקרה או זקנה או אילונית אינה שותה ולא נוטלת כתובה. היו לו בנים או אשה אחרת ראויה לילד ה"ז משקה אותה אף ע"פ שהיא זקנה או עקרה או אילונית ואינה ראויה לילד שלא נאמר בתורה [\(במדבר ה-כח\)](#) "ונזרעה זרע" אלא בראויה לילד שאם היתה יולדת בצער תלד בריוח היה דרכה לילד נקבות תלד זכרים:

יא היו לו אשה ובנים ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות ומשקה אותה. לא היו לו בנים ולא אשה הראויה לילד אלא זו האילונית וכיוצא בה ונולד לו בן מגרושתו בין קינוי לסתירה כבר נדחת האילונית מלשתות:

יב כל אשה שהיה לה קינוי וסתירה ולא שתתה מי המרים בין שלא רצה בעלה להשקותה בין שלא רצתה היא ובין שבא לה עד טומאה או הודת או היתה מאלו הנשים שאינן ראויות לשתות או שקנאו לה ב"ד. הואיל ונאסרה על בעלה מכ"מ הרי היא אסורה על זה שנתיחדה עמו לעולם כדרך שהיא אסורה על בעלה. ואם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו בגט אפילו היו לה כמה בנים ממנו. מפי השמועה למדו כשם שאסורה לבעל כן אסורה לבעל:

יג אבל אם לא קדם קינוי ובאו עליה עדים שנסתרה עם איש זה ובאו ומצאו דבר מכוער כגון שנכנסו אחריו ומצאוה חוגרת חגורה. או מצאו רוק למעלה מן הכילה וכיוצא בזה. אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה ה"ז לא תנשא לנטען אלא אסורה עליו. ואם עבר ונשאה והיו לה בנים ממנו לא תצא ואם לא היו לה בנים ממנו תצא :

יד בד"א בשרננו העיר עליה ועל הנטען יום ומחצה או יותר. ואמרו פלוני זינה עם פלונית ולא פסק הקול. והוא שלא היו לה או לו אויבים שמעבירין את הקול. אבל אם לא היתה שם רנה לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמת יראה. אם נשאת לנטען לא תצא אע"פ שאין לה בנים. אפילו בא עד אחד שזינתה עמו לא תצא :

טו מי שהוציאה בעלה בעידי דבר מכוער ונשאת לאחר וגירשה הרי זו אסורה להנשא לנטען שיצאתה מתחת בעלה בגללו ואם נשאת לא תצא אע"פ שאין לה בנים :

טז כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזינתה עם זה כשהיתה תחת בעלה הראשון הרי זו תצא מזה. ואע"פ שיש לה ממנו כמה בנים וכל מקום שאמרנו תצא תצא בלא כתובה :

הלכות סוטה - פרק שלישי

א כיצד סדר השקאת סוטה. הבעל בא לב"ד שבעירו ואומר להן אשתי זו קנאתי לה עם פלוני ונסתרה עמו ואלו הן עידי והרי היא אומרת שהיא טהורה ואני רוצה להשקותה לבדוק הדבר. וב"ד שומעין דברי העדים. ומוסרין לו שני תלמידי חכמים לשמרו שמא יבא עליה קודם שתייה. שהרי נאסרה עליו עד שתשתה. ומשלחין אותו לירושלים שאין משקין את הסוטה אלא בב"ד הגדול של שבעים זקנים במקדש :

ב הגיעו לירושלים בב"ד הגדול מושיבין אותה ביניהן ומאיימין עליה שלא בפני בעלה ומפחידין אותה פחד גדול שלא תשתה. ואומרים לה בתי הרבה היין עושה. הרבה שחוק עושה. הרבה ילדות עושה. הרבה שכנים רעים עושים. אל תגרמי לשם הגדול שנכתב בקדושה שימחה על המים ואומרין לה בתי הרבה קדמוך ונשטפו. ואנשים גדולים ויקרים תקף יצרן עליה ונכשלו. ומגידין לה מעשה יהודה ותמר כלתו. ומעשה ראובן בפלגש אביו על פשטו. ומעשה אמנון ואחותו. כדי להקל עליה עד שתודה. ואם אמרה הן נטמאתי או איני שותה יוצאה בלא כתובה והולכת לה :

ג עמדה בדבורה שהיא טהורה. מביאין אותה לשער מזרחי של עזרה שהוא כנגד קדש הקדשים. ומעלין אותה ממקום למקום ומקיפין בה כדי לייגעה עד שתקצר נפשה אולי תודה :

ד אם עמדה בדבורה מביאין אותה כנגד שער המזרח מבחוץ ומעמידין אותה שם. היתה מתכסה בלבנים מתכסה בשחורין. ואם היו השחורין נאין לה מתכסה בבגדים שאין לה בהן נוי. ומסירין כל כלי כסף וזהב שעליה :

ה ומקבצין עליה קבוץ גדול של נשים שכל הנשים הנמצאות שם חייבות לראותה שנאמר [\(יחזקאל כג-מת\)](#) "ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה". וכל איש שיחפוץ לבא לראותה יבא ויראה. והיא עומדת ביניהן בלא רדיד ובלא מטפחת אלא בבגדיה וכיפה שעל ראשה כמו שהאשה בתוך ביתה :

ו ואין מניחין שם לא עבדיה ולא שפחותיה מפני שהיא מכרת אותן ודעתה מתיישבת בהן :

ז ואחר כך משביעה הכהן בלשון שהיא מכרת ומודיעה בלשונה שלא גרם לה אלא קינוי וסתירה שקנא לה בעלה ונסתרה. ואומר לה בלשון שמכרת [\(במדבר ה-יט\)](#) "אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאררים האלה" [\(במדבר ה-כ\)](#) "ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך" [\(במדבר ה-כא\)](#) "יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה" [\(במדבר ה-כב\)](#) "ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך" והיא אומרת [\(במדבר ה-כב\)](#) "אמן אמן" בלשון שמכרת. ומודיעה שהבטן היא תלקה תחלה והירך בסוף כדי שלא להוציא לעז על המים :

ח ואח"כ מביא מגילה של עור טהור כמו ספר תורה וכותב עליה בלשון הקדש בדיו שאין בו קנקנתום לשמה של אשה כמו הגט. וכותב כל הדברים שהשביע אותה בהם אות באות מלה במלה וכותב את השם ככתבו ואינו כותב אמן אמן :

ט ואח"כ מביא כלי חרש שלא נעשה בו מלאכה מעולם ולא יראה ככלי בלה מאורך הזמן. ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש כשר. ונותן לתוכו מים חצי לוג מן הכיור ובחצי לוג שהיה במקדש היה מודדו. ונכנס בו היכל :

י ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס ובו טבלא של שיש וטבעת קבועה בה. מגביה הטבלא ולוקח עפר מקרקע המשכן. ונותנו על גבי המים כדי שיראה על פני המים. ונותן לתוכן דבר מר כגון לענה וכיוצא

בה שנאמר [\(במדבר ה-יח\)](#) "מי המרים". ומוחק לתוכן המגילה לשמה וימחוק יפה יפה עד שלא ישאר במגילה רושם הניכר כלל:

יא ואח"כ כהן אחד בא אליה מכהני העזרה ואוחז בבגדיה מכנגד פניה וקורע עד שהוא מגלה את לבה. ומגלה שיערה וסותר מחלפות ראשה כדי לנוולה. ומביא חבל מצרי כדי להזכירה מעשה מצרים שעשתה ואם לא מצאו מצרי מביא חבל מ"מ וקושרו למעלה מדדיה כדי שלא יפלו הבגדים ונמצאת ערומה שהרי נקרעו:

יב ואח"כ מביא עשרון קמח שעורים משל בעל. ונותנו בכפיפה מצרית והחבל והכפיפה באין משירי הלשכה. ונותנו לידיה כדי ליגעה:

יג ואח"כ לוקח המנחה מן הכפיפה ונותנה לכלי שרת ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה. ואם נתן לוקח על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה. שנאמר [\(במדבר ה-טו\)](#) "לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה":

יד ובכל זמן שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה יהיו המים בכלי ביד הכהן ויראה אותה את המים שנאמר [\(במדבר ה-יח\)](#) "וביד הכהן יהיו מי המרים המאורים":

טו ואח"כ משקה אותה ואחר שתשתה לוקח כלי שרת שבו המנחה ונותנו על ידיה. וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה במזרח כשאר כל התנופות. מוליך ומביא מעלה ומוריד. ואחר כך מגיש המנחה לקרן דרומית מערבית של מזבח כשאר מנחות של יחיד וקומץ ומקטיר הקומץ והשאר נאכל לכהנים:

טז אם טהורה היא יוצאת והולכת לה והרי היא מותרת לבעלה ואם טמאה היא מיד פניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאת גידין גידין והן אומרין הוציאוה [\(הוציאוה\)](#) כדי שלא תפרוש נדה והנדות מטמאות עזרת נשים והן מוציאין אותה מעזרת נשים שהיא עומדת בה. ובטנה צבה בתחלה ואח"כ תפול ירכה ותמות:

יז באותה שעה שתמות היא. ימות הנואף שהשקה על ידו בכל מקום שהוא ויארעו לו מאורעות שאירעו לה [\(במדבר ה-כב\)](#) "לצבות בטן ולנפיל ירד". וכל זה אם לא בא בעלה ביאה אסורה מעולם. אבל אם בעל בעילה של איסור אין המים בודקין את אשתו כמו שבארנו:

יח ואם עבר והשקה את אשתו ה"ז מוסיף על חטאתו פשע שגרם לשם המפורש שימחה במים לבטלה ומוציא לעז על מי סוטה שאשתו אומרת לאחרות שזינתה ולא בדקו בה המים והיא לא תדע שמעשי הבעל גרמו שלא בדקו בה:

יט לפיכך משרבו המנאפים בגלוי בבית שני בטלו הסנהדרין את מי המרים וסמכו על הכתוב בקבלה [\(הושע ד-ד\)](#) "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה" וגו' :

כ סוטה שיש לה זכות ת"ת אע"פ שאינה מצווה על ת"ת ה"ז תולה לה ואינה מתה לשעתה אלא נימוקת והולכת וחלאים כבדים באין עליה עד שתמות אחר שנה או ב' או ג' לפי זכותה. והיא מתה בצביית בטן ובנפילת איברין :

כא סוטה ששתת מי המרים ולא מתה מיד הרי היא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן ואע"פ שהתחילו החלאים לבוא עליה וחלו שאר איבריה הואיל ולא צבתה בטנה ולא התחיל ירכה לנפול הרי זו מותרת. אבל משהתחיל בטנה לצבות וירכה לנפול ה"ז אסורה ודאית :

כב סוטה ששתת והיתה טהורה ה"ז מתחזקת ופניה מזהירות ואם היה בה חולי יסור ותתעבר ותלד זכר ואם היה דרכה לילד בקושי תלד במהרה. היה דרכה לילד נקבות תלד זכרים :

כג באו עידי טומאה אחר ששתתה הרי זו תצא בלא כתובה ואסורה לבעלה ואפילו לא אירע לה דבר מדברים אלו מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים שמודיעין זנותה. ועוד שמא בעלה אינו מנוקה מעון לפיכך לא בדקו המים את אשתו. אבל אם בא עד אחד והעיד שהיתה טמאה אינה אסורה ותשב תחת בעלה שהרי שתתה :

כד אשה שזינתה באונס או בשגגה או שבא עליה זה שקנא לה עמו דרך איברים אין המים בודקין אותה שנאמר [\(במדבר ה-יג\)](#) "והיא לא נתפשה" פרט לאנוסה שהרי נתפשה בחזקה. [\(במדבר ה-כו\)](#) "ותמעול מעל באישה" פרט לשוגגת. [\(במדבר ה-יג\)](#) "ושכב איש אותה שכבת זרע" פרט לבא עליה דרך איברין :

הלכות סוטה - פרק רביעי

א בחמשה עשר באדר נפנין ב"ד לצרכי הרבים. ובודקין על הראויה לשתות להשקותה. ועל הראויה לקנא לה ולהוציאה בלא כתובה. ובכל זמן משקין את הסוטות :

ב ואין משקין את הסוטה אלא ביום וכל היום כשר להשקות סוטה. ואין משקין שתי סוטות כאחת שנאמר [\(במדבר ה-טז\)](#) "והעמיד אותה הכהן" :

ג סוטה שאמרה איני שותה מחמת יראה ופחד שיש לה יכולה לחזור ולומר הריני שותה. אבל אמרה איני שותה והיא בריאה ואינה יראה ולא פוחדת אינה יכולה לחזור ולומר הנני שותה:

ד אמרה איני שותה קודם שתמחק המגילה הרי מגילתה נגזת. ואינה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ומנחתה מתפזרת על הדשן. ואם אמרה איני שותה אחר שנמחקה המגילה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה:

ה ומאיימין עליה שתשתה ואומרין לה בתי אם ברור לך הדבר שטהורה את עמדי על בוריך ושתי ואל תפחדי לפי שאין המים דומין אלא לסם יבש מונח על בשר חי יש שם מכה מחלחל ויורד. אין שם מכה אינו עושה כלום:

ו אמרה טמאה אני אע"פ שנמחקה המגילה המים נשפכין מפני שאין בהן קדושה. ומנחתה מתפזרת על הדשן:

ז מגילת סוטה שכתבה בלילה פסולה שנאמר [\(במדבר ה-כג\)](#) "וכתב" וגוי' [\(במדבר ה-כד\)](#) "והשקה" וגוי' [\(במדבר ה-כה\)](#) "והקריב" וגוי' כשם שקרבנה ביום כך כתיבת המגלה והשקייתה ביום. כתבה למפרע פסולה שנאמר האלה על הסדר. כתבה קודם שתקבל עליה השבועה פסולה שנאמר [\(במדבר ה-כא\)](#) "והשביע" [\(במדבר ה-כג\)](#) "וכתב":

ח כתבה אגרת פסולה שנאמר [\(במדבר ה-כג\)](#) "בספר". כתבה על שני דפין פסולה שנאמר [\(במדבר ה-כג\)](#) "בספר" ספר אחד ולא שנים וגוי'. ואינו כותב לא על הנייר ולא על הדפתרא אלא במגילת ספר שנאמר [\(במדבר ה-כג\)](#) "בספר". ואם כתבה על נייר או דפתרא פסולה:

ט ואם כתבה ישראל או כהן קטן פסולה. שנאמר [\(במדבר ה-כג\)](#) "וכתב" [\(במדבר ה-כג\)](#) "הכהן". אינו כותבה לא בקומוס ולא בקנקנתום ולא בכל דבר שרישומו ניכר ועומד אלא בדיו שאין בו קנקנתום שנאמר [\(במדבר ה-כג\)](#) "וכתב" [\(במדבר ה-כג\)](#) "ומחה" כתב שהוא יכול להמחות ואם כתב בדבר המתקיים פסולה:

י נשאר במגילה רושם כתב ניכר פסולה עד שימחוק יפה יפה. כתב אות אחת ומחקה וחזר וכתב אות שנייה ומחקה עד שהשלים פסולה עד שתהיה כולה כתובה:

יא כתבה שלא לשמה או מחקה שלא לשמה פסולה. כתב שתי מגילות לשתי סוטות ומחקן לתוך כוס אחד או לתוך שתי כוסות ועירבן בכוס אחד. והשקה לשתייהן פסולה. לפי שכל אחת מהן לא שתתה מגילתה. מחקן בשני כוסות ועירבן וחזר וחילקן לשני הכוסות לא ישקה אותן ואם

השקה כשר ואם נשפכו המים ה"ז כותב מגילה אחרת ומביא מים אחרים. נשפכו ונשתייר מהן לא ישקה את השאר ואם השקה כשר :

יב מי סוטה שלנו נפסלין בלינה. הקדים עפר למים פסולה. לא היה שם עפר בהיכל מביא עפר מבחוץ ומניחו בהיכל ולוקח ממנו ונותן על פני המים. ואינו מביא אפר אבל מביא רקבובית שהיא כעפר :

יג ולא יחפור בקרדום בהיכל ויוציא עפר שנאמר [\(במדבר ה-יז\)](#) "אשר יהיה בקרקע המשכן". ואם חפר והוציא עפר כשר :

יד הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה. נטמאת מנחתה קודם שיניחנה בכלי שרת הרי זו תפדה ככל המנחות שנטמאו קודם שיתקדשו בכלי שרת ויביאו מנחה אחרת. נטמאת המנחה אחר שקדשה בכלי שרת ה"ז תשרף. וכן אם אמרה טמאה אני קודם שתקמץ המנחה. או שאמרה איני שותה. או שלא רצה בעלה להשקותה. או שבאו עידי טומאה. או שמת הוא. או שמתה היא. הרי המנחה כולה נשרפת. ואם אירע אחד מאלו אחר שקרב הקומץ אין השירים נאכלין :

טו היה בעלה כהן אין שירי מנחתה נאכלין מפני שיש לבעל חלק בהם ואינה עולה כולה לאישים כמנחת זכרי כהונה מפני שיש לה חלק בה. אלא הקומץ קרב לעצמו ושירים מתפזרין על בית הדשן. נמצאו עידיה זוממין מנחתה תצא לחולין :

טז המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה ונסתרה עם כל אחד ואחד מהם ה"ז מביא מנחה אחת ע"י כולן כשמשקה אותה שנאמר [\(במדבר ה-טו\)](#) "מנחת קנאות היא". מנחה אחת לקינויין הרבה :

יז יש לבעל לגלגל בשבועה עליה שלא זינתה עם איש זה שקינא לה בו ולא עם איש אחר. ושלא זינתה תחתיו משנתארסה קודם שתנשא ולא אחר שנשאת. אבל אינו מגלגל עליה שלא זינתה קודם האירוסין ולא אחר שגירשה אם גירשה והחזירה. שאם זינתה בעת זה לא תאסר עליו. וכל שתבעל ולא תהיה אסורה לו אינו מתנה עמה. לפיכך אם כנס יבמתו אינו מגלגל עליה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם. אבל מגלגל עליה שלא זינתה תחת אחיו שאם זינתה תחת אחיו ה"ז אסורה עליו. וכן אם גירשה והחזירה מגלגל עליה שלא זינתה תחתיו בנישואין הראשונים. ויש לו לגלגל עליה בלהבא שלא תזנה תחתיו ושלא תזנה אחר שיחזירנה אם יגרש ויחזיר. לפיכך כשתזנה להבא מים בודקין אותה ויארעו לה אותן המאורעות. לכך נאמר [\(במדבר ה-כב\)](#) "אמן אמן". [\(במדבר ה-כב\)](#) "אמן" מאיש זה [\(במדבר ה-כב\)](#) "אמן" מאיש אחר. [\(במדבר ה-כב\)](#) "אמן" נשואה [\(במדבר ה-כב\)](#) "אמן" ארוסה [\(במדבר ה-כב\)](#) "אמן" לשעבר [\(במדבר ה-כב\)](#) "אמן" להבא :

יח מצות חכמים על בני ישראל לקנאות לנשיהן שנאמר [\(במדבר ה-יד\)](#) "וקנא את אשתו". וכל המקנא את אשתו נכנסה בו רוח טהרה. ולא יקנא לה לא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש לא מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה. ואם עבר וקנא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו ה"ז קינוי:

יט אין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני עדים תחלה אלא בינו לבינה בנחת בדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול. וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ועל בניו ובני ביתו ומזהירן ופוקד דרכיהן תמיד עד שידע שהן שלמין מכל חטא ומעון ה"ז חוטא שנאמר [\(איוב ה-כד\)](#) "וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא":

סליקו להו הלכות סוטה ונגמר ספר נשים בסייעתא דשמיא. ומנין פרקיו חמשים ושלושה פרקים: הלכות אישות עשרים וחמשה פרקים. הלכות גירושין שלשה עשר פרקים. הלכות יבום וחליצה שמנה פרקים. הלכות נערה בתולה שלשה פרקים. הלכות סוטה ארבעה פרקים: